This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

+ *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.

+ *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.

+ *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.

+ *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at `http://books.google.com/`

Sein- 7196.434.5 (6)

HARVARD COLLEGE LIBRARY

Bought with the income of
THE KELLER FUND

Bequeathed in Memory of
JASPER NEWTON KELLER
BETTY SCOTT HENSHAW KELLER
MARIAN MANDELL KELLER
RALPH HENSHAW KELLER
CARL TILDEN KELLER

Hall

MODERNÍ REVUE

PRO LITERATURU / UMĚNÍ A ŽIVOT

❀ REDAKTOR A VYDAVATEL ARNOŠT PROCHÁZKA ❀

1897 — SVAZEK VI

PRAHA
NÁKLADEM VYDAVATELSTVA
32 POŠTOVSKÁ ULICE 32

Slav 7196.434.5 (6)

Nákladem MODERNÍ REVUE vyšlo:

Arnošt Procházka, **Prostibolo Duše.** Vydáno bylo 200 výtisků, vesměs číslovaných, a sice prvých 25 exemplářů na hollandu s autografem spisovatelovým, ostatních 175 exemplářů na velinu. Nové vydání této knihy nebude již nikdy uspořádáno . . . . . Rozebráno.

August Strindberg, **Radost Života** . . . . . Rozebráno.

Jiří Karásek, **Stojaté Vody.** Vydáno bylo 200 výtisků na velinu, vesměs číslovaných a opatřených autografem spisovatelovým . . . Rozebráno.

Otokar Březina, **Tajemné Dálky.** Vydáno bylo 300 vesměs číslovaných výtisků, z nichž prvých 17 opatřeno jest autografem spisovatelovým . . . . . Rozebráno.

Jiří Karásek, **Sodoma.** Vydáno bylo 200 vesměs číslovaných výtisků, z nichž prvých 30 opatřeno jest autografem spisovatelovým Zabaveno.

Stanislav K. Neumann, **Jsem apoštol Nového Žití a žádné se nelekám rány, jsem rytíř nového Graalu, jsem rytíř bez bázně i hany.** Vydání před konfiskací (nepatrný počet výtisků) . . . . Cena 60 kr.
Vydání po konfiskaci . . . . . Cena 30 kr.

Jiří Karásek, **Kniha aristokratická.** Vydáno bylo 199 výtisků vesměs číslovaných, z nichž prvých 9 opatřeno jest autografem spisovatelovým (mimo prodej) . . . . . Rozebráno.

Luisa Zikova, **Spodní proudy.** Vydáno bylo 300 výtisků . . . . . Cena 50 kr.

Bohuslav Knösl, **Martyrium touhy.** Vydáno bylo 300 výtisků, z nichž prvých 10 jest číslováno a opatřeno autografem spisovatelovým (mimo prodej) . . . . . Cena 45 kr.

Charles Van Lerberghe, **Slídiči.** Vydáno bylo 113 výtisků na hollandu vesměs číslovaných. Nové vydání této knihy nebude již nikdy uspořádáno . . . . . Rozebráno.

Otokar Březina, **Svítání na Západě.** Vydáno bylo 7 číslovaných výtisků na hollandu s autografem spisovatelovým (mimo prodej) a 303 exempláře na tuhém papíře . . . . . Rozebráno.

Karel Hlaváček, **Pozdě k ránu.** Vydáno bylo 200 výtisků, z nichž prvých 10 jest číslováno a s autografem spisovatelovým (mimo prodej). S titulním listem od autora . . . . . Cena 50 kr.

Karel Kamínek, **Dies irae.** S titulním listem od *K. Hlaváčka* . . . Cena 75 kr.

Stanislav K. Neumann, **Apostrofy hrdé a vášnivé.** Ornamentace kreslil *Kupidos*. Vydáno bylo 300 výtisků na barevném ručním papíře . . . . . Cena 1 zl.

Karel Červinka, **Hledání samoty.** S předmluvou *Jiřího Karáska* a s titulním listem od *K. Hlaváčka* . . . . . Cena 45 kr.

Antonín Sova, **Vybouřené smutky.** S podobiznou autorovou a titulním listem od *K. Hlaváčka* . . . . . Cena 90 kr.

Karel Hlaváček, **Prostibolo duše.** S předmluvou *autora* a doslovem *A. Procházky*. Vydáno bylo 35 číslovaných výtisků . . . . . Rozebráno.

Stanislaw Przybyszewski, **U Moře.** Kniha tato byla vydána jako český original. Vyšlo 200 číslovaných exemplářů, z nichž prvých 15 opatřeno jest autografem spisovatelovým (mimo prodej) . . . Cena 50 kr.

Otokar Březina, **Větry od Pólů** . . . . . V tisku.

HARVARD UNIVERSITY LIBRARY 5 MAY 1970

OBSAH

TEXTY

PETER ALTENBERG

Nach Paris, nach Paris 11

C. ALBERT AURIER

Subtilní vladař 133

CHARLES BAUDELAIRE

Litanie k Satanu 62

HANS BENZMANN

Parzival 136

OTOKAR BŘEZINA

Šťastní 67

LOUIS LE CARDONNEL

Tryptych 134

BOHUSLAV CHALOUPKA

Viz Kritika

CONSTANTIN CHRISTOMANOS

Der Abend 9

TRISTAN CORBIÈRE

Noční Paříž 195

RICHARD DEHMEL

Naše hodina 132

ADOLF DONATH

Peter Altenberg 10
Töne 10
Viz Kritika

VIKTOR DYK

Zlomil jsem hůl nad sebou 161

LOUIS FIAUX

Kommuna 91, 110

REMY DE GOURMONT

Zlý květ 134

ALFRED GUTH

Das Leben 109

KAREL HLAVÁČEK

Charles Doudelet 131
Chevalier Lauda-Laudamus 80
Joseph Sattler 25, 36
Viz Kritika

WILHELM HOLZAMER

Die Priesterin 164

JORIS KARL HUYSMANS

Na ruby 15, 38, 68, 113, 137, 165

KAREL KAMÍNEK

Cesta 3
In limbis Veneris 161
Viz Kritika

JIŘÍ KARÁSEK

Legenda o melancholickém princi 5, 33, 85, 101

FRANTIŠEK KAVÁN

Sníh padal na horách 5

KAREL NEJČ

Chceš silným sebe zvát 113
Na mrtvých vodách 29

STANISLAV K. NEUMANN

Hyacinty 80
Petrus Diaconus 14
Přeložil práce, jež napsali: C. A. Aurier, L. le Cardonnel, R. de Gourmont, H. de Régnier
Viz Kritika

BOHUMILA PEIGEROVA

Bílé růže 84

ARNOŠT PROCHÁZKA

Adveniat regnum tuum 54
Přeložil práce, jež napsali: C. Baudelaire, T. Corbière, R. Dehmel, L. Fiaux, J. K. Huysmans, J. Schlaf, Zo d'Axa
Viz Kritika

HENRI DE RÉGNIER

»A rytíř nepřichází« 101

RENÉ MARIA RILKE

Der Kirchhof 81

LÉON RIOTOR

Fureur des chefs 53

JOHANNES SCHLAF

Píseň 82, 98

FRANTIŠEK SOLDAN

Večer 84

ANTONÍN SOVA

Konec slavného tažení 97

ZO D'AXA

Mimo vše: Předmluva knihy 27
My 28

KRITIKA

Časopisy. Referoval A. PROCHÁZKA 64
Divadlo. Referoval K. KAMÍNEK, A. PROCHÁZKA 31, 95, 126, 196
Knihy. Referoval B. CHALOUPKA, A. DONATH, K. HLAVÁČEK, S. K. NEUMANN, A. PROCHÁZKA 30, 94, 125, 159, 196
Malířství. Referoval K. HLAVÁČEK 95, 127

❀ ❀ ❀

Volná Tribuna 32, 64, 96
Opravy 96, 128, 160, 196

OBRAZY

CHARLES DOUDELET

Dobrý pastýř 130

KAREL HLAVÁČEK

Johannes Schlaf 82
Vyhnanec (z cyklu: Prostibolo Duše) 66
Vignetta . . . . . I, 9, 13, 125, 156

HANS HOLBEIN MLADŠÍ

Smrt a rytíř (z cyklu: Tanec smrti) 105

KUPIDOS

Initiala 62

EDVARD MUNCH

Upír 2

STEINLEN

Léon Riotor 41

EDVARD MUNCH

UPÍR

KAREL KAMÍNEK

Cesta.

ZA PRVNÍHO ranního šera vydal se na cestu. Bylo mu příjemno, jíti bezstarostně vysokou, měkkou travou rozlehlých lučin, kde voněly květy a v čistém vzduchu zpívali ptáci, podél potoků, v nichž zrcadlila se šedivě zamžená hlubina modrého nebe a stříbro zčeřených vln dýchalo chladem.

Šel bez cíle, rád, že může jíti.

Chytal motýly, třesoucí se nad květy, a díval se na víření zlatých ryb a do blankytu, kde jako čápi pluly drobné útržky bílých oblaků. Neviděl cesty před sebou, šel středem plání, a vše kolem bylo stopeno v jediném jasu a výkřiku hluboké, klidné, tiché radosti. A květy byly stále stejně krásné a ptáci zpívali stejně sladce a země byla měkká a voněla vlahou vůní prvních jarních snů.

Pak najednou se krajina šeřila. Přestala luka a cesta stávala se neschůdnou. Toužil po stínu a vešel do lesa, hlubokého, zpívajícího ve vysokých korunách svou věčnou píseň, vážnou a zadumanou. Smutek padl mu do duše. A v lese stmívalo se znenáhla a cesty se křižovaly, úzké, zarostlé starým mechem, dusícím jeho kroky, a stromy byly stále hustší a kmeny jejich tlačily se k sobě a — jednoho dne nevěděl, kudy dál . . .

Unaven ptal se, kam jde. Nemohl říci. Jenom tolik věděl, že půjde dále, dále za cílem neznámým, ležícím někde v daleku, v mlhách a vzdáleným jako pohádka . . . Bylo to nutné, jíti . . .

A koruny stromů zhoustly a spletly své větve nad jeho hlavou a slunce nepřišlo k němu již se zlatem svého světla. Neviděl červánků, hrdé nádhery západu, neviděl oblak plovoucích na nebi, ani ptáků neslyšel, jichž sladké hlasy usnuly spolu s tím smutným odchodem slunce.

Tak bloudil lesem, tmavým a smutným, pod plačícími větvemi, s nichž kanulo temno. Vyhledal cestu a šel a vrátil se zase, nesmělý, nerozhodnutý, plný obav . . . Měl touhu, dostati

*

se z této spleteniny starých kmenů, měl touhu po světle a volném vzduchu . . .

A stalo se, že jednou v dáli stromy řídly a slabý pramen světla proletěl těžkým vzduchem a zachytil se v hebkém tkanivu na větvích rozvěšených pavučin. Tak dostal se z lesa . . .

Byl rád, že zase vidí obilí, které zrálo a vlnilo se zlatým mořem, a že vzduch, teplý a vonný, chvěje se mu nad hlavou, a že vidí do daleka, až tam, kde mizí vše v záclonách v dáli se rodících mlh.

A zase zapadlo slunce a zase nastala tma . . . Vše změnilo se náhle . . . Octl se na srázné stezce a šel krajinou rozlehlou, jednotvárnou a nevýslovně smutnou. Byla holá, skalnatá, a cesta byla úzká a mlhy, prosycené sirným zápachem, tlačily se z propastí, otvírajících kolem široká, bezedná ústa, a vysoko nahoře plálo jako kus zkaleného granátu ohnivé slunce, bez tepla a bez útěchy . . . A podél cesty mezi kameny rostly rudé květy Bolesti a ležely v mdlobách bizzarní vysílené postavy těch, kteří jednou šli před ním toutéž cestou a nedošli . . .

Strach ho přepadl, děsný, žžíravý strach před tou velikou pustou prázdnotou, před tím velikým, bolestným výkřikem černých smutků, a volal o pomoc, žena se v dál s napjetím všech sil . . . Hlas jeho zůstal bez ozvěny a zapadl jako kámen v klid jezera. Utíkal, nemoha dočekati se konce, utíkal, pln šíleného zoufalství, vyrážeje ze sebe trhané vzkřeky a zemdlené ruce vztahuje prosebně k mrtvému nebi. A strach jeho stával se větším a touha jeho po konci té cesty, na kterou se vydal, nevěda, proč, rostla a rostla, a zrychloval útěk a napínal umdlené údy a vyssával poslední síly . . .

Tak klesl jednou uprostřed cesty. Nemohl více. Byl přiliš uštván . . . Odněkud přiběhli lidé. Neznal jich . . . Neviděl jich . . .

A pak byl konec — byl konec, když položili jej na lože do měkkých, bílých pláten a když cítil, jak tepny přestávají bíti, krev stydne pomalu v žilách a tělo tuhne a nervy hasnou, když vlažné, hedvábně jemné prsty něčí tlačily jeho víčka . . . Tělem jeho projelo něco nesmírně sladkého, neznámé kraje plné divoké, vznešené nádhery, rozlétly se před jeho stlačenými zraky a rty jeho, bledé, sevřené, skřivily se k úsměvu . . . A to byl za celou jeho cestu první, opravdový, upřímný, šťastný úsměv . . .

Zkameněl na jeho rtech . . .

Praha, 4/4 97.

FRANTIŠEK KAVÁN

Sníh padal na horách.

Bile se jitřilo pod mraky na hory přissátými;
vřesiště ztrávené drsně řinčelo pod kroky mými:
v pustém zalknutí
bylo vše na kostry, slámu vyssáto
z atmosfer zrajících na hráně.
Viděl jsem rozřešit bílé strnuti,
když se velká muří peruť pustila hor,
lidé, jež potkal jsem zpáteční cestou,
na mne jak na přízrak třeštili skleněný zor.

JIŘÍ KARÁSEK

LEGENDA O MELANCHOLICKÉM PRINCI.

A CALIGULA jal se vzpupně šlapati po šíjích těch, již křivili před ním devotně své páteře. Zkoušel dále jich trpělivost, obnovoval odstraněné již daně, zaváděl nové, plné potupného a výsklebného rázu, až konečně prohlásil veškeren soukromý majetek poddaných za svůj vlastní. A zatím, co celá říše byla v největší materielní tísni, jal se Cesar realisovati své odvážné a fantastické stavební projekty. Na Palatinu v Římě viděl princ základy »mostu Caligulova«, jímž tento chtěl, jak teď četl v *Suetoniových Životech dvanácti císařů*, císařský palác přes forum s Kapitolem spojiti. Veliké vodovody, stavby obrovských cirků, průplav úžinou korinthskou — to všechno nepostačovalo. V *Diu Cassiovi* nalezl princ zmínku o fantastické stavbě mostu, z něhož jméno *ponte di Caligula* dosud v Neapoli se uchovalo. Caligula poručil přes zátoku bajskou vystavěti obrovský most lodní, a oděn domnělým pancéřem Alexandra Velikého, vpadl se svým vojskem do klidného města, jakoby ho dobyti hodlal, následujícího pak dne uspořádal po mostě veliký triumfální průvod, s napodobenou kořistí a falešnými zajatci a oslavil pak tento podnik »zkrocení oceanu« nádhernými a skvělými slavnostmi. Naproti tomu bořil a ničil Cesar stavby, jež se zlíbilo současníkům zváti důležitými a užitečnými. Vojska užíval k rozmarným válečným fraškám. Když se ho zmocnila choutka vydati se za vojskem k Rýnu,

všechno horem pádem muselo být uvedeno v zimničnou činnost. Výsledek mobilisace byla pak — hra na výpravu proti Germánům, při níž nepřítele představovali — germanští vojínové císařovy tělesné stráže . . . Obvyklý pořádek zvracel Cesar vzhůru nohama. Na cesty se vydával na svých nádherně vyzdobených yachtách za nejprudších bouří a živelních nepohod k nemalému zděšení svého dvora, jenž jej musil sledovati. V noci dal vyburcovati z loží všechny senatory a před užaslými jich zraky provedl nový tanec, jejž právě vymyslil a jejž bylo nutno obdivovati. Vysoce vážené osobnosti, plné důstojnosti a autority, přinucoval pro své obveselení vystupovati jako gladiatory, přinucoval je běhati za svým vozem, při stole posluhovati, nebo jim nabízel nohu k políbení. A při tom lidi nejnižších stavů, kočí cirku, gladiatory a herce, povyšoval do dvorních hodností a obklopoval se jimi. Oblíbenému svému koni propůjčil hodnost konsulskou. Pro svůj plaisir uděloval úřady lidem, kteří se k nim nejméně hodili a kterým nové hodnosti působily jen rozpaky a nesnáze. Rozšafným bureaukratům kázal zaujati hodnosti vojenské, vojenské autority přesazoval v úplně jim odlehlé stavy úřednické. Pakostnicí stížené tajné rady povyšoval k jich úžasu v čela svých dvorních tanečních trup. Jeho rozmar měnil se každého okamžiku. Hned si přál míti kolem sebe množství lidí, hned volal samotu. Hned si dával lichotiti, hned zase kázal svému okolí upřímnost. Brzy snesl, zvláště od lidí nejnižších stavů, nejhorší výroky, brzy zase trestal smrtí nejnepatrnější prořeknutí. Důstojníka, jenž vzbudil jeho nespokojenost, poslal s bezvýznamným psaním okamžitě — ke králi Ptolomaeovi do Mauretanie. *Memento omnia mihi et in omnes licere* — citoval Cesar každému, kdo se, byť i nejnepatrněji, chtěl vzepříti jeho choutkám. Ἀδιατρεψία — to slovo pyšně psal Caligula za své heslo.

Čta teď pohoršené cynismem Cesarovým historiky, dobrého Suetonia, majícího k disposici trochu hranatý a suchý slovník, rozšafného Dia Cassia, jenž je pln úžasu nad nervositou vládcovou, od jedné choutky ke druhé spěchající, drobnější poznámky v Antiquitách Josepha Flavia, ve Philově Legatio ad Gaium, v Senecovi, jenž vidí v Caligulovi po krvi prahnoucí zvíře, v Tacitovi, jenž ležérně pokládá Cesara za ztřeštěnce a blázna — všechen ten nahromaděný, veliký stín vládcův karikující materiál lidí, poděšených velikostí ducha, z něhož šlehá rudá a zlověstná aureola hrůzy, — křísil tohoto Mrtvého a zbližoval jej k sobě očistěného ze všeho toho prachu, ze vší té nízkosti, jíž jej znečistila doba nechápající Genia Zla, Světce Hříchu, stejně obdivu při nejmenším hodného jako kterýkoliv passivní, ve vlídných úsměvech rozplynulý, sladce

sentimentalní heros indifferentní cnosti a lhostejného dobra. Zde nebyl cynismus pouhou posou jako jest u současníků nemyslících na cnost, ale neodvažujících se také hříchu a neřestí, jichž energie vyčerpává se jen v tom, že pohrdají dobrem, anižby působili zlo — zde byl cynismus ideou, ovládající veškeré myšlénky a veškeré činy ducha plného síly a odvahy také realisovati, co budilo zděšení u okolí. Cynismus Caliguly, — to bylo veto individua proti nátiskům okolí a raçy, to byla vysoká zeď, jíž obehnal Cesar svou bytost jako exotickou a bujnou zahradu, již chtěl jako uzavřené vlastnictví sám pro sebe kultivovati a sám pro sebe požívati, a kde chtěl žíti jedině svým individuelným vášním. A to byl konečně štít, jímž se bránil, jasný a světlý duch, proti vulgaritám všedního života, proti těm drobným banalnostem, jimž jsme nevyhnutelně podrobeni a jimiž tolik trpíme, jakmile se uvolíme je snášeti.

Po Caligulovi byl to *Nero*, jenž zaujal pozornost princovu. Nero, potřísněný krví matčinou, krví bratrovou, krví manželčinou, Nero, jenž vmetl požár do celého Říma, rozloženého mezi Palatinem a Eskvilinem, by mohl vystavěti svůj »zlatý palác«, jehož stěny přetékaly zlatem, drahokamy a perlami, spojující starý císařský palác na Palatinu se zděděnými po Maecenovi zahradami na Eskvilinu. Nero, impotentní básnický dilettant, — Nero, vzteklý pes, lačný krve, Nero, lidská obluda, která z lidí dělala živé pochodně nebo stravu lvům v cirku. Bylo rozkošno čísti zuřivé tyto nadávky, jimiž spisovatelé starověku zahrnovali císaře. Hned tyran, hned blbec, hned impotentní domýšlivec, hned blázen, hned zvíře, hned prašivý hmyz. Seneca, Lucan, Paetus Thrasea, hynoucí na pokyn Neronův, činí atmosferu ještě dusnější, v níž jako podivná, krvavě rudá, prudká a horká asijská květina vegetuje tento bizarní César, jenž pro své přátely hned měl deště květin a voňavek, jež za hodů dával spouštěti na ně z pohyblivého vykládání stropů slonovou kostí, hned zase úkazy, ukládající jim nucené samovraždy. A pak ty zajímavé perversní blesky, jež šlehají za jeho mračivou, zlou, širokou tváří se smyslnými, hrubými, jakoby nepřirozenými rty, v sexuelné jeho krajině! Nejprve u Tacita, líčení svatby Neronovy s Pythagorem, kde císař kráčel po boku svého oblíbence, na hlavě ženskou svatební sítku vlasovou, při čemž nescházelo ani lože svatební, ani pochodně. Pak u Aurelia Victora a u Suetonia, ty všechny podrobnosti, doplňující narážky Tacitovy, s novými detaily, zvláště u Dia Cassia, o svatbě Neronově se Sporem, jejž císař jmenuje »κυρία και βασιλίς«, a jemuž dává jako své choti holdovati. Tento vrchol chronique scandaleuse tehdejší

doby, císaře nosící flammeum, snaha Neronova předělati muže v ženu, stejně jako komické pohoršení, u Aurelia Victora na příklad, nad choutkou Neronovou dívati se na obnažené genitalie, to všechno mělo pro prince dráždivou příchuť a ostré pižmo ironické sexuellnć pikantnosti. Vžíval se úplně v dobu, již křísiti mu pomáhala také četba Petroniova Satyriconu i četba Juvenala. Přecházeje císaře-žrouta, *Galbu*, jehož duchaplností bylo strojiti hostiny, při nichž se předkládalo přes dva tisíce nejvzácnějších ryb a sedm tisíc nejvybranějších ptáků, a jehož nejslavnější čin života byla obrovská stříbrná mísa, na níž umístěn ragoût z jater mořských pražem, mozků bažantů a pávů, jazyků plameňáků a mléka mařenek, k jehož zaopatření celé římské loďstvo vypraveno, málo se zdržuje u *Vitellia*, »císařského vepře«, jak jej ne příliš delikátně Tacitus jmenuje, a jehož vykrmená tvář jej disgustovala, zaujal se několika vtipnými causeriemi *Vespasianovými*, přešel prostředního a proto tolik officielní historii chváleného *Tita*, poklonil se zvláště Suetoniem hanobenému, hrdému a aristokratickému *Domitianovi*, jehož milostná episoda s Earinem tolik půvabu pro něj jevila, letmo přehlédl šablonovitého Nervu jako dobročinný komitét laskavého *Trajana*, a osvěžil se za nudu, jíž při lektuře rozvláčných cností Trajanových přetrpěl, při interessentní podobizně *Hadrianově*, císaře-kosmopolity, bloudícího všemi směry rozsáhlé říše, od sloupů Herkulových až do žhavých pouští syrských, od potemnělé a mlhami smutné Britannie až po nejjižnější končiny Egypta, hned píšícího sentimentálně své jméno na sochu Memnonovu, hned truchlícího nad hrobem krásného Alkibiada v Melisse, hned vedoucího disputace s učenci athenskými, smyrnskými a alexandrijskými, hned dávajícího se zasvěcovati do mysterií eleusinských. Tento císař, to byl již Říman, jenž první pil absynth, to byl labužník a dilettant, jemuž svět, jemuž umění nesloužilo k ničemu jinému než k okrašlování a zjemňování pocitů a k dosažení způsobilosti žíti zároveň několik různých životů. A to byla také veliká láska vší krásy, ať v jakékoliv podobě, jež ho nutila vždy jinam a jinam jíti a dojímati se vždy jinými a jinými věcmi, jež ho nutila zbožňovati Antinoa a jež dala tryskati slzám z jeho očí, když sličný jeho druh v Egyptě zahynul, jež mu velela, když nemohl zapomenouti, stavěti v počesť Mrtvému chrám na Nilu a mramorové památníky vztyčovati jemu na své ville v Tiburu. Princ litoval jen, že podobizna Hadrianova vyskizzovaná Spartianem a Diem Cassiem, jevila patrné stopy snahy falšovati obraz císařův, bylo nutno užiti silné retuše, aby tvář Hadrianova jevila se bližší skutečnosti, s tou křišťalovou cudností, připomínající chladivě čistý zápach pozd-

ních hyacinthů, o níž snil, a již potvrzovala také ta řídká, roztroušená fakta, jež o císaři sebral, o jeho mrazném, panenském, něžném a delikatním duchu.

Z Hadrianových nástupců byl to *Commodus*, jehož rád princ kladl k paralele vedle Nerona. Ale Commodus, to byl Nero ještě větší bizarrerie sexuelné a dionysovského šílenství, ještě důslednější a prudší labužník všeho monstruesného a apartního, milovník přehnaných nippes a groteskních allur, to byl Nero barokka, který tančil šílené pirouetty na samých už mezích vkusu a nevkusu, ať už se válel nahý na poduškách lože aromatisovaného teplou vůní máty, ať s gladiatory se pouštěl v zápasy, sám chráněn neproniknutelným brněním, či z bezpečných gallerií ať už usmrcoval před zástupy diváků podrážděné šelmy.

Zženštilý, chabý, zchoulostivělý, podléhající stvůrám svého dvora, rád si přikládal tvářnost athleta a vítěze, slavě fingované triumfalné vjezdy do bran Říma, maje vždy po boku ve voze, jejž táhli čtyři bílí koně, svého oblíbence, sličného Antera, na nějž žárlily ženy pro jeho krásu, jež jim ulupovala císaře, krásu štíhlých, hbitých údů a jemného oválu obličeje, mísícího podivuhodně odstín slonové kosti s bledostí růží, a šlehaného dlouhými vlasy barvy zlatého prachu.(*)

(Pokračování.)

CONSTANTIN CHRISTOMANOS

Der Abend.

Der Abend sinkt
fernher — — woher? . . .
Er sinkt und singt
so bleich — so weich . . .
Mein Herz ist weiss, und leis'
es stöhnt
um meinen Abend, meinen Abend — um meinen müden Abend . .,
der singend sinkt
so weich — so bleich
fernhin — — wohin? . . .
Mein Herz ist weiss, und leis'
es stöhnt . . . .

Wien.

(*) V březnovém seš. M. R. na str. 170 ř. 12. shora čti: *Aklasion.*

ADOLF DONATH

PETER ALTENBERG

— Víte, co je to masová tresť? pravil ke mne kdysi Altenberg, — celý vůl v tigliku. Takové jsou moje črty.

Smál jsem se přirozeně velice takovému způsobu vyjadřovati se o sobě samém.

— Zajisté, pravil, takové jsou mé črty. Celé věci v črtičce!

A tak je tomu skutečně. Jako tresť spletitého života jest jeho kniha *Wie ich es sehe*. Tresť zamlklých ženských duší a pestrých osudů srdce vůbec. Celé mládí, celé stáří, vše, co uprostřed leží — — — v tresti.

Jak komprimovaný a přitlumený je život v jeho knize, všeho zbytečného sprostěný, téměř jen poslední síla věcí a jejich podstatné! Podstatné, ženy a dítěte, krajiny, náboženství, lásky, melancholie — — —

Takové jsou jeho skizzy. Třeba je teprve rozpustiti, rozředíti z vlastního, aby se mohly chutnati. Ale ne každý by mohl nebo chtěl to, toť nebezpečí pro knihu a její dobrý princip. Jako kdybyste si dali masovou tresť bez všeho na jazyk. Je prostředkem k požitku?! Nikoli. Ačkoli obsahuje koncentrovanou sílu. Kus masa se vším, co na něm, chutná lépe. Přirozeně. Obyčejně si přejeme od umělců, aby tvořili postavy z plného, se vším životem. Ale tento umělec Altenberg tvoří postavy a opět je zhušťuje. Ušlechtilý, spořivý zůstatek předkládá. Třeba jej čtenáři rozpustiti, aby se mohl chutnati, řekl bych v moři své vlastní duše, a obdrží opět celek. Třeba s ním takměř básniti a mysliti. Ale mnozí toho nechtějí. Z čeho by měli čerpati?! Nemají žádného duševního moře.

Ale takovou jest jeho kniha. Věta — a vidíte do hlubin. Několik slov a cítíte „touhu po domově", „nepochopený život" a „jaro". Jedno slovo za deset. Jedna duše za sto. Jedna kniha za tisíc knih.

Nepatrný tigliček stojí před vámi, neznamenající mnoho. Ale jsou v něm síly bohatého života!

Nenaleznete žádných historií se zvláštními událostmi, žádných napínavých dějů. Ne. Bezvýznamné příhody všedního dne, jenž kalný přichází a mizí, malé sluneční pohledy mlhami, jarní zamrazení srdce, hrozná rozmýšlení. Ale za tím, mezi tím rozprostírá se života nekonečná dráha.

Snícím ženám, osudu nejistým jinochům, tuchyplným dívkám dá tato kniha mnoho. Málo aneb zcela nic uzavřeným, hotovým, těm, kdož v souzvuku se sebou samými statně kráčejí tvrdým životem, muži činného uplatnění, ženě, sloužící bez rozmýšlení dnu a jeho povinnostem!

Avšak dnes je mnoho čekajících a snivců. Příští říše vidí, vrhající přísvit do života, jenž je temný — — — — Pro ty jest jeho kniha.

Psáno pro Moderní Revui ✦ Tištěno jako český original.

PETER ALTENBERG

Nach Paris, nach Paris.

„Paris — — —“ sagte der Student Kodjo, „welch' eigenthümlicher Name!“

„Wie meinst du es?!“

„Wie, nun wie!? Berlin Nichts, Kopenhagen etwas Unverständliches, Wien eine Silbe, sogar New-York und wenn man es noch so Nüiiiii-York aussprechen möchte, eine Hieroglyphe. Paris! Dieser Name ist Victor-Hugo'isch!“

„Lutetia Parisiorum“, sagte M. bescheiden, weil das Lateinische schon für sich wirkte.

„Lutetia, ich fahre nach Lutetia!“ sagte Kodjo und legte sich in diesen Namen hinein wie in ein warmes Bassin. „Les Quatre Poules, da bedienen splitternackte Mädchen. Man berührt sie dennoch nicht wie unsere Kellnerinnen. Man betet sie an.“

„Man betet sie an?!“

„Jawol man betet sie an. Was ist dabei?! In Paris?!“

„Absinth wirst du trinken, welcher wie Opal schimmert.“

„Wie Mondstein schimmert Absinth. Hast du keine Beobachtungsgabe?! Du wirst gut schreiben!? Opal bricht die Farben zu sehr. Nun, wie brasilianischer Opal vielleicht.“

„Paris — — —. In Paris werden die Provinzialen erdrückt, einfach erdrückt. Gibt es eine Stadt in der Welt, in welcher die Provinzialen erdrückt werden?! Nun also. Es kommt mir vor, wie eine Traubenpresse der Menschheit. Der edle Saft fliesst in das Fass Paris. Die Trebern werden nicht durchgelassen. Sie faulen in den Provinzen, erzeugen sauere Gährung. Dort hingegen wird Alles Champagner.“

„Immerhin fahren die Einspänner dort auch über die Taxe und die Mädchen verlangen die ihre im vorhinein. Pissoirs sind da, wie bei uns, mit gewundenen Eingängen, welche nach Carbol riechen und im Sommer werden Insektenpulver und Lawendel angepriesen.“

„Spiele dich nicht auf Heine hinaus — — —.“

„Auf Heine, auf Heine. Wenn man deine Begeisterung nicht theilt, ist man gleich Heine.“

„Lutetia Parisiorum. Wie wenn die Welt ihre Thore endlich öffnen würde — —!“

Z cyklu: **Unsere jungen Leute.**

„Sind die Mädchen ganz nackt?!“ sagte M. bescheiden.

„Provinziale!“

Einer sagte: „Für Paris braucht man mindestens einen Frack-Anzug, einen Gehrock, ein dunkles Jaquet, drei Paar Lackschuhe und eine Sortie de Théatre ohne Ärmel. Man dürfte es übrigens auf Raten bekommen.“

Kodjo: „In Lutetia kannst du in der Arbeiter-Blouse überall erscheinen. Was meinst du?! Es ist die Stadt der Erlösungen, der Wiedergeburten. Der zweite Danton geht bereits in's Gymnasium, wartet auf seine Zeit.“

„Wirst du Berichte senden an die Blätter?!“

„Jawol. Natürlich. Aber ganz einfache. Nicht wie ich bin. Keine berauschten. Wie ein Welten-Bürger.“

„Schreibe lieber deine Räusche — — —.“

„Ich weiss eine sehr schöne Einleitung für deine Berichte: „Paris ist die Traubenpresse der Menschheit, in welcher die Provinzialen sauer gähren.“

Kodjo: „Keine Dummheiten! Es ist vielleicht nicht zum Lachen. Haben wir Schwimmkraft?! Mein Ich wird versinken, nicht mehr zum Vorschein kommen in Paris. Für Jesus Christus wäre es eine Stadt, für Mark Aurél. Wenn man mit sich fertig geworden ist! Aber wir wollen uns erhalten, wir Nietzscheaner, nicht durch *Geben* reich und mächtig werden, *innere* Könige! Wir würden versinken im Welten-Lärme. Zu klein sind wir, um das Mass verlieren zu dürfen. Immer wollen wir uns messen an Etwas, unser Sein controllieren, Bilanz machen. Deshalb kommen wir nicht fort von uns, bleiben an uns hängen, wie an unserer eigenen Kinderfrau, springen nicht in die Unendlichkeiten, können nicht frei werden von uns selbst. Absinth werden wir daher trinken, die angemessenen Räuschchen erleben, nackte Mädchen in Tavernen aufsuchen, die Elbogen auf den Tisch aufstützen und ein erlösendes Wort für uns suchen, Bohême, Décadent, Fatalité. Wir dürfen uns nicht verlieren an Etwas. Zu schwächlich sind wir. Können wir wieder herauskriechen?! Ein umgekehrtes Drama. Erster Akt: Sich verlieren; 5. Akt: Sich wiederfinden! Das wäre es! Bei den Rennen müssen wir setzen, um unsere Aufregung zu geniessen und unseren Scharfblick. Ich habe auf „white Rose“ gesetzt. Hohoho white Rose ist eingetroffen! Mit Berühmtheiten müssen wir conversiren. Ich habe mit Maurice Boucher gesprochen, ein nicht uninteressanter Mensch. Ich habe ihm gesagt — — —. Du ihm?! Jawol, ich

ihm! In den Hallen habe ich gefrühstückt. Ich. Ich. Ich. Paris, ich schlürfe dich in mich ein wie eine Auster. Ich pölze mein mauerrissiges Selbstbewusstsein mit deinen grandiosen Stützbalken, Paris! Ich. Ich. Ich. Ich. Ich siege über dich wie der Floh über den Menschen. Irgendwo setze ich mich an und sauge. Die Stelle ist gleichgiltig. Zum Teufel, mein Selbsterhaltungstrieb ist stärker als eine Weltstadt. Auf white Rose habe ich gesetzt. Bei mir bin ich wieder angelangt. Ebenso aufgeregt bin ich wie Lord Stocthurne Charlie. Dem Jockey drücke ich im Geiste die Hand. Lasset white Rose striegeln, sage ich, frottiren. Der Lord spricht mit einigen Damen. Ich sehe mich um. Ich habe keine Dame. Ich versinke. Dort steht Elvire. Elvire, ich bin es, ich, der Student, dem die Welt gehört. Eine fliegende Telegraphenleitung lege ich zwischen ihr und mir. Elvire, ich bin es. Die Telegraphenleitung ist unterbrochen im Kriege des Lebens. Meine Freunde, lächelt nicht! Ich versinke. Ich bin ein Unglücklicher. Paris wird mich verschlingen, verdauen, die Reste von sich geben in die Cloaken — — — Lutetia Parisiorum, Lutetia!"

Alle schwiegen.

M. sass ganz bescheiden da und fühlte, dass er ein rechter Provinziale sei, ohne „Complications de l'âme", wie der grosse Kodjo, der Welten-Bürger, der künftige Pariser, welcher sich selbst bereits aus der Vogel-Perspektive betrachten konnte, von vorne, von hinten, von allen Seiten, lächelnd und weinend zugleich über dieses grandiose Mysterium seines Ich.

STANISLAV K. NEUMANN

PETRUS DIACONUS.

Ignoravi et nescivi
corpus tuum mulier.
P. D.

Na Mont-Cassině bledý a melancholický
sedával u okna . . .

Tam dole na kolenou vše plazilo se v prachu,
starou modlu zas našla knížata, dav i papež,
neb vzdorovitá svatokrádež posadila na trůn BOHA
zapomenutou na čas, k pomstě však znovazrozenou ŽENU.
Orgie vína a lásky tekly divokým proudem,
nebylo rukou čistých, by zbožnou přinesly oběť,
neb ŽENA *je potřísnila a víno opilo všechny;*
nebylo zraků jasných, jež vroucně vzhlédly by k nebi,
neb ŽENA *je omámila a oslepilo je zlato.*
Nečistou rukou papež nečistým žehnal davům
a nevěstky na stupních chrámů kupčily s klerem . . .

A bledý a melancholický na Mont-Cassině
sedával u okna mnich a hleděl v tu náplň vášně . . .

„Nepoznal a nepochopil jsem těla tvého, ženo."

A dál se modlil a BOHU *do světa si stěžoval,*
a nikdo netušil, on sám netušil ani,
jak udupaná a balvany rdousená v něm kličila
hořkost z nepoznaného a neokuseného nikdy.

JORIS KARL HUYSMANS

NA RUBY.

VII.

OD TÉTO noci, v níž vyvolal bez patrné příčiny melancholickou vzpomínku na Augusta Langloisa, prožil celý svůj život.

Byl nyní neschopen, aby pochopil jediného slova ze svazků, jež pročítal; ani jeho oči již nečtly; zdálo se mu, že se jeho duch, nasycený literaturou a uměním, zdráhá jimi více se zabývati.

Žil ze sebe sama, živil se ze své vlastní podstaty, jsa podoben těm ztrnulým zvířatům, skrčeným v doupěti v zimě; samota působila na jeho mozek jako narkotický prostředek. Když ho byla celého nejprve zchabila a napjala, přivodila ztuhlost, zmítanou neurčitým sněním; ničila všecky jeho plány, lámala jeho vůle, řídila průvod snů, jemuž se poddával trpně, aniž se vůbec pokusil, aby se z nich vymanil.

Zmatená hromada četby, uměleckých úvah, jež byl nakupil od doby své odloučenosti tak jako hrázi, aby zastavil proud dávných vzpomínek, byla náhle stržena a příval se řítil, povaliv přítomnost, budoucnost, potopiv vše pod hladinou minulosti, naplniv mysl jeho nesmírným rozsahem smutku, na němž pluly, podobny směšným troskám, episody bez zájmu z jeho života, absurdní nicoty.

Kniha, již držel v ruce, klesla na jeho kolena; poddal se, dívaje se, pln nechuti a úzkosti, jak defilují léta jeho pohřbeného života; kroužila, plynula nyní kol upomínky na madame Lauru a Augusta, pohroužené do těchto vlnění jako pevný kůl, jako určitý fakt. Jaká to doba, tehdy! byl to čas večírků ve velkém světě, závodů, partií v karty, napřed zjednaných lásek, skytaných na hodinu, rázem půlnoci v jeho růžovém budoiru! Připomínal si tváře, posuňky, nicotná slova, jež ho obtěžovala s tou vytrvalostí pouličních popěvků, že není možno ubrániti se netrylkovati jich, jež se však na konec vyčerpají, náhle, aniž se kdo nadá.

Tato perioda byla krátkého trvání; měl siestu paměti, ponořil se opět do svých latinských studií, aby odstranil až po stopu samu tyto návraty.

Náraz byl učiněn; druhá fase následovala skoro bezprostředně po první, fase vzpomínek z jeho mládí, zvláště z let, strávených u Otců.

Tyto byly vzdálenější a jistější, vštípené určitějším a bezpečnějším způsobem; hustý park, dlouhé aleje, záhony, lavičky, všecky hmotné podrobnosti vyvstávaly v jeho pokoji.

Pak se zahrady naplnily, slyšel ozývati se pod stromy pokřiky žáků, smíchy professorů, mísících se ve vyražení, hrajících v míč s vykasanou sutanou, sevřenou mezi koleny, aneb hovořících s mladíky bez přísnosti a hrdosti, jako soudruzi téhož věku.

Vzpomínal toho otcovského jha, jež se špatně přizpůsobovalo trestům, odpíralo ukládati 500 a 1000 veršů, spokojovalo se nařízením „opravy", zatím co se ostatní obveselovali, neznané úlohy, uchylovalo se ještě častěji k prostému pokárání, obklopovalo hocha čilou ale milou bdělostí, snažíc se mu býti příjemným, přivolujíc k procházkám, kam se mu líbilo, ve středu, chápajíc se příležitosti všech malých svátků, nesvěcených Církví, aby připojilo k obvyklému obědu koláč a víno, aby ho potěšilo výlety na venkov; otcovského jha, jež spočívalo v tom, že neohloupilo žáka, že s ním hovořilo, že s ním již jednalo jako s mužem, zachovávajíc mu přese vše mazlení zhýčkaného dítěte.

Dosáhli tak, že měli na hocha skutečný vliv, že utvářeli v jisté míře intelligence, jež pěstovali, že je řídili v jistém směru, že je roubili zvláštními ideami, že zabezpečovali vzrůst svých myšlének lichotnou a úlisnou methodou, v čemž pokračovali, snažíce se je sledovati do života, podporovati je v jejich karieře, posílajíce jim ty tklivé listy, jaké znal psáti dominikán Lacordaire svým bývalým žákům Sorrèzeským.

Des Esseintes si kladl počet dle sebe sama o působení, o němž se domníval, že je podstoupil bez výsledku; jeho povaha, odbojná k radám, hašteřivá, slídivá, směřující k protivám, zabránila mu, aby byl zmodelován jejich kázní, poroben jejich vyučováním; když pak vystoupil z koleje, vzrostl jeho skepticismus; jeho cesta legitimistickým světem, nesnášenlivým a obmezeným, jeho rozhovory s nevzdělanými kostelními správci a sprostými abbéi, jichž nešikovnosti trhaly závoj, tak uměle setkaný Jesuity, ještě více utvrdily jeho ducha neodvislosti, rozmnožily jeho nedůvěru v jakoukoli víru.

Pokládal se v celku za prosta veškerého pouta, veškerého nátlaku; zachoval si pouze, v opak všech lidí, vychovaných v lyceích aneb laických pensionátech, vřelou vzpomínku na svou kolej a své učitele, a ejhle, nyní uvažoval, došel takto k otázce,

zda semena, padlá až do dnešního dne na neúrodnou půdu, nepočínají klíčiti.

Byl skutečně od několika dnů v nevylíčitelném duševním stavu. Věřil na vteřinu, šel z pudu k náboženství, pak se při nejmenším uvažování jeho náklonnost k víře rozplynula v páry; ale zůstal přes to vše pln zmatku.

Věděl nicméně velmi dobře, sestoupiv v sebe, že nebude míti nikdy opravdu křesťanského ducha poníženosti a kajícnosti; věděl, že o tom nemohl ani pochybovati, že ten okamžik, o němž mluví Lacordaire, ten okamžik milosti, „kdy poslední paprsek světla proniká do duše a spíná k společnému středu pravdy, jež tam jsou roztroušeny", nikdy pro něho nenastane; nepociťoval té potřeby umrtvení a modlitby, bez níž, posloucháme-li většinu kněží, žádné obrácení není možno; necítil žádné touhy vzývati Boha, jehož milosrdenství se mu zdálo co nejméně pravděpodobným; a přece sympathie, jež zachovával ku svým bývalým učitelům, působila, že se zajímal o jejich práce, o jejich doktriny; tyto nenapodobitelné akcenty přesvědčení, tyto vroucí hlasy lidí vyšší intelligence se mu navracely, přiváděly ho k tomu, že pochyboval o svém duchu a svých silách. Uprostřed této samoty, v niž žil, bez nové stravy, bez čerstvě zachycených dojmů, bez obnovení myšlének, bez té výměny sensací, přišlých z venčí, ze styku se světem, ze života pospolitě tráveného; v této samovazbě proti přírodě, v níž tvrdošíjně trval, kladly se znova všecky otázky, zapomenuté za jeho pobytu v Paříži, jako dráždící záhady.

Četba latinských děl, jež miloval, děl skoro vesměs sepsaných biskupy a mnichy, nepochybně přispěla ke spůsobení této krise. Zahalen klášterním ovzduším, vůní kadidla, jež mu spíjely hlavu, roznítil si nervy a associací idei potlačily posléze tyto knihy, vzpomínky z jeho života mladého muže, osvítily vzpomínky z jeho mládí u Otcův.

— Tady se nedá nic mluviti, myslil si des Esseintes, snaže se udati si důvody, sledovati postup vnikání živlu Jesuitského ve Fontenay; měl jsem od svého mládí, aniž jsem toho kdy věděl, ten kvas, který ještě nevykvasil; tato náklonnost sama, již jsem měl vždy k náboženským předmětům, je toho možná důkazem.

Ale snažil se přesvěčiti se o opaku, jsa nespokojen, že není již samojediným pánem nad sebou; opatřil si důvody; musel se nutně obrátiti směrem k duchovenstvu, když tě Církvi jediné

připadlo umění, ztracená forma věků; immobilisovala až po sprostou moderní reprodukci obrys zlatotepeckých prací, zachovala kouzlo kalichů, vypjatých jako petunie, ciborií o čistých bocích; uchránila i při aluminiu, při falešných emailech, při barevných sklech, něhu tvarů minulosti. V celku většina drahocenných předmětů, zařaděných v museu Clunyském a uniklých zázrakem špinavé surovosti sans-culotů, pochází z bývalých opatství ve Francii; jako uchránila Církev od barbarství ve středověku filosofii, dějepis a vědy, stejně zachránila výtvarné umění, dovedla až na naše časy ty podivuhodné vzorky tkanin, klenotnictví, jež vyrabitelé svatých věcí kazí, co nejvíce mohou, aniž však mohou přese vše znetvořiti původní, vybrané formy. Nebylo při tom tudíž nic překvapujícího, že se honil za těmito starobylými bibeloty, že zakupoval, jako množství sběratelů, tyto památky od starožitníků v Paříži a vetešníků na venkově.

Ale nechť se sebe více dovolával těchto důvodů, nepodařilo se mu, aby se úplně přesvědčil. Zajisté, vso uhrnu vzato, pokládal i na dále náboženství za nádhernou legendu, za skvostný podvod, a nicméně přes veškeré jeho výklady, počal se jeho skepticismus natrhovati.

Zřejmě existoval tento bizzarní fakt: byl nyní méně jistý než ve svém mládí, když péče Jesuitů byla přímá, když jejich učení bylo nevyhnutelné, když byl v jejich rukou, jim náležel, tělem i duší, bez rodinných svazků, bez vlivů, mohoucich reagovati proti nim z venčí. Vštípili mu také jistou náklonnost k zázračnému, jež se zvolna a temně rozvětvila v jeho duši, jež se dnes rozvíjela v samotě, jež působila přese vše na ducha mlčenlivého, uzavřeného, prováděného v krátkém jezdišti fixních idei.

Prozkoumávaje práci své myšlénky, snaže se spojiti její vlákna, odkrývaje její prameny a příčiny, dospěl k tomu, že se přesvědčil, že jeho konání, po dobu jeho světského života, vyplývala z vychování, jehož se mu dostalo. Zdaž tedy nebyly jeho sklonnosti k umělému, jeho potřeby excentričnosti v celku výsledky důvtipečných studií, nadzemských raffinovanosti, spekulací quasi-theologických; byly to v podstatě vzlety, vzmachy k idealu, k neznámému všemumíru, k daleké blaženosti, touhy hodné, jako ta, již nám slibují Písma.

Ustal rázem, přetrhl nit svých úvah. — Nuže, řekl si, rozmrzen, jsem dosud více zasažen, než bych se byl domníval ejhle, jak argumentuji se sebou samým, jako nějaký kasuista

Zůstal ponořen ve snění, zmítán temnou bázní; zajisté, byla-li theorie Lacordaireova přesná, neměl se čeho báti, když tě se magický účinek obrácení neděje znenadání; bylo třeba, aby byl přivoděn výbuch, aby půda byla dlouho, neustále podkopávána; ale mluví-li romanopisci o bleskovém zachvácení láskou, mluví jistý počet theologů také o bleskovém zachvácení náboženstvím; připustí-li se, že je toto učení pravdivé, není tudíž nikdo jist, že nepodlehne. Tu nepomohlo již ani sebe analysovati, ani uvažovati o tušeních, ani vyhledávati preventivních prostředků; psychologie mysticismu byla rovna nulle. Bylo tomu tak, poněvadž tomu tak bylo, a toť vše.

— Eh, stávám se tupým, řekl si des Esseintes; bázeň, z této nemoci posléze přivodí nemoc samu, bude-li to tak pokračovati.

Podařilo se mu setřásti poněkud tento vliv; jeho vzpomínky se uklidňovaly, ale jiné chorobné příznaky se zjevily; nyní jej zaujímaly neustále jedině předměty pro diskusse; park, úkoly, Jesuité byli daleko; byl všecek ovládán abstrakcemi; myslil proti své vůli na odporující si výklady dogmat, na odlehlá odpadlictví zaznamenaná v díle o Concilech od otce Labbea. Zbytky těchto schismat, drobty těchto heresí, které dělily po věky Církve Západu a Východu, mu znova přicházely na mysl. Tu Nestorius, odpírající Panně titul matky Boží, poněvadž v tajemství Vtělení to nebyl Bůh, ale věru stvoření lidské, jejž nosila ve svém životě; tam Eutyches, prohlašující, že se obraz Kristův nemohl podobati obrazu ostatních lidí, poněvadž Božství zvolilo si bydliště v jeho těle a změnilo následkem toho jeho tvar zúplna; tam zase jiní příči tvrdili, že Vykupitel neměl naprosto těla, že tento výraz svatých knih sluší bráti obrazně; kdežto Tertullian vyhlásil svou proslulou zásadu skoro materialistickou: „Nic není netělesného než to, co není; vše, co je, má tělo, jež mu je vlastní“; konečně tato stará otázka, projednávaná po léta: byl-li Kristus sám přibit na kříž či trpěla-li vůbec Trojice, jedna ve třech osobách, ve své trojnásobné podstatě na pranýři na Kalvarii? jej znepokojovaly, jej tísnily — a mechanicky, jako úkol dávno naučený, kladl sám sobě otázky a dával si odpovědi.

Po několik dní trval tak v jeho mozku ševel paradoxů, subtilit, vír mnohokráte rozštípených vlasů, pásmo pravidel tak komplikovaných jako články zákonníků podávající se všem smyslům, všem slovním hříčkám, končící nebeskou právovědou,

co nejjemnější, co nejbaroknější; pak abstraktní stránka rovněž vybledla a následovala po ní veskrze plastická stránka pod vlivem Gustavů Moreauů, pověšených na zdech.

Viděl mimo sebe kráčeti dlouhý průvod prelatů: archimandritů, patriarchů, zvedajících zlatá paže, aby žehnali poklekłému množství, pohybujících svými bílými vousy při čtení a modlitbě; viděl pohroužiti se do ponurých hrobek němé řady kajícníků, viděl zvedati se nesmírné kathedraly, kde hromovali bílí mniši na kazatelně. Stejně jako si de Quincey po užití opia vyvolával při pouhém slově „Consul Romanus" celé stránky z Tita Livia, viděl kráčeti slavnostní průvod konsulů, postupovati nádherné sestavení římských armád; tak trval on bez dechu nad theologickým výrazem, zíral na proudy lidu, na biskupské zjevy vynikající z roznícených pozadí basilik; tyto obrazy ovládaly ho kouzlem, jdoucím od věků do věků, docházejícím k moderním náboženským obřadům, zahalujícím ho do nekonečna žaluplné a něžné hudby.

Zde nebylo mu již třeba uvažovati, aniž se propůjčovati debatám; byl to nevystižitelný dojem úcty a bázně; umělecký smysl byl podjařmen tak dobře vypočtěnými výjevy katolíků; při těchto vzpomínkách rozechvěly se jeho nervy, pak náhlou vzpourou, prudkým obratem obludné myšlénky se v něm rodily, myšlénky na ty svatokrádeže, předvídané příručnicí zpovědníků, na hanebné a nečisté zneužití svěcené vody a svatého oleje. Naproti všemohoucímu Bohu týčil se nyní soupeř, plný síly, Demon, a zdálo se, že hrozná velikost mu nutně vyplývá ze zločinu páchaného prostřed kostela věřícím, zuřivě v děsné radosti, v úplně sadické rozkoši se rouhajícím, zahrnujícím urážkami, zaplavujícím potupami zbožňované předměty; šílenosti magie, černé mše, sabbathu, hrůzy posedlosti a zaklínání povstávaly; docházel až k tomu, že se tázal, nepáše-li svatokrádeže, maje druhdy zasvěcené předměty, církevní canony, mešní roucha a roušky ciboriové; a tato myšlenka o hříšném stavu mu působila jakousi pýchu a veselí; postřehoval tu svatokrádežné radosti, ale svatokrádeže pochybné, rozhodně, málo vážné, když tě v celku miloval tyto věci a nepotupoval jich užíváním; ukolébal se tak myšlénkami moudrými a zbabělými, ježto mu podezřívavost jeho duše zapovídala zřejmých zločinů, ježto mu odjímala nutné odvahy, aby páchal strašné, chtěné, skutečné hříchy.

Ponenáhlu tyto důvtipky se rozplynuly. Zřel jaksi s výše

svého ducha panorama Církve, její dědičný vliv na lidstvo po staletí; představoval si ji zoufalou a velkolepou, hlásající člověku hrůzu života, nemilosrdnost sudby; kázající trpělivost, kajícnost, ducha obětování; snažící se obvázati zranění, poukazováním ke krvácejícím ranám Kristovým; ubezpečující božskými výsadami, slibující nejlepší díl ráje zarmouceným; vybízející tvora lidského, aby trpěl, aby dal Bohu v zápalnou oběť své zármutky a svá utrpení, své osudy a své strasti. Stávala se opravdu výmluvnou, mateřskou k ponížených, slitování plnou k utlačeným, hrozící utlačovatelům a despotům.

Zde des Esseintes nabýval opět půdy. Zajisté, byl uspokojen tím přiznáním společenské špíny, ale tu se bouřil proti neurčitému léku naděje v jiný život. Schopenhauer byl přesnější; jeho učení a učení Církve vycházela ze společného hlediště; opíral se také o nespravedlnost a o hanebnost světa, vrhal také s *Následováním Ježíše Krista* ten bolestný výkřik: „Je to skutečně bída, žiti na zemi!“ Kázal rovněž nicotnost existence, výhody samoty, upozorňoval lidstvo, že, nechť si činí cokoli, nechť se obrátí kterýmkoli směrem, zůstane nešťastným: chudé, následkem utrpení, jež se rodí z nedostatků; bohaté, z důvodu nepřemožitelného znudění, jež plodí přebytek; ale nevychvaloval vám žádného universalního prostředku, neukolébával vás, aby odpomohl nevyhnutelným zlům, žádným vnadidlem.

Nehájil vám pobuřujícího systemu původního hříchu; nepokoušel se nijakž, aby vám dokázal, že ten je svrchovaně dobrým, jenž ochraňuje ničemy, pomáhá hlupcům, drtí dětství, otupuje stáří, tresce nevinné; nevynášel dobrodiní, jež vynašla tuto ohavnost, neužitečnou, nepochopitelnou, nespravedlivou, nejapnou, fysické utrpení; dalek, aby se pokoušel ospravedlniti, jako Církev, nutnost muk a zkoušek, volal ve svém uraženém milosrdenství: „Stvořil-li Bůh tento svět, nechtěl bych býti tímto Bohem; bída světa by mi rozervala srdce.“

Ah! on jediný měl pravdu! čím byly všechny evangelické farmakopey vedle jeho pojednání o duševní hygieně! Nepředstíral ani trochu, že uzdraví, nenabízel nemocným žádné náhrady, žádné naděje; ale jeho theorie Pessimismu byla v celku velikou utěšitelkou vybraných intelligencí, povznešených duší; odkrývala společnost takou, jakou je, kladla důraz na vrozenou hloupost žen, označovala vám vyjeté cesty, zachraňovala vás od zklamání, upozorňujíc vás, abyste omezili, pokud možno, své naděje, abyste

jich naprosto nepojímali, cítíte-li k tomu v sobě sílu, abyste se konečně pokládali šťastnými, jestliže vám v nenadálých chvílích nespadnou na hlavu strašné cihly.

Puzena po téže stopě jako *Následování*, dospívala tato theorie rovněž, ale aniž zbloudila v tajuplných bludištích a pravděnepodobných cestách, k témuž konci, k resignaci, k nečinnosti.

Jedině, byla-li tato resignace, zcela přímo vyplynulá z konstatování žalostného stavu věcí a nemožnosti něčeho v tom změniti, přístupnou bohatým duchem, nebyla než velmi obtížně pochopitelnou chudým, jejichž požadavky a hněvy tišilo tudíž velmi snadno blahodějné náboženství.

Tyto úvahy ulehčily des Esseintes od těžké tíhy; aforismy velkého Němce utišovaly rozechvění jeho myšlének a nicméně body styku těchto dvou učení pomáhaly jim vyvolávati se vzájemně v paměti, a nemohl zapomenouti toho katolicismu, tak poetického, tak uchvacujícího, v nějž se nořil a jehož podstatu druhdy vssál všemi průlinami.

Tyto návraty víry, tyto předtuchy náboženství jej mučily především od té doby, co se dály změny v jeho zdraví; spadaly v jedno s nervovými poruchami, nově přišlými.

Od svého nejkrajnějšího mládí byl trápen nevysvětlitelnými odpory, teteleními, jež mu mrazila páteř, svírala zuby, na příklad, když viděl namočené prádlo, jež služka zrovna ždímala; tyto účinky stále trvaly; dnes ještě trpěl skutečně, slyše trhati látku, škrábna prstem po zlomku křídy, dotkna se rukou kousku moireu.

Výstřednosti jeho mládeneckého života, přehnaná napjetí jeho mozku neobyčejně zhoršila jeho původní nervosu, vyčerpala již zužitou krev jeho rodu; v Paříži musel se podříditi hydrotherapeutickému léčení proti třesení prstů, proti strašným bolestem, neuralgiím, jež mu roztínaly tvář ve dví, bušily neustálými ranami do spánku, píchaly ve víčkách, vyvolávaly ošklivosti, jichž nemohl přemoci než natáh se na záda ve tmě.

Tyto případy pomalu zmizely, dík pravidelnějšímu, klidnějšímu životu; nyní nastupovaly znova, měníce formu, procházejíce se celým tělem; bolesti opouštěly lebku, šly do nadmutého tvrdého břicha, do útrob, projížděných rudým železem, o marných a nutkavých námahách; pak nervosný, drásavý, suchý kašel počínal právě v tutéž hodinu, trvaje vždy stejný počet minut, vzbudil ho, škrtil ho na loži; konečně ustala chuť, plynovité a horké kyselosti, suché zápaly mu probíhaly žaludek; bubřel,

dusil se, nemohl již po každém pokusu pojedení snésti zapjatých kalhot, přiléhavé vesty.

Ustal s alkoholy, kávou, čajem, pil mléka, uchýlil se opět k poléváním studenou vodou, přecpal se assou foetidou, odolenem a chininem; chtěl dokonce vycházeti ze svého domu, procházel se trochu po krajině, když přišly ty deštivé dny, jež ji činí němou a pustou; nutil se kráčeti, konati pohyby; jako posledního prostředku vzdal se prozatímně četby a, sžírán nudou, ustanovil se, aby zaměstnával svůj život, stavší se lenošným, že uskuteční úmysl, jejž bez ustání odkládal z lenosti, z nenávisti k vyrušení, co se byl usídlil ve Fontenay.

Nemoha se již znova opojovati čarovnostmi stylu, vysilovati se rozkošným kouzlem vzácného epitheta, jež, zůstávajíc plně precisným, otvírá nicméně obraznosti zasvěcených nadsvětskosti bez konce, rozhodl se, že dokončí zařízení obydlí, že si opatří drahocenné sklenníkové květiny, že si tak poskytne hmotné zaměstnání, jež by ho rozptýlilo, povolilo mu nervy, uklidnilo mu mozek, a doufal také, že ho pohled na jejich zvláštní a nádherné odstíny trochu odškodní za chimerické a skutečné barvy stylu, jež mu jeho literarní dieta okamžitě uváděla v zapomnění nebo v ztrátu.

VIII.

Šílel vždy po květinách, ale tato vášeň, jež se za jeho pobytů v Jutigny zprvu vztahovala na květinu bez rozdílu druhů a řádů, posléze se očistila, precisovala na jedinou třídu.

Od dlouhé doby již opovrhoval obyčejnou rostlinou, jež se rozvíjí na výkladech pařížských tržišť, ve vlhkých kořenáčích, pod zelenými plachtovinami nebo pod červenavými slunečníky.

V téže době, co se jeho literarní chuti, co se jeho umělecká zaujetí zjemnila, nevížíce se již než k dílům, vybraným sítem, destilovaným mučenými a subtilními mozky; v téže době také, co se jeho únava rozšířených myšlének utvrdila, jeho záliba v květinách se sprostila vší usedliny, všeho kvasu, vyjasnila se, jaksi se napravila.

Přirovnával rád sklad zahradníků k mikrokosmu, kde byly zastoupeny všechny kategorie společnosti: květiny chudé a sprosté, květiny kumbálů, jež nejsou ve svém pravém prostředí, než když spočívají na římsách mansard, s kořeny napěchovanými v nádobách na mléko a v starých hrncích, bílá fiala, na příklad; květiny osobivé, konvenční, hloupé, jejichž místo je

pouze v porculánových pouzdrech na kořenáče, malovaných mladými dívkami, jako růže; konečně květiny vysokého rodu, jako orchideje, delikatní a půvabné, chvějné a zimomřivé; květiny exotické, vypuzené v Paříži do tepla, v skleněné paláce; kněžny vegetalné říše, žijící v ústraní, nemající již nic společného s rostlinami ulice a měšťanskými květenami.

V celku měl jistý zájem, jistou soustrast s lidovými květy, zmořenými výpary ze stok a lejnišť, v chudých čtvrtích; hnusily se mu za to kytice v souladu s kremovými a zlatými salony nových domů; uchovával si, konečně, pro úplnou radost svých očí distingované, vzácné rostliny, pocházející zdaleka, udržované s lestnými péčemi, na falešných rovnících, zřízených náležitě upravenými výdechy kamen.

Ale tento výběr, definitivně ustanovený na sklenníkové květině, zmodifikoval se sám pod vlivem jeho povšechných myšlének, jeho názorů, nyní utvořených o každé věci; druhdy, v Paříži, přivedla ho jeho přirozená sklonnost k umělému k tomu, že zanechal skutečného květu k vůli jeho obrazu, věrně provedenému, díky divům kaučuků a nití, perkalinů a taffetů, papírů a sametů.

Měl takto podivuhodnou sbírku rostlin z Tropů, zhotovených prsty hlubokých umělců, sledujících přírodu krok za krokem, stvořujících ji znova, chápajících se květiny od jejího zrození, vedoucích ji až po zralost, nápodobících ji až po její hynutí; dosáhších, že naznačili nejútlejší odstíny, nejprchavější rysy jejího bdění nebo jejího odpočinku; pozorujících držení její korunových lupenů, vyhrnutých větrem nebo pomačkaných deštěm; vrhajících na její jitřní korunky kapky rosy z klovatiny; utvářejících ji v plném rozkvětu, když její větve se sklánějí pod tíží šťav, aneb vztyčujících její suchý stonek, její zkornatělou češulku, když se kalíšky prázdní a když listy odpadávají.

Toto rozkošné umění ho dlouho vábilo; ale nyní snil o kombinaci jiné květeny.

Po nápodobených květech, opičících se po skutečných květech, chtěl přirozené květy, nápodobující falešné květy.

Řídil své myšlénky v tom směru; nemusel dlouho hledati, jíti daleko, ježto ležel jeho dům zrovna uprostřed kraje velikých zahradníků. Šel prostě navštívit sklenníky podél Châtillonské silnice a v Aunayském údolí, navrátil se zmožený, s prázdnou peněženkou, naplněn podivem nad šílenostmi vegetace, jež viděl,

nemysle již než na druhy, jež zakoupil, zmítán bez oddechu vzpomínkami na velkolepé a bizzarní koše.

Dva dni po té přibyly povozy.

Maje svůj seznam v ruce, vyvolával des Esseintes, verifikoval své koupě, jednu po druhé.

Zahradníci složili se svých kar kollekci Caladií, podpírajících na naduřelých a huňatých stoncích ohromné listy srdcovitého tvaru; ačkoli zachovávaly mezi sebou úplně ráz příbuznosti, žádná z nich se neopakovala.

Byly tu neobyčejné, zarůžovělé, takové jako Virginalie, jež se zdála vystřižena z nalakované látky, z naklovatinovaného anglického taffetu; zcela bílé, jako Albana, jež se zdála vykrojena z průzračné volské pohrudnice, z průsvitného vepřového měchýře; některé, především Madame Mame, napodobily zinek, parodovaly kousky raženého kovu, zbarvené císařskou zelení, potřísněné kapkami olejové malby, skvrnami minia a běloby; tyhle, jako Bospor, skýtaly illusi naškrobeného kalika, vykládaného karmazínem a myrtovou zelení; ony, jako Aurora Borealní, rozkládaly list barvy syrového masa, rýhovaný purpurovými žebry, zafialovělými vlákenky, list nabobtnalý, vypocující modré víno a krev.

S Albanou představovala Aurora obě krajní noty temperamentu, mrtvici a bledničku této rostliny.

(Pokračování.)

KAREL HLAVÁČEK

JOSEPH SATTLER

TĚM, kteří si zamilovali příliš hrobové tiše v galeriích starých mistrů — těm, kteří se utíkají z kramářských boulevardů dneška v mlčelivá podloubí dávno opuštěných mincoven v odlehlých sestaralých tmavých čtvrtích — těm melancholickým a snivým adoratorům všeho zapadlého, dávného a zapomenutého, bude p. *Joseph Sattler* vždy vyvoleným. »La grâce des choses fanées« — tato antifona p. Mallarméova prodlužuje svou vleklou a lahodnou melodii nad celým jeho dílem. Stejně dalek všech moderních mistrů, vtiskl svému jemnému a duchaplnému umění zvláštní tradicionellní archaistický ráz. Začal tam, kde skončili Dürer, Cranach, Kulmbach a jich žáci. Ačkoli v některých kresbách jeho zdá se nám stihati reminiscence tu na Holbeina ml., tam na Lukáše Cranacha, nebo zase na některé sceny z rytin Adriaena van Ostade, je to jen společné prostředí, které nás klame; dovedlť p. Sattler vtisknouti všady ráz zvláštní své obdivuhodné, groteskní personality. Zázračná suggestivnost rytin a kreseb Dürerových opět procitá pod jeho jehlou a rákosovým perem. A tato archaisticky tradovaná technika, ten archaistický způsob kresby, na

němž labillují zcela moderní názory kresličské o světle, perspektivě a t. d. — to, co tvoří vždy něco sobě navzájem protichůdného, ale přece jen vždy harmonicky vyrovnaného, to dodává i nejdrobnější kresbě p. Sattlerově onoho známého, appartního, dráždivého kouzla. Hledí na nás všady z jeho listů přísné, tvrdě kreslené tváře, podivných nezvyklých výrazů ve vysedlých lícních kostech a vrásčitých čelech, tváře plné smutku a životní bídy, plné stajené ironie v sevřených bledých a úzkých retech, tváře mstivé, lhavé, úplatné a urputné. Městští biřici, pokoutní, rozedraní krysaři, naivní cechmistři, surovi a opilí lancknechti, vychrtlí, hladem exaltovaní Novokřtěnci z Münsterského náměstí, pomstychtiví, sfanatisovaní sedláci z dob Martina Luthera . . . Jsou to stylové tváře, styloví lidé, nesetkáme se s nimi na ulicích a nárožích. Jsou to typy p. Sattlerova stylu.

A tak podléháme dokonalé illusi, a celé zapadlé doby Středověku oživuje umění p. Sattlerovo v plné jejich originellní poesii a v pronikavé archaistické vůni. Cykly p. Sattlerovy mají skutečnou historickou náladu, a jediný jejich list má více historičnosti, ba, stojí v tomto uměleckém kursu daleko výše, než všecka cenami poctěná plátna, pomalovaná professorskou sběří, již se říká »historičtí« malíři. P. Sattler šťastně v sobě kultivoval ony svrchované jemné distinkce, kterých se z pravidla »historickým« malířům nedostává — totiž distinkce pro ***historickou intimitu***. On dovede svou technikou, v které zmodernisoval staroněmecké mistry, reprodukovati pulsaci doby, její kulturní existenci — a to jest vše. Nemaluje jednotlivých obrovských »historických« pláten pro potlesk mass, nýbrž kreslí své historické cykly pro hrstku intelligentních amateurů. A tak zachycuje vlnu zapadlé doby ve všech fázích jejího pohybu, ve vší její dynamice . . . Možno tu snad mimochodem upozorniti, že analogicky, s tímtéž uměleckým zájmem, podařilo se problem historičnosti řešiti několika málo šťastným básníkům. Jmenuji jen Paula Verlainea a jeho »Fêtes galantes«, kde doba Ludvíka XIV. oživla ve veškeré adoraci galantního feminismu, a chci-li býti přiléhavým, pak ještě jmenuji několik obdivuhodných sonetů Emila van Arenbergh, kde Středověk chycen s celou drsností jeho koloritu a poesie, že zdají se býti zrovna textem pod některé z kreseb p. Sattlerových. P. Sattler jest vždy delikatní, vybraný, appartní; miluje všady odstín, vždy specialisuje. Má radši některá desitiletí XV věku než celé officielní století. Miluje jen to, co je v historii zapomenuté a professorským slídičům zapadlé, jen to, co se jim dosud nepodařilo sprofanovati školským memorováním. Nenávidí officielních bitev politických mezi středověkými uznanými suvereny a miluje daleko více pokoutní bitky a šarvátky některého lantkraběte, jenž vzpychl proti svému feudalnímu pánu, než rozhodnou bitvu toho a toho roku u kteréhosi Wormsu. Místo uznávaného náboženství favorisuje pokoutní sektu Novokřtěnců a s krvavě-bolestnou ironií líčí v posměšných listech osudy dědičnou padoucnicí trpícího krále-hrbáčka z Leydenu a jeho poddaných za hradbami Münsteru, obleženého spojenými biskupskými vojsky. S patrným zájmem kreslí tlupy vzbouřených starobavorských sedláků na nočních pochodech. Divokost, surovost, zvířeckost a schytralost těchto ubohých otrhanců, které zdivočil hlad, nalezla v p. Sattlerovi tlumočníka nad jiné povolaného. A pak přichází Smrt, Smrt téhož tenoru, jak ji vídáme u starých mistrů. Spíše humoristická a mstivá, nežli strašná a majestatní. Smrt jako ironická a vtipná klášterní anekdota; Smrt podivná, jako opozděné gesto z dob primitivní gothiky hornobavorského zednického bratrstva; a konečně Smrt, které dává p. Sattler po příkladě starých mistrů tančiti posměšný, tentokráte ***»moderní tanec«***. (Dokončení.)

ZO D'AXA

MIMO VŠE

Ten, jenž ničemu se nepodává a jejž vede jedině impulsivná povaha, tento člověk mimo zákon, tento člověk mimo stranu, tento osamocený hledač mimojsoucna, nerýsuje-liž se v tomto slově: *„člověk mimo vše"?*

PŘEDMLUVA KNIHY

— Odvahu, Pane. Zde máte cigarettu a sklenku rumu. Přejete si ještě něčeho?

— Oheň, prosím.

— Ano, zajisté; kuřte, pijte: ostříháme vám vlasy.

— Přistřihnouti pouze bylo by mi milejší.

— Budiž, krátce vzadu a na čele vlasy nazad. Rozumím. A nyní mi dovolte svrchovanou radu: vy zemřete pro své spisy, své názory, své činy vzbouřence, eh nuže! v osudný okamžik neodporujte, poddejte se. Ostatně vám nedáme roubíku do úst, nikdo nepomýšlí zabrániti vyznání vaší víry v protestním vivatu... Zvoláte „Ať žije . . . co budete chtíti."

Kdyby měl ředitel Roquettey ke mně podobnou řeč po takové nehodě, tušitelné za těchto stagnujících dob, možná věru, že bych jí použil, abych se ho otázal, jaký věk má — v každém případě bych nic nezvolal. Ne, před lidem, sběhším se, aby viděl, umírám-li vhodně, neměl bych definitivných slov. Neznám formule, kam by se mohlo uchýliti nadšení. Ať žije Revoluce! Ať žije Bůh! Ať žije Král! Ať žije Anarchie! Proč? Neboť, v celku, nejsem si ničím jist, leda, že třeba NÁM SAMÝM žíti: žíti v radosti, žíti v boji, oddati se tak zcela přítomnosti, že budoucnost nemá již váhy, žíti za krásných nebo zlých hodin . . . Budu ještě minutu žíti, pouštěje na opice davů svůj poslední kotouč cigarettového dýmu.

Tož doznávám to, zcela upřímně, kdyby přišla ta mrzutá příležitost, neměl bych posledních slov, vykřikuje neústupnou

naději. Nyní nebude nikdo překvapen, že při dobré příležitosti této knihy nemám programové předmluvy.

— Oč se jedná?

— Uvidíte jasně. Je to život, jenž se rozvíjí, brutalný, rány pěstí, rány perem, rány nehtem. Různé zprávy: to, o čem mluvíme, to, pro co zuříme aneb nad čím se usmíváme .... Obraťte strany.

MY

Mluví se o anarchii.

Denní listy se rozčilují. Soudruzi jsou interviewováni a *Eclair* si dává, mezi jinými odpověďmi, říci od nich, že v přítomné chvíli nastal rozkol mezi anarchisty.

Názory rozcházejí se o krádeži.

Jedni, praví se, chtějí ji povznésti na princip, druzí ji neodvolatelně odsuzují.

Eh nuže! bylo by nám nemožno zaujati posice na podobné půdě. Tato krádež se nám může zdáti dobrou a krásnou a schvalitelnou; toto ražení může nám býti hrozně odporným.

Neexistuje Absolutno.

Jestliže fakta nás přivádějí dnes k tomu, že precisujeme takový způsob nazírání a žití, každého dne v živých článcích našich výrazných spolupracovníků se projevovala jasně vůle.

Ani při žádné straně, ani při žádné skupině.

Mimo vše.

Kráčíme — individuelni, bez Víry, jež je spásou a jež oslepuje. Náš hnus ze Společnosti nerodí v nás nezměnných přesvědčení. Bijeme se pro radost bojů a beze snu o lepším budoucnu. Co nám sejde po zítřcích, jež nastanou po věcích! Co nám sejde po pravnucích! *Mimo* všechny zákony, všechna pravidla, všechny theorie — i anarchistické — hned od této chvíle, okamžitě, chceme se oddati svým soucitům, svým rozhořčením, svým něžnostem, svým zuřivostem, svým instinktům — s pýchou ze své osobnosti.

Nic, až dosud, nám neodhalilo zářící druhý svět. Nic nám neskytlo stálého kriteria. Panorama života se mění bez ustání; a fakta, podle doby, jeví se nám v různých světlech. Nikdy nereagujeme proti zanícením, v něž nás uvrhují, jedna po druhých, protichůdná hlediska. Toť prosté. Zde ozvučuje echo vibrujících sensací. A jestliže někdy vzkypění uvádějí ve zmatek neočeká-

vanností, tož pro to, že mluvíme o věcech tohoto času, jakoby činil primitivný barbar, spadší znenadání před ně . . .

Krádež!

Ale nikdy nebudeme míti choutky postaviti se za soudce. Jsou zloději, jež se nám nelíbí, toť jisto, a na něž učiníme útok, toť pravděpodobno. Tu bude to spíše pro jich tvářnost než pro brutalný fakt.

Nebudeme se obrňovati věčnou Pravdou — s velkým P. Toť záležitostí dojmu.

Hrbáč se mi může více nelíbiti než příjemný recidivista.

KAREL NEJČ

Na mrtvých vodách.

Do tiché zátoky, kde stlivá voda líná,
zpět s moře širého loď tvoje náhle vběhla.
Van, k jihu vichřící, zde plachty nenapíná,
a kalná vlna, v bok jež bila ti, se slehla.

Je mrtvo na vodách . . . šum plachý o břeh šplýchá . , .
Je mrtvo v duši tvé . . . Spí bolest . . . Touhy zmdlely.
Klid tvrdě hojivý ti slizce ve tvář dýchá
z mlh vlhké záplavy, již dálky zšedivěly.

Že silný život vře a horkým kypí ruchem
tam v modru za mořem, kam sny tvé žárně vály
a sluncem zality a lehtajícím vzduchem
pod nebem sálavým ve mdlobách usínaly? —

Je ticho . . . Přelud zhas, jenž v stíny žhavě svítil
a jasu zátopou v zrak oslněný splýval,
tvé vzbouzel naděje a žádost ohněm nítil
a tropů pozdravem v žár krev ti rozechvíval.

A vlnou příbuznou tvůj klid zde nerozčeří
řev dálný jižních vod, jež pyšně v slunci bouří.
Spí bolest . . . Usnul sen . . . Spí touha . . . Soumrak šeří
se mrtvou zátokou a obzor mlhou kouří . . .

✤ KRITIKA ✤

KNIHY

N. — *A.-D. Bancel*, **Le Cooperatisme devant les Ecoles sociales.** *Préface de Jean Grave.* Neobyčejně instruktivní a přehledná studie s bohatým materialem dějinným a literarním. Historie kooperatismu, jediného snad systemu ekonomického, společného všem známým školám socialním, od humanitních ideí Roberta Owena až po neo-kooperatism, v němž autor (svobodomyslný kommunista), vidí pro třídy pracující prostředek vychovávací a emancipační, zvláště vzhledem k solidaritě dělnické. Tolik asi připouští i p. *Jean Grave* v stručné své předmluvě, avšak toliko pro ty, jimž se nebude jednati o bezprostředny výsledek, nýbrž kteří budou stále míti na mysli povznešenější ideal, čistou abstraktní ideu socialní renovace bez kompromisu, opovrhujíce dosaženými prostředky, reklamujíce vše a ponechávajíce realisaci aktuelních možností těm, kteří nejsou vábeni než bezprostřednými resultaty.

Alfred Guth: **Vom Wege.** Tyto *skizzy* projevují velmi ostré pozorovací nadání. Jsou to okamžité nálady, malé básně v prose, ironické črty. Slovní výraz je velmi dobře volený, stavba vět účelně roztříštěná. Proti *Leiden* jeví tato kniha znamenitý pokrok.

Willem Kloos: **Veertien jaar literatuur-geschiedennis.** Sbírka článků, vzniklých za dobu čtrnácti let, obsahujících tak v celku přehled všeho, co vynikajícího bylo stvořeno v holandské literatuře. Jsou tu pouhé referaty, vedle důkladných a pronikavých rozborů, jako polemické výpady. Vše posuzováno je ze stanoviště moderního, pokrokového, nepředpojatého. Bude to věru dobré »stavivo pro budoucího literarního historika«, material, psaný »s vážností a dobrou vůlí«.

Moderne Dichtung. *Gesammelt von A. Guth u. J. A. Bondy.* Zajímavá *pražská* publikace: mladí Němci snaží se o literarní usamostatnění. Karakteristickým rysem je otištění řady překladů z češtiny. Takový důraz tím má býti položen na mezinárodnost umění, zamítnutí národního chauvinismu v tomto poli. Svazek presentuje se celkem pěkně a pestře. Chápu dobře, že p. *F. Adler* jest tu zastoupen, i když jde zcela jinými cestami, než dnešní mladé Umění — nikdo mu asi neupře básnické hodnoty. Ale nevím, co zde má představovati p. *A. Klaar*, takový ctihodný, copatý veršotepec a rýmař — nic, nic, než hluchá, šeredně zrýmovaná slova a prázdné frase. V této excesivné toleranci, v tomto uznání a poddání se *všemu* starému vůbec, jeví se mi stopa nesamostatnosti a sebenedůvěry. Jako v celé sbírce převládá taký vážně usedlý, střízlivě krotký ton, také přidušené a zmírněné zvuky — a přece jsou to *mladí*, kteří se tu skupili, *mladí*, kteří se chtějí uplatniti, *mladí*, kteří touží vykonati *svou* práci. P. *J. A. Bondy* má zde svižnou ironickou báseň *Idylle*, šlehající literar. poměry zdejších Němců: pozor, panové, aby se nestala o vás pravdou! Nezapomínejte, že jako *mladí* máte význam jen tehdy, chcete-li práci svých předchůdců překonati *novým a lepším*. Trochu více krve a ohně, raději malou zbrklost a pošetilost, než starousedlou prostřednost a bezzubost. Z přítomného sešitu nejvýše kladu básně p. *K. M. Rilkea*, hlavně velmi suggestivnou a jemnou pieçu *Du*, pak drobné dvě skizzy p. *A. Gutha*, plné náladovosti. Najde se, ostatně i u jiných leccos dobrého roztrouseno.

První číslo této publikace vypadlo trochu příliš kompromisně. Čekám na druhé. To bude již mnohem rozhodnější boj, jenž patrně rozhodne o jakosti celku. Tož sebevědomí, vy *mladí*, a mnoho zdaru!

Johannes Schlaf. **Frühling.** Kniha hluboké, svrchovaně originellné poesie. Individuelní já jeví se tu ve svém vztahu ke kosmu. Vše, co v člověku jest uloženo věčného, nehynoucího, tajuplného, zpívá tu svou opojnou, mystyckou píseň. Tady jste daleko od prachu všednosti a pomíjivosti, tady jste v odvěkém, nejčistším, ohnivě zářícím vzduchu prahor, na výšinách, odkud nejbliže k slunci. Takové knihy jsou trvalé umělecké činy.

J. L. Windholz: **Ritter, Tod und Teufel** Látka, boj chudého umělce s tupým davem a vyděrači, dnes zhusta zpracovávaná. Není to ani vlastně *drama*, jako spíše dialogisovaná baseň. Verše se čtou velice pěkně, hlavně při dlouhém vypravování v třetím aktě, jež je též velmi poetické.

DIVADLO

J. Ladecký: **Dva světy.** Je to vlastně veselohra v nejkrásnějším smyslu slova. Stala se jí ovšem proti vůli autorově. Ale jinak výborný kus. Autor, chudák, věděl jenom tolik, že by rád napsal něco, co by mělo pět aktů, ale nevěděl, čím je vyplniti. A proto se mu každou chvíli všecko zmotá pod rukama. Ale jako zkušený pán neztratí se a pomůže si docela snadno: nechá důsledky vyvolaných effektů hezky stranou a přecpe kus spoustou episod, které vlastní jádro hry zdržují a s vlastní myšlénkou nejsou v docela žádné souvislosti. Řekl jsem: s vlastní myšlénkou. To je ovšem silné přeceňování autora, neboť pochybuji vážně, že při psaní nějakou pevnou myšlénku měl. Dle prvního aktu zamýšlel asi rozpor mezi salony šlechty, spůsobem jejich nazírání, a representanty vrstev na nich odvislých. Ale pak na to zapomněl a hodil nám na hlavu podrobnou studii šlechtických kruhů a historii o jejich finanční mizerii rozšlapal s podivuhodnou důkladností na tři akty. Pak si vzpoměl na ten první a připsal pátý akt, naprosto směšný s tím mladým pánem, světa zkušeným a nosícím s sebou jako žabka s vyšší dívčí básničky na srdci. A pak ještě něco: ty vtipy! Vidíte tedy: výborný kus v každém směru. Vzpomínám na poznámku, kterou jsem za sebou slyšel po praemieře. Není tedy moje. P. L. dostal za *Dva světy* Náprstkovu cenu. Proč? Protože je napsal, nebo že slíbil, že se vícekráte nedotkne pera? — *K.*

Fr. Turinský: **Angelina.** Takové retrospektivné představení je vždy dobrou věcí. Vidíme tak v malém celý svůj literarní vývoj za dlouhou řadu let, jakož i obměnu názorů uměleckých i společenských. *Angelina* má relativnou hodnotu jen svými lyrickými partiemi. Tady se jeví skutečně, že *Turinský* byl slušný básnický talent. Tak dají se prvé dva akty ještě pro tu lyriku poslouchati. Ale ostatek, hlavně v tom příšerném seškrtání a upravení, byl k nesnesení. To byla příšerně zamotaná a krutě krvežíznivá »loupežná hra«. Problém viny, jak *Turinský* jej staví, je ohromující: vina se nedá odčiniti, odpykati, jenom smrtí. To jsme již dávno překonali. Víme, vinu nelze učiniti neexistující, ale lze ji překonati novým životem, novou cností. Hráno bylo děsně. To byly výkřiky a to byly posy! Dokonce i dokonalé baletní evoluce jsem zpozoroval! Co nezničil p. *Čenkov* svým bezduchým, nejapným »přehlédnutím« textu, udělav z těžkopádné snad jazykově, ale básnicky svérázné dikce *Turinského* splašky nedokrevných obratů a obrazů z veřejných městišť literárních chudáků svého rázu, dobili herci. Starali se všickni, až k proslovu p. *Mužíkovu*, aby otrávili co nejvíce a zparodovali toto »uctění« památky *Turinského*.

Julius Zeyer: **Doña Sanča.** Hrána poprvé dne 2. dubna. Roku 1888, vy-

dávaje práci tuto, napsal p. *Zeyer*: »To, co se dnes N. D. nazývá, má pro českou dramatickou literaturu jen malý význam.« P. Zeyer tedy myslí, že dnes jsou poměry změněny, že dnes může se svou básní a jenom básní, byť byla nejdramatičtější z jeho dramatických prací, přijíti tam, kde byl ignorován a kam choditi nechtěl. Nuže dnes vidí: co udělalo N. D. s jeho dílem, je prostě hříchem. A co udělala z titulní role sl. *Velsová*, nedá se ani slušně charakterisovati. To byl výkon pod kritiku, to byla karrikatura, a nemá-li slečna tolik autokritiky, je povinností regie a správy, nepouštěti podobné výkony na jeviště. Po nedávném představení *Romea a Julie* a premieře Doni Sanči vidíme jasně, že náš »jediný umělecký ústav« velmi dobře chápe, co je to »komická tragoedie«. A p. *Zeyer* — je už vyléčen? — K.

Pí. Hanna Kvapilová je tedy v »zájmu naší národní cti« pro český národ zachráněna. Neváháme doznati, že je nejlepší silou naší činohry, ale proč najednou tolik poplachu, proč ty články, interviewy, zaslána, reklamy a vyčítání lží. Zachování pí. *Kvapilové* pro N. D. zdá se nám přece býti docela lhostejným, dokud správa divadla nepomýšlí na nutnou reorganisaci činohry, dokud nevyloučí různé ty živly, které měly význam pro české divadlo před čtvrt stoletím, dokud budou míti hlavní slovo různé malé »velké umělkyně« a dokud dorost bude hledán v řadách pp. Vl. *Šamberků a Matějovských*. Jest už nejvyšší čas; dokud tak se nestane, bude přes to, že pí. Kvapilová bude i na dále s několika mladými literáty tvořiti »české drama«, N. D. stále jenom královským zemským — ochotnickým divadlem. — K.

VOLNÁ TRIBUNA

Velcí koncessovaní nakladatelé a knihkupci vyhlásili ve svém *Oznamovateli* boykott proti knihovnám a publikacím, vydávaným ***mladými*** literaty vlastním nákladem. Fakt tento nedá se zatušovati ani odčiniti výklady o neofficielnosti zmíněné lokalky: maximalný význam podobných enuntiací je pouze v tom, že nadále bude se nepřátelství provozovati chytřeji a podtají, bez bubnů a trub. Nás celá tato výprava nijakž nepřekvapila. Od knihkupců nebylo nám nikdy v ničem dobře činěno. Našich knih, když jim byly zaslány do komisse, mimo nejvýše dvě výminky, vůbec do výkladů nedali. Jistý velmožný knihkupec asi po čtrnácti dnech zásylku pěkně vrátil s podotknutím, že dostačí mu pouze *jediný* exemplář. Příliš přepjatá ochota! Nechtějí-li páni *našich* knih zde prodávati, budiž: prositi jich nebudeme ani spisů svých jim vnucovati. Poukazujeme však na tento stav věcí, *upozorňujíce své přátele slušně, že v naší administraci přímo obdrží bezodkladně všechny naše publikace nejen se všemi výhodami, jichž jim může kterýkoli knihkupec poskytovati, ale i s větší slevou.* Jenom proti jednomu musíme co nejdůrazněji protestovati: aby si panstvo neopovažovalo drze hráti na soudce o vnitřní hodnotě knih. Na takový kritický tribunal nutno vzíti co nejdůkladnější koště a co nejpádnější rákosku. Lidé, dovedoucí vydávati a vydávající velikou většinou škváry a svinstva, původní i přeložená, že jim není snadno rovných, mohou mluviti leda o záležitostech živnosti, výdělku, kramářství, ale nikdy o zájmech umění a prospěchu literatury.

Vydavatelstvo knihovny Moderní Revue.

Vydavatel a redaktor **Arnošt Procházka**. — Tiskem **Emanuela Stivína** v Praze.

JIŘÍ KARÁSEK

LEGENDA O MELANCHOLICKÉM PRINCI.

A PAK ještě *Heliogabalus* — půvabný anachronism, vymyšlený spisovateli starověku, sultan uprostřed dekadentního Říma, tak exotický jako orientalní koberec, zavěšený vedle antiky, jehož harem dýchá všemi pižmy a mastmi východních perversí, s tou temnou a rudou vášní k Hieroclovi, o niž vypráví Lampridius v »Scriptores historiae Augustae«, — princ spojoval pracně trosky detailů, jež o něm bylo možno sebrati, v celek oživující vzdáleného mrtvého, o němž nebylo lze mluviti, aniž by spisovatel starých povážlivě vrtěl hlavou, — zmaten záhadami jeho sexu. Dio Cassius byl zvláště princi zábavný. Je všecek strnulý úžasem nad císařem, jenž koketoval jako žena (ὡραΐζετο — což se četlo s pikantním přídechem), vstoupil v sňatek s mužem a dal se nazývati »císařovnou«, předl a vyšíval, líčil se bílou a červenou barvou a nosil κεκρύφαλον jako žena. Je mu všecko komické u tohoto císaře. I to, že mluvil : ἁβρᾷ καὶ κεκλασμένῃ τῇ φωνῇ«, i to, že nalézal zálibu v choutce býti trýzněn Hieroclem, i to, že jednoho dne padá na prsa athletovi Aureliovi Zoticovi, jat k němu výstředním citem přátelství. A pak vrchol všeho, žádost jeho k lékařům, aby jeho mužské pohlaví uměle změnili v ženské, »τῆς μαλακίας ἕνεκα«, — to stigmatisuje už zcela zřejmě císaře za pohlavního šílence, o němž možno mluviti s odporem nebo s útrpností. Princ odkládal četbu a jal se sníti.

Bylo to v nitru neurčitého východního paláce, daleko, prostřed nepřehledných, vůněmi opilých, hlubokých zahrad, v osamocení, kde je všechen styk s ostatním světem dokonale přerušen, kam umísťoval tohoto svého vysněného Heliogabala, o němž již nemluví sottisy starých spisovatelů, — jenž existuje jedině pro jeho průhledný sen. Je tak krásný, jako jeho hřích sám, všecek bílý v dlouhé říze, po níž blýští se a stéká proud drahokamů, — jde měkce a smuten komnatami usnulými v dusných parfumech a v barevně tekutém, pohyblivém šeru . . . Je tak vzdálen prostředí, v němž se žije, a přece tak blízek tomuto melancholickému snílkovi, jenž zbožňuje jeho subtilní sen a jeho vybranou delikátní zkaženost stlumenou jako lesk zašlých zlat a jako pohaslý odstín starých brokátů. Vybavuje jeho obraz pro radost svého ducha, křísí jeho suggestivní kouzlo

by pohnul strnulým klidem své duše, zmrtvené šedou a plochou prostředností věku, v němž žije. Je to jako smyslný tanec nahého těla, v odlehlém haremu, mladého tanečníka, bledého jako vápenně bílá květina, vyrostlá v sklenníku, jehož ruce a nohy chřestí náramky a kruhy, posázenými diamanty . . . vždy slaběji a slaběji, co se nahý zjev zvolna ztrácí, rozplývá, mizí v pozadí dalekých komnat . . . A není to již jen císař, schopný vyplniti nejvýše pikantní oddíl historie starých, je to perversní božstvo samo hynoucího starožitného národa, vyčerpaného ze všech svých sil, je to prokleté zvrácení Vášně, závratní kumulace Hříchu, symbol Neřesti spojené s Krásou, Apollo, který trápen hysterií, trochu pomísil své úkoly s těmi, jež omrzely Afroditu . . .

Teď již neexistují, tyto neřesti, jež byly zároveň Krásou, neboť byly privilejí dob, jež byly šťastnější. Krásné hříchy nejsou již krásnými věcmi, poněvadž se více neobdivuje odvaha vykonati hřích a uskutečniti zlo. Jsme silni, aniž jsme vybraní a jemní, a oddáváme li se zlu, obchodujeme při tom vždy kompromissně s dobrem. Nejsme schopni podivovati se intensivně skutkům, jako je zapálení chrámu Diany efezské a pokládáme za odvahu nalézti pro takové činy jen vysvětlení. Zapomínáme stále, že život má jen jedinou morálku: býti krásným a ne dobrým.

*

To všechno cítě, princ po historicích zaujal se úplně ještě básníky a filosofy starého Říma a Řecka, nacházeje v nich, čeho mu neposkytovaly knihy moderních autorů, odpudivší jej úplně v odlehlé kraje antických literatur svou hladkou prázdnotou. Cítil se daleko více blízek těmto postavám, nosícím své togy a chitony, než svým současníkům, zdálo se mu, že všechny jejich slabosti a zármutky, všechny jejich drobné radosti a uspokojení, jichž odraz nacházel v jich knihách, jsou nyní daleko důležitějšími než nejzávažnější události, rozvířující současný svět. Byl všecek zdiven, když jednoho dne, právě, co dočítal Platonovo **Συμπόσιον**, pobočník králův přicházel jej vyzvat, by se dostavil k Jeho Veličenstvu k důležité rozmluvě. Všecek ještě byl zaujat svou lekturou. Neexistovalo nic mimo účastníky hostiny. Nejdůležitější věcí byla chvála přátelství a obdiv krásy Alkibiadovy a moudrosti Sokratovy. Cítil náladu tohoto »pozdě k ránu«, když hlavy hodovníků obtíženy jsou vínem, a kdy povstává Agathon, by se posadil vedle Sokrata, zatím co ve dveřích zjevují se postavy přátel, toulajících se nocí, kteří vcházejí všichni a usedají a pijí víno a hřmotí, než se zmocňuje všech únava a než usínají, jeden vedle druhého . . . Slyšel jen Aga-

thona, Aristofana a Sokrata, hovořící a popíjející z velikého krateru, co počíná již svítati... a bledé stříbrné světlo rozšeřuje se na prahu otevřených dveří... jak stále ještě zabráni jsou do svého rozhovoru... To byla silná a suggestivní scéna, již tu kreslil plasticky a tuze vypjatými liniemi starý autor. A zde, vedle toho . . . šedý, konvenienční, líný život, lidé plní obřadnosti, kteří nepromluví věty, aby nevyslovili při tom celých titulatur, — princ s odporem vcházel do pracovny Jeho Veličenstva, jejž nalezl kouřícího cigarettu a zabraného do *Times* právě tak bedlivě, jako princ před chvíli byl zabrán do svého Platona . . .

Kapitola šestá. **Konec písně.**

Jeho Veličenstvo nebylo spokojeno, že jeho Výsost tráví tak příliš osaměle své dny. Jeho Veličenstvo se rozhodlo rozhojniti dvůr princův o několik členů, jichž jména Jeho Výsosti později se oznámí, a Jeho Výsost bude teď nucena zasvěcovati se poněkud důkladněji do správy státní . . .

Jeho Výsost neodporovala.

Ještě téhož týdne súčastnil se princ Albert dvorní slavnosti, té věčně stejné dvorní slavnosti za příležitosti návštěvy cizího prince, při níž se sedělo na starodávných pozlacených křeslech v pořádku přesně dvorním ceremoniářem stanoveném a dívalo se na věčně stejný, poněkud přihloupl francouzský balet, jenž se na oslavu hosta provozoval. Princ Albert měl úkol baviti cizího prince, prokazovati mu pozornosti. Konal to všechno s navyklou korrektností, ale studeně, bez zájmu, jako práci, jež zmrtvuje, ale jež se vykonati musí. Hovořil s princem o věcech, jež ho asi také nezajímaly, ale o nichž zdvořilost předpokládala, že ho zajímají. A cizí princ k vůli zdvořilosti se zase tvářil, že ho to všechno, o čem se hovoří, velice interestuje, a ještě se sem tam poptával, by hovor úplně neuvázl . . .

Teprve při narážce princově o kráse ženy, na níž utkvěly zraky hostovy, a o níž tento předpokládal, že ho může zajímati, vyměněna slova důvěrnější. Princ Viktor Ludvík byl nepřítelem žen. Je to inferiorní raça, jež děkuje svou výminečnou existenci jen romantickému názoru mužů, kteří se domnívají býti poutáni k ženám tajemstvím, zastřeným splývavým závojem jich ženskosti, o němž se domnívají, že se jim jednoho dne, šťastným smrtelníkům, úplně odhalí. Čekají, trpělivě čekají, a zatím umdlévá touha, a hyne zvědavost, a člověk poznává, že celé tajemství »vzájemného poměru« existovalo jen ve fantasii mužově, a že je žena pouhé zvíře, plné smyslnosti nejnižšího druhu, jemuž se u muže líbí jen síla jeho údů a jeho zarostlá prsa, nic více . . . To je ta »celá láska«, o níž žvaní a básní celá

*

záplava spisovatelů, a již okuřují celými oblaky kadidla frasí, jež papouškují jeden po druhém, jakoby lidstvo nevědělo než ležeti v prachu před ženou. Co chce žena, to jest jen jedno: chce míti muže, a ne-li muže alespoň jeho plášť, jako Putifarka. Milovati něco jiného než ženu, jest v opovržení. Jako by bylo zločinem milovati, s čím nelze souložiti. (Pokračování.)

KAREL HLAVÁČEK

JOSEPH SATTLER

❀ ❀ ❀ Schrobenhauseny, kde se p. Sattler narodil, a ostatní hornobavorská města se starými, temnými, středověkými čtvrtěmi, která navštívil a kde prožil své mládí, ta měla na jeho fantasii i zbarvení celé jeho povahy silné, originellní vlivy. Jsa synem dekorativního malíře, byl dán na Mnichovské školy malířské. Miloval však daleko více soukromé studium v Pinakothece, než nudné professorské hodiny. Studium staroněmeckých mistrů, střídané s čtením staroněmeckých současných kronikářů, bylo mu stále sladkým ugrefiem z akademických banalit. A tak po několika létech studia byl přiveden do Strasburku. V tomto městě, kde umění nemělo pražádných tradic, v tomto závětří byl p. Sattler uzavřen jakoby stále prodlužovanou, samovolnou karantenou. Tichá kontemplace byla mu tu jedinou družkou. A jako všichni samotáři, již propadli kontemplaci a naučili se dlouho uvažovati a šetřiti vztah věcí a pak najednou převraceti vzhůru nohama jich logické hodnoty a těšiti se z takto povstalé zvláštní grotesknosti a bizarrerie, tak i p. Sattler stal se duchaplným originellním ironikem (satyrik bylo by tu už příliš hrubé a neohrabané slovo), s jemným moralistním nádechem, se stálým však posměškem kolem rtů.

❀ ❀ ❀ *Pramen* — vytryskl zcela spontanně, nenuceně a vesele. Pramen ironie. Několik listů zlomyslného úsměvu. Na př. *Vise* — kdesi v koutě lesa zjevuje se překvapenému lovci, ozbrojenému obrovským kreslířským skřipcem, v svatozáři osel. *Svatá Rodina* — Sv. Josef elegicky naladěn, neunavně hobluje, zatím co na metry dlouhé stočené hobliny vyplňují již celý obraz. *Prorok veřejného mínění* — obrovský hrnec, kol něhož jsou seskupeni všichni moudří a vážní, pozorně naslouchajíce vření hlasu konce století. Toto první album učinilo p. Sattlera známým několika jen uměleckým gourmandům. Jistota kresby byla prostě obdivuhodná a sujety, skupené pod bizarrní tento titul, dávaly tušiti projev zvláštní individuality podivně odlišeného zabarvení Byl to podivínský kreslič, skoro moralista, jenž však se zdál zároveň svou pittoreskní kresbou míti moralku za blázna; užíval grimass středověké gothiky, ale zcela moderně řešil jimi kresličské své problemy . . .

První historický cyklus p. Sattlerův: *Bilder aus der Zeit des Bauernkrieges*, získal autoru pozornost všeobecnou. Několik listů, vystavených v salonu des Champs Elysées, způsobilo náhlou sensaci. Je zde p. Sattler již celý, hotový. Obdivuhodná jeho archaistická technika zarazila a pak okouzlila. Rozedraní, hladem vychrtlí sedláci, vymýšlející při shasených loučích ve svých nízkých, bizarrních, středověkých chalupách schytralé lsti a výpady, hle, v poslední noc brousí potají své kosy, čekajíce nedočkavě, až přižene se první běhoun do vesnice a dá umluvené znamení, že spojenecké tlupy již se blíží. A pak ta celá bestialní a posměšná apotheosa vojny, až do strestání — to všecko líčeno s tak vzácnou originalitou a s takovou hloubkou citu, že zapadlý strasburkský samotář stal se přes noc známým a obdivovaným . . .

A po těchto středověkých zbídačelostech přichází Smrt. Mappa třinácti listů, *Ein moderner Totentanz*, nejhlubší a nejkrásnější dílo p. Sattlerovo. Vítězná apotheosa Smrti, která přináší útěchu a své přátelství. Je tu Smrt z hornobavorských legend a kronik, která náhle v noci vzbouzí pocestného, jenž usnul v hospodě na dubové lavici, Smrt, která v sychravé noci hvízdá komínem do krbu na bdícího samotáře, Smrt, která nad hořící vesnicí, v kouř zahalena, rozdmychuje plameny, Smrt, která jako bodrý strýc, zahalena v plášť, chodí v spozdělém večeru po domech v úzkých uličkách a klepe do zdí, Smrt, při jejíž přítomnosti zastavují se náhle na zdích hodiny a jejich skleněné zvonky a kukačky na čas umlkají. Některé listy překvapují svými duchaplnými anekdotickými sujety: po dlouhé řadě rozevřených starých foliantů belhá se skelett na chůdách, jež nechávají na textu černé stopy; nebo neviditelné ruce hrají zastaralou, zákony zakázanou, hazardní roulettu: z ústí měděné spiralovité roury vyběhly tři lebky a letí po nakloněné ploše: ***mor, typhus, cholera*** . . . Planches, ve kterých autor komentuje Smrt z našich posledních dnů, překvapují hloubkou myšlénky. Hle moderní Smrt — strašná a překvapující v tiché noci, jedné z těch, kdy v mracích chví se divné osvětlení předtuchy, letí přes řeku expressní bleskový vlak po dlouhém visutém mostě, jehož mřížoví jest tvořeno ohromným hrudníkem skelettu. Holá, suchá žebra ční příšerně do tmy, a jest jisto, že suchá páteř mostu se jistě prolomí pod supajícím vlakem nad středem řeky . . . A opět v jiné podobě: Smrt ironická. *Egalité*: nespočetný zástup tlačí se úzkostně před ní, spleten v chumáč, a ona máchajícíma pažema nivelluje hlavy všech. A poslední její skok: střemhlav vrhá se z vysoka na tisícerá zástupy, černající se při zemi a táhnoucí Josafatem za vlajícími černými korouhvemi z tohoto slzavého údolí do její říše . . . Dopadla na ně, rozbitá její lebka srší jako meteor, zatím co dole pod obrazem zahalené obludy: Mor, Typhus, Cholera a Válka následují z povzdálí: Anarchii.

Nad cyklem *„Novokřtěnců“* je rozlita zvláštní parnatá ironie o náboženství. Od titulního listu: »A slovo tělem učiněno jest . . .« až k závěrečné »Jízdě do nebe«. Ta podivná léta v Münsteru kolem r. 1530 zaříznou se svými scenami hluboko do paměti. Víra Novokřtěnců má tu svůj Introitus i své strašlivé Ite missa est . . . Ten veliký smutek strhaného, kalného oka proroka Mathiesena je ve všech těch listech, jež komentují vlastně jeden z oněch hrozných procesů, vlastních XVI. věku. Je to ponenáhlé *vyhladovění* sektařů, sevřených v hradbách biskupským vojskem. Fysická katastrofa *Hladu*, jako ničivé, rozkládající síly, je zde od prvých symptomů, kdy obležení sektaři ji zaháněli ještě psychickými extasemi a perversemi »posměšných mší«, rozvinuta až do oněch příšerných okamžiků, kdy zástup vychrtlých tváří, ozářených vnitřním, radostně zpitomělým, šíleným již úsměvem, čeká před radnicí . . .

Album *Ex-Libris* je dílo archaistické lyriky, gothické lyriky, lyriky něžné a zapadlé. Dílo plné kouzla a gracie, sycené podivnou sleželou vůní starých foliantů. Nemožno se pouštěti zde do bližšího rozboru toho tak speciellného, drobného umění, avšak to, co p. Sattler tu vytvořil, svědčí o jeho obdivuhodné tvořivosti, o jeho delikatním smyslu pro dekoraci několika čtverečních centimetrů Rennaisance starých, dnes zašedlých, těžkých barevných tonů initialových děje se tu s citem středověkého mnicha, staré gothické texty a ornamenty podány jsou tu s jistotou klášterních písařů . . . A pak dává zpívati p. Sattler svou *Harmonii*. Dává ji zpívati svým jasným, sytým barvám. Barevné tony tu zní sytě a lichotně, jako důvěřivý, krásný alt mladistvého jahna, jenž poprvé přisluhuje slavnostnímu Gloria. Zpívají barevnou tichou harmonii, jako hlasy katechumenů ve stemnělé předsíni dómu . . . Harmonie p. Sattlerova jest dílo opět zvláštní originellní ceny; má parfum gothických not a mešních knih. Hle, člověk, jenž táhne oddaně za soumračného dne těžkou loď svého života po

hluboké mlčelivé řece, hle, člověk ten zpívá si v barvách svou tesknou životní mši.

● ● ● Strasburský samotář stal se slavným a známým, za ztrátu kouzla, jež spočívá ve slovech: neznám, zapomenut. Na naléhání několika umělců a amateurů skupených ve společnosti berlínského »Pana«, opustil své závětří a usadil se v Berlíně. Co se tkne jeho souborné výstavy u nás, nutno ji vytknouti, že byla neúplnou a ledabyle spořádanou. Byla vlastně učiněna podřadnou hanebnému plátnu p. Delugovu, tomuto »nadějnému« také »historickému« malíři. Nebyla poddána v prospektu bodrým pražským návštěvníkům ani jedna informační řádka, a naši rodáci stáli také, božinku, podle toho před těmito gothickými, těžce kovanými, nepřístupnými vraty.

JORIS KARL HUYSMANS.

NA RUBY.

ZAHRADNÍCI přinesli ještě nové odrudy; jevily, tentokráte, zevnějšek napodobené kůže, rozbrázděné falešnými žilami; a většinou, jakoby byly rozežrány příjicemi a malomocenstvími, vzpínaly zsinalá masa, mramorovaná růžovkou, damaškovaná lišejemi; jiné měli živý růžový ton jizev, jež se zacelují aneb hnědé zabarvení tvořících se příškvarů; jiné byly kypící kožními temenci, vzedmuty spáleninami; jiné opět ukazovaly chlupaté pokožky, rozryté vředy a porostlé rakovinami; některé, posléze, zdály se pokryty obvazy, potřeny černým rtuťovým mazadlem, rulíkovými zelenými mastmi, postříkány zrnky prachu, kočičím zlatem jodoformového prášku.

Shromážděny pohromadě, skvěly se tyto květy před des Esseintes obludněji, než když je nenadále zastihl, smísené s jinými, jako v nemocnici, v zasklených síních skleníků.

— Sapristi! pronesl nadšen.

Nová rostlina, podobného vnějšku jako vnějšek Caladii, „Alocasia Metallica“, jej ještě nadchla. Tato byla pokryta vrstvou zeleného bronzu, po níž se smekaly stříbrné odrazy; byla veledílem strojeného; bylo by se řeklo, že je to kus roury ke kamnům, vykrojené jako hrot kopí kamnářem.

Muži složili pak chumly routovitých, lahvově-zelených listoví; uprostřed se vypínal prut, na jehož konci se kolébalo velké srdcové eso, tak pokostově lesklé jako paprika; jako na výsměch všem známým zjevům rostlin, vytryskovala ze středu tohoto intensivně cinobrového esa masitá stopka, plstnatá, bílá a zelená, přímá u jedněch, pomačkaná, docela na vrcholku srdce, zrovna jako prasečí ocásek, u jiných.

Bylo to Anthurium, aronovitá rostlina, nedávno importovaná z Kolumbie do Francie; příslušela k části této rodiny, k níž náležel též jeden Amorphophallus, rostlina z Kočinčíny, s listy vystřihovanými jako lžíce na ryby, s dlouhými černými stopkami, zjizvenými šrámy, podobnými zmrzačeným údům černošským.

Des Esseintes plesal.

Z vozů se skládala nová dávka oblud: Echinopse, vystrkující z vatových obalů květy růžové barvy hnusných pahýlů; Nidularie, otvírající, mezi čepely šavlí, odřené a zející zadnice; „Tillandsie Lindeni" vypínající zubatá škrabadla, barvy vinného moštu; Cypripedie složitých, nesouvislých obrysů, vymyšlených šíleným vynálezcem. Podobaly se dřeváku, příruční skříncе, nad níž se vyhrnoval lidský jazyk s napjatou uzdičkou, takový jako jsou vykresleny na obrazích děl, pojednávajících o nemocech hrdla a úst; dvě malá křidélka, jujubově červená, jež, zdálo se, byla vypůjčena z dětského mlýnu, doplňovala toto barokné složení jazykového spodku, barvy kvasnice a břidlice, a lesklého váčku, jehož podšívka vypocovala lepkavý maz.

Nemohl svých očí odvrátiti od této pravděnepodobné orchideje, pocházející z Indie; zahradníci, jež tato zdržování mrzela, jali se sami ohlašovati nahlas nadpisy zapíchnuté, v kořenáčích, jež přinášeli.

Des Esseintes se díval, vylekán, slyše zníti drsná jména zelených rostlin: „Encephalartos horridus", obrovský artičok ze železa, rezavě zabarvený, takový, jaké se dávají ke vchodům do zámků, aby se zamezila stečení; „Cocos Micania", druh palmovníků, zoubkovaný a štíhlý, obklopený ze všech stran vysokými listy, podobnými indianským lopatkám a naším veslům; „Zamia Lehmani", ohromný ananas, podivuhodný Chesterský chlebíček, zasazený do stepní země a zježený na svém vrcholku zubatými metacími oštěpy a divošskými šípy; „Cibotium Spectabile", převyšující své stejnodružce šílenosti své struktury, posmívající se snu, vymršťujíc mezi dlaňovitým listovím ohromný orang-utanský ohon, huňatý a hnědý ohon, zakroucený na konci v biskupskou berlu.

Ale sotvy na ně pohlížel, čekal s netrpělivostí serii rostlin, okouzlujících ho nade všechny, vegetalné guly, masožravé rostliny, Mucholapku Antillskou, peluchovitého okraje, vyměšující digestivnou tekutinu, ozbrojenou zakřivenými trny, ohýbajícími se vzájemně na sebe, utvářejícími mříži nad hmyzem, jejž uvěznila; Drosery z rašelinišť, opatřené žlázovitými vlásenímí; Sarra-

ceny, Cephalothy, otvírající žravé kornoutky, schopné ztráviti, absorbovati opravdová masa; konečně Nepenthes, jejíž fantastičnost přesahuje známé meze excentrických tvarů.

Neumdléval obraceti a převraceti ve svých rukou kořenáč, kde se chvěla tato extravagance flory. Nápodobila kaučuk, z něhož měla táhlý list, kovové a temné zelenosti, ale z konce tohoto listu visela zelená nitka, snášela se pupeční šňůra, nesoucí zelenavou urnu, jaspisovanou fialovou barvou, jakousi německou dýmku z porculánu, hnízdo zvláštního ptáka, jež se kolébalo, ukazujíc vnitřek, vykládaný vlasem.

— Ta jde daleko, šeptal des Esseintes.

Musel se vyrvati své radosti, neboť zahradníci, chvátající odjeti, vyprázdňovali zbytek svých vozíků, umísťovali v směsici bambulinaté Begonie a černé Krotony, postříkáné saturnskou červení, jako plech.

Tu spozoroval, že zůstalo ještě jedno jméno v seznamu. Cattleya z Nové Granady; byl mu označen okřídlený zvonek vybledlé fialové barvy, téměř potuchlé slezové barvy; přiblížil se, sklonil nad něj svůj nos a rychle uškubl; vydechoval vůni nalakované jedloviny, škatulky na hračky, vyvolával hrůzy nového roku.

Myslil si, že učiní dobře, bude-li se míti před ním na pozoru, litoval téměř, že připustil mezi bezvonné květiny, jež měl, tuto orchideji, vonící nejnepříjemnější ze vzpomínek.

Když osaměl, díval se na tento příboj rostlin, jenž se vzdouval v jeho vestibulu; směsovaly se vzájemně, křížily své šavle, své krissy, své špičky kopí, kreslily pyramidu zelených zbraní, nad níž se vznášely jako barbarské praporce květy oslepujících a tvrdých tonův.

Vzduch pokoje se ztenčoval; brzy plížilo se v šeru kouta u podlahy bílé a něžné světlo.

Dosáhl ho a poznal, že to byly Rhizomorphy, jež vydávaly, dýchajíce, tyto svity nočních lampiček.

Tyto rostliny jsou přese vše ohromující, pravil si; pak ustoupil a zahrnul jedním pohledem množství; jeho cíl byl dosažen; žádná nezdála se skutečnou; látka, papír, porculán, kov, zdálo se, byly propůjčeny člověkem přírodě, aby jí pomohly stvořiti její obludy. Když nemohla nápodobiti lidského díla, byla omezena kopírovati vnitřní membrany zvířat, vypůjčovati si živoucí tony jejich hnijících mas, nádherné šerednosti jejich mrtí.

Vše jest jenom příjice, myslil si des Esseintes, se zrakem přivábeným, upoutaným na strašná tigrování Caladií, celovaných

à Rioton
amicalement
Steinlen

světelným paprskem. A měl náhlé vidění lidstva bez ustání pustošeného vírem dávných věků. Od počátku světa, z otce na syna, všichni tvorové si předávali nevyhubitelné dědictví, věčnou nemoc, jež ničila předky člověka, jež pronikla až ke kostem, nyní vykopaných, starých fossilií!

Hnala se, aniž se kdy vyčerpala, staletími; dnešního dne ještě zuřila, ukrývajíc se pod pokryteckými povrchy, zastírajíc se pod symptomy migren a bronchit, slezinových bolestí a dny; čas od času vylézala na povrchy, útočíc se zálibou na lidi špatně opatrované, špatně živené, propukajíc v zlatých penízech, kladouc ironicky cechiny tanečnic na čelo ubohých chlapíků, vyrývajíc jim k dovršení bídy na pokožku obraz peněz a blahobytu!

A hle ji, jak se znova objevuje ve své původní skvělosti na barvitých listech rostlin!

— Je pravda, pokračoval des Esseintes, navraceje se k východišti svého uvažování, je pravda, že většinu doby je příroda sama o sobě neschopna, aby utvořila tak chorobné a tak perversné druhy: dodává první látku, zárodek a půdu, výživnou dělohu a živly rostliny, kterou člověk vypěstuje, utváří, zabarvuje, vytesá potom dle své libosti.

Byť byla sebe tvrdošíjnější, sebe spletenější, sebe omezenější, přece se posléze podrobila, a jejímu pánu se podařilo změniti chemickými reakcemi substance země, užívati dlouho zrajících kombinací, pomalu připravovaných skřižení, užívati učených hřiženic, methodických roubů, a nyní dává vyrůstati květům rozličných barev na téže větvi, vynalézá pro ni nové tony, přispůsobuje dle své chuti odvěký tvar její rostlin, obrusuje balvany, provádí nárysy, označuje je svým razítkem, vtiskuje jim svou uměleckou pečeť.

Tady je všechno mluvení marno, pronesl, shrnuje své úvahy; člověk může přivoditi v několika letech výběr, jehož nemůže líná příroda nikdy utvořiti než po staletích; rozhodně jsou za nynější doby zahradníci jedinými a skutečnými umělci.

Byl poněkud zemdlen a dusil se v tomto ovzduší uzavřených rostlin; cesty, které byl po několik dnů konal, ho přemohly; přechod mezi širým vzduchem a vláhou obydlí, mezi nehybností uzavřeného života a pohybem uvolněné existence byl příliš náhlý; opustil svůj vestibul a šel si lehnout na pohovku; ale duch, zaujat jediným předmětem, jakoby napjat pružinou, ač usnulý, pokračoval ve svíjení svého řetězu, a brzy se řítil v pochmurných šílenostech můry.

Nalézal se uprostřed aleje v hustém lese za soumraku; kráčel po boku ženy, jíž nikdy ani neznal, ani neviděl; byla vyzáblá, měla koudelové vlasy, buldoči tvář, kousky otrubovitých odlupků na tvářích, zuby napříč vyhnané do předu pod rozplesklým nosem. Měla bílou zástěru jako služebné, nákrční šátek na čtvero rozdělený jako usnina na prsou, polouboty pruského vojáka, černý čepec, ozdobený kružinkami a opatřený růžicí.

Měla tvářnost komediantky, zevnějšek jarmareční kejklířky.

Tázal se, kdo je tato žena, jež, cítil, vešla, zakořenila se dávno již do jeho intimity a do jeho života; hledal marně jejího původu, jejího jména, jejího zaměstnání, jejího důvodu k bytí; žádná vzpomínka se mu nenavracela o tomto nevysvětlitelném a nicméně jistém sdružení.

Zkoumal ještě svou paměť, když tě se náhle před nimi objevila podivná postava na koni, klusala po minutu a obrátila se ve svém sedle.

Tu jeho krev nezakolovala než jednou, a zůstal přibit hrůzou na místě. Tato obojetná postava, bez pohlaví, byla zelená a otvírala pod fialovými víčky jasně a studeně modré, strašné oči; příměty obkličovaly její ústa; paže neobyčejně hubená, paže kostlivce, obnažená až po lokty, vystupovala z rozškubaných rukávů, chvěla se horečkou, a bezmasá stehna třásla se zimou v rozedraných, příliš volných botách.

Ohyzdný pohled utkvěl na des Esseintes, pronikal jím, zamrazoval ho až na kosti; buldočí žena, ještě šílenější, se k němu přitiskla a řvala smrtelně, s hlavou skloněnou do zadu na jeho strnulou šíji.

A brzy pochopil smysl hrozného vidění. Měl před očima obraz Příjice.

Pronásledován strachem, bez sebe, běžel příčnou stezkou, dostihl v úprku pavillon, tyčící se na levo mezi čilimníky; zde klesl na židli v chodbě.

Po několika okamžicích, právě když počínal nabývati dechu, přimělo ho vzlykání ku pozdvižení hlavy; buldočí žena byla před ním; jsouc žalostná a groteskní, plakala horké slzy, řkouc, že ztratila své zuby na útěku, vytáhnouc z kapsy své zástěry, jako nosí služebné, hliněné dýmky, rozbíjejíc je a zastrkujíc si kousky bílých rourek do děr svých dásní.

— Ah! tak, ale ta je absurdní, pravil si des Esseintes: nikdy nebudou tyto rourky držeti — a skutečně sklouzaly všechny za sebou z čelisti.

V tom okamžiku se bližil trysk koňův. Hrozný děs uchvátil des Esseintes; nohy pod ním klesaly; trysk se řítil; zoufalství ho zdvihlo jako úder bičem; vrhl se na ženu, šlapající nyní po hlavičkách dýmek, prosil ji, aby byla ticha, aby jich neprozradila hřmotem svých bot. Vzpírala se, odvlékl ji do pozadí chodby, škrtě ji, aby jí zabránil křičeti: spozoroval z nenadání hospodské dvéře se zeleně nabarvenými žaluziemi, dvéře bez kliky, otevřel je, rozběhl se a stanul.

Před ním skákali uprostřed šíré mýtiny ohromní a bílí pierroti jako králíci v měsíčních paprscích.

Slzy malomyslnosti mu vstoupily do očí; nikdy, ne, nikdy nebude moci překročiti prahu dveří. — Byl bych rozdrcen, myslil si, — a jako na potvrzení jeho obav se řada ohromných pierrotů množila; jejich přemety plnily nyní celý obzor, celá nebesa, do nichž střídavě vráželi svými nohami a svými hlavami.

Tu se kroky koňovy zastavily. Byl tu, za kulatým sklopem, v chodbě; více mrtvý než živý se des Esseintes obrátil, spatřil ovalným oknem rovné uši, žluté zuby, nozdry supající dva proudy páry, smrdící fenolem.

Sklesl, vzdávaje se zápasu, útěku; zavřel oči, aby nespatřil ohyzdného zraku Syphilidy, jenž na něm tkvěl skrze zeď, s nímž se nicméně setkával i pod svými zavřenými víčky, jejž cítil, jak se spouští po jeho vlhké páteři, po jeho těle, jehož vlasy se ježily v kalužích studeného potu. Očekával vše, doufal dokonce v smrtelnou ránu z milosrdenství; století, jež trvalo bezpochyby minutu, uplynulo; otevřel opět, tetele se, oči. Vše zmizelo; bez přechodu, jako při proměně při otevřené scéně, úskokem dekorace, skalinatá krajina se táhla do dálky, sinavá, pustá, rozrytá, mrtvá krajina; svit ozařoval toto žalostné místo, svit tichý, bílý, připomínající světélkování fosforu, rozpuštěného v oleji.

Na zemi se pohybovalo něco, jež se proměnilo ve velmi bledou, nahou ženu, s nohama nalitýma do zelených hedvábných punčoch.

Prohlížel si ji zvědavě; její vlasy, podobny žíním, pročesaným příliš horkými ozubci, se kadeřily, rozetěpujíce se na konci; urny Nepenthese visely v její uších; tony vařené telctiny se leskly v její pootevřených chřípích. Oči majíc omdlelé, volala ho zcela tiše.

Neměl kdy odpověděti, neboť již se žena změnila; planoucí barvy mížely v její zornicích; její rty se zbarvily zuřivou červení Anthurií; bradavky její prsů zářily, nalakovány jako dva lusky červené papriky.

Náhlá intuice mu vzešla: toť Květina, pravil si; a uvažující manie setrvala v můře, přecházela stejně jako za dne s vegetace na Virus.

Tu spozoroval hroznou irritaci prsův a úst, odkryl na těle koptové a měděné skvrny, ustoupil poděšen; ale oko ženino jej okouzlovalo a pomalu se přibližoval, snaže se zarýti si podpatky do země, aby nekráčel, padaje, zdvihaje se přese vše, aby šel k ní; dotýkal se jí téměř, kdyžtě vytryskly ze všech stran černé Amorphophally, vymrštily se k tomu břichu, jenž se pozdvihoval a skláněl jako moře. Odstranil, odstrčil je, pociťuje bezmezný hnus, když viděl, jak se mezi jeho prsty hemží ty vlahé a tvrdé stonky; pak náhle zmizely odporné rostliny a dvě paže se ho snažila objati; strašná úzkost bušila mu srdcem velikými údery, neboť oči, děsné oči ženiny staly se jasně a studeně modrými, hroznými. Učinil nadlidskou námahu, aby se vyprostil z její objetí, ale neodolatelným posunkem ho zadržela, uchopila ho, a vyděšen, viděl rozpučeti pod stehny ve vzduchu divou Nidularii, jež se rozšklebovala, krvácejíc, mezi čepely mečů.

Dotekl se svým tělem šeredné rány této rostliny: cítil, že umírá, vyjevil se ze spaní, bez dechu, zmrzlý, šílený strachem, oddychna si.

— Ah! není to, díky Bohu, než sen.

IX.

Tyto můry se obnovovaly; bál se usnouti. Trval natažen na své posteli po celé hodiny, brzy v neustávajících bezsennostech a horečných rozrušeních, brzy v ohavných snech, jež přerývala vyjevená probuzení člověka, ztrácejícího půdu, kulícího se dolů s hořejšku schodů, řítícího se do hloubi propasti, aniž se může zadržeti.

Nervosa, umrtvená po několik dnů, nabývala vrchu, jevila se prudší a tvrdošijnější, v nových formách.

Nyní mu vadily přikrývky; dusil se pod prostěradly a měl mravenčení v celém těle, krevní palčivosti, bleší štípnutí po nohou; k těmto symptomům se přidružila brzy temná bolest v čelistech a pocit, že mu šroubovna svírá spánky.

Jeho nepokoje se přiostřily; na neštěstí chyběly prostředky k ukrocení neúprosné nemoci. Pokoušel se bez úspěchu zařídíti ve svém toillettním pokoji hydrotherapické přístroje. Nemožnost způsobiti, aby voda vystupovala na výši, kde jeho dům seděl, obtíž sama zjednati si vody v dostatečném množství ve vesnici, kde studny pracovaly lakomě, jenom v jistých hodinách, ho zadržely; nemoha býti rozsekán proudy jako kopí, jež připlácnuty,

rozdrceny na kroužcích páteře; byly jedině dosti silny, aby umrtvily bezsennost a přivodily klid, byl omezen na krátká postřikování ve své koupelně aneb ve svém tubu, na prostá studená polévání, sledovaná energickým třením, konaným pomocí žíněné rukavice jeho sluhou.

Ale tyto simili-sprchy nečinily nijakž přítrže postupu nervosy; nanejvýše pociťoval úlevu na několik hodin, draze zaplacenou ostatně návratem záchvatů, jež se vracely útokem, divější a živější.

Jeho omrzelost stala se bezmeznou; radost, že má báječné rostliny, vyschla; byl již znuděn jejich seřaděním a jejich odstíny; pak přes péče, jimiž je zahrnul, většina z jeho rostlin zhynula; dal je odnésti ze svých pokojů a došed stavu krajní dráždlivosti, rozčiloval se, že jich již nevidí, maje zrak uražený prázdnem míst, jež zaujímaly.

Aby se povyrazil a zabil nekonečné hodiny, uchýlil se ku svým pouzdrům na rytiny a srovnával své Goyy; první otisky některých rytin z *Rozmarů*, obtahy poznatelné podle svého červenavého tonu, druhdy zakoupené při prodejích za drahé peníze, ho rozveselily a zahloubal se do nich, sleduje fantasie malířovy, uchvácen jeho závratnými výjevy, jeho čarodějnicemi, jedoucími na kočkách, jeho ženami, milujícími vytrhnouti zuby oběšenci, jeho loupežníky, jeho succuby, jeho demony a jeho trpaslíky.

Pak prošel všechny ostatní serie jeho leptání a jeho akvatint, jeho *Pořekadel* tak strašidelné hrůzy, jeho válečné sujety tak zuřivé vzteklosti, jeho obraz *Garota* posléze, jehož pečlivě uchovával podivuhodný ukázkový obtah, vytištěný na tuhém neklíženém papíře s viditelnými prouhami, procházejícími kaší.

Divoká verva, drsný, prudký talent Goyův ho uchvacoval; ale všeobecný podiv, jehož si jeho díla získala, odvracoval ho nicméně poněkud, zřekl se již před lety zarámovati je ze strachu, kdyby je ukázal, aby první naskytší se hlupec nepokládal za nutno pronésti osloviny a nadchnouti se před nimi naprosto naučeným způsobem.

Stejně tomu tak bylo s jeho Rembrandty, jež prohlížel občas úkradkem; a skutečně, jestliže se nejkrásnější nápěv na světě stane vulgárným, nesnesitelným, jakmile ho obecenstvo trylkuje, jakmile se ho zmocní kolovrátky, umělecké dílo, jež nezůstane lhostejným falešným umělcům, jež není popíráno troupy, jež se nespokojuje vzbuzovati nadšení několika jen, stává se rovněž tím již pro zasvěcence pokáleným, banálným, téměř odpuzujícím.

Tato promiscuta v podivu byla ostatně jedním z největších žalů jeho života, nepochopitelné úspěchy mu na vždy zkazily druhdy drahé obrazy a knihy; za souhlasu množství na nich na konec nalézal nepostřehnutelné vady a zavrhoval je, tázaje se sebe, zda se jeho čich neotupuje, zda se neklame.

Zavřel svá pouzdra a upadl opět poznovu zmaten do spleenu. Aby změnil běh svých myšlének, pokusil se o změkčovací četby, zkusil vzhledem k tomu, aby si ochladil mozek, potměchuti umění, četl ty knihy, tak rozkošné pro konvalescenty, a postonávající, jež by díla tetaničtější aneb bohatší fosfaty unavila, romány Dickensovy.

Ale tyto svazky měly opačný účinek než ten, jejž očekával: tyto cudní milenci, tyto protestantské rekyně, upjaté až po krk, se milovali ve hvězdách, omezovali se klopiti oči, červenati se, plakati štěstím, tisknouce si ruce. Toto přepjetí čistoty ho uvrhlo ihned do protilehlé výstřednosti; následkem zákona o kontrastech skočil od jedné krajnosti ke druhé, připomínal si vibrující a jadrné sceny, myslil na lidské úkony párů, na smíšené polibky, na holubičí polibky, jak je označuje církevní stud, když zasáhnou rety.

Přerušil svou četbu, hloubal, dalek upejpavé Anglie, o libertinských malých hříších, neřestných strojenostech, jež Církev kárá; pohnutí mysli jim otřáslo; anaphrodisie jeho mozku a jeho těla, již pokládal za definitivnou, se rozptýlila; samota taktéž působila na pomatenost jeho nervů; byl o jednou více zachvácen ne náboženstvím samým, ale vrtochem aktův a hříchů, jež zavrhuj; obvyklý předmět její zaklínání a její hrozeb ho jedině zaujímal; tělesná stránka, necitelná po měsíce, pohnutá nejprve enervací zbožných četeb, pak vzbuzená, vzpřímená v záchvatu nervosy anglickým pokrytectvím, se vztýčila, a ježto ho roznícení jeho smyslů unášelo nazpátek, brodil se ve vzpomínce svých starých kališť.

Povstal a otevřel melancholicky malou skřínku z pozlaceného stříbra s víčkem, poseiým avanturiny.

Byla plná fialových bonbonů; vzal z nich jeden, ohmatával ho mezi svými prsty, mysle na zvláštní vlastnosti tohoto pralinovaného bonbonu, jako ojíněného cukrem; druhdy, když si již utržil svou impotenci, když také myslil bez trpkostí, bez litostí, bez nových chtíčů na ženu, pokládal jeden z těchto bonbonů na svůj jazyk, nechal ho rozplynouti a náhle se zdvihaly s nekonečnou něhou velmi zamžené, velmi nyvé upomínky na bývalá kurevnictví.

Tyto bonbony, vynalezené Siraudinem a označené směšným názvem „Pyrenejské perly", byly kapkou sarcanthového parfumu, kapkou ženské tresti, krystalisovanou v kousku cukru; vnikaly do ústních bradaviček, vzbouzely vzpomínky na vodu, opalisovanou vzácnými vinnými octy, na velmi hluboké polibky, úplně prosáklé vůněmi.

Obyčejně se usmíval, vsávaje toto milostné aroma, tento stín pocelů, jenž mu vrhal do mozku kousek nahoty a oživoval na vteřinu nedávno zbožňovanou zálibu v jistých ženách; dnes nepůsobily již jako sordina, neomezovaly se již vzkříšením dalekých a neurčitých zmatků; roztrhávaly naopak závoje, metaly před jeho oči tělesnou skutečnost, dotírající a brutalnou.

V čele průvodu milenek, jež chuť tohoto bonbonu napomáhala kresliti jistými rysy, zastavila se jedna, ukazujíc své dlouhé a bílé zuby, satinovanou, úplně růžovou kůži, kosohranný nos, myší oči, krátce přistřižené a plavé vlasy.

Byla to miss Uranie, Američanka, pěkně urostlého těla, nervosných nohou, ocelových svalů, železných paží.

Byla jednou z nejvyhlášenějších akrobatek Cirku.

Des Esseintes ji po dlouhé večery pozorně sledoval; za prvních počátků se mu jevila takovou, jakou byla, totiž pevnou a krásnou, ale touha, aby se k ní přiblížil, jej neschvátila; neměla ničeho, co by jí doporučovalo chtíči blaseovance, a přece se navracel do Cirku, lákán, ani nevěděl, čím, poháněn pocitem, těžkým k vymezení.

Ponenáhlu, v téže době co ji pozoroval, se zrodily zvláštní koncepce: postupně jak se podivoval její pružnosti a síle, viděl, jak se provádí u ní umělá změna pohlaví; její graciesná tatrmanství a její samiččí rozpustilosti ustupovaly vždy více, zatím co se rozvinovaly na jejich místě čilé a mohutné samčí vnady; jedním slovem, když byla nejprve ženou, pak, když váhala, přiblíživši se androgynovi, zdála se úplně rozplynouti, precisovati se, státi se úplně mužem.

Nuže, stejně jako statný chlapík se zamiluje do slaboučké dívky, musí tato clownka milovati z přirozené náklonnosti tvora slabého, podvráceného, podobného mně, bez dechu, řekl si des Esseintes; dívaje se na sebe, nechávaje působiti ducha přirovnání, pocítil se své strany dojem, že se sám feminisuje, přál si skutečně užíti této ženy, touže jako chlorotické děvčátko po neohrabeném herkulovi, jehož paže je mohou rozmáčknouti v objetí.

Tato záměna pohlaví mezi miss Uranií a jím ho rozohnila;

my jsme si navzájem zaslíbeni, ujišťoval: k tomuto náhlému podivu brutálné síly, až dosud nenáviděné, se přidružil posléze přemrštěný půvab bláta, nízké prostituce, šťastné, že platí draze klackovité něžnosti kuplířovy.

Zatím co se rozhodoval svésti akrobatku, vstoupiti, bude-li se to moci státi, skutečnost samu, utvrzoval své sny, klada řetěz svých vlastních myšlének na nevědomé rty ženiny, čta znova své zámysly, jež umísťoval v neměnný a fixní úsměv histrionky, točící se na svém trapezu.

Kdysi večer se rozhodl poslati otvíračky loží. Miss Uranie pokládala za nutno nepovoliti bez předchozího dvoření se; nicméně se projevila málo plachou, vědouc z doslechu, že je des Esseintes bohat a že jeho jméno pomáhá ženám k úspěchu.

Ale jakmile byla jeho přání vyslyšena, přesahovalo jeho zklamání možnost. Představoval si Američanku stupidnou a bestialní jako posvícenského zápasníka, ale její pitomost byla na neštěstí úplně ženskou. Zajisté, nedostávalo se jí vychování a taktu, neměla ani zdravého rozumu ani ducha, a projevovala zvířecí horoucnost u stolu, ale všechny dětinské pocity ženiny v ní trvaly; měla tlachavost a koketnost dívek ztřeštěných pošetilostmi; přeměna mužských myšlének v jejím ženském těle neexistovala.

Nad to měla puritanskou zdrženlivost na loži a žádnou z těch brutalit athleta, jichž si přál, boje se jich nicméně; nebyla poddána, jak pojal jedné chvíle naději, perturbacím svého pohlaví. Prozkoumaje dobře prázdno její choutek, možná že by byl přeces pozoroval sklonnost k delikatné e chatrné bytosti, k temperamentu úplně opáčnému s jejím, ale tu by byl odkryl, že dává přednost nikoli děvčátku, ale veselému hubenáči, šprýmovnému a suchému clownu.

Osudně se navrátil des Esseintes do své úlohy muže, na okamžik zapomenuté jeho dojmy ženskosti, slabosti, zakupené quasi-ochrany, strachu dokonce, zmizely; illuse nebyla již možna; miss Uranie byla obyčejnou milenkou, neospravedlňující žádným způsobem cerebralného zájmu, jejž vzbudila.

Ačkoli kouzlo jejího čerstvého těla, její skvělé krásy zpočátku překvapilo a udrželo des Esseintes, snažil se rychle vytratiti se z tohoto svazku, urychlil chvatně roztržku, neboť jeho předčasná impotence se zvětšovala ještě při ledových něžnostech, při zdráhavých povolnostech této ženy.

A přece byla první, jež se zastavila před ním, v nepřetržitém proudu těchto vilností; ale v hloubi, byla-li energičtěji

vtisknuta v jeho paměť než zástup jiných, jejichž vnady byly méně klamnými a radosti méně omezenými, tkvělo to v jejím výpachu statného a zdravého zvířete; přebytek jejího zdraví byl protinožcem této anemie, zpracované parfumy, z níž nalézal jemnou natuchlou vůni v delikatném bonbonu Siraudinově.

Tak jako vonná antithese vnucovala se miss Uranie osudně jeho vzpomínce, ale téměř okamžitě navracel se des Esseintes, zraněn touto nenadálostí přirozeného a surového aroma, k civilisovaným výdechům, a nevyhnutelně myslil na své ostatní milenky; tlačily se jako stádo v jeho mozku, ale nade všechny se nyní vyvyšovala žena, jejíž monstruosita ho uspokojovala po měsíce.

Byla to malá a hubená brunetka, černých očí, napomádovaných vlasů, připláclých na hlavu jako štětcem, rozdělených cestičkou jako u hochů u spánku. Seznámil se s ní v chantantu, kde konala břichomluvecká představení.

K ohromení davu, jejž tyto úkony uváděly v tísnivou náladu, dávala mluvit po řadě dětem z kartonu, sestavených do varhánek na židlích; rozmlouvala s téměř živými loutkami a v sále samém bzučely mouchy kolem lustrů a bylo slyšet hučeti tiché obecenstvo, jež se divilo, že sedí, a krčilo se instinktivně ve svých sedadlech, když dunění domnělých povozů se ho dotklo, míjíc od vchodu až k sceně.

Des Esseintes byl okouzlen; množství myšlének v něm klíčilo; nejprve si pospíšil přemoci útokem bankovkami břichomluvkyni, jež se mu líbila kontrastem samým, jejž tvořila s Američankou. Tato brunetka vypocovala připravované, nezdravé a omamné parfumy a žehla jako krater; přes všecky její úskoky se des Esseintes vyčerpal v několika hodinách; nicméně setrval nechávaje se od ní samolibě vyssávati, neboť více než milenka ho vábil fenomen.

Ostatně dozrály plány, jež si utvořil. Rozhodl se vyplniti projekty, až dosud neuskutečnitelné.

Dal přinésti kdysi večer malou sfingu z černého mramoru, ležící v klassické pose, s nataženými tlapami, se strnulou a vzpřímenou hlavou, a chimeru, z polychromní hlíny, mávající zježenou hřivou, metajíc blesky dravých očí, ovívající si rýhami svého ocasu boky, nadmuté jako kovářské měchy. Umístil každé ze zvířat na jeden konec komnaty, zhasl svítilny, nechávaje červenati se žároviště v krbu a osvětlovati neurčitě pokoj, čímž zvětšovaly se předměty, téměř zatopené v stínu.

Pak se natáhl na pohovku, vedle ženy, jejíž nehybná tvář byla zasažena svitem plamenu, a čekal.

S podivnými intonacemi, které ji nechal dlouho a trpělivě opakovati předem, oživila obě obludy, aniž vůbec pohnula rety, aniž vůbec na ně pohlédla.

A v tichu noci počal podivuhodný dialog Chimery a Sfingy, přednášený hrdelními a hlubokými, drsnými, pak ostrými, jako nadlidskými hlasy.

„— Zde, Chimero, staň.

„— Ne; nikdy."

Skolébáván podivuhodnou prosou Flaubertovou naslouchal, těžce oddychuje, hroznému duetu a zamrazení jím proběhla od šíje až k nohám, když Chimera pronášela slavnostní a magická slova:

„Já hledám nové vůně, obsáhlejší květy, nepocítěné rozkoše."

Ah! k němu samému to mluvil tento hlas tak tajuplný jako zaklínání; jemu to vypravoval o své horečce po neznámém, o svém neukojeném ideálu, o své potřebě uniknouti strašné realitě existence, překročiti hranice myšlénky, tápati, aniž kdy dojde jistoty, v mlhách nadsvětských výšin umění! — Všechna bída jeho vlastních úsilí mu zdeptala srdce. Něžně tiskl mlčící ženu po svém boku, utíkaje se jako nepotěšené dítě k ní, nevida ani mrzutého výrazu komediantky, nucené hráti scenu, vykonávati své řemeslo doma, za chvíli odpočinku daleko od rampy.

Jejich spojení trvalo, ale brzy se staly slabosti des Esseintes vážnějšími; vření jeho mozku neroztavovalo již ledů jeho těla: nervy neposlouchaly již vůle; vášnivé šílenosti starců ho ovládaly. Cítě se stávati vždy víc a více nerozhodným u této milenky, uchýlil se k nejúčinnější pomůcce starých a těkavých laskomin, k strachu.

Zatím co držel ženu ve své náručí, ozýval se za dveřmi hlas kořaly: Otevřeš? já vím dobře, že jsi s kurevníkem, počkej, jen počkej svině!" — Ihned, stejně jako ti chlípníci, roznícení bázní, že budou chyceni in flagranti pod širým nebem na svazích v zahradě Tuilerií, ve veřejných záchodcích anèb na lavici, nalézal přechodně své síly, vrhal se na břichomluvkyni, jejíž hlas dále hřmotil před pokojem, a pociťoval neslýchané rozkoše v tomto rámusu, v této panice člověka, vydávajícího se nebezpečí, vyrušeného, poháněného k spěchu ve své neřesti.

Na neštěstí byly tyto schůzky krátkého trvání; přes upřílišněnou cenu, kterou jí platil, opustila ho břichomluvkyně a téhož večera nabídla se chlapíkovi, jehož požadavky byly méně komplikované a boky jistější.

*

Této zde litoval a při vzpomínce na její umělůstky zdály se mu ostatní ženy zbavenými vnady; i nahnilá kouzla dětství se mu zdála nudnými; jeho opovržení pro jejich monotonní oškliibání stalo se takovým, že se již nemohl rozhodnouti, aby je snesl.

Sežvykuje svůj hnus o samotě, byl kdysi, když se procházel v stromořadí Latour-Maubourg, osloven docela mladým mužem, jenž ho prosil, aby mu ukázal nejkratší cestu, aby se dostal do Babylonské ulice. Des Esseintes mu naznačil jeho cestu a ježto kráčel také přes esplanadu, konali cestu společně.

Hlas mladého muže, naléhajícího nečekaným způsobem, aby byl důkladněji poučen, řkoucího: — Tedy vy myslíte, že dám-li se na levo, by to bylo dál bylo mi nicméně tvrzeno, že dojdu dříve, přejdu-li na přič stromořadí, — byl zároveň prosebný a bojácný, velmi tichý a sladký.

Des Esseintes se na něho podíval. Zdálo se, že vyklouzl z gymnasia, byl chudě ošacen krátkou cheviotovou kazajkou obemýkající mu boky, přesahující sotvy sklon kříže, černými, přiléhavými kalhotami, ležatým límcem, vyobloučeným na nabraném temněmodrém nákrčníku s bílými žilkami, tvaru La Vallière. Držel v ruce kartonovanou školní knihu a hlavu měl pokrytou hnědým melounem s plochými okraji.

Obličej byl rozčilující; bledý a podlouhlý, dosti pravidelný pod dlouhými černými vlasy, byl ozařován velikýma vlhkýma očima s víčky s modrými kruhy, blízko u nosu, jejž tečkovalo zlatem několik hnědavých skvrn a pod nímž se otvírala ústa malá, ale obklíčená velikými rety, roztatými uprostřed rýhou jako třešně.

Hleděli si chvíli do obličeje, pak sklopil mladý muž oči a přiblížil se; jeho rámě třelo se brzy o rámě des Esseintes, jenž uvolnil krok, pozoruje, zamyšlen, houpavou chůzi tohoto mladíka.

A z náhody tohoto setkání se zrodilo nedůvěřivé přátelství, jež se prodloužilo na měsíce; des Esseintes na ně již nemyslil, aby se netetelil; nikdy nesnesl vábnějšího a ovládanějšího nájmu; nikdy nepoznal podobných nebezpečenství, nikdy se též necítil bolestněji ukojeným.

Mezi vzpomínkami, které ho obléhaly v jeho samotě, převládala vzpomínka na tuto vzájemnou přítulnost ostatní. Všechen kvas poblouzení, jejž mohl obsahovati mozek předrážděný nervosou, kypěl; a libuje si takto v těchto vzpomínkách, v této trudné slasti, jak nazývá theologie toto útočiště starých haneb, vměsoval ve fysická vidění duševní žáry, bičované bývalou čet-

bou Kasuistů, Busembaumů a Dianů, Liguoriův a Sanchezů, jednajících o hříších proti 6tému a 9tému ustanovení Desatera.

Dávajíc zroditi se nadlidskému idealu v této duši, kterou prosáklo a již dědičnost, datující od vlády Jindřicha III., možná předemuspůsobovala, vznítilo náboženství taktéž illegitimný ideal rozkoší; vilné a mystické posedlosti zachvacovaly, splývajíce, jeho mozek, pobouřený tvrdošíjnou touhou uniknouti vulgaritám světa, pohroužiti se, daleko od uctívaných zvyků, v původní extase, v nebeské aneb prokleté krise, stejně zdrcující ztrátami fosforu, jež přivozují.

V přítomnosti vycházel z těchto snění zničen, zlomen, téměř umírající, a rozžíhal ihned svíce a svítilny, zaplavuje se jasem, domnívaje se, že takto slyší méně zřetelně než ve tmě temný, neutuchající, nesnesitelný šum tepen, bijících mu zdvojenými údery pod krční kůží. (Pokračování.)

LÉON RIOTOR.

FUREUR DES CHEFS.

Nos ancêtres poudreux, hors des forêts profondes
jadis ont su pousser leurs infernales rondes
jusqu'aux repaires des Puissants.
On osait contester leur liberté chérie,
détruire la cabane éclose en la prairie:
aussitôt leur colère eut d'horribles accents.

Ils allaient, demi-nus, couchant sur la carrière,
sans que rien maîtrisât dans leur fureur guerrière
la haine sombre des tyrans,
et leur torrent, grossi de tous ceux qu'on opprime,
au crime réprouvé répondait par le crime,
et le sol tremblait sous leurs rangs.

Autour de leurs bras durs la merdaille groupée
aiguisait le silex tranchant de leur épée,
accouplant frères avec soeurs.
Et ce fut avec leurs sanguinaires bourrades,
qu'ils ont détruit, mes camerades,
la famille des oppresseurs.

Nous leurs petits enfants, ayons-en quelque gloire,
ne souffrons pas qu'un maître ait l'audace illusoire
de se placer devant nos pas.
A sa rapacité ne laissons que des ruïnes,
ou que nos coeurs amers soient, hors de nos poitrines,
le poison d'un dernier repas.

LA MAIN DE GLOIRE, *poème légendaire* — en préparation.

Stanislaw Przybyszewski: SATANS KINDER

ADVENIAT REGNUM TUUM...

Tormentum est totum, quod vivimus isto sub aevo... *Commodianus*

Non ego nunc repetam per tot iam saecula, quantos feminei vullus perdiderint populos... *Orientius*

Ut genus hoc hominum faciant sine nomine Christi... *Commodianus*

OD TOHO okamžiku, kdy učení odříkání a utrpení z Gallileje vítězně se zmocnilo pohanského světa, nastala vláda bolesti a bídy, smutek života rozprostřel svou šedivou náruč nad starou zemí. A v opak pohanům, kteří neznali té krajní muky pozemské existence, kteří milovali nahé žití na jásajícím slunci, kteří znali jedině rozkoš a blaho a požitek přítomné chvíle, kteří nenáviděli a neopovrhovali ničím více než chorobou, mrzáctvím, chudobou, kteří všechni se vyčerpávali v střeštěných a zuřivých orgiích lásky a vína — v opak pohanům, křesťanská víra se ohlásila jako nadvládí chudých duchem a chudých statky tohoto světa, sebeumrtvení a nemoc a zmrzačilost se rozkládaly na denním jase, všechen smutek a všechen bol vylézal z děr a vynášel se okázale po tržištích, popel zaujal místo růží a hlavy, druhdy opilé polibky a záři a pitím, skláněly se k prachu cest u vědomí své nicoty a hříšnosti. Život stal se hříchem. Proto celá duševní síla, všechna intelligence davu, celé úsilí mozku neslo se za tím, aby co nejvíce byl umrtven, zmrskán, znicotněn: tak povstala ta šílená zuření náboženská, ta spasena rozkoše ze sebetrýzně a ze sebemučení, ta obrazoborectví lidské krásy a vezdejší nádhery. Až přišel manichaeismus, jako vyvrcholení, jako kulminační bod judaeo-křesťanské myšlénky, jako poslední a definitivný výtvor těchto zoufalostí z bytí: největší paradoxon, které duch lidský, vedle tří bohů v jedné osobě, splodil, našlo tu svůj výraz, ta ohromná a závratná koncepce dvou nekonečností, dvou věčností, dvou bezpočátečných a bezkonečných substancí — boha dobra, boha světla a ducha, vedle boha zla, boha tmy a hmoty. Dualismus, který z toho prýští pro člověka, manifestuje se osudně a zhoubně. To, co náleží bílému bohu, bohu, jenž není z tohoto světa, jenž nestvořil tohoto světa, jenž nepanuje nad tímto světem, jenž se vůbec v běh a kolotání tohoto světa nemísí a nezasáhá, to vymýká se našemu určitému poznání a naší kontrole, odnáší se v neurčito a v mimojsoucno, jsouc nepřístupno a zahaleno v ta-

jemství pověčného mlčení. Nevíme ničeho, neznáme ničeho, netušíme ničeho o tom všem. Ale za to víme jedno, známe jedno, chápeme přesně jedno: že celou svou bytostí, že vším svým konáním, že každým svým poznatkem ležíme v mocnostní oblasti demiurgové, že zmítáme a vláčíme se neplodným úhorem dočasného trvání. Chceme zavýsknouti, ale v hrdle zvuky blaha mění se na drsné chroptění, jakoby neviditelné ruce nás škrtily. Chceme chvátati k vítězství, ale ruce naše visí těžce k zemi a nohy naše jsou olověně těžké, jakoby okovy a bagnové kule nás zadržovaly na místě. Chceme rozbíjeti státy a společnosti a světy a vykřikovati do šíra velikou a neztenčenou Svobodu, a při první ráně, při první vystřiklé krvi, při prvním rudém plamenu lámeme se ve své vlastní páteři, cítíme, jak ten vztek a ta nenávist a ta živná touha se hroutí a svíjí v ubohých křečích, jakoby podťaty a z kořene vyrvány fatalným předurčením. Ale jedno zůstává, takové delirantně pusté a sebevražedně šílené vědomí nikdy nekončící muky a bezúspěšné marnosti, takový ohromně závratný pocit bezúčelnosti a prázdnosti vší práce a vší existence. Taková agonie celé osobnosti, jakou musel asi poznati takový Agrippa z Nettesheymu, když dílo všeho svého života rozkopl, když se smrtelným výšklebkem přehlédl všechen okrsek lidského ducha a lidské činnosti, takové hořce sžíravé sebezničení, když hodil na hlavu svým vrstevníkům a v bolestný odkaz všem budoucím *De incertitudine et vanitate scientiarum atque artium*, k němuž nezbývá nám dnes již vlastně ani psáti doplňků, kde můžeme leda odstiňovati a variovati — do nekonečna na totéž thema, na tentýž nápěv: de vanitate totius vitae. Bída a špína, které druhdy zalézaly do nejskrytějších brlohů a pocházely jako prašivá zvířata, nyní jako rakovina, nevyléčitelná a zkázonosná, rozžírají se po veškerém našem organismu. Pyšná krása nahého těla a zpívající pýcha samostatného ducha jsou štvány psy. Hadry šaška zakrývají žalostnost zmetkovitých těl a znaveně lhostejné výrazy stagnaci zblblé mysli. Cítíte ten mrtvolový puch? Cítíte ten zápach luzy? Cítíte tu hnilobu otroků? Tady již není otázky: proč? k čemu? jaký cíl? Zde zmocňuje se vás jedině třeštivá chtivost zkázy a vyvrácení. Tu pomůže pouze jedno — ztroskotati a zhubiti všecko. Však se potom beztoho najdou romantičtí snivci a ideologičtí troupové, kteří se budou snažiti znova stavěti. Moderní propaganda činu krátí bludnými cestami, zabíhá do slepých ulic. Nežijeme v asijských tyraniích, aby smrť despoty-jedince nás mohla vysvoboditi. Nejsou jedině ani hlavně vinníky representanti vlád, nýbrž

ti, kdož je drží, kdož je činí tím, čím jsou, kdož jim svým počtem a svou poslušností dodávají váhy a moci, výkonné síly. Tož množství, dav. Zničte jej, a roztříštíte despocie. Od základu. Z kořene. Rozumíte nyní ostré logice takového Henryho?! S anonymní massou, která se pokorně krčí pod rukou pána, která řve nadšením při slavnostním průvodě vládce, která se může uštvati při vojenské slávě a hodokvasu vznešených (Cain parricidio fratris primus militiae et nobilitati initium dedit), která za pozlátko a úsměv mocných roztrhá své proroky, která v každé nouzi vrhá se knězi k nohám, která ráda nahradí dobrovolně policii, třeba počíti. Tu nutno vytrhati z půdy a vypleti jako jedovaté býlí a upáliti. A s ní pak klesne každá vyšší moc, ať „z milosti boží" nebo „z vůle lidu" povstala! Ale nestojíme dosud pevně. Ten orgiastický pud ničení, který se chytá myslí, aby dal zapomenouti na všechny bědy a na všechny vředy existence, musí míti ještě svoji hračku, svého fetiše, svůj „účel". Tak k nám stvořen nadčlověk. Žije v nás stále prvotný hřích: potřeba něčeho a někoho nad námi. Není-li to již ani bůh ani král ani lid, je to nadčlověk. Panská moralka a panská povýšenost, které učil takový veliký Nietzsche, tím učinila své salto mortale a zlomila si vaz. Musí býti překonána. Nadčlověk je to, „co musí býti překonáno". Nová nauka začne vážnou větou: „učívám vás překonati nadčlověka". Zapsali jsme se Satanu. Ale ten nemůže nám dáti konečného ukojení a poklidu. Když jsme zapálili města a zničili sta lidí a rozseli zoufalství a loupež a vraždu, když smrt jsme nesli na svém štítu a ve svém srdci — na konci činu, ve chvíli, kdy máme triumfovati, taková nezměrně trpká ochablost a mdloba se nás zmocní, takové zžíravé sebepoznání v nicotě a nedostatečnosti. Lpíme ještě na cetkách, máme dosud své „kanárky" — a jejich zánik dovede nám otráviti všechno divoké opojení nenávisti a opovržení a hnusu. Zmar zůstává pro nás zmarem. Nestal se nám ještě radostně vytouženou metou. Musíme dále na započaté dráze. Zbývá ještě brána, na jejímž průčelí stojí kovovým písmem psáno: musíte překonati Satana. Potřeba nám překonati Satana, musíme se státi též nejen jako Satan, ale přímo Satanem samým. Pak dojdeme *své* zaslíbené země. V tom je všechen problem a celý úspěch. Tak zbývá jenom krajní rozhodnutí. Není tu kompromissu, není tu zlatého středocestí. Ten duch zničení — křesťanství v nás jej zplodilo. Umrtvovalo a hubilo život, opovrhovalo bytím a tupilo je, hanobilo nádheru a skvělost pozemského trvání, pod vnadidlem věčného života v slávě a blahu a pový-

šení. Věky nás vychovávaly pro ten svrchovaný moment, kdy vzneseme se nad světem, jako jeho zhoubci, jako vítězi nad hmotou, jako uvolněné a sebevládné duše. Ale nezmarná skepse, věčně hlodající červ ve vnitřní nádobě lidského tvora, nedává víry v *ten* konec. A nesmrtelné donquijotství lidské naděje vydalo se opět na dobrodružnou pouť za novým vidmem, v domnění, že duhového oblouku na nebi možno dosíci a pyšně po něm přejeti jako po mostě do nesmrtelna. Chce zase znova glorifikaci života, oslnivou velkolepost radostných těl a veselých myslí, starou pohádku zlatého věku, veliký souzvuk a ladný soulad, rozkošnou báji věčného jara a nehynoucího mládí a nesmrtelné lásky. Nová renaissance! — nová renaissance! — zní heslo. K novému životu; k nové existenci. Jak svěže krásné. A přece . . . Tu novou renaissanci, o níž mnozí toužebně sní, která mnohým vzrůstá na spasný a vykupitelský ráj lidského žití, lidské kultury a lidského štěstí, nebylo by možno přivoditi než po pokoleních a opětných pokoleních, vykoupanou v krvi posledních vyznavačů přísného a zamračeného zákona Jehovova, sesílenou a očistěnou v plamenech chrámů posledních učenníků blahověsti Gallilejského — není nám třeba nových Julianů, ale nových Zvěstovatelů. Nutno nejprve přeměniti naprosto, dokonale sloučeninu našich moralných, socialných, náboženských názorů, přetvořiti a, vlastně, zcela čerstvou a svěží, dosud zde nebývalou kombinací nahraditi. Snad . . . snad . . . potom . . . někdy v daleku . . . tam v bezpočetné dálce . . . Do té nedozírné a zahalené doby však, naše extase utrpení a zoufatství z existence bude tlouci zraněnými a bolestnými pěstěmi do stavby tohoto kosmu, budeme vířiti v šílených roznícenich nadlidských strastí, roztříštíme si lebku v divokém nárazu proti všemu, co svatým a nedotknutelným se zdá, shoříme v zápalné oběti, obětující s obětovanými, s těmi, jež povedeme na jatky, s těmi všemi, kdož tupě civí a pokorně se v prachu plíží, v takové ohromné a slavné orgii zpustošení a smrti! Jak neskonale daleko jsme tady od všech antických způsobů života a všech názorů společenských i uměleckých: čím je nám klidná a úsměvná harmonie, co nám jeví oblost a plynulost dokonalé linie, čím k nám hovoří sladká moudrost takového Platona? Ještě takový Goethe mohl se pohřížiti v ten souladný a urovnaný život, v ty požitky a v to bohorovné soběpostačení, ten ještě mohl říci, že „raději snese nespravedlnost než nepořádek“, rozbroj, rušící všechnu libou souzvučnost. A dovedl milovati ženu, prostě, silně, primitivně, barbarsky, s plnou vehemencí vášnivého varu — a do-

vedl pokojně, bez ohlédnutí, studeně odejíti, když se mu rozevřelo nové objetí milostného opojení. My však, kteří nedovedeme se tak plně přehoupnouti přes vědomí provinění a zločinu, kteří máme stále něco skrývati a něco zahrabávati, kteří milujeme bezměsíčnou půlnoc více než nejslabší zákmit přísvitu denního, kteří kráčíme svým životem, abychom trpěli a dávali trpěti, v nesouladu se sebou samými a v rozporu s ostatními spolulidmi, kteří nalézáme chvilkového utišení pouze v nenávisti a v zhoubě — co my máme společného s tou spokojenou harmonií? Stále musíme státi na přední stráži a stále musíme uvažovati a vymýšleti nové zášti a nové zkázy a nové zmary. A milujeme-li, milujeme ve znamení odříkání a muk a smrti. Eva nám stále podává jen popelem naplněné ovoce poznání. Eva, která z boku mužova vyšla, která tím stala se jeho integrující součástkou, že bez ní se láme a podléhá; Eva, která zná a ví svou moc, která nakapává jedu pochybnosti o své čistotě v sobeckou lačnost mužovu; Eva, která první se upsala Satanu a v hysteriích slaví s ním Sabbath; Eva nemůže nám býti již zdrojem rozkoše a rodinného blaha, takovým domácím krbem, kde bychom vyhřívali své ztuhlé srdce a choulili se v měkkou poduškú spokojenosti. Poznání, že žádný muž není nikdy prvním, že žádný muž není nikdy samotným, že žádný muž není nikdy posledním, infikuje sebe střeštěnější a výskavější oznámení sexuellného požitku. Z ženy zbyla nám pouze čarodějnice, jež vše avortuje, jež vše podrývá, jež unikne vždy z ruky, domnívající se ji držeti, jež sije smrtný osud a vaří lektvary pro podmanění a rozežrání vzpurného muže. Klassická hetera změnila se v pouliční nevěstku, která s otravou těla rozkládá pozvolna ducha, ze svaté kněžky lásky stala se holka bordellu, a hrůzně tajůplná mysteria eleusinská klesla na idiotné kankany. Jediné zůstalo, dnes jako v minulosti, jediné vleče se v příští — neotřesné a neměnné seznání hnusu a nicoty a utrpení a záhuby, jež na konci všeho neodvratně čekají. Tu nepomáhá pláč a neprospívá skřipot zubů a nesílí kletby. Všechny farmakopey Církve, všechno poukazování na onen lepší svět, všechno vábení odměnou v zásvětí, všechno nabádání k odříkání a sebeobětování nemá již váhy a uchvacující mohutnosti. Náboženská šílení, náboženské hysterie, strhující národy a země, nemají dnes pevné půdy. Muky a bolesti zůstaly sice týmiž a staly se mohutnějšími spíše, ale pole se změnilo, na němž se provádí vrstevnický tanec smrti: je to domaina socialných revendikací. Teď neodříkáme, abychom osobním utrpením dospěli milosti boží pro nadzemské

bytí, dnes nezabíjíme už dětí svých a nemísíme krve jejich s popelem v hostie, abychom bohu přinesli zálibnou a vykupitelnou poctu, otvírající cesty v ráj, nyní už se nevyskytají svatí Církve, kteří v sebezmrtvení vyssávají ústy hnisající vředy na nohou ubožáků a kteří žijí na lejništích. Pudíme hladové a nuzné, jako vzteklé psy, aby lenošnou spokojenost a tloustnoucí odpočinek majetných pokřikem na smrt a září pochodní vyštvali v úděs a úzkost agonie a předtuchu posledního soudu. Ale tam vzadu, na konci, nevidíme nápravy a zelených lučin blaha, známe pouze nenávist a závratnou rozkoš zničení, exterminace — a v tom svrchovaném okamžiku přece sesínáme, to ztroskotání, ta destrukce, vše ve všem, nedostačí — jakoby všechny ty nelidské tortury nebyly ještě dostatečny, jakoby byly ničím proti té zžíravé žízni, jež nás ztravuje, v té sálající poušti, v níž se vláčíme. Vrací se zase učení Církve o jednotném principu všeho tvorstva, o jednotném prapůvodu a prapočátku: ale na ruby obráceno. Věčno a neukončeno dobrého boha, říše světla a štěstí je pohlcena behemothskou tlamou vlády Satanovy, zbývá jenom nekonečno a věčno zla a bolestí a neštěstí a zhouby. Není již dobro substantiellným a zlo akcidenčním, vnějším, nevnikajícím v podstatu jeho — opak je nyní pravdou, zlo stalo se pověčnou substancí a dobro je pouze akcidentiellným, náhodným, nepodstatným. Takový Bakunin byl třeba ideologický bludař, věřil v cílovost a konečné království rovnosti a svobody, ale v jádře, ve své činnosti, v tom mohutném vzmachu své práce zřel dobře, správně, jasně, jeho rozněcující sen o pandestrukci, o rozbořeni všeho stávajícího, byl přesným a logickým, demonicky úchvatným. Beze vší teleologie, beze všeho opravářského fantasování, bez veškerého klamného vidma naděje v lepší budoucnost, vyvýšena do závratných výsot, vynesa do nebes, postavena jako ohromná hybná síla nad vesmír, idea zániku a smrti, idea všeobecného zmaru a povšechné zhouby vznáší se nad námi a determinuje naše kony. Není dobra. Jest pouze zlo a bolest. A ty se překonají zničením a roztříštěním všeho. Křečovitě ztrhané obličeje mrtvol na vás hledí, zoufalstvím rozryté tváře sebevrahů, kteří v svrchované chvíli se rozpoltili a zřítili do propastí, horečné zraky patří na vás z vychrtlých a popelavých postav paličův a vrahů pro tu obsessivnou myšlénku zkázy: jednotlivce, rodiny, města, kraje, provincie, říše — v jednu jedinou výheň změniti, v jednu záplavu hořící síry a dštící smoly. Tak asi zuřili, v středověku, obležení kacíři, když neodvratná a bezpečná zhouba je objímala se všech stran. Ještě poslední orgii,

ještě poslední omámení, a s výskotem a řevem extase v pekelný oheň! A nutno tady opakovati: ale ty zmalátnělosti, ty nejistoty, ty slabosti: cítíme stále, jak doposud zlo nevešlo úplně v naše nitro a nepřešlo v naši krev a neprosáklo jí do všech cev a do všech průlin. Ještě se duše dovede třásti a ještě umí litovati a ještě pamatuje, co je milosrdí. Ostatně, to není to nejhorší: beránčí roucho jest dosud účinným. V království chudých duchem a majetkem soucit a nápomoc a slib věčného blahobytu je mocnějším, než všechny hrozby a než všechny dočasné tresty. Odtud může se zroditi ďábelský úmysl nalézti „kněze, s jehož pomocí by bylo možno tisíce a nové tisíce získati pro plány zničení", — přece však, sami, sami musíme býti všeho prosti a všeho volni, abychom byli svobodni k dalším činům. Někdy se zarazíme. Konečně, proč ne, uznáváme pošklebně, že ta dnešní měšťanská společnost má pravdu a právo po svém rozumu a ze svého hlediště, když křičí na smrt proti těm, kdož ty její řády a zákony a konvence ruší a podkopávají. Chce pokoj, pohodlné zažití, vždyť také kdysi dělala revoluci a stínala korunované hlavy — ale dnes, dnes chce spokojeně a v spořádaných poměrech tráviti dědictví otců svých. Nelze se diviti, „svatý státní zástupce" je nejmocnějším ze všech, kdož na výsostech orodují za její blaho a chrání ji svou přímluvou a svými činy. Rušíte zákon, rouháte se náboženství, podrýváte rodinu, tvrdíte, že „vlastnictví je krádeží", tedy jste zločinci na její kázni a na jejím pořádku, tedy se proviňujete na její nedotknutelných institucích, tedy se stáváte svatokrádci v jejím kostele. Proto jste nemoralni a škodlivi a zhoubni a proto „propadáte hlavou a statky právu a spravedlnosti". Chcete-li býti ušetřeni, tož „dejte bohu, co je božího, a císaři, co je císařovo", a nemine vás posvěcující požehnání s hůry a blahovolná milost mocných tohoto pomíjivého světa a uznání starousedlých občanů. Avšak nehubte mládeže, potomstva, budoucnosti Církve a Státu. Druhdy to byli proroci a filosofové, již kazili mládež a pykali za to případně životem, takový Sokrates nebo Plato, takový Lullus a Agrippa a Khunrah, dnes vedle filosofů umělci získali si té slávy a zásluhy, vedle takového Schopenhauera a Stirnera a Nietzscheho se teď nalézá mezi psanci takový Huysmans a Garborg, takový Przybyszewski a Hamsun. Jsou knihy, které hůře a rozkladněji působí, než by účinkovala sta bomb. Jejich vliv není na okamžik, eklatantní a mijivý, pracují pomalu, tiše, tajně a ve skrytu, rozlévají své myšlénky do vzduchu, vstřikují je do nejnepatrnějších atomů, prosakují jimi všemi porami. Ta'hle otrava, toto infiltrování roz-

rušivých látek nedá se kontrolovati, organy státní bezpečnosti jsou tu bezmocny, zlo klíčí a roste a dává ovoce v šeru duší a v zákoutí nevyslovovaných tužeb. Najednou, jako bleskem, jako elektrická jiskra propuká nákaza, strážcové „dobra a řádu a pokoje“ vidí, že celé generace jsou „chorobou“ zachváceny, všeobecná potopa, poslední soud, den živých i mrtvých nastává. A nikde útočiště a nikde záchrany a vše se řítí a kácí. Proto jsou takové knihy horší všech demagogů. Takový Ravachol působil krátké vteřiny, odpykal své zločiny, jeho jméno a jeho památka je v opovržení všech poctivých a počestných občanů, je mrtev na dobro a bez vzkříšení: ale umělec, ktery hodí do světa dílo, jež je činem revolty, ten má vliv a účinek třeba po věky a po věcích. Tudíž ho zničte. Zhoubci budoucích pokolení, kdo mu podá číši bolehlavu? — je to záslužný a vzorný čin, akt lásky k bližnímu a cnost dobrého státního občana. Umění, krása, velikost, prohlubně lidské duše, ohromnost muk — slova, taková ohromná slova, prázdná a hluchá. Dnešní společnost zná pouze to jedno: nebýti vyrušována z pohovy a rozčilována při trávení. To jest její dobro. To ostatní je od zla. Je zlem všechno Umění, jež „volá nejstatečnější k jejich statečnosti“, jež přerozuje kosmy, jež rodí nové velikosti a nová utrpení. Je zlem všechna krása, jež v nitrech lídí budí touhy po lepším bytí, jež opojuje a zdvihá do světlých končin, jež je náboženstvím a luxem nejlepších. Je zlem velikost, jež láme všechny proporce a pravidelnosti, jež vyrůstá do oblak a přináší oheň z nebes, jež bezlítostně šlape vše bídné a líné a malé. Je zlem lidská duše, jež stravuje ve svých hlubinách světy a nové chaosy metá kolovati všímmírem, jež nedbá zákonů a logiky a obnažená se vrhá sourodé duši v náruč, jež rozbíjí okamžikové a dočasné, aby na místě něho stvořila trvalé a věčné. Je zlem ohromnost muk, jež vymýšlí nové nenávisti, jež se překonává ve vynalézání nových mučidel, jež třeští v orgasmech krutého sebeobětování a sebezničení. Je zlem a vyplývá ze zla vše, vše, vše, co ruší odpolední spánek svobodomyslných občanů, co dissonancí zaječí v libou zábavu lepších tříd v chantantech, co nemá smysl pro uniformu a pro vládu a pro daně. Vše a všichni, kdož myslí a tvoří. Tak jdou všichni Největší jako škůdci a vyhnanci societou nynejšku, jdou v strastech k novým bolestem, nenáviděni majetnými a vysmíváni žebráky dnešku — velicí a nesmrtelní před zrakem věčností. Prozatím mohou potěšovati legislativné sbory svých „milých vlastí“, jako takový Jaeger, slušnými žádostmi za státní výslužné, na základě toho, že nikdo více než oni nezkazil mládeže . . .

PRAHA 16/17 IV 97

CHARLES BAUDELAIRE

Litanie k Satanu.

nejkrasší a nejmoudřejší z Andělů,
osudem Bože zrazený a o pochvaly oloupený,

O Satane, měj slitování nad mou dlouhou bědou!

O Kníže vyhnanství, jemuž se křivda stala,
a který, přemožen, vždy silnější se vztyčuješ,

O Satane, měj slitování nad mou dlouhou bědou!

Ty, který všechno víš, veliký králi věcí podzemských,
přátelský hojiteli lidských bázní,

O Satane, měj slitování nad mou dlouhou bědou!

Ty, jenž i malomocnému, i parii vi kletému,
požitek ráje ukazuješ v lásce,

O Satane, měj slitování nad mou dlouhou bědou!

O ty, jenž se Smrtí, svou starou milenkou a silnou,
jsi zplodil Naději, — rozkošnou šílenku!

O Satane, měj slitování nad mou dlouhou bědou!

Ty, který psanci dodáváš ten pohled vznešený a klidný,
jenž zatracuje celý lid kol popraviště,

O Satane, měj slitování nad mou dlouhou bědou!

Ty, který víš, ve kterých koutech závistivých zemí
Bůh žárlivý skryl drahocenné kameny,

O Satane, měj slitování nad mou dlouhou bědou!

Ty, jehož jasné oko zbrojnice zná hluboké,
kde pohroben spí národ kovů,

O Satane, měj slitování nad mou dlouhou bědou!

Ty, jehož širá ruka skrývá propasti
na kraji domů bloudícímu somnambulovi,

O Satane, měj slitování nad mou dlouhou bědou!

Ty, který, magicky, vzpružuješ staré kosti
opilce zpozděného, zdeptaného koni,

O Satane, měj slitování nad mou dlouhou bědou!

Ty, který, abys utěšil člověka křehkého, jenž trpí,
nás síru mísit' naučil's a sanytr,

O Satane, měj slitování nad mou dlouhou bědou!

Ty, jenž svou známku vtiskuješ, o souviníku subtilný,
na čelo nesoucitného a ničemného Kroesa,

O Satane, měj slitování nad mou dlouhou bědou!

Ty, který vkládáš do očí a v srdce dívek
kult zranění a lásky k hadrům,

O Satane, měj slitování nad mou dlouhou bědou!

Vyhnaných holi, vynálezců svítilno,
buřičů, oběšenců zpovědníče,

O Satane, měj slitování nad mou dlouhou bědou!

Těch otče adoptivný, které ve svém černém hněvu
Bůh Otec vyhnal z ráje pozemského,

O Satane, měj slitování nad mou dlouhou bědou!

Modlitba.

Sláva a chvála tobě, Satane, na výsostech
Nebes, kdes vládl' a v hlubinách
Pekel, kde, přemožen, sníš v tichu!
Dopřej, by kdysi duše má, pod Stromem Poznání,
u tebe odpočinula si, v hodinu, kdy na čele tvém
jako Chrám nový jeho větvoví se rozprostře!

KRITIKA.

ČASOPISY.

V dubnovém čísle L'ART ET LA VIE vykladá p. *E. de Morsier* v článku *La Nouvelle Critique* o novém způsobu kritiky literarních děl: o kritice *filosofické*. Po *aesthetické* kritice, jež se zajímala hlavně vnější stránkou uměleckých děl, odkrývajíc a vykládajíc jejich »krásy«; po kritice *biografické*, jež přihlížela k autoru, jež z jeho života a povahy vykládala umělecké dílo; po kritice *historické*, jež přihlížela k prostředí, ku všem podmínkám socialním, raçovym, kulturním, za nichž umělecké dílo vzniklo, rodí se nyní zvolna *nová* kritika, šetřící umělecké dílo s hlediště *filosofického*, »jako affirmaci jistých idei, jako výklad jistých doktrin, jako doklad a odhalení jistého stavu duše«, tázajíc se, »jakou hodnotu má jako *myšlénka*«.

O p. *Leónu Riotorovi* má stručný nárys v březnové LA PLUME p. *Louis Lumet*. »Filosofie, Moralka, Psychologie, Dějiny, Kritika, praví o něm, zaujaly tento horlivý mozek, jehož karakteristika mohla by se definovati: nezávislost, bádavost. Při produkci si jej nepodmaňuje žádná methoda školy; rozmyslně volí svou frasi a své rhytmy. Použil volného verše a nebylo možno připodobniti jej symbolistům; pečoval o svůj výraz a nepodobá se pranic zbožňovatelům slova. Inspiruje se jinými, má velké štěstí, že zůstává sebou samým . . . . . Po studiu knih přikládl k faktům a věcem, a máme od něho toho sarkastického a prozíravého malého průvodce, jenž nás vede moderní společností: *les Raisons de Pascalin* . . . . . *Riotor* má svrchovanou potřebu produkovati. Bylo by mu stejně nemožno nepsati jako zdržeti se jídla. A po těchto pozorováních, v množství, sebraných podle náhody cest, čekám knihu synthese, — jež bude asi chef-d'oeuvre, — bez nedočkavosti, neboť jsem jist, že se kniha ta zrodí.«

V květnovém čísle ROZHLEDŮ napsal p. F. V. *Krejčí*, u příležitosti posudku *Padajících hvězd*, tento obezřelý a rozšafný passus: ». . . jako v našem literarním životě pravidelně hrála větší úlohu literarní *politika* nežli díla, zásady a myšlénky. Nechci dnes rozhodovati, na čí straně byla větší vina, poněvadž neznám dobře těch základních a nejvnitřnějších motivů, které r. 1893 znepřátelily *Lumír s Literárními Listy* (neboť motivy ty tuším vznikly mimo veřejnost) . . .« Pokládám za nutno, proti teto tichošlápské chytristice vystoupiti. Prostě, protože není tu ani stínu pravdy. K bojům, které počaly r. 1893 mezi *Lumírem* a *Literárními Listy*, *nebylo zcela žádných soukromých* příčin a podnětů. Jedině kriticka práce (ať již dobrá či zlá zde na tom nesejde), již tiskly *Liter. Listy*, myšlénky, názory, soudy, jež tam byly propagovány, vedly *Lumír*, to je, p. J. *Vrchlického*, k pouťověrváčskému útoku nejen na mladou kritiku, ale i na mladou poesii, a vyvrcholily slavně a rytířsky surovostí p. J. *Kvapila*. Nemohlo býti tu ani *soukromých* důvodů, *mimo veřejnost vzniklých příčin*, snad osobních nebo jakých (nevím vůbec dobře, co si p. F. V. *Krejčí* tím představuje: nějaké hospodské pohádání, neotištění nějaké práce, či co?!), poněvadž osoby si byly v tomto sporu *naprosto* cizí a neznámé (aspoň *zúplna mně*). P. F. V. *Krejčí* provedl zase nový diplomatický čin, novou ukázku benevolentní objektivnosti, pokročil opět dále na zlatém středocestí kompromissnosti a nechutného opatrnictví, jehož pečeť všechny jeho produkty nesou. Má zřejmě heslem: *jenom vyhověti starým pánům!* Ať se při tom fakta kopou jakkoliv. Dnes se takový nejapný nesmysl napíše a zítra již se kolportuje jako hotová pravda. Proto jsem se ohradil.

A. P.

Die litterarisch prod. Vereinigung veranstaltet am 17. Mai im grossen Saale des Hotels »Englischer Hof« einen *„Prager Autoren-Abend"*, an welchem Werke von czechischen Autoren hervorragend vertreten sein werden. Freie Eintrittskarten sind in der Redaction dieses Blattes zu bekommen.

Vydavatel a redaktor **Arnošt Procházka.** — Tiskem **Emanuela Stivína** v Praze.

KAREL HLAVÁČEK

VYHNANEC (Z CYKLU: PROSTIBOLO DUŠE)

OTOKAR BŘEZINA

Šťastní.

Nebezpečná mlčení lehla do našich samot a v hlubinách lesů,
kde nejvyšší vrcholy stromů šeptaly v rozkoších světla,
dlouhý výkřik se zachvěl — a žízeň se sklonila k pramenu krve.

Mezi námi a hvězdami táhnou oblaky země.
Tisíci ohnivých očí do našich nocí se výsměšně dívají města
a v zahradách hudby, kam hvězdy se třásly jak rosa, vůněmi vydechla žádost.
Staletí příští a minulé vlny potkávají se v šílenství davů
a ruce, jež umdlené zdvižením k výši a k modlitbám klesly,
o žhavých dotknutích šílí a čisté naše snění nás neposlouchá.
Milé tváře v duši nám sesinavěly, slova zalkla se bolestným smíchem,
žíravá atmosfera naše květ barev a věcí nám vyssála v stíny.
Parami kouří se vody, v nichž plujem, naše vesla v nich zkameněla,
ruce napjaté bolestně sotva je drží pro tíži, nehybně visící do vln,
a závrať jala nás suggesce hlubin.

Tak promluvila tma k vaší duši, ale němá k bolesti vaší
a k pohledům vašim, jež ztratily hloubku, zůstala země:
sen její bloudí daleko před vámi v tisíciletích,
vonný a třesoucí se v paprscích Nejvyššího.

O šťastní, kteří jste vstali v těch chvílích volní a čistí
a otevřeli své oči, zavřené vírem větru nepřátelského!
Podobni Silným, když vyšli v den smrti s modlitbou na rtech:
křídla bytostí vyšších údery svými dávala rythmus jich krokům
a jejich úsměv, magický, poručil slunci:
Zastav se nade dnem našim a nezacházej
až dozraje úroda setby a píseň díků zapějem na bojišti!
I zastavilo se slunce nade dnem jejich a nezašlo ani ve staletích,
neboť den vítězů, jenž tisícům rozdává světlo, na věky svítí.

O šťastní, kteří jste vstali v těch chvílích volní a čistí
a modlitbou svojí jediným úderem křídel dostihli vonných snů země:
ze zahrad neviditelných, štípených tisíci mrtvých, jež čekají vašeho díla,
vdechnete z hluboka vůně posilující.

JORIS KARL HUYSMANS.

NA RUBY.

X.

ZA TÉTO zvláštní nemoci, jež plení raçy až do poslední kapky krve, následují náhlá utišení po krisích; aniž si mohl vysvětliti proč, probudil se des Esseintes úplně silen, kdysi ráno; žádný zhoubný kašel již, žádné klíny již, zatlučené údery kladiva do šíje, ale nevyslovitelný pocit blahobytí, lehkost mozku, jehož myšlénky se vyjasňovaly a z neprůhledných a siných stávaly se fluidnými a duhovitě zbarvenými jako mydlinové bubliny jemných odstínů.

Tento stav trval několik dnů; pak náhle kdysi odpoledne se objevily hallucinace čichu.

Jeho komnata voněla francipánem; přesvědčil se, zda-li se nepovaluje otevřený flacon; nebylo v pokoji vůbec flaconu; odebral se do své pracovny, do své jídelny: vůně potrvala.

Zazvonil na svého sluhu: — Necítíteni čeho, pravil? Druhý vsál doušek vzduchu a prohlásil, že necítí žádného květu: nemohlo býti pochybnosti; nervosa se vracela zase znova pod zevnějškem nové illuse smyslů.

Zemdlen vytrvalostí tohoto imaginerného aroma, rozhodl se, že se pohříží do opravdových parfumů, doufaje, že tato nosní homoeopathie ho vyléčí aneb aspoň že zadrží pronásledování dotěrného francipánu.

Odebral se do své šatny. Zde, vedle dávné křtitelnice, sloužící mu za umyvadlo, pod dlouhým zrcadlem z kutého železa, uvězňujícím jako stříbřitým měsíčním příkrovem zelenou a jakoby mrtvou vodu zrcadlovou, rozkládaly se stupňovitě nad sebou lahve každé velikosti, každého tvaru, na přehradách ze slonoviny.

Umístil je na stole a rozdělil je ve dvě serie: v serii jednoduchých voňavek, to jest trestí nebo lihovin, a v serii složených voňavek, označenou generickým termínem bouquetů.

Pohroužil se do fauteuilu a upjal svoji pozornost.

Byl již od let zkušený ve vědě čichu; soudil, že čich může pocítiti stejných požitků s požitky sluchu a zraku, ježto je každý smysl následkem přirozené disposice a učeného vzdělání schopným postřehovati nových dojmů, je zdesateronásobiti, je ko-

ordonovati, složiti z nich ten celek, jenž tvoří dílo; a nebylo v celku abnormalnějším, kdyby existovalo umění, vybavující vonné fluidy, jako jiné, vybírající zvukové vlny aneb zasahující rozličně barvenými paprsky sítnici oka; jedině, nemůže-li nikdo rozeznati beze zvláštní intuice, rozvinuté studiem, malbu velikého mistra od mazanice, nápěv Beethovenův od nápěvu Clapissonova, tím spíše nemůže nikdo bez předchozího zasvěcení nezaměniti na ponejprv bouquet utvořený poctivým umělcem s pot-pourrim, vyrobeným obchodníkem pro prodej v kupeckých závodech a bazarech.

V tomto umění parfumů svedla ho nad jiné jedna stránka, totiž umělého vymezení.

Skutečně nepocházejí téměř nikdy parfumy z květů, jichž jméno mají; umělec, jenž by se odvážil vypůjčiti si od samotné přírody své živly, neprovedl by než bastardné dílo bez pravdy, bez stylu, vzhledem k tomu, že by essence, získaná destilací květů, nemohla poskytovati než velmi vzdálenou a velmi vulgarnou analogii se samým aromem živého květu, rozlévajícího své výdechy ve volné půdě.

Tak, vyjmouc nenapodobitelný jasmín, jenž nepřipouští žádného padělku, žádné podobnosti, jenž odvrhuje i téměř zcela podobné, všechny květy jsou určitě představovány spojením silic a lihovin, ukrádajícími vzoru jeho personalitu samu a připojujícími k ní to nic, ten ton více, ten opojný nádech, to vzácné zpracování, jež kvalifikuje umělecké dílo.

V souhrnu dokonává ve voňavkářství umělec počáteční vůni přírody, z níž vykrojí líbý výdech a povznese ho, jako klenotník očisťuje lesk drahokamu a dodává mu hodnoty.

Ponenáhlu se otevřela arkana tohoto umění, nejvíce zanedbaného ze všech, před des Esseintes, jenž lušťil nyní tento jazyk, pestrý, stejně vábný jako jazyk literatury, tento styl neslýchané koncisnosti pod svým těkavým a neurčitým vnějškem.

K účelu tomu bylo mu nejprve prodělati mluvnici, pochopiti skladbu vůní, dobře se prolnouti pravidly, jež je řídí, a když se spřátelil posléze s tímto nářečím, porovnávati díla mistrů, Atkinsonů a Lubinů, Chardinů a Violetů, Legrandů a Piesseů, rozbírati stavbu jejich vět, zvážiti poměr jejich slov a sestrojení jejich period.

Pak musela v tomto idiomu fluidů zkušenost podepříti theorie, příliš často neúplné a banalné.

Klassické voňavkářství bylo opravdu málo rozlišené, téměř

bezbarvé, jednotvárně vlité do matice, ulité dávnými chemiky; žvanilo, omezeno ve své staré alembíky, když vzpučelo romantické období a taktéž je upravilo, učinilo mladším, ohebnějším a pružnějším.

Jeho dějiny sledovaly krok za krokem dějiny našeho jazyka. Navoněný styl za Ludvíka XIII, složený z živlů, drahých této epoše, z pudru kosatcového, pižma, cibetu, myrtové vody, označované již jménem andělské vody, stěží dostačoval k vyjádření rytířských něh, poněkud ostrých barev doby, jež nám uchovaly některé ze sonetů Saint-Amandových. Později, s myrrhou, kadidlem, mystickými vůněmi, mohutnými a přísnými, staly se nádherný ráz velkého století, přepjaté strojenosti řečnického umění, širý, vyšší, bohatý styl Bosseutův a mistrů kazatelství téměř možnými; ještě později našly zemdlené a umělé půvaby francouzské společnosti za Ludvíka XV snadněji svého tlumočníka ve francipánu a maršálu, jež podávaly jaksi samu synthesu této epochy; pak, po nudě a nezajímavosti prvého císařství, jež zneužívalo kolínské vodičky a rozmarinových přípravků, vrhlo se voňavkářství za Viktorem Hugem a Gautierem do zemí slunce; stvořilo orientaly, blýskotavé selamy z koření, odkrylo nové intonace, až dosud neodvážené antithese, roztřídilo a chopilo se opět dávných odstínů, jež komplikovalo, jež subtilisovalo, jež vhodně seskupilo; odvrhlo posléze rozhodně tu dobrovolnou sešlost, k níž je snížili Malesherbeové, Boileauové, Andrieuxové, Baour-Lormianové, nízcí rozřeďovači jejich básní.

Ale tento jazyk nestal se od periody z 1830 nehybným. Evoloval ještě, a upravuje se dle chodu století pokročil rovnoběžně s ostatními uměními; poddal se rovněž přáním amateurův a umělců, vrhna se na Činismy a Japonismy, vymýšleje vonná alba, nápodobuje Takeokovy kytice květin, nabývající spojeními levandule a levkoje vůni Rondeletie; maželstvím patchouli a kafru zvláštní aroma tuše; složením citronu, levkoje a neroli výdech japonské Hovenie.

Des Esseintes studoval, analysoval duši těchto fluidů, konal exegesi těchto textů; liboval si hráti pro své osobní uspokojení úlohu psychologa, rozbírati a sestrojovati stroj díla, rozšroubovati částky, tvořící strukturu složeného výdechu, a v tomto úkonu došel jeho čich jistoty téměř nechybujícího šetření.

Jako obchodník víny pozná mok, jehož kapku vsaje; jako prodavač chmele, jakmile přičichne k pytli, vymezí okamžitě jeho přesnou cenu; jako čínský prodavač může bezprostředně odha-

liti původ čaje, jejž cítí, říci, na kterých statcích hor Bohejských, v kterych budhistických klášteřích byl pěstován, dobu, v které byly jeho listy utrhány, vymeziti stupeň pražení, vliv, jakému byl vysazen v sousedství švestkového květu, Aglaie, Oley fragrans, všech těch parfumů, jež slouží k modifikování jeho povahy, k dodání mu nečekané jemnosti, k uvedení do jeho vůně, poněkud suché, přituchlý výdech dalekých a čerstvých květin; stejně mohl též des Esseintes, vdechna stopu vůně, vám ihned prověděti dose její směsíce, vysvětliti psychologii její mixtury, citovati skorem jméno umělce, jenž ji napsal a vdechl jí osobní pečeť svého stylu.

Rozumí se samo sebou, že měl sbírku všech plodů, užívaných voňavkáři; měl dokonce i pravý balšám z Mekky, balšám tak vzácný, jenž se nenalézá než v jistých částech Skalnaté Arabie a jehož monopol náleží Sultanovi.

Sedě nyní ve svém toilettním pokoji u stolu, přemýšlel o utvoření nového bouquetu a byl zachvácen tím okamžikem dobře známého váhání spisovatelů, kteří po měsících odpočinku se chystají započíti nové dílo.

Jako Balzac, jejž posedala vševládná potřeba počerniti mnoho papíru, aby se dostal do proudu, uznal des Esseintes nutnost vzpružiti si dříve ruku nějakými pracemi bez důležitosti, chtěje vyrobiti heliotrop, vážil v ruce flacony mandlovky a vanilky; pak změnil myšlénku a rozhodl se, že se pokusí o vonný hrách.

Výrazy, postupy mu unikaly; tápal; v celku převládá ve vůni této květiny pomoranč; pokusil se o několik kombinací a posléze dosáhl správného tonu, přidav k pomoranči tuberosu a růži, jež spojil kapkou vanilky.

Nejistoty se rozprášily; slabá horečka jím zmítala, byl připraven ku práci; sestrojil ještě thé, smísiv akát a kosatec, pak, jist si sebe, rozhodl se pokročiti ku předu, zhotoviti fulminantní frasi, jejíž vysoký třesk by rozdrtil šepot toho lstného francipánu, jenž se ještě vtíral do jeho pokoje.

Rozetřel ambru, tonkinské pižmo, hroznych třpytů, patchouli, nejostřejší z rostlinnych parfumů, jehož květ vydává v přirozeném stavu plesnivý zápach hniloby a rzi. Nechť si činil však cokoliv, přízrak XVIII století ho neopouštěl; krinoliny, volanty vířily před jeho očima; vzpomínky na „Venuše“ od Bouchera, ze samého masa, bez kostí, přecpané růžovým kartounem se usídlily na jeho stěnách; upomínky na román Thé-

midora, rozkošné Rosetty, vykasané v zoufalství barvy ohně, ho pronásledovaly. Rozzuřen povstal a aby se osvobodil, čichal, ze všech svých sil, tu čistou essenci, spika-nardu, tak drahou Orientalům a tak odpornou Evropanům pro její příliš okázalou zatouchlost kozlíkem. Byl ohromen chvíli pod prudkostí tohoto nárazu; jako rozdrceny úderem kladiva zmizely filigrany delikatné vůně; použil této doby poklidu, aby unikl pohrobeným stoletím, starodávným výparům, aby vstoupil, jako činil jindy, do děl méně obmezených aneb novějších.

Miloval druhdy ukolébávati se akkordy parfumerie; užíval účinků, stejných s účinky básníků, používal, jaksi, podivuhodného uspořádání jistých básní Boudelaireových, jaké jsou na příklad „Nenapravitelný" a „Balkon", kde poslední z pěti veršů, skládajících sloku, jest ohlasem prvního a vrací se jako refrain, ponořit duši v nekonečna melancholie a nyvosti.

Ztrácel se ve snech, jež vzbouzely pro něho tyto aromatické stance, přiveden náhle nazpět k svému východišti, k motivu svého rozjímání, návratem počátečného thematu, objevujícího se v upravených intervalech ve vonné orchestraci básně.

Nyní se chtěl potulovati v podivuhodném a měnlivém kraji, a počal zvučnou, obsáhlou větou, otvírající z nenadání rozlohu nesmírné krajiny.

Svými vaporisatory vstříkal do pokoje essenci, utvořenou z vonného merlíku, mičamské levandule, vonného hrachoru, jednoduchého okolíku, essenci, jež, je-li destilována umělcem, zaslouží jméno, jí přiřčené, „tresť z kvetoucí louky"; pak uvedl v tuto louku přesnou směs tuberosy, oranžového a mandlového květu, a brzy se zrodily umělé šeříky, zatím co lípy se rozpínaly, srážejíce k zemi své bledé výdechy, jež nápodobil výtažek z londýnské tilie.

Když byla tato dekorace v několika velikých rysech sestavena, ztrácejíc se do nedohledna před jeho zavřenýma očima, vdmychl lehkou pršku lidských a jaksi kočičích essencí, páchnoucích sukní, oznamujících napudrovanou a nalíčenou ženu, stephanotise, ayapany, opopanaxe, chypreu, champaky, sarcanthu, na něž vložil nádech jasminu, aby podal v umělém životě líčidla, jež vydechovaly přirozený květ smíchu v potu, radostí, jež se zmítají v plném slunci.

Pak nechal ventilatorem uniknouti tyto vonné vlny, zachovaje pouze lučiny, jež obnovil a jichž dávku sesílil, aby je přinutil navrátiti se jako ritornel ve svých slokách.

Ženy ponenáhlu rozplynuly; krajina zpustla; tu se vztýčily na okouzleném obzoře továrny, jichž hrozné komíny hořely na svých vrcholcích jako číše punše. Výdech fabrik, chemických výrobků, nesl se nyní vánkem, jejž vzněcoval vějíři, a příroda vydávala dosud v této talovitosti vzduchu své sladké výrony.

Des Esseintes obracel, zahříval mezi svými prsty kuličku storaxu, a velmi bizarrná vůně stoupala v pokoji, vůně zároveň odporná a rozkošná, obsahující sladký výpach žonkylový a hnusný smrad perčoviny a uhelného oleje. Desinfikoval si ruce, uložil do schránky, hermeticky uzavřené, svou pryskyřici, a továrny nyní rovněž zmizely. Tu vmetl do oživených výparů lip a lučin několik kapek new mown hay a uprostřed magické krajiny, okamžitě zbavené svých šeříků, zvedly se kupy sena, přivádějíce nové období, rozšiřujíce svůj jemný výdech v léto těchto vůní.

Posléze, když se byl sdostatek kochal v tomto divadle, rozprášil střemhlav exotické parfumy, vyčerpal své vaporisatory, urychlil své soustředěné spirituosy, pustil uzdu všem svým balšámům, a v rozjitřeném dusnu pokoje propukla šílená a sublimovaná příroda, namáhajíc přílišně jeho dýchání, obtěžkávajíc vonnými lihy v deliriu umělý vánek, nepravdivá a okouzlující příroda, zcela paradoxná, spojující tropické pepříky, ostré dechy čínského santalu a jamaiské hediosmie, s francouzkými vůněmi jasminu, hlohu a sporýše, vyhánějící bez zřetele k obdobím a podnebím stromy různých podstat, květy barev a vůní co nejprotilehlejších, tvořící slitím a nárazem všech těchto tonů všeobecný parfum, bezejmený, nenadálý, podivný, v němž se objevovala jako tvrdošíjný refrain dekorativná věta z počátku, vůně velké louky, ovívané šeříky a lipami.

Znenadání jím projela ostrá bolest; zdálo se mu, že nebozez mu provrtává spánky. Otevřel oči, nalezl se opět uprostřed svého toaletního pokoje, sedící u svého stolu; namáhavě kráčel, ohromen, k oknu, jež pootevřel. Proud vzduchu vyjasnil dusící atmosferu, jež ho obklopovala; procházel se nahoru a dolů, aby utvrdil své nohy, chodil sem a tam, dívaje se na strop, kde se krabi a algy, poprášené solí, zdvihaly v reliefu na zrnaté půdě, tak plavé jako pobřežní písek; podobná ozdoba pokrývala zděvé pásy, obrubující příčky, tapetované žaponským krepem, vodově zeleným, poněkud rozdrchaná, napodobící rozčeření řeky, již brázdí vítr, a v tomto lehkém toku plul růžový lupen, kolem něhož se tvořilo mračno malých rybek, nakreslených inkoustovými rysy.

Ale jeho vička zůstala těžká; přestal přecházeti po krátké mezeře, uzavřené mezi křtitelnicí a koupací vanou, a opřel se o okenní rampu; jeho omámení ustalo; ucpal pečlivě fioly a využitkoval této příležitosti, aby odpomohl nepořádku svých líčidel. Ani se jich nedotekl od svého příchodu do Fontenay, a byl nyní téměř překvapen, vida zase tuto kollekci, nedávno navštěvovanou tolika ženami. Flakony a nádobky se hromadily jedny na druhé. Zde porcelánová krabička, ze zelené rodiny obsahovala schnoudu, ten podivuhodný bílý krem, jenž, byv rozestřen po tvářích, mění se pod vlivem vzduchu v něžnou růžovost, pak v tak skutečnou červeň, že poskytuje opravdu přesnou illusi kůže, zbarvené krví; zde, lakované schránky, vykládané perletovkou, uzavíraly žaponské zlato a athenskou zeleň, barvy kantharidové krovky, zlata a zeleně, přeměňující se v hluboký purpur, jakmile se navlhčí; blízko hrnečky, plné pasty z liskových ořechů, haremového serkise, emulsin z kašmírské lilie, omývadla z jahodové a bezové šťávy pro pleť, vedle lahvičky, naplněné roztoky čínské tuše a růžové vody pro potřebu očí, náčiní ze slonoviny, z perleti, z ocele, ze stříbra, se rozkládalo, roztrousené s kartáčky z vojtěšky na dásně: klíště, nůžky, hřebelce, těrky, krepony a střapce, drbadla na záda, okrasné náplasti a pilníky.

Manipuloval vším tímto nářadím, druhdy koupeným na naléhání milenky, jež omdlévala pod vlivem jistých aromatů a jistých balšámů, ženy, rozrušené a nervosné, milující smáčeti bradavku svých prsů ve voňavkách, ale nepociťující, v celku, rozkošné a úmorné extase, než když se jí šimrala hlava hřebenem aneb když mohla vssávati uprostřed pocelů výpach sazí, vápna domů, jež se stavěly, za deštivého počasí, aneb prachu, skropeného velkými kapkami bouře v létě.

Opakoval si tyto vzpomínky, a odpoledne, uplynulé v Pantinu, z nudy, ze zvědavosti, ve společnosti této ženy u jedné z její sester, mu přišlo rozvířic v něm zapomenutý svět starých myšlének a dávných parfumů; zatím co obě ženy štěbetaly a ukazovaly si své oděvy, přiblížil se k oknu a uzřel zaprášenými tabulemi táhnouti se ulici, plnou bláta, a slyšel duněti její dlažbu pod opětovanými údery přezuvek, dopadajících do tratolišť.

Tato scena již daleká zjevila se náhle se zvláštní živostí Pantin byl zde před ním, roznícený, živoucí, v té zelené a jakoby mrtvé vodě zrcadla, ovroubeného stříbrem, kde se jeho nevědomé oči ponořovaly; halucinace jej unesla daleko z Fontenay;

zrcadlo mu obráželo současně s ulicí úvahy, jimž dala druhdy vzkličiti a, pohroužen v sen, opětoval si tu důvtipnou, melancholickou a utěšující antifonu, jež druhdy zaznamenal hned při svém návratu do Paříže.

— Ano, doba velkých dešťů nastala; hle jak vodní roury dáví, zpívajíce pod chodníky, a jak mrvy rosolovatějí v kalužích, jež naplňují svou bílou kavou šálky, vyhloubené v makadamu; všady jsou pro prostého chodce v činnosti oplakovadla na nohy.

Pod nízkým nebem, ve vlahém vzduchu, jeví zdi domů černé poty a jejich sklepní otvory smrdí; hnus existence se přiostřuje a spleen zdrcuje; setby kalů, jež má každý v duši, vzkličují; potřeby špinavých chlastů zmítají přísnými lidmi a v mozku vážených osob rodí se touhy zločinců.

A přece se ohřívám před velkým ohněm a z koše rozvitých květin na stole vychází výdech benzoe, kakostu a vetyveru, jenž naplňuje pokoj. Uprostřed měsíce listopadu, v Pantinu, v Pařížské ulici, trvá jaro a hle, jak se směji sám u sebe bojácným rodinám, které, aby se vyhnuly příchodu mrazu, prchají plnou parou do Antibes aneb do Cannes.

Nemilosrdná příroda neváží nic v tomto zvláštním jevu; průmyslu jedině, třeba to doznati, je Pantin povinován za toto umělé období.

Vskutku, tyto květy jsou z dykyty, připevněné na drátěných nitech, a jarní vůně proniká stěrbinami v okně, vydechovaná z továren v sousedstvu, z parfumerií Pinauda a Saint-Jamesa.

Pro řemeslníky vysílené tvrdými pracemi v dílnách, pro malé úředníky, příliš často otce, jest illuse tvorby dobrého vzduchu možná, dík těmto obchodníkům.

Pak může vyplynouti z této vytáčky venkova intelligentní rozjímání; souchotinářští požitkáři, jež se vyvážejí na Jih, umírají, doraženi přerušením svých zvyků, z nostalgie po pařížských výstřednostech, jež je přemohly. Zde ve falešném podnebí, podporovaném jícny kamen, by se prostopášnické vzpomínky znovazrodily, velmi sladké, s nyvými ženskými výrony, vypařovanými továrnami. Smrtelnou nudu venkovského života může lékař pomocí tohoto podvodu nahraditi platonicky pro svého nemocného atmosferou pařížských boudoirů a nevěstek. Nejčastěji by dostačilo, aby se dokonala léčba, aby měla osoba ta poněkud plodnou obraznost.

. . . . . .

. . . . . .

Kdyžtě v nynější době neexistuje zdravá substance, kdyžtě víno, jež se pije, a svoboda, jež se proklamuje, jsou zfalšovány a směšny, kdyžtě třeba posléze zvláštní dávky dobré vůle, aby se věřilo, že vládnoucí třídy jsou úctyhodny a že usluzebněné třídy jsou hodny, aby se jim ulehčilo aneb se litovaly, nezdá se mi, usoudil des Esseintes, ani směšnějším ani šílenějším žádati od svého bližního summu illuse, sotva ekvivalentní s tou, již vypotřebuje v pitomých účelech každého dne, aby si představoval, že město Pantin jest umělou Nizzou, klamnou Mentonou.

. . . . . .

To vše nebrání, pronesl, vyrván svým úvahám ochablostí celého svého těla, aby nebylo třeba, bych se měl na pozoru před těmito rozkošnými a hroznými kony, jež mne drtí. Vzdychl: — Vida, zase zábavy, jež nutno zmírniti, opatrnosti, jež nutno míti; a uchýlil se do své pracovny, chtěje tak snadněji uniknouti styku s těmito parfumy.

Otevřel okno docela dokořán, šťasten, že béře vzduchovou lázeň; ale náhle se mu zdálo, že vítr věje neurčitý příboj bergamotové essence, s níž se pojila tresť jasmínová, kassiová a růžová voda. Oddychoval těžce, tázaje se sama sebe, není-li rozhodně pode jhem jedné z těch posedlostí, jež byly ve středověku zaklínány. Vůně se změnila a proměnila se, stále trvajíc. Nerozhodný výpach toluové tinktury, peruanského balšámu, šafránu, spájený několika kapkami ambry a pižma, zdvihal se nyní ze spící vesnice u paty svahu, a náhle se vykonala metamorfosa, tyto roztrousené drobty se spojily a znova rozplynul francipán, jehož složky postřehl jeho čich a připravil analysu, od Fontenayského údolí až k hradu, útoče na jeho ztrmácená chřípí, otřesa ještě jeho ztrhanými nervy, uvrhna ho v takovou prostraci, že sklesl omdlelý, téměř umírající, na okenní opěradlo.

XI.

Sloužící, poděšeni, chvátali vyhledat lékaře z Fontenay, jenž nepochopil naprosto nic ze stavu des Esseintes. Zamumlal několik lékařských terminů, ohmatal tepnu, prohlédl jazyk nemocného, pokoušel se, ale marně, aby ho přiměl k řeči, nařídil tišivé prostředky a klid, slíbil, že nazejtří opět přijde, a při záporném znamení des Esseintes, jenž našel dosti síly, aby neschválil horlivosti svých sloužících a propustil toho vetřelce, odešel a jal se vypravovati po celém městečku o výstřednostech

tohoto domu, jehož zařízení jej přímo ohromilo a přikovalo na místě.

K velkému překvapení služebníků, neodvažujících se již hnouti se ze služby, zotavil se jejich pán v několika dnech a překvapili ho, bubnujícího na okno, pohlížejícího s nepokojným výrazem na nebe.

Kdysi odpoledne zazněly zvonky krátkým zavoláním a des Esseintes nařídil, aby se mu připravila jeho zavazadla na dlouhou cestu.

Zatím co muž a žena vybírali dle jeho udání předměty, užitečné, aby byly ssebou vzaty, přecházel horečně kabinou jídelny, nahlížel do jízdních plánů dopravních lodí, probíhal svou pracovnou, kde pokračoval v šetření oblak, s výrazem zároveň netrpělivým a spokojeným.

Počasí bylo již od téhodne hanebné. Sazové řeky se valily bez přerývky po šedých pláních nebes, balvany mračen, podobné skalám, vyvráceným z půdy.

Chvílemi propukaly záplavy a pohlcovaly údolí pod proudy deště.

Tohoto dne změnila obloha vzezření, inkoustové toky se vypařily a vyschly, hrbolatiny mraků se rozplynuly; nebe bylo stejnoměrně ploché, pokryté poloslaným povlakem. Ponenáhlu zdál se tento povlak sestupovati, vodová mlha zahalila kraj; déšť již se neřinul ve vodopádech, jako včera, ale padal bez ustání, jemný, pronikavý, ostrý, rozmočuje aleje, karbuje cesty, poje svými nesčetnými nitěmi zemi s nebem; světlo se zakalilo; siný den ozařoval městečko, nyní změněné v blativé jezero, tečkované jehlami vody, jež propichovaly kapkami živého stříbra bahnitý mok kaluží; v spoustě přírody vybledly všechny barvy, zanechavše pouze střechy svítiti na vyhaslých tonech zdí.

Jaký čas! vzdechl starý sloužící, klada na židli šaty, jež požadoval jeho pán, oděv ze stejné látky, druhdy objednaný v Londýně.

Místo vší odpovědi mnul si des Eisseintes ruce a posadil se před zasklenou knihovnou, kde byla vějířovitě rozložena řada hedvábných ponožek; váhal vzhledem k odstínu, pak vyvolil spěšně, maje na zřeteli smutek dne, chmurnou kamejovou látku svého obleku, mysle na cíl, jenž se měl dosáhnouti, pár z hnědožlutého hedvábí, oblékl jej chvatně, obul se polobotkami se sponkami a vykrajovanými špičkami, oblékl si oděv ze stejné látky, myšově šedé, čtverečkované lávově šedě a tečkované kunovou

barvou, pokryl si hlavu kulatou čapkou, zahalil se do marc-farlanu, lnově modrého, a sledován sloužícím, jenž se ohýbal pod tíží cestovního kufru, tlumoku s dmychadly, nočního vaku, krabice s kloboukem, čechelu na cesty, obsahujícího deštníky a hole, dostihl na nádraží. Zde prohlásil sluhovi, že nemůže určiti data svého návratu, že se navrátí za rok, za měsíc, za týden, ještě dříve možná, nařídil, aby se ničím nehnulo z místa v obydlí, odevzdal mu přibližný obnos, nutný k vydržování domácnosti za jeho nepřítomnosti a vstoupil do vagonu, zanechav zaraženého starce s klátícíma se rukama a otevřenými ústy za brlením, kde se dal vlak do pohybu.

Byl sám ve svém oddělení; neurčitá, špinavá krajina, spatřovaná tak, jako akvariem s kalnou vodou, prchala plným letem za vlakem, jejž bičoval déšť. Pohřížen do svých úvah, zavřel des Esseintes oči.

Opětně skončila tato samota, tak vřele ždaná a posléze dosažená, hroznou skličeností; to ticho, zjevivší se mu druhdy jako náhrada za hlouposti, poslouchané po léta, tížilo jej nyní nesnesitelnou váhou. Kdysi ráno se probudil, rozčilený jako vězeň, uvržený do cely; jeho enervované rty se pohybovaly, aby artikulovaly zvuky, slzy mu vstoupily do očí, dusil se stejně jako člověk, jenž vzlykal po celé hodiny.

Zžírán touhou kráčeti, hleděti na lidskou tvář, mluviti s jinou bytostí, vmísiti se v obecný život, zadržel své sloužící, zavolané pod záminkou; ale rozmluva byla nemožnou; mimo to, že byli tito starci, shrbení léty mlčení a zvyky ošetřovatelů nemocných, téměř němí, nebyla vzdálenost, v níž je des Esseintes vždy udržoval, spůsobilou, aby je pohnula otevříti ústa. Ostatně měli líné mozky a byli neschopni odpověděti jinak než jednoslabičně na otázky, jež jim kladl.

Nemohl si tedy u nich opatřiti žádného útočiště, žádného ulehčení; ale nový zjev se ukázal. Četba Dickense, jíž nedávno provedl, aby utišil nervy, a jež neměla než účinků, opačných hygienickým účinkům, v něž doufal, počala pomalu působiti v neočekávaném smyslu, určujíc vise anglické existence, jež si stále představoval po celé hodiny; pozvolna se vsunuly do těchto fiktivných kontemplací idey přesné reality, vykonané cesty, pověřených snů, na něž se vštěpila žádost zakusiti nových dojmů a uniknouti tak vyčerpávajícím hýřením ducha, omamujícího se mlíti na prádno.

Tento ohavný čas mlhy a deště napomáhal ještě těmto

myšlénkám, podpíraje vzpomínky jeho četeb, klada mu před oči neustálý obraz kraje mlh a bláta, zabraňuje jeho touhám odbočiti od svého východiště, vzdáliti se od svého pramene.

Nevydržel tu již a náhle se rozhodl jednoho dne. Jeho spěch byl takový, že se dal na útěk velmi předčasně, chtěje uniknouti přítomnu, cítiti se strkaným v hlomozu ulice, v povyku davu a nádraží.

Vydychuji, pravil si, v okamžiku, kdy vlak zmírňoval svůj valčík a zastavoval se v rotundě nádraží v Sceaux, rhytmuje své poslední piruetty přerývaným třeskem točnic.

Dostav se na boulevard d'Enfer, na ulici, zavolal na vozku, raduje se, že je tak spoután svými zavazadly a svými pokrývkami. Pomocí slibu hojného zpropitného se dohodl s člověkem v ořechových spodcích a červené kazajce: — Tož, pronesl, a v ulici Rivoli se zastavíte před *Galignani's Messenger;* neboť pomýšlel koupiti si před svým odjezdem Baedeckerova aneb Murrayova průvodce po Londýně.

Vůz se těžce rozhoupal, zvedaje kolem svých kol oblouky stříkajícího bláta; plavalo se v plném bahně; pod šedým nebem, jež se zdálo opírati se o střechu domů, crčely zdi se shora dolů, okapy přetékaly, dlažba byla potřena perníkovým blátem, v němž chodci sklouzali; na chodnících, kolem nichž se hrnuly omnibusy, zastavovali se nahromadění lidé, ženštiny, vyhrnuté až po kolena, ohnuté pod deštníky, tiskly se k obchodům, aby se vyhnuly pokálením.

Déšť vnikal v diagonale dvířky; des Esseintes musil vyzdvihnouti okna, jež voda brázdila svými rýhami, zatím co kapky bahna zářily jako ohňostroj ze všech koutů fiakru. Při jednotvárném zvuku pytlů s hrachem, protřásaných nad jeho hlavou proudem, stékajícím zvolna na zavazadla a na střechu povozu, snil des Esseintes o své cestě; byla to již splátka na Anglii, již obdržel v Paříži tímto hrozným počasím; deštivý, ohromný, nesmírný Londýn, páchnoucí rozžhavenou litinou a mourem, kouřící bez ustání v mlze, rozvíjel se nyní před jeho očima; pak se rozkládaly řady doků, pokud sáhal zrak, plné jeřábů, klanýřů, balíků, vířící lidmi, sedícími na stěžních, jízdmo na rahnech, zatím co na nábřežích myriady jiných lidí byly shýbnuty, se zadnicí do výšky, nad sudy, jež valily do sklepů.

(Pokračování)

KAREL HLAVÁČEK

Chevalier Lauda-Laudamus.

Šel v půlnoci přes vlažná pole — již patrně znaven —
měl za pasem přilbu a vlasy měl jemné a bledé;
i oči měl bledé a kosatce ve štítě bledé . . .
Šel, z vasalství vyhnán, šel do poli . . . Na venek . . . Na ven . . .

Tři kosatce žluté a bledé a štíhlé měl v erbu,
a LAUDA-LAUDAMUS kol v mrçellské latině bledé . . . !
Ten podivný rytíř i na přilbě pero měl bledé;
oh, lauda-laudamus — měl zálibu dávno v tom verbu.

Šel v půlnoci přes vlažná pole, šel s vlajícím vlasem,
na meči svém přilbu a na přilbě pentlení hnědé —
a měsíc když vyšel v své pižmové vůni a bledé —
ten podivný rytíř — on s přilbicí za útlým pasem!
svým pěstěným, hluboko laděným savojským bassem
teď zpívat si začal: o luně, prý, smutné a bledé
a oři, jenž jede, jenž jede, jenž jede, jenž jede . . .

Oh, chevalier Lauda-Laudamus! On s kosatci v erbu:
Už páže, měl značnou, prý, naklonnost k tomuto divnému verbu!

STANISLAV K. NEUMANN

Hyacinty.

Památce K. H. Máchy.

Bílé hyacinty mrou dozráním v komnatě přeplněné vlastní jich vůní, divnou a sladkou jako ženy zrozené z pěny lázní a usýchající v náruči milencově. Mrou tiše a sladce v komnatě uzavřené rozmarům podjarních dnů a nocí, zatím co venku lepkavé pupence kaštanů zvětšují se nedočkavě jako těhotné dívky. Bílé hyacinty! Snad zítra, snad

za dva, za tři dny srezaví a seschne vonná bělost drobných kalichů a pak obnaženy i s útlou spletí kořínků zaschnou kdesi pohozeny a budou uzamčeny a pochovány do příští blízkosti jara, aby rozkvetly znova. Ale mnoho-li bolesti zamkl Stvořitel v ta dvě slova: rozkvetly znova jako básníci, kteří jen jediný zpěv labutí zanechávají věkům, rozkvetše jedinou vůní květu, zaplanuvše jediným výkřikem barev a vydechnuvše své nitro v jedinou píseň, aby nikdy více nerozestřeli v té slávě svou duši, tak vadnou hyacinty po první slavnosti květné, aby již nikdy nerozkvetly v stejné nádheře. Jako básníci, kteří jediný zpěv labuti zanechávají věkům! Bílé hyacinty mrou dozráním v komnatě přeplněné vlastní jejich vůní . . .

RENÉ MARIA RILKE

Der Kirchhof.

Der Kirchhof hoch im Sommerschnee
gehört zum Bergdorf hin.
Wie über einen Hochwaldsee
wacht Friede über ihn:

Da weiss kein Blühn vom Frühlingsstrahl,
der Rasen schüchtert frühfrostfahl,
die Kreuze schlicht, die Hügel kahl
und sacht und selten wächst die Zahl
Einmal.

Der Weg ist schlecht, der Weg ist schmal.
Im kleinen Dorf ist kleine Wahl
und kleines Glück und kleine Qual;
drum läuten sie so fern im Thal:
Einmal, einmal, einmal . . .

JOHANNES SCHLAF

PÍSEŇ.

POD HVĚZDAMI, za temnými stromy, táhnou lidé a zpívají píseň.

Naslouchám — — soucitně — škodolibě — zamyšlen.

Neboť v této písni, v této prosté písni, jest jed a tajně žeroucí plamen a krása daleké, daleké domoviny. Krása . . .

Toho nevědí ve své temné veselosti; já to však vím . . .

Neboť hluboko ve mne tráví tento jed a žere tento plamen a chce ven a zářiti. A hluboko ve mne je kroužení a vznikání. — Čeho?

Ach strasti, strasti polouvědomé plnosti, nekonečně sladká strasti!

Naslouchám a sedím a čekám, tuším; a oči moje se šíří rozkošnému vidění vstříc, jež se blíží a blíží, z daleka, zcela z daleka . .

Neboť ještě plyne kolem mne a ve mne a mění se, nezkrotné a nezkrocené, věčné, kalné bytí jediného.

Strasti, věčná strasti! Přijde konec? — A který?

* * *

Po hvězdách táhnou bílá oblaka a větry šumí; šepotají sladkými, tajemnými hlasy a krouží třpytné listoví, kolébají kolísavé větvoví, plynou s lesklými záchvěvy přes široké vody. A světlo mlhami a jemnou parou, millionynásobným odporem neohrabané hmoty, dolů jasnými výšemi. — Světlo — píseň . . .

Rýmem spjaty čtyři ubohé verše a jednoduchý nápěv; nepoddajné hlasy v drsné, nevědomé pobožnosti.

Ale není nic ve všech blízkostech a dálkách, nic, nic než tato píseň a domoviny svět, zjevující se nyní a všechny ty bezpočetné duše a jediná, nekonečná duše.

Teď jsou výše a hlubiny a šíře hrou, a minuty, hodiny, dny, noci a tisíciletí šelmovský klam.

[illegible] duše a v bezčase a sebeklidu jediná, zřejmá duše.

[illegible] pestrou hrou [illegible], jež je věčným mírem jediné. A ve [illegible] věčného [illegible] a [illegible]

Toto třesoucí se topolové listí, vysoko, štíhle, temně do bílého světla, tento blyskotající břízový kmen, důvěrně skrčené křoví, tyto plynoucí vlny, tato ruka, již držím rozpjatu proti světlu, se spletí svých žil, se svými podivuhodnými liniemi, se svazy, svaly a kostmi: vše, vše je věčnou hrou jeho síly a jeho škádlivý úkryt, za nímž se samo hledá a jásajíc se nalézá a vždy, vždy opět nalézá.

Tak zemdlený jsem, tak zemdlený, tak tušivě zemdlený.

Má padnouti přehrada? — Chceš mne nalézti? Chci se nalézti?

A nová hra, a vždy nová a hezčí, veselejší vždy?

Daleko píseň — — Doznívajíc s toužícím jásotem píseň — — Píseň . . .

* * *

A vše opět tiché a šumící klid. Cítím, jak každá žilka se ve mne škube a napíná.

Konec? A který?

Kterýkoliv: žádný a ne a nikdy konec. Přehrada, jež padá; pára, jež se rozplývá; jásající, smějící se vynořování. — — Kam?

Širý, nekonečně širý je svět a přece vždy a všady jedině ty, já . . .

* * *

Čím bych byl, kdybych byl tou divokou, bezoddyšnou radostí a tímto nezměrným žalem? — Čím bych byl, kdybych byl touto vrátkou postavou z kostí, masa, svalů, svazů a nervů a ne tímto tušícím toužením?

Divoce zuřím svými pozemskými časy, vraždou, nouzí, krví, něsčíslnými hrůzami, touto a proti této své horečně bdělé konečnosti.

Podvádím, lhu, vraždím, nenávidím; vrhám se v hněvném zoufalství v šílenství tisíceronásobné rozkoše; zuřím ve své temnotě a natahuji se lačně po poznání svými prostorami a časy; pohlcuji a rodím své tisíceré a tisíceré kolísavé, poklesající, věčně se měnící klamy o hučících světech a věčně neukojených poznáních; potácím se chvátajícími časovými běhy svých pomíjivostí věčně od jásotu k zoufalství, od zoufalství k jásotu; jsem kvetoucími a vadnoucími národy a říšemi; plazím se v temném ukojení a věším se na nepatrné, blbé radosti; zahrazuji se

*

za zákony zbaběle a moudře proti sobě samému; podvádím sebe sama a jsem blbosti svých úzkých smyslů rozpadající se, hnijící hromada špíny a malý, ubohý konec.

Tím bych byl, kdyby si nevylakotilo mé toužící tušení mezi hluchou radostí a hluchou bolestí několik tichých květin míru a kdyby nebylo cenou a vítězstvím vší mé zoufalosti a mého horkého, zuřivého zápolení proti sobě samému vědomí mého dobřezaručeného míru a vždy a vždy opět jeho konečného vlastnictví? (Dokončení)

FRANTIŠEK SOLDAN

Večer.

Už pavouk Noc si rozpředl své sítě
a někde čeká ukryt zrakům Tvojím.
Jdeš — netušíš — a náhle polapí Tě!
(Já se těch hodin vždycky tolik bojím . . .)

Své pavučiny do tváře Ti hodí
a Myšlénky Tvé všecky do nich lapí. —
Jdeš — nevíš kam — vrak roztřískaných lodí —
mnich v cizích chodbách zahalený kápí.

A cítíš hrůzu na svou hlavu střísat
a trháš sebou — moucha zachycená! —
vždyť víš už předem: budeš zdlouha vyssát —
už cítíš bolest — — Ne, to nemá jména.

BOHUMILA PEIGEROVA

Bílé růže.

Tu il sai, che col tuo lume mi levasti.
(Dante Alghieri)

Zda slyšel's Memento, za něž prosily okamžiky,
když Tvoje zraky v mé oči hlouběji nořily se —
o rci mi, zda také v duši užaslou viděl jsi mi,
v níž tehdy bázlivě prvně vydechly bílé růže? . .

Zda dosud úsměvů vůně záplavu cítíš časem,
v níž — jako v jitřních mhách den — se koupala naše slova,
jež duše blažená v něhu pohledů promítala —
zda vůni cítíváš bílých růží, mně tolik drahých?

Rci, zda se po létech Tvoje vzpomínka nezachmuří
jak pohled na obraz svěrce, jejž jsi kdys marně vzýval?
Či bude paměť Tvá líbat zbožně jak moje světlé
ty stopy, v duši jež zbudou, zemrou-li růže bílé? ..

JIŘÍ KARÁSEK

LEGENDA O MELANCHOLICKÉM PRINCI.

PRINC Albert, ač souhlasil, na oko odporoval. Princ Viktor Ludvík se rozohnil.

— Všimněte si Řeků. Ti správně umístili ženu na místo, jež jí přísluší, tak trochu vedle domácího skotu. Měli ženy pro jistou potřebu, ale lásku svou věnovali jiným věcem a jiným krásám. Jejich básníci zpívali o mužích, a jejich sochaři tesali apotheosy mužských krás. Jejich cit pro krásu mužů byl tak vypěstěn, že, aby nebyl urážen, utráceli ty, kteří se zrodili znetvořenými, hned po narození. Všechno jich umění, všechny tragedie, komedie, všechny taneční sbory a zápasnické hry, stejně jako sochařství a malířství, měly jediný cíl: zjemniti pocity člověka a zdokonaliti je poskytnutím podívané na svrchovanou krásu nejmužnějších nahých těl. To bylo štěstím, jak řekl Aristofanes: míti plná, vroucí prsa, bílou pleť, široká ramena a silné nohy a žíti a kvésti na palestrách a procházeti se ve stínu svatých oliv se svým milovaným přítelem, s věncem na hlavě a navoněn vůní sarsaparilly a pučícího topolu . . . A to bylo svrchovanou pýchou: svléci se jako Sofokles po vítězství Salaminském a tančiti nahý za obdivu všech vítězný paian . . . Teprve křesťanství bylo ponecháno zničiti tento krásný kult. Naučilo opovrhovati tělesnou krásou a poděsilo lidstvo vyhublými tvářemi svých asketů a strhanými tahy svých mučedníků . . . Umělci zapomněli na krásné linie a na krásné tvary. Podívejte se, jak kleslo od dob antiky umění býti krásným! Všimněte si nahoty na př. Donatellova Davida, jenž ukaznje údy muže patnáctého století, a srovnejte je s takovou apotheosou mužské krásy, jakou je na př. socha zvaná

Idolino řeckého mistra v museu florentském! Jaký úpadek, jaká skleslost! Místo nahoty muže nastupuje nahota ženy: nízká, zvířecí, urážející oko svými deformovanými liniemi a surovými vlněními, svými svislými ňadry, rušícími všechen soulad, a vkus urážející pánví, jež tělo ukazuje jako pošinutým z polohy, zkřiveným, nepřirozeně rozšířeným . . .

— Jste nespravedlivým, Výsosti, usmál se princ Albert, ale při tom byl všecek vzrušen. Díval se zkoumavě do tváře hovořícího, jehož rod byl proslulý svými galatními dobrodružsvími a jenž jako pozdní potomek tolik nenáviděl, co předkové zbožňovali. Jeho úzké rty napojily se sytě na okamžik spěšnou krví, a princ přirovnával: hlas a ruce byly hlasem a rukama jeho předků, ale bylo v této duši cosi cizího a násilně umdleného, co tam vypučelo proti tradici rodové, co mátlo nyní a činilo udiveným . . . A napadlo ho. všechno je maska, nač se dívám, a uvnitř pod maskou krčí se podivný, nepochopitelný člověk, nad nímž byl bych v úžasu, kdybych jej mohl pozorovati, jak žije dvojí život: jeden, jejž hraje jako úlohu úplně jemu cizí, a druhý, který je tajemstvím jeho sama, který má jen pro jeho mihotavý, hluboký sen význam, místo a barvu, jenž hovoří k němu řečí, jež by každému jinému byla zhola nesrozumitelnou . . . a již nikomu nesvěří. A princ cítil pojednou, jak na jeho náladu lehá tísnivě záhada života. Rozhlédl se po společnosti, jež jej obklopovala a zdálo se mu, že vidí všechna nitra otevřena jako rakve, a v nich že leží hnijící mrtvoly příšerných mask a tváří. A všechny úsměvy zdály se mu vynuceny a všechny pohyby jak automatické, a všechna slova tak zcizující a všechny duše tak nepřátelské ve vzájemném poměru, jejž udržovaly navzájem jako obtížnou, zcela studenou a ledově lhostejnou hru. A viděl se najednou v moci všech těch lidí, a všechna ta nevyjasněnost a nesrozumitelnost vzájemná jakoby proti jeho tělu nasadila celou řadu smrtících hrotů. Bylo to všechno jako nemilosrdný šprým, ty všechny úsměvy, poklony, tisknutí rukou, obřadnosti, ta lichotivá slova, ty šustící parádní kroje, to třpytící se zlato, ta jemná, do všeho vlehající vůně parfumů, a princ se cítil osamělým a bídným, a úzkost jako předtucha velikého soumračného zármutku lehla dusivým mrakem v jeho duši. Ale herec se v okamžiku na to v něm ozval. Opět našel zajímavou frasi, a úsměv vrátil své tváři, a zase hrál svou úlohu jako před tím, — teprve v noci, když se ocitl sám ve své ložnici, a kdy u krbu, v němž praskal nedočkavý, nervosní oheň, složil umdlené nohy, přepadl jej znova děs celé té záhady života, a on cítil se tak bídným a nešťastným, že slzy mu kanuly s očí.

Při loučení s princem Viktorem Ludvíkem pocítil pojednou princ, že se v jeho duši ozvala lítost rozchodu. Zdálo se mu, že ztratil úplně svůj klid. V jeho nitru rozezvučely se struny, jež tam dosud byly němy. Člověk, jenž mu s počátku byl lhostejný, odnášel teď s sebou kus jeho uloupené bytosti. Nevěděl ani, jak to přišlo, že se v něm ozval cit přátelství, jehož myslil, že není ani schopen. Když sliboval princi brzkou návštěvu, byl přesvědčen, že to není frase. Po týdnu zdálo se mu jeho vzrušení nevysvětlitelným. S psacího stolu prozřetelně odstranil portrait Viktora Ludvíka, jejž tam umístil, aby měl přítele stále na očích, a sentimentalní přátelství bylo pohřbeno tak dokonale, že na dopis Viktora Ludvíka, jejž původně chtěl zodpověděti celou zpovědí své duše, odpověděl princ Albert odměřeně desíti stylisovanými, diplomaticky zdvořilými větami a věnováním svého nového portraitu, na němž se zřel týž zdánlivě pokojný, ale při tom odcizující a nucený úsměv konvenienčního přátelství dvou osob panovnických starých rodů, jaký se chvěl v stylisaci oněch deseti odměřených, diplomaticky zdvořilých vět princova dopisu . . .

A pak zase se ho zmocnila ta vášnivá touha jíti daleko, daleko odsud a viděti v životě všechno kolem sebe změněno, a zaujati se jinými dušemi a jinými touhami. Zatoužil uviděti vzdálené neznámé krásy, a moci se toulati cizími kraji a opíjeti se hlukem cizích měst, a viděti usměvavé tváře a zaujati se melancholickými pohledy nových přátel, jichž duše by ho dráždily jako zastřené tajemství. Zdálo se mu, že by jeho bytost pak sladce zmdlela, poznáním věcí, jichž výraz jest: *krásy cizích duší.*

Život byl by se pak mu proměnil v zábavné umění pozorovati. Byl by odložil masku obvyklé lhostejnosti, aby se stal účastným. Ah, jak by miloval naivní hovory, při nichž se pronášejí pošetilá slova, jimž se lze usmívati, a za nichž se pozorují polo roztržité krásné, bílé ruce a zbožňují se úzké, jemné, nervosní rety! Jeho duše teď vadla v poušti dnů plněných týmiž dojmy, jako přesýpací hodiny touž zásobou písku, jeho spleen byl jen nechutí k prostředí, jež ho obklopovalo, ztěžovanému nemožností odchodu. Cítil se bratrem vzdálených duší, jichž pohledy jsou prosté, a jichž duše mají pokojnou hloubku horských jezer, v jichž ruce chtěl složiti svůj osud, aby občerstvily bílým zázrakem přátelství jeho srdce . . .

Tehdy oblíbil si společnost mladého hraběte, přiděleného k jeho průvodu. Líbilo se mu opovržení, jež choval pro ženy, a nadšení,

s nímž mluvil o svých psech. Jezdili spolu koňmo, a nejraději v plném trysku. Pak zarazili a vracejíce se krajinou, jež se ponenáhlu zachmuřovala nehybnou, olověnou blízkostí soumraku, stávali se sentimentálními. Hrabě žvatlal naivně, a princ pozoroval jeho krásná lýtka husarského důstojníka napjatá v úzké nohavice, a chytal záblesky bílých, drobných zubů pod černým vouskem se zjevujících. Pak zmizel hrabě ode dvora, pro aféru, jež vzbudila pohoršení, s krásným svým sloužícím. Žil někde na venkově a věnoval se zájmům provincie, provozuje neškodnou opposici dvoru, k němuž již neměl přístupu. Princ těžce nesl jeho oddálení. Cítil stále, jak mu působí bolest nemožnost vyjeti si opět s přítelem koňmo do vzdálené krajiny a vraceti se, za soumraku, v žvatlavém hovoru domů. Zatoužil moci prchnouti za ním neb jej aspoň zase uviděti.

Vyšel si jednou pěšky do města a chodil ulicemi, nepoznán, neboť se oblekl jako student vyšedší si na noční dobrodružství. V kavárně, kam zabloudil, byl by ho málem prozradil důstojník, s nímž absolvoval kadetní školu. Zabránil tomu přisednuv k němu a spěšně jej osloviv. Počali spolu hovořiti, a důstojník prokazoval mu stále nejzdvořilejší pozornost, všechen šťasten přítomností princovou, jenž ho zahrnoval laskavostmi a oslovoval křestním jménem. Princ pozval jej na některý den k sobě na návštěvu, neboť jej teď pojednou bavilo vzpomínati na dny strávené v přátelství s osmahlými hochy kadetní školy. Všechny detaily pobytu v ústavě, pro nějž zrušil král výsady stavu královského prince, a kde bylo s princem jednáno jako s rovným mezi rovnými, se oživily. Vzpomínali na všechna cvičení a na všechny pochody, jež prodělali, a prince pojednou činilo smutným slyšeti jmenovati lidi, s nimiž žil kdysi v přátelství, a kteří teď byli jeho tak vzdáleni. Počal choditi do důstojnického kasina a navazoval nové poměry. Spřátelil se se zcela mladičkým důstojníkem, s jasnýma očima a světlým vlasem, jemuž říkali s posměškem Schiller, neboť psal básně, a umluvili se, že budou spolu studovati perštinu, aby mohli čísti *Hafize* v originále, a docházeti na přednášky docenta, jenž předmět tento na universitě vykládal. *Hafize* však v originále nečetli, neboť je záhy opustila trpělivost, a pak princ přestal choditi mezi důstojníky a pěstovati jejich sporty, a ponenáhlu zapomínal i na nově uzavřená přátelství. Nastalo léto, a dvůr se odstěhoval na venkovské sídlo.

Princ cítil ze všeho jen jediné, co jej hluboce zarmucovalo a odjímalo mu uspokojenost: nemožnost oddati se, úplně, s celou prudkostí, jediné duši. Byl přitahován, byl magnetisován cizími by-

tostmi, ale konec písně byl vždy týž: cítil se osamělým, když chtěl býti nejdůvěrnějším, a kde chtěl lásku a porozumění, nacházel zmatek duše nad tajnými hlubinami cizích bytostí. Byl záhy přesyceným, a s úžasem pozoroval jednou, kdy přemýšlel o svém poměru k mladým lidem, jež vyhledával, že nejvnitřnějším důvodem jeho touhy vyhledávati s nimi spojení byla jeho neukojená, marná, palčivá smyslnost . . . Byl vždy jako zachvácen návalem krve a pak pohlížel na ty, jež vyhledával, s chtivostí po nejintimnějším styku. Jak málo chybělo, aby prozradil tajemstvi své duše, pouhým gestem, pouhým otevřenějším pohledem, pouhým trhnutím rtů — a pln malomyslnosti, jíž neznal jména, vzdaloval se lidí, přestávaje se starati o intimní podrobnosti jich životů a o sledování vulgarit, jimž věnoval pozornost, jen aby navázal styk mezi sebou a tím, jejž volil jeho rozmar za přítele . . .

KAPITOLA SEDMÁ. DOBRODRUŽSTVÍ VÁŠNĚ.

Přišel podzim, a dvůr se vrátil v residenci, a počala representace. A zase přišla návštěva, prince, jejž zasnoubili s princeznou královského domu. A zase se vše opakovalo: poklony, vojenská paráda a dvorní slavnosti, při nichž se sedělo v témž pořádku, jako při každé předešlé slavnosti, na starobylých pozlacených křeslech, a dívalo se na týž francouzský balet jako v loni, a mluvily se tytéž fráze jako v loni. Princ Robert byl synem knížete, jejž vyhnali z jeho knížectví. Byl smuten, bled jako z vápna, a tak sláb, že bylo nutno slavnosti obmeziti na nejnutnější míru, aby host nebyl příliš vysílen. Vedle své snoubenky seděl s resignací k určitému úkolu odsouzeného a bavil se s ní francouzskými frázemi, plnými nucenosti, jakoby se cvičil v konversaci. Spojení prince Roberta s princeznou Annou Marií pokládáno za předzvěst blízkého zasnoubení prince Alberta se sestrou Jeho Výsosti prince Roberta. Byla ukazována podobizna budoucí královny. Lhostejná, podlouhlá tvář mladé dívky, jež byla asi stejně vydressována v způsobnou princeznu, jako její bratr v prince majícího nésti dále jméno a slávu starého souverenního rodu. Vědělo se o jediné vášni, jíž princezna holdovala: sbírala voňavkové lahvičky, jichž měla velmi bohatou kollekci, a to byla jediná věc, jíž věnovala zájem. Mluvilo se o tom podtají s útrpnou posměšností nad obmezeností princezny, jež měla tak divnou choutku.

Královská rodina shromáždila se posléze k důvěrnější zábavě, sama mezi sebou, bez dvořanů, již dodávali slavnostem lesku a kde královská rodina byla jen figurkami, jimiž pošinoval dle ustálených

pravidel dvorní ceremonář. Princ Robert obdivoval akvarelly princezny Anny Marie, a princezna Anna Marie poptávala se po dámách dvora princovy matky, kde byla před rokem návštěvou. Když se podávala dámám káva, princ Albert uchýlil se s princem Robertem do kuřáckého salonku. Princ Albert litoval, že je princ Robert tak znaven, slavnostmi, jež jsou ve skutečnosti tak plané a prázdné. Princ Robert podíval se udiveně na prince Alberta a odpověděl po anglicku, že není znaven, naopak, že se velice baví. Princ Albert zapálil princi Robertu cigarettu, a princ Robert jal se mluviti o velikém malířském talentu své snoubenky.

Když nastala doba rozchodu, princ Albert tiskl ruku princi Robertovi a přál mu štěstí. Princ Robert se ulekl, jakoby byl ze zamyšlení vytržen, a oddálil ruku. »Oh, já se cítím velice šťasten,« zašeptal a pohlédl nejistě na prince Alberta. Pak přistoupil k své snoubence, stiskl jí ruce, políbil ji na obě tváře, ale zůstal při tom zcela chladný, a v jeho šedých očích nebylo znamenati ani nejslabšího záblesku.

— — — V hodinu přesně ustanovenou vyplula loď z přístavu. Prince Roberta bylo dlouho viděti, jak stojí na povýšeném místě lodi. Stál ztrnule a nehybně, dívaje se k mizícímu břehu. Prince Alberta pojala pojednou úzkost, když vzpomněl na šedou nehybnost očí prince Roberta, i zdálo se mu, že ví o jedno tajemství lidské duše více. Díval se na neklidné ruce princezny Anny Marie a pak se zahleděl do tváře své sestřenky. Byla velmi smutna, a její úsměv byl tak cizím, když jím odpovídala na žertovné vyzvání Jeho Veličenstva krále, by se dala pozvati na partii piquetu. A pak se zahleděl v tvář své matky. Všechno se opakuje, zdál se v ní čísti. Život je jako pravidla ceremonielu. Dnešní zasnoubení, zdali nebude příčinou týchž řad dnů plných nudy a zmrzení, jimiž se bude u lidí jiných opakovati přesně totéž, co se u mne opakovalo, — a zase po lidech jiných?

Jeho Výsost z večera vyšel do podzimního parku na procházku. Lokaj, jenž měl službu v předsíni, zdvihl se a dle předpisu deset kroků kráčel za princem, připraven na jeho rozkazy.

Princ šel vždy dál a dále, a lokaj stále deset kroků za ním. A pak se princ zastavil a obrátil se na lokaje a usmál se, vida posu jeho vytáhlé, štíhlé postavy, jeho mohutná lýtka a mladý, hnědý obličej s prvním ochmýřením nade rty. A díval se pak poněkud nerozhodně na něj, jakoby chtěl mu dáti nějaký rozkaz a rozmýšlel

se. A pokynul mu a vracel se do svých komnat, třesa se již zimou. Poručil rozdělati v krbu oheň a klesl do křesla. Lokaj kleče zapaloval dříví, a jeho obličej zaplanul v červeném odlesku plamenu, jenž se najednou rozhořel. Princ Albert díval se na něj z profilu, a zase viděl jeho vytáhlou, štíhlou postavu vztyčenou v parku v předepsané pose a jeho mohutná lýtka antického athleta.

Mimoděk vyslovil na hlas jméno lokajovo.

— Poroučíte, Výsosti? vztyčil se lokaj.

— — — — —

— Nic, odejděte, řekl po chvíli dušeně princ, a lokaj se uklonil a odcházel. Jsem zbabělý, zašeptal princ všecek vysílen a klesl do křesla . . .

Revolta opotřebované krve, okamžité, náhlé vzkypění, — choutka přírody, když se dalo vášni již tolikráte určitý směr, nechat ji jíti jednou jinak, opačným směrem, tak si ten náhlý záchvat vysvětloval princ druhého dne. Je to jako když ve vegetaci, jež opotřebovala všechny barvy a všechny odstíny a všechny vůně, vyrazí jednoho dne květ, jenž je šílenstvím, poněvadž nechce již býti opakováním, horký, pitvorný, surový, huňatý, barev poděsujících svou zlověstností, takový květ nějakých mrtvolami páchnoucích aroidejí nebo caladií nejextremnějších trópů vášní . . . řekl si a myslil, že nalezl vysvětlení záchvěvu své duše, jehož byl tolik se zděsil . . .

(Pokračování)

LOUIS FIAUX

KOMMUNA.

Z ankety uspořádané od
LA REVUE BLANCHE

OSOBNĚ jsem nekonal za Kommuny žádného politického, administrativného aneb vojenského úkolu. Byl jsem prostě externistou v nemocnici Svatého Ludvíka ve službě chirurga Alphonse Guérina, kde bylo nesmírné množství zraněných při druhém obléhání. Jsa studujícím lékařství, konal jsem svou vojenskou službu jako pomocný plukovní lékař při pátém praporu mobilní gardy seinské, postupně jsa posádkou, od září 1870 do ledna 1871, v tvrzi Issy, v zákopech u Vanves a Montrouge. Ale měl jsem, mnohem dříve před koncem císařství, ducha za-

ujatého politickým a socialním hnutím liberativním, a tak jsem byl svědkem více než pozorným.

Mé mínění se nijakž nezměnilo o událostech z 18 března, je to veliká episoda boje proletariatu za dobytí jeho socialního pokroku a realisaci jeho politické moci. Tato episoda nabyla rozměrů občanské války následkem rozuzlení zradou a neschopností, jímž bylo pruské obléhání vládou pařížskou skončeno, následkem skutečně zločinné politiky Thiersovy. Paříž měla víru ve vlastenecký odpor: zničila v říjnových dnech plány lidí míru za každou cenu, jejichž všechny naděje a všechny zbabělosti dělaly Thiersovi průvod na jeho cestě Evropou; Paříž si zachovala svou víru v Republiku, když ji Gambetta v Bordeaux a jeho přátelé za prvních dnů únorových pokládali za ztracenou. Paříž byla, zůstala překážkou, bylo třeba ji zlomiti.

Kdyby se byla Paříž přispůsobila Republice Louisů Blanců, Tirardů a jiných více méně spoluvinníků vlády Obrany, Thiers by si snad nebyl ani nic jiného přál, než se s ní dohodnouti. Ale Paříž přidržovala se většinou konstitutionelných thesí a prakse demokratické republiky; otázka ještě více působící nesnáze, veliký dav její ozbrojených voličů přijal za vůdce četné mladé muže, aktivné, intelligentní, statečné, lidi činu, kteří potírali nejen Císařství, ale parlamentní levici Sboru zákonodárného; kteří chtěli za obléhání povaliti tuto levici, organisovanou v družstvo národní kapitulace; kteří se chystali potírati vládu Thiersovu. To se stávalo politicky nesnesitelným, nebezpečného revolučního trvání. Bylo třeba uvrhnouti na kolena, bylo třeba stíti Paříž.

Je zbytečno šířiti se dlouze o vzájemných chybách obou protivníků: oceňuje se s dostatek dnes nedbalost útočného plánu Thiers Vinoyova a jeho vykonání 18 března; neméně velká nedbalost revolučních vůdců, omámených neúspěchem vlády a odpírajících následovati prostou radu Eudesovu, aby se táhlo v noc samu z 18 na 19 proti Versaillesům; tak špatně pochopená obrana Paříže vojenskými vůdci z Radnice, počínajících, plugujících obranu prvého obléhání, zapomínajících úplně na vnitřní obranu města, jež byla jedině hroznou, o čemž svědčí pomalost, s jakou versailleská armáda postupovala v krvavém témdni; policejní násilnosti Rigaultovy bez užitku a bez resultatu, jež měly za jediný výsledek, že rozjitřily obyvatelstvo pařížské, nicméně tak nepřátelské shromáždění; bojácnosti Radnice na velkých drahách její akce politicko-vojenské (případ s Ban-

kou, atd.). Je zbytečno vraceti se k strašnému témdni květnovému; byl jsem jeden z prvních, již odsuzovali zcela nahlas, se jmény na podporu, zločiny těch sedmi dnů, za něž spadá zodpovědnost, třeba to říci a opakovati, na Thierse a Shromáždění.

Zajímavým pro vaši anketu je pohled na důsledky hnutí: jsou četné a rozličné, ale některé jsou větší a měly prodloužení akce, silný vliv na dějiny těchto pětadvaceti posledních let.

První výsledek a nejbezprostřednější byl — přes podrobení se Thierse a jeho přátel republikánské formě — citelná ztráta sil pro Republiku.

Pravím vám tím, jak pokládám porážku Kommuny a zmizení mužů, bojovavších v její řadách, po ty dva měsíce, duben a květen, za zhoubny.

V tom smyslu nemohu doslovně připustiti dosti běžné mínění, že Kommuna pařížská založila Republiku. Ne, na neštěstí, Kommuna jí nezaložila; kdyby se byla mohla v to vmísiti, byla by Republika bývala zcela jiná. Přes přilnutí Francie, velkých měst především, Republika, republikánská země byly materiellně slabší po porážce Paříže v květnu. Hle pravdu fakta a politiky. Když se royalistické strany nemusily již hroziti statečných, věrných, bojujících, republikánských pařížanů, počaly od měsíce června 1871 řadu svých monarchistických spiknutí; pokračovaly až do 1877. Myslím, že všechny pokusy o restauraci by nebyly nejspíše vykročily z tlachů vévodů aneb docela z jejich snů, kdyby se byly musily sraziti se sto tisíci republikánských vojáků z 18 března, spojenými se sto čtyřiceti tisíci voličů Barodeta.

Druhým důsledkem bylo, že bylo dílo konstituce Republiky vydáno do rukou parlamentarních republikánů, Gambetty, vrátivšího se v červenci, liberalných skupin všech odstínů. Od té chvíle, ježto se všechna práce lokalisovala v Parlamentě, nemohla se již Republika vnutiti a založiti než postupy, taktikami, koncepty, pravidelně obvyklými v shromážděních. Místo aby byla širým a nadšeným voláním, vyšlým z veřejných míst, stala se Republika zprávou o hlasování 363, upevnivších konstituci Wallonovu. Všechen rozdíl republikánské instituce vyplynul z tohoto velice rozdílného původu. Kolébka byla přemístěna a praví, dobří kmotři chyběli. (Dokončení)

KRITIKA.

KNIHY

A. D. — *Hans Benzmann*: **Im Frühlingssturm!** Z této knihy mluví skutečný lyrik, pojící v sobě všechny přednosti: osobnost, náladu, duševní procítění a melodii. Jeho verše čtou se velmi příjemně. Uvádějí čtenáře v náladu, v lyrické momenty. A to znamená mnoho, velmi mnoho.

C. — *G. le Bon:* **Duše davů.** Je to krásná a milá kniha. Jako byste četli na některých stránkách H. Tainea, ač autor s ním nesouhlasí. Šťastnou rukou podána psychologie massy, a nevšední schopností pozorovací proniká do temných a bezvědomých stavů nitra, jež jeví se jinak při individuu a jinak při hromadě. »Věk, do něhož vstupujeme, bude opravdu věkem davů«, slova hrozná pro individualistu a aristokrata, zdají se nabývati příliš opravdovosti, takže věříte dalším slovům autorovým: »božské právo králů bude nahrazeno božským právem davů«. Kdyby tato bolestná a těžká slova měla nabýti pravdy, pak by slušelo zachovati se dle hrdého hesla: l' Aristocratie en face de la canaille.

Maurice Maeterlinck: **Aglavena a Selysetta.** Kdo četl *Le Trésor des Humbles*, pochopí velmi dobře toto drama. Výklady jmenované knihy, její mystické vzněty, její lyrické zpěvy, její symboly duševního života, její mezi-řádková odhalení, to vše přeneseno sem do dramatu, přeloženo v mluvené slovo a živou akci. Vše je tu vlastně jenom značkou, narážkou, obrazem, vlastní tragedii těch duší nutno vyčísti a vycítiti pod tímto povrchem, ta se odehrává v skrytu a v taji. Tady hovoří a dějstvuje věčné, nehynoucí, nehmotné. Proto více váhy má zde to, co nebylo proneseno, co jen se tuší a jako sen na obzoře v lehkém nádechu rýsuje, než to, co skutečně se hovoří. Za těmi prostými, sladkými, měkkými slovy otvírají se nepozorovaně tajemné dálky a nesměrné perspektivy, taková ohromná vise života duše, pro nějž není slov a není harmonií dosti jemných a útlých, který možno pouze naznačiti, v svatých hieroglyfech načrtati, v svrchovaných okamžicích splynutí dvou duší zahlédnouti vnitřním zrakem. Kráčíte tady po výsostech, zbaveni tělesných pout, radost a bol nabývají tu závratných rozměrů, miluje a odpouští a trpí se na věky. Jako byste prohlédali na vteřinu hustým a těžkým závojem, zakrývajícím na vždy hroznou hádanku života a smrti.

C. — *T. G. Masaryk:* **Karel Havlíček.** Hlavní politické strany naše reklamují pro sebe Havlíčka. Pokud mají na něho právo, vysvítá z pečlivého spisu p. *Masaryka*. Že ho řadí autor mezi realisty, nepřekvapuje ani tak, jako že musí býti za všech podmínek hlasatelem ideálu humanitního: pravidelný osud těch, kdož se dostanou autorovi do rukou. Až se zase vyskytne resp. »objeví« takový zjev, jako je Havlíček, bude mu zajisté s povolané strany pláštík humanismu gratis a franko zaslán. Jinak důkladná a svědomitá studie tato rozebírá poprvé tehdejší dobu klidně a věcně, ovšem také suše — v čemž však spatřuji spíše přednost než vadu. Pohnutá doba se tu poprvé jeví ve světle historickém, neb co dosud u nás psáno bylo o tomto thematě, psáno bylo příliš chvatně, žurnalisticky, a příliš strannicky (na př. kniha p. *Tumy*). Jakým neoceněným politikem a literatem byl Havlíček se zřetelem k tehdejší době! Srovnejme jen dosud úplně neznámé názory jeho o literární kritice, příbuzné často moderní theorii kritické. V tom spočívá váha knihy této, že poukazuje k Havlíčkovi nejen jako k politikovi a žurnalistovi, nýbrž i jako k literatovi.

C. *Josef Jan Svátek*: **Kytice paprsků.** Nejsou naprosto špatny, ty povídky. Jsou delikatně nadhozeny, že odpustíte někdy i banalitu sujetu. Jinak jsou to hluché plody, prázdné skořápky.

Zwanzig Dehmelsche Gedichte mit einem Geleitbrief *von Wilhelm Schäfer und dem Bilde des Dichters.* Kniha obrací se na širší kruhy, na čtenářstvo až dosud cizí nebo i nepřátelské poesie p. *Dehmelově.* V úvodním listě, věnovaném *německému Michlovi*, vykládá p. *Schäfer* básníka jako *člověka, tvůrce* a *umělce*, jasně a pěkně, s lehkým přídechem ironie. Připojené básně, vybrané z jeho dosavadních knih, poskytnou v celku dobrý a určitý obraz tvorby p. *Dehmelovy.* Na nich je též kritický rozbor basován. Těm, kdož ještě umělce neznají, kniha slušně poslouží.

DIVADLO

Jaroslav Vrchlický: **Marie Calderonová.** Není to drama v pravém slova smyslu. Líčí za assistence básníka Calderona, malíře Velasqueze a celého královského dvorního apparatu milostný poměr Filipa IV k herečce Marii Calderonové, způsobem epickým, v širokých, mnohdy rozvláčných verších. Těch osm obrazů, spojených jen slabými nitkami, má dle celého rázu hry za účel, kresliti prostředí, zachytiti vůni doby. A to, myslím, se p. *Vrchlickému* nepodařilo. Jak jinak vypadla před tím hraná p. *Zeyerova* tragedie, španělská od hlavy k patě, s celou tou horkokrevnou, vášnivou tepnou jižní krve, s přepjatou něžností s jedné a brutalitou s druhé strany, brutalitou žádající ještě dnes zápasy s býky a radující se z proudů tekoucí krve. A jak Calderonsky natřen je celý duch básně p. *Zeyerovy.* U p. *Vrchlického* po tom skoro ani stopy. Titulní postava kreslena velmi nejistě, nedůsledně. Vše je klidné, studené; nic, co by vás chytilo, rozehřálo, rozezvučelo. Celek unavuje. Mnohé připomíná *Schillera, Huga, Scribea.* Premiera byla vlastně nepodařenou generalní zkouškou. —*K.*

MALÍŘSTVÍ

Souborná výstava B. Wachsmanna, originálů F. Stucka a Gerlachových allegorií. Není mi naprosto jasno, jak zemřelý člověk k tomu ještě přijde, aby se mu udělala po smrti notná ostuda. Zasloužil si toho snad malíř p. Friedrich Wachsmann? Proč se tu prostě nemlčí milosrdně, proč to, co patří do zásuvek, se vytahuje na světlo, proč se ty slabé a ubohé věci věsí na stěny. To je prostě málo taktu. Zde se má mlčet, poněvadž práce p. Wachsmanna nemají tušim s uměním a veřejností naprosto nic společného. Mráz běží po zádech z té slabosti a bezduchosti, která je zde na stěnách rozvěšena. Spousta „studií" plotů, vrat, stromů se zde okázale ukazuje jako dokonalé chef-d'oeuvry. Salon p. Topičův však nemá jen tohle na svědomí, on dělá přímo ostudu i cizím lidem, skutečným *umělcům.* Co tentokráte provedeno na p. *F. Stuckovi* — to je horrendní případ, který volá přímo do nebe o pomstu. Kdyby si tak chtěl někdo aspoň přibližný učinit obraz o tomto umělci — nevím, jak by to pro p. *Stucka* dopadlo. Když se už vedle vystavují *Gerlachovy „Allegorie"*, proč se aspoň neziskal z nich p. *Stuckův „Tanec"?* Jak daleko významnější by to bylo, než zde vystavené jeho staré slabé věci a drobné svinstvo, kreslené pro »*Fliegende Blätter*«! Vídeňská firma p. Gerlachova učinila zajímavý pokus. Objednala u různých umělců allegorické kresby na *Hudbu, Zpěv, Víno, Tanec, Lásku.* Bylo pozváno i několik mladých z českých umělců. Naskytla se tu vhodná příležitost vyniknout nějakým samostatným, originellním řešením. Ale co nakreslili naši pozvaní? Ach bože — jak jinak by řešila daná themata než jak se už před nimi tisíckrát řešila, proč by hledali novou cestu, když stará je tak pohodlná. Jsou to vesměs ulízané a vyštěničkované nahé akty. Nic víc, nic míň. Jak daleko to žebrácky kulhá za hrubými nehezkými těly tančícího páru p. Stuckova. V tom je skutečně plamen tance dvou na sebe přisátých těl. Tomu se říká, pánové,

umělecké dílo — ale těm vašim banálním mládencům a pannám . . .

OPRAVY

Na straně 21, řádek 15 z dola, místo »svrchovaně dobrým, jenž« čtěte »svrchovaně dobrým Bohem, jenž«. * Tamže, řádek 14 z dola, místo »dobrodiní, jež« čtěte »dobrodiní Prozřetelnosti, jež«. * Na str. 34, řádek 16 shora, místo »silni« čtěte »vilni«. * Na str. 49, ř. 6 z h., místo »státi, skutečnost« čtěte »státi, v skutečnost«. * Tamže, ř. 11 z dola, místo »zapomenuté jeho . . . zakupené« čtěte »zapomenuté, jeho . . . zakoupené«. * Str. 50, ř. 7 zdola, místo »metajíc« čtěte »metající«. * Str. 52, ř. 9 zdola, místo »ovládanějšího« čtěte »ovládavějšího«. * Str. 54, ř. 16 zdola. místo »spasena« čtěte »spasma«. * Str. 58, ř. 13 zhora, místo »poznání.« čtěte »poznání;«. * Str. 60, ř. 9 zdola, místo »Khunrah« čtěte »Khunrath«.

VOLNÁ TRIBUNA.

Přátelé,

nepochopení a umlčování nás nejmladších dohání nás k určité akci, jíž bychom právo své existence v současný literarní život imprimovali.

Zakládáme středisko nejmladší literarní generace »Salon Odmítnutých« a zveme Vás ve svůj kruh.

Kdo máš pochopení, přiď!

Veškeré dotazy a dopisy věci se týkající adresujtež: Redakce »Salonu Odmítnutých« v Praze 1873—II.

V Praze, dne 19. května 1897.

Bořivoj Vajgrt Amy Tučkova Josef Matějka František Švejda.

V č. 6. II. roč. časopisu **Thalie** ze dne 15. května 1897 obsažen jest dopis z Roudnice, dle kterého tam pohostinsku vystoupili členové Intimního Volného Jeviště v Praze ve hře p. Otty Fastra „V touhách". K uvarování všeho nedorozumění prohlašuji následkem usnesení výboru toto: Spolek nemá vlastních stálých herců, které by vůbec mohl na pohostinské hry vysýlati. Členové, kteří při hře uvedené spoluúčinkovali, jednali jako osoby soukromé a označení, že jsou členy I. V. J., stalo se dle nabytých informací bez jejich přičinění; nejedná se tedy o oficielní vystoupení spolku, jenž nemá ostatně ani práva pořádati divadelní hry mimo Prahu a pol. obvod a jehož představení přístupna jsou pouze členům. Kdyby však přece snad někdy se stalo, že by spolek sám nebo s jinými spolky pořádal představení všeobecně přístupné, volil by jistě dramatickou práci literarně cennou a ne tak bezvýznamnou a ubohou, jaká byla v Roudnici hrána.

Za Intimní Volné Jeviště, dne 19. května 1897.

Karel Kamínek,
t. č. předseda.

Vydavatel a redaktor **Arnošt Procházka.** — Tiskem **Emanuela Stivína** v Praze.

ANTONÍN SOVA

Konec slavného tažení.

Má Duše churavá něčím, co věčně a tesklivě pláče,
mi řekla za jarní noci (byl svátek květin a stromů):
„Jdu odprosit nepřátely. Jdu smířit se se vším. Tak pouze
lze vyzpívat hymnu Života vítězně, harmonicky.“

I sklonil jsem puklé kopí, rezivé staletou krví,
na hubené rameno. Slova modliteb hledal jsem z dětství.
Mdlé hučení zvonů plnilo předzvěst stříbrných věků,
mé kroky chřestily po rudém vřesu tak melancholicky.

Můj vyhublý kůň ržál tušením do mlh modravé noci,
tam asi, kde světelné vlny se sčeřují vrcholy sosen. —
Já s důvěrou fanatiků šel smířit se na věky se vším,
a k obětem největším odhodlán, s proroků sebezapřením.

Již klidně jsem smyslil si jíti kol paláců Nenáviděných,
kol visutých zahrad Žen, jež dýchaly otravnou vůní,
již po Slunci křiknout jsem chtěl na konečném ostrohu klidu,
když Černý Stín jakýs, jenž u cesty číhal, se přissál mi k hrdlu.

A kopí mé zlomil a na oře mého se vyhoup',
mne odkopnul s barbarským rykem, a obnažil prsa má vpadlá,
a ukrad' můj amulet kouzelný, za ňadra svoje jej vložil.

I proklel jsem všecko a v krvavé prsty jsem plakal . . .

JOHANNES SCHLAF

PÍSEŇ.

MÍR!

Jak je svět tak jiný! A já: tak cizí, tak zvláště cizí a tak domovsky tichý a uklidněný!

Můj mír putuje nyní hlasným světem a kráčí po světě. Živoucí jsem ho viděl: jeho mírné, bílé ruce, jako ruce mrtvého. A jeho oči: v jejich třpytivém kruhu temní se klid, sjednocující všechen rozpor.

Bezoddyšně zřím ho kráčeti a putovati, všady doma a nikde — putovati a usmívati se.

A z něho vychází světlo; to dýchá se jako tichý, zářící aether kolem mlčících, temněoblačných kučer listoví, přes dalekotáhlé, utišené linie a říše, kraje, kolem lomenic, nad vodami a vzduchem, kol chýší, věží a paláců.

Mírně a vesele září z dětských očí a z pohledů každého tvora. A z hlubin každé bytosti se projevuje nyní jako blažené, jediné tajemství všech duší.

Uprostřed jsem ve shonu, v hlasném, skvělém hlomozu lidského styku.

Jak jiným nyní zmatený neklid širokých, vysokých mass domů, bezoddyšné sem a tam hojných povozů, řeč a pohyby, hojných, hojných lidí! Jak jiným, jak zvláště jiným!

Těla a postavy člověka a zvířete, šeredné a krásné: nyní veselá záře, nemohoucí již ničeho zakrýti.

A splývání a splétání se všech bytostí a všeho ruchu je nyní bezpečně zřejmo ve svém konečném významu.

* * *

Pokojně zřím nyní nejstrašnější všech hádanek a zodpovídám její temnou otázku. V nekonečných žlutých pouštích stojím naproti prastaré, zlé, obrovské obludě a zřím se smíchem do její mrtvých, strnulých očí.

A zde je všechna má nicotnost, má pýcha a má vysoká důstojnost.

Já, já sám jsem její velké, strnulé mlčení. Já sám jsem nejhlouběji v sobě veliký, širý, mlčící klid, temně dřímající moc a vědění a přece věčně pohnutý, milliardynásobný nepokoj. To obé a přec to jedno, jediné: veliký, širý, mlčící klid.

Můj nepokoj však a moje zoufalost křičí tisíc kalných otázek do mne samého, opět a opět, aby se stal sebe sama jistým a

svého nekonečného bytí, aby se nalezl vždy znova, v tiché, uklidněné jednotě.

Můj nepokoj jste však vy. Můj nepokoj jsem já jako věčně a nekonečně mnohotvárné: jako živly, slunce, rostliny, zvířata, lidi a všechny bytosti a duše: to vše a jeho nesměrně bezpočetné jednotlivosti a jejich nesměrně bezpočetné osudy.

To vše křičí do mne, divoce, zmateně, zoufale do mého velkého, tichého mlčení, nalézá odpověď a žádnou, nalézá věčně odpověď a jako nejblaženější odpověď věčně mlčící klid. Neboť z temného prázdna mého klidu a nicotnosti zní věčně a věčně jako odpověď na divokou touhou věčných otázek, jeho věčně stejný ohlas a nic, nic než jeho ohlas.

* * *

Neboť pak, když někdy a někdy co nejdivočeji ječí stará otázka a prastarým mystickým tajemstvím otřásá, pak — otázka a odpověď zároveň — zní nazpět z temných osvětových dálek věčného světla a věčné jistoty, a někdo se narodí, jenž jest jejími ústy; někdo, jenž je věčně znovazrozeným, tichým, pod věčným mysteriem trpícím, v němž se konečné a nekonečné zjevuje jako jedno, jež, věčně milujíc, sebe sama zahrnuje.

Kde však na všem světě někdy a někdy On se narodí do konečnosti, tam povstane nový den a nová důvěra. Tam jásá radost, tam se usmívá mír a tam se zbrojí nová, mladá, k smrti udatná vůle a má novou dráhu a nový cíl nekonečného uplatnění . . .

* * *

To je všeckna má nicotnost, má pýcha a má vysoká důstojnost. Neboť když vím slovo o míru, toť není to ničím než vašeho nemíru ohlas a šílená otázka vaší zoufalosti. Tu zvučím nazpět, pro svou část, ve věčně tichém poklidu, někdo, jenž věrně, prostě, oddaně slyší, přijímá, shrnuje, a jenž navrací: věrně, prostě, odanně.

To je můj hrozný a nevýslovně blažený osud: Ničím, ničím nejsem, ničím a vším.

Vy jste já, vy! A já jsem vy! Ty's já, já jsem ty; a ty a jedině ty's mou celou důstojností a mou celou nicotností. To je věčné, smějící se poznání a věčně červánky nového dne . . .

Mezi mnou však a jimi temní se noc.

*

Už jsem ponořen v její širé šeření. V šeření mezi začátkem a koncem. Je tajnou smrtí, stravující mne.

Přichází s chladnými záchvěvy těžké zemdlenosti. Je zbabělostí, vížící se smutně a váhavě k přemoženým. Láska a nenávist, jež mne pronásledují, a sta zvyklostí a mrtvé pojmy, jež přece ještě chtějí žíti, a štvavé pochybnosti staré omezenosti. A je posledním, ještě nevybojovaným zápasem, a hrozným obličejem staré lži, jež věčně a věčně opět mne, věčně živoucího, zamrazuje. Je děsnou strnulostí mrtvoly a její temnou, kvasící hnilobou. Je divoce zmotaný, kalný vír nových tušených světů, mé zbabělosti příliš širých a příliš nádherných, přespříliš širých a přespříliš nádherných.

Mou smrtí je tato noc, mé dlouhé umírání, temné, kalné bytí dvou dnů, dvou dnů.

V tuto noc a v tento zápas se ponořuji. S veselou, vědoucí odvahou a s rýšnou, silnou duší. Ta je rekem duševních zápasů, mohutnější než všichni tělem mohutní pravěkých dob.

* * *

Dlouhá, dlouhá cesta! Temný zápas! A jeho cíl? — Ach, bezmocnost mého ubohého slova! — jeho cíl jest ohromné moře mlčení!

Tam konečně zmizím, já a kruhový běh všech duší a sluncí a všechen nepokoj.

Já a všechen můj nepokoj: duše a slunce: já jsem toto mlčení, a kdysi se zcela jako takové pojmu a spočinu v sobě samém.

To je můj věčný konec a můj věčný počátek . . .

* * *

Když září hvězdy, když vánky šepotají a poslední tiché barvy hrají: nyní . . .

Nyní — o muko muk! — nyní znám svou dlouhou cestu a mé slepotě svítá růžově cíl . . .

HENRI DE RÉGNIER

„A Rytíř nepřichází".

Pávové modři hledali ho v lese. Žádný večer
nezačervenil chochol přilby s chimerou a křídly;
Holubi bílí, jimž je matkou jitřenka,
věž opuštěnou viděli a pustým obydlí.

A Předkové, již dávno mrtví, neměli dědice
lačného dobrodružství divného a tajemného,
hrdina žádný nepřichází, ku cti země,
by přemoh' polibkem magický spánek černý.

Usnulá navždy nastavuje ruce bledé,
kde zelená se prstenní smrt opálová;
a Princezna umírá, když on nepřichází.

Již Nikdo nesouží se, aby zlomil kouzlo,
a Jednorožec řehce drsně k nebi šeříkovému,
kde chví se vůně smrti, stínu, sněhu.

JIŘÍ KARÁSEK

LEGENDA O MELANCHOLICKÉM PRINCI.

DOBRODRUŽSTVÍ vášně, — ale jeho duše se vysvětlením tímto na dlouho neuspokojovala. Byl tak zaujat náhlým přílivem krve v malátnosti své smyslné touhy, — že se v něm ozývala žádost poznati nejskrytější důvody té nenadálé změny v zdánlivě klidném kraji své bytosti.

Experimentoval. Ale jak se mýlil, chtěl-li hráti studeného pozorovatele tam, kde byl již zaujatým účastníkem! Přemáhaly jej žáry masa, jemuž se odpíralo tak dlouho ukojení, — a jeho zrak marně se chystal prohlédati celou hru tam, kde se celá jeho bytost chvěla, by okusila silné stravy vášně, jež se jí podávala . . .

Uzavřel násilně brány své bytosti a uvěznil se v hradě své samoty. Zdi její byly s dostatek mohutné, aby zdusily a pohasily intensivní ten požár, — zbyly z celého plamenného a sopečného vý-

buchu jen husté, neproniknutelné kotouče pustého dýmu naplňujícího všechny komnaty a všechna sklepení zahořklou, nestravitelnou atmosférou . . . Od té chvíle vzpomínal na život jako na věc, které byl naprosto oddálen, jež nebyla určena, by jí okusil s jinými . . . A vzpomínka ta byla smísena s hořkostí vědomí, jaké síly sensace se zbavuje, oddaluje se života a lidí: cítil, že život jeho proto jen jest tak marný a prázdný, že tráví sám ze sebe, že nehledá sjednocení, smísení krve a citu, ale oddálení vždy větší a větší, do celly mlčenlivé jako hrob, kde by svět ze svého hluku ničeho nenechával na jeho neustálém rozsmutnění a žádným přílivem vášní nebil do jeho sensibility jako do dalekých pochmurných břehů kamenitého, vyprahlého kraje . . .

A najednou vzpomněl na svou rozmluvu s princem Robertem, a v jeho mysli se vybavily resignované, šedé záblesky jeho očí. Zdálo se mu, že zase slyší jeho jak zaleklý hlas, jímž opakoval frázi, že se cítí velice šťasten, a posléze . . . ty v jediný bod utkvělé, neúčastné, mrtvé oči, jimiž zdálo se, hleděl vzdáti se konečnému osudu na milost a nemilost. A bylo mu, jakoby byl nahlédl v jiný život, záhadný a nerozřešitelný, stejně jako byl jeho život. Vešel v ulice cizího města, ale jak mu bylo všechno v něm známé a povědomé, nacházel tu týž sled života, totéž opakování rozporů a pochyb, tutéž *tradici bolesti*, viděl zde touž konstrukci pocitů a nemocí — že ten cizí život splýval mu posléze v jednotu s jeho vlastním. Nebyl sám. Leželo mnoho uspokojení ve vědomí, že existuje ještě jiný život člověka, jenž se cítí naprosto bídným a ubohým tak jako on: jenž se choulí do klubka na svém studeném loži a jenž skrývá tváře mokré slzami do hlubokých měkkých jeho polštářů . . .

Nepokoj všech těch dnů, v mrtvosti noci zadychlé mrazivým studenem vstupoval mu opět a opět do mysli, co seděl nehybně u krbu, v němž planul a praskal neklidný těkavý oheň: prázdnota poklon, jež bylo nutno skládati, marná pestrost vojenské přehlídky, truchlivost otřelého baletu, jemuž přihlížel neuvědomuje si ani jeho obsahu, monotonní pronášení frazí v pravo a v levo, bledá, jako vápenná tvář cizího prince, neklid rukou princezny Anny Marie, neumělé akvarelly, jimž se vzdávala pochvala, prchavý zápach cigarett, za nichž se pozorovalo jemné vykrojení úzkých rtů, chorá jich růžovost, . . . a pak loučení na pobřeží, silhuetta prince stojícího ztrnule a nehybně na povyšeném místě lodi, dokud nezmizel z očí daleký břeh . . . to všechno svíralo melancholií a steskem jako smutný nápěv, jenž by se pojednou zaslechl odněkud z ne-

průhledné tmy . . . vždy znaveněji a znaveněji zaznívající . . . A tolik smutků, nahromaděných v něm za těchto okamžiků intensivního roztruchlení skupilo se teď k jedinému odlivu: záviděje těm, kteří žijí poslušni jedině svým individuelným vášním, zatoužil usnouti mdlobou a spánkem, z něhož není probuzení, zatoužil vyjíti někam mimo život, uniknouti svým myšlénkám, a jeho rty opakovaly, jako tehdy, kdy jeho duše rozmlouvala s fikcemi velikých Mrtvých, monotonně a vytrvale: Marnosti všeho, marnosti cest do plání nemajících obzoru! Marnosti touhy jíti za svým vnitřním snem, co nohy klesají vysláblé dříve ještě, než vykročily? Pro několik okamžiků jest možno spůsobiti illusi, — ale pak přicházíte vy, jež zarmucujete naivní, milující srdce, vy, studená probuzení, vy, zmrazující okamžiky, za nichž se zoufale vrývají oči do obrysů věcí, aby je viděly ještě naposled, jak je jim kreslila jejich žádostivost . . . . než je budou viděti tak jak jsou, pusté a prázdné . . . v oklamaném snění své touhy . . .

KAPITOLA OSMÁ. **Pohledy do nitra.**

Dlouho trvající, nebezpečná nemoc jej schvátila. A tu pocítil pojednou ještě tíže svou osamocenost a zatoužil míti přítele. Jejich Veličenstva objevovala se u jeho lože a rozmlouvala s lékaři, denně několikráte, ale princ cítil, že už jsou všechna pouta dávno přervána mezi ním a jeho rodiči. Ale on potřeboval duše, v jejíž vůni jako v záplavě rudých a sladkých růží by dusně spil svůj nepokoj, a chtěl, by se nad ním skláněly resignované oči, jež by mluvily o bázni a soucitu, takovými bílými s čistými slovy úkoje a zladění . . .

Vzpomínal na lidi, s nimiž se kdy zkřížily jeho cesty, a lítost zmrazovala jeho srdce. Jaká pustota, jaký chlad vál ze všech jeho styků se světem! Mládí prosté jasu a tepla, jež nebylo, jako u jiných, vírným tancem jisker, šumivou stříkající pěnou, ale studeným *pozorováním druhých*, takovou »hrou na schovávanou«, kdy mu činila radost illuse, že prohlédá nitra jiných, co sám zůstává skrytým, nepoznaným. A pak to překypění lyrismu, víra, že svět uzdraví jeho duši, kdy chtěl požívati s jinými všeho, co by nejkrásnějšího svět měl: a to koncentrování se zase v svou samotu, kdy první náraz činil jej disgustovaným, kdy viděl, že v životě není pro něho uspokojení. A zase touha jíti v svět, žíti tak, jak žijí jiní, v těsném bratrství s jich dušemi a těly — a to podivné pohružování se v zábavy druhých, jichž přece jindy jeho duše neshledávala ani vkusnými ani zajímavými: to věnování se jim, jen proto, že to byly

»*zábavy druhých*«, kdy sedával v loži divadla, kde hráli otřelý kus promrskaný evropskými jevišti, nebo projížděl koňmo nějakou slavnost lidovou, kde bylo plno tísně lidí, kterým se jindy opatrně vyhýbal, nebo vedl rozmluvy, v něž se jindy musil vnucovati, s lidmi, o něž se ani nezajímal, a s nimiž ani nevěděl, o čem mluviti: a to jen proto, by utlumil nepokoj, jenž stále chvěl jeho duší, z toho, že nežije jako ostatní lidé, že je výminkou a že je osamoceným.

A pak znova prociťoval z chvilkového omámení: shledával zábavy a radosti, jimž se druzí oddávali, pošetilými a bez vkusu. Divadla byla pusta, cirky páchly nízkostí, koncerty byly zhnusené, malířské výstavy odpuzovaly řemeslností, slavnosti byly banální, vycházky jej znavovaly, ulice byly morosné, nebe kalné. V těch, jimž se byl přiblížil, nacházel směšnosti: jejich hlas byl ochraptilý, že až odpuzoval, jejich zraky byly všetečné, a ač byly příliš obmezené, aby prohlédly nitro, přece se vtíravě v ně upíraly. Toho, jenž mu včera ještě byl (jak se domníval) spřízněným, dnes demaskoval jako střízlivého, suchého, bezvýznamného člověka. Tomu, jehož včera ještě přál si magnetickou silou připoutati k svému životu, dnes šel vstříc apathický nebo rozmrzelý hranatostí jeho pohybů, jíž včera ještě neshledával. A pak se trpce smál oklamaným touhám: smál se bláhovosti, s jakou se zamiloval do někoho, jen proto, že se mu líbily jeho plavé vlasy, na nichž dnes shledával odstín protivně nabarvené slámy .... odhazoval s posměškem básně, jimž se včera vášnivě věnoval, dostav do rukou podobiznu, na níž tvář autorova jevila se nehezkou, banální, měšťáckou .... smál se touze ocitnouti se v šumu promenady, nikým nepozorován, když byl stísněn hlukem a vírem mužů s pečlivě pěstěnými vousy a žehlenými kalhotami a žen tuctových tváří, s bujnými, měkkými tvary těla, pod nápadnými, pitvornými, světle barevnými obleky, takového chování, jakoby bylo nezbytno, aby je každý zbožňoval. V těch okamžicích nepoznávali prince ti, již jej před chvílí ještě shledávali roztomilým. Pln nervosného nepokoje, vydrážděn k výbuchu, odpovídal kuse, nebo se odvracel, ani neodpovídaje.

Teď zkoumal svou duši. Hleděl v své nitro. A cítil, že jeho rozmrzelost a podrážděnost nebyla nikdy ničím jiným než analogickou vlnou s dostavivším se posléze vědomím, že je rozdílným a odlišeným, že nemůže s ostatními stejně cítiti a stejně žíti, že ztrácí, odkázán sám na sebe, nemoha v souladu s ostatními odpočinouti od zmatku duše. Bylo to vědomí nemožnosti spojiti rozptýlené paprsky, aby z nich učinil duhu barev, spojiti ztracené tony, aby daly

HANS HOLBEIN MLADSI Z »TANCE SMRTI«

SMRT A RYTÍŘ

harmonii, najíti slova, jež by vyjádřila dvojatost jeho duše, místo formule, jež jen konstatovala její vyprahlost nebo její rozprchlou illusi . . . Kritisuji, ale nežiji, to je vše, — řekl si posléze, a zdálo se mu, že cítí, jak jej tíží tato pouta: abych byl dojatým, nesmím uvažovati, čím se mám dáti dojati. Abych miloval, nesmím voliti, kdo by mě mohl milovati, a hledati formuli, v niž bych vměstnal svůj cit. Žíti, to jest oddati se, odevzdati svou duši druhým, projíti hluboce skloněn světem, aniž se člověk rozhlíží po tom, co jej obklopuje, s očima přivřenýma, aby nezaplašíly illuse a nerozptýlily snu, jako se kráčí v somnambulním spánku, za noci, v magickém chvění měsíčního studeného agonického stříbra, aniž se z celé pouti zachová jediný obrys a jediná linie věcí, mimo něž se kráčelo . . . v dlouhém, dlouhém snu . . .

SYNTHESA.

A tak synthetisoval. Všechno, co prožil, v záplavě pojednou oživených barev vzplálo, a on viděl celý svůj život dosavadní jako v jediném obraze.

Přišel jste nejprve Vy, jenž jste dojal jeho srdce, králi, jehož jméno možno vysloviti jen s pohnutím, Vy, jenž jste jej poučil, vyprávěje parabolu svého života, jednu z těch, jež jsou temny jako melancholický pozdrav a znavující jako umdlený rhytmus. Nebyl-li událostí *jeho* života ten přízrak sněný v středu země, kde raçu žen zastiňují vítězně smutní mužové krásou svých hnědých očí, na břehu Jezera, kde bylo možno spatřiti Vás, v marném, raffinovaném snu své duše? Vy jste jeho duši učil popírati vše mimo Sebe Sama, Vy jste mu naznačil jisté vyšší kraje života, jež jsou *mimo běžný život*, Vy jste mu dal Říši, která nehraničí s královstvími ostatních lidí, s nimiž neměl ničeho společným. Vy jste jej učil popírati čin a milovati sen, býti ochablým před světem a silným před svou duší . . . Díky, Sire! Je-li mohutností opovrhovati prudkostí rozkoše a nečistotou barbarů, nechat svou bytost zastřenu tajemstvími, pak ještě jednou díky Vám za opojivou chvíli svého života . . . Nad požitek, jejž možno vyčerpati na dno, míti illusi, jež nás činí melancholickými, jakého většího uspokojení možno ještě poskytnouti ubohé naší sensibilitě a ubohé naší zvědavosti? Ani Hohenschwangau, jenž apotheosuje hrdého a royalistického ptáka, ani Linderhof, jenž září féeriemi zlata a stříbra, nevyhověl Vaší touze a Vašemu snu. Falkenstein, nezrealisovaný čin Vaší duše, to byl, kam jste se posléze uchýlil se svým nepokojem, a se svou předtuchou, poučiv tak naše srdce, že třeba sníti a ne realisovati, toužiti a ne dosahovati . . . .

Sníti o životě a býti ho vzdálen: tak zněla devise Vašeho erbu. Vytvořiti si množství přátel, s nimiž hovoříme ve své vzpomínce, a zbavovati je tím vulgarit, jimiž trpíme, obcujeme-li s nimi ve skutečnosti, v tom, jste nám naznačil, možno-li dojíti úkoje a nalézti štěstí.

Našel-li jste tím formuli, v niž by bylo možno vměstnati svůj život? Nevím. Ale ten, jenž je hlavní osobou tohoto vypravování (fikce oděná jménem *Melancholického prince*) NEPOKOJ NAŠICH DUŠÍ (neboť to jest rek této práce, abych jej pojmenoval správným jménem rodným, jako v pohádkách a legendách na konec odhalují se ti, kteří hráli role osob zcela jiných, v pravých svých podobách) nacházel často záchvěvy zlatem a úsměvem syceného štěstí v tomto oddálení se života, zatím co se mu dopřávalo, by zdáli působil na jeho nitro . . . Můj rek často zavřen do věže své samoty, vyhlížel úzkým oknem své cely do vzdáleného obzoru, kde tušil hlučeti to, co se nazývá světem, a toužil dojíti úkoje v jeho víru; nezřetelně myslil na život, jejž by tam bylo možno žíti, na rozkoše, jichž by tam bylo možno okusiti, v nejkrásnějších a nejrozmanitějších tvarech a byl šťasten tímto neurčitým pudem, jenž mu činil všechny věci daleko vznešenějšími, všechny obrysy daleko vzpjatějšími, všechny barvy daleko žhavějšími, všechny vůně daleko prudšími, než by jich byl zažil, kdyby bylo mu dopřáno jich okusiti. Vědomí, že existuje radost, posilovalo ho, zatím co jiné činilo okoušení rozkoše mdlými. Jej opojoval pocit mnoha, mnoha požitků, jež pro něj jsou přichystány, zatím co jiné činily první požitky, jichž okusily, apathickými k dalším. . .

A tu vyslovoval s pohnutím Vaše jméno, Jindřichu, poslední z rodu Valois, jenž jste byl učitelem jeho života, stejně jako král Ludvík, ukázav mu s ironickým úsměvem a s delikatní posou, jak třeba jíti mimo svou dobu a mimo její luzu, by zůstal náš život jí nedotknutým a nezkaleným . . . Vy, jehož potkal (v snu? ale není-li sen pro duše takového rodu jako byl on tím, co jiní zovou skutečností?) za jednoho večera svého života. Bylo sešeřeno již, ve vzduchu ležela olověná nehybnost, a na západě stydlo ostré fialovo. Všechny touhy byly dosněny a všechny úsměvy měly mdlý nádech resignovanosti.

Bloudil chodbami rodného paláce, bloudil po cestách parku, s těžkou hlavou, v silnych vůních rozlehlých záhonů a hustých keřů, jež ho chtěly omámiti. A dostal se konečně na terassu, s níž bylo viděti do města, jež teď nebylo ničím více než temnotou v temnotách. . . A tu vzpoměl na Vás a na Váš život, a Vy jste

se zjevil po jeho boku a mluvil jste s ním. A byl jste tak vážný a smutný, a co Vaše ústa vyslovovala sladké zvuky jmen Vašich mignons, melancholický princ chvěl se, jakoby vzpomínal na věci a události, jichž sám zažil ve svém životě. A pak pochopil Vaši duši a pochopil Vaše bolesti: kdy jste osamocen v nádherných síních svých paláců se toulal trápen neukojitelnou touhou v průvodu smečky nepokojných psů, — kdy jste v zoufalství se vrhal dnes v náruč milce, jenž Vás nemohl ukojiti, a zítra na stupeň zpovědnice, jež neměla pro Vás slova útěchy. . . Také melancholický princ byl pouhou pavučinou v záchvěvu větru, v dilettantismu se vším: s vírou, s nadějí, s láskou, jenž se oddával dnes tomu, zítra onomu citu, jenž dnes pohrdal tím, co včera zbožňoval. A vzpomínal na Vás a na Vaše slavnosti a plesy, kdy byl vzduch horký vůněmi a polibky cizího štěstí, kdy se vše v žáru smyslnosti mísilo, kdy vášeň šlehala plameny v mdlé údy mužů: — a kdy Vy jediný zůstával jste chladný a smutný, a kdy chvílemi zrak Váš zkoumavě zahleděl se někam mimo, úzkými, ztemnělými okny, ven, kde zírala černá ledová noc . . . a kde bylo slyšeti přidušený ševel, jako ševel listí rostoucího v zahradách smrti . . . A zvali Vás cynikem, za delikátnost, s jakou jste skrýval tajemství své duše, s jakou jste hrál pósu, již Vám kázali hráti; byli pohoršeni grimassami tam, kde měli cítiti jen, že jste bídným a nešťastným ve svém zlatohlavu a pod tíhou koruny pyšného krále. . . A vzpomněl na ty všechny zavržené a prokleté, jichž jména oblita jsou aureolou hrůzy, a z jichž životů šlehají rudé blesky zločinnosti; na ta velká srdce, jež krvácela bědou a zoufalstvím, a jež aby se uplatnila, stvořila zázraky zla, veledíla hříchu a msty, v orgiastických výbuších pervesních kultů, ať už jich jména byla Nero nebo Caligula; na ty Silné, jíž měli odvahu udeřiti tam, kde byli macešsky přírodou odbyti, zatím co on zbaběle, neboť již neměl k činu síly, krčil se pod ranami, čekaje na poslední úder, jenž ho usmrtí. Viděl jich tváře, zlé, křečovitě stažené ve vrásky, vnitřními mukami zbrázděné, hleděl v jich oči, jež se temnily jako bezedné tůně, kde na dně pohřbeno je zoufalství . . . a viděl v jich životech zopakovanou část vlastního svého žití a vlastní své bytosti . . . a pojednou zdálo se mu, že se před ním rozevřela do nekonečna propast, jež ho jímá závratí; byl na nejvyšším stupni, na nejvyšší věži — pochopil záhadu života, dále již nemohl jíti.

. . . Hle, to byl výsledek všeho, čemu ho naučili tito Mrtví, již jako věrní přátelé šli jeho životem, s ním ruku v ruce, co byl

opuštěn od živých. Každý z nich nebyl než záchvějem vlastní jeho duše, byl částí jeho bytosti a on nebyl než spojením všech těchto duší, jako jest člověk výsledkem řady svých předků. Jako břečťan obrůstající hroby, všechna hnutí své sensibility oviíjel kolem životů těchto Mrtvých, již ho dojímali svým tajemstvím, a na jichž rtech domníval se čísti slova rozřešení záhady vlastního života: ale pak jej opustilo vědomí všeho, a on vcházel v daleké temnoty, nepocítiv ani, co to je bázeň před smrtí, a nepochopiv ani, že umírá . . . Bylo mu, jakoby usínal a jakoby někdo vešel k němu a pronesl jeho jméno. Rozpomínal se na tvář, jež se ironicky usmívala teď z jeho nejistoty, a nevěděl, je-li to někdo z těch, s nimiž se již v životě setkal, a chtěje již vysloviti jeho jméno (neboť se neurčitě rozpomínal), poznal, že se mýlí a dal klesnouti vztažené ruce. A pak otevřel na chvíli oči a nabyl vědomí a viděl kolem svého lože shromážděny členy královské rodiny. Podivil se jen, že tu tak dlouho nehybně trvají, ačkoliv je pozdní noc, a odvrátiv se od nich, položil nehybně zase ruku na polštář . . . V tom okamžiku konstatoval lékař smrt Jeho královské Výsosti, dědičného prince Alberta . . . zatím co ve vedlejší komnatě odbíjel v děsivých úderech starobylý, těžkopádný orloj historickou úmrtní hodinu královské rodiny.

Psáno v Praze, od února do června 1896.

ALFRED GUTH

DAS LEBEN.

ER steht am Fenster.

Er sieht hinaus über die braungrünen Felder, zu den ersten Stämmen des Waldes, aus dem die Dämmerung schleicht. —

Mit langen, dürren Armen umschliesst sie eisern die Felder, die Bäume, die Häuser. Tückisch ergreift sie Besitz.

Er steht beim Fenster und fühlt, wie sein Leben langsam in die Dämmerung geht, verschwindet.

Er fühlt es, er beobachtet es genau.

Da erinnert er sich einer Stelle, die er einst in einem Buche las:

„Eines Tages, wird die Jugend aufstehen, mit ihrer „Sehnsucht nach Luft und Licht. — Sie wird verheerend „vorwärts schreiten über alles verknöcherte und alte. Und

„immer grösser wird die Masse werden, die ihr jubelnd folgen
„wird über all' die Gräber. Sie wird immer weiter, weiter
„stürmen und sie wird alles erobern auch das Licht der Sonne."
Leise murmelt er es vor sich hin.
Sein Leben geht in die Dämmerung. —
Doch nicht jetzt erst hat er es verloren.
Es war ihm fremd geworden, öde und fremd. —
Er stiess es von sich. —
Es kam immer wieder.
Es brachte Blumen.
Es brachte Musik.
Es brachte Liebe. — Es brachte und brachte. — — —
Es brachte immer weniger.
Mitleidig sah er es an. —
Es schleppte sich mühsam und brachte immer weniger.
Er stiess es nochmals von sich. —
Dann rief er es wieder. Er bat es, flehte es an.
Es kam langsam, zagend — — —
Bringst du? — —?

* * *

Nun sieht er es kalt in die Dämmerung gehn. Er weiss, dass er es nicht mehr rufen wird. Es schleppt sich mühsam, verschwindet in endlosem Grau. —

PRAG

LOUIS FIAUX

KOMMUNA

ALE BYLY-LI tyto bezprostřední výsledky negativnými, vzdálenost, které nám dnes čas skýtá, dovoluje tím lépe vymeziti stejně plodné jako hluboké důsledky, jež vyplývají a budou vyplývati dlouho z Kommuny v naše vrstevnické dějiny.

S vyvýšeného hlediště jsou tyto následky výtečny pro republikanský vývoj, jenž se posléze ohlašuje.

A nejprve, je-li mrzutě pravdivým, že špatné vedení záležitostí Kommuny a její pád uškodily dobrému nastoupení cesty Republiky, třeba říci naopak s hlediště moralného, filosofického, dějinného, že krví těch, jež třeba zváti jejími mučedníky, pro-

spěla Kommuna v budoucnosti a pro dlouhou budoucnost republikanské a socialné víře: mrtví z Dubna a Května jsou reky jiného Nového Zákona. Při utvrzení oddannosti, při jich vyvolání, budou hráti tyto příklady neporovnatelnou úlohu ve výchově demokracie celého světa. Toto jest jiným druhem republikanského základu, idealnějším, pomalejším, ale jenž má taktéž svou faktickou moc.

Pak dala Kommuna požadavkům demokracie francouzské, a možno říci, demokracie všech národů směr, s něhož nebude již odbořeno, aspoň v hlavních liniích.

Zjednala nejprve přední zájem kommunalné myšlénce, projadřující se místní vládou, jež, i když nejde až k autonomii — což by vyvolalo celou přeměnu federacemi nebo jiným seskupením, více nebo méně podobným — nemá proto méně býti nezávislou a velice činnou v oblasti všech svých vnitřních služeb a nejen školstvím, zdravotnictvím, ale policií a financemi. Všechny strany ostatně, mimo starou stranu opportunistickou, souhlasí, myslím, v decentralisaci — se stupnicí odstínů přirozeně. Ale hybná a vůdčí myšlénka je zřejmou.

Vedle kommunalné myšlénky měla Kommuna své pojetí armady. Toto pojetí kolísá mezi ustavením milicí, usazených v krajích svého původu a nejsoucích, v pravdě řečeno, než ozbrojeným mužským obyvatelstvem, a krajskými pluky s krátkou dobou služební. Krátká doba služební a obecné vybrojení s povoláním dle vyvolání, přijaté a praktikované z části vojenskými radami od přeměny první reorganisace armady, blíží se kommunalnému organismu aspoň v některých bodech. Není nemožno, že se kdysi přijmou krajinské pluky.

Co se týče vztahů Kommuny s náboženskými organisacemi a zvláště s vládnoucí, ultramontanní Církví, pocítily se hned v první chvíli z podpory, kterou biskupové a veškerý klerus poskytli s nejnemoralnějším spěchem vládě, vyšlé z Druhého Prosince. P. Darboy zaplatil za p. Siboura a všechny ty nehodné kněze, již pozdravili křivopřísežného a vražednického presidenta republiky. Ale nechá-li se toto zvláštní hlediště stranou, zbývá, že v té době pokládala demokracie náboženskou myšlénku, jevící se osobnostmi a obřadem, za neslučitelnou s politickým vývojem demokracie a hlavně s veřejnou výchovou nových generací. Přes obratnou evoluci následníka Pia IX zdá se věru, že toto základné přesvědčení trvá v republikanské zemi.

Zmatené a protikladné projevy, jež se udály u příležitosti volby následníka p. d'Hulst, potvrzují spíše, než oslabují, tento dojem.

Obraťmež se konečně k socialné idei hnutí. Školy byly v té době méně odlišené, méně vědomé, než dnes. Ale lidová snaha a vůle jsou velmi jasně zřejmy. Revoluce z 18 března byla dělnickou ve svých nástrojích; byli to dělníci, kteří ji provolali a podporovali: jejich hlas a jejich puška jí náležely. Ty dva měsíce Kommuny byli dělnickými dny. Socialní cíl je viditelný, méně podrobnost prostředků, nemožná k diskussi uprostřed zmatku a kouře střelného prachu. Všady dávaly dělnické demokracie hnutí tento význam; ve velkých průmyslových městech Německa a Spojených Států Severoamerických jako v továrních střediscích Anglie a Horní Italie ten dojem trvá. Vlády, jež by zneuznávaly tento veřejný a všeobecný pocit, byly by na více než špatné cestě; národy a vlády, pro něž starost o potřeby dělnické demokracie není ostatně zaujetím, stupňujícím se až k posedlosti, nemohou žíti. Proletariaty jsou basí, základy každého velkého lidu: je třeba, aby byli zdraví a silní. Nebylo by záleželo na Kommuně, aby toto zaujetí nebylo prvním ze všech na konci tohoto století.

S těchto různých hledišť, jež dostačí — třeba se ostatně dovésti omeziti —, bude světlá stopa, zanechaná Kommunou 1871, zářiti dlouhou dobu na obzoře v přítomnosti a v budoucnosti.

Takovým je, v klidu a chladnokrevnosti, jež skýtá ta dlouhá mezera, můj vládnoucí dojem a mé konečné ocenění.

Nedodávám než slovo. Kommuna byla vládou a revolucí, kde se nepočítali poctiví občané: těch byly davy . . . Mnohý vládní republikanský personal byl by mohl v tom směru tu hledati a nalézti příklady, důstojné, aby byly následovány.

KAREL NEJČ

Chceš silným sebe zvát?

Proud stříkal pod vesly, tvé zraky pýchou plály,
a žhavým přeludem tě v slunné modro vábil
kraj síly vzkypělé... Slůj! Neslyšíš, tam v dáli
jak peřej smrti řve?... Proč chvíš se úzkostí?

Sláb příliš, zbabělče, bys v prázdno přímo hlédl,
pro oči bojácné nad marnem příštích roků
tkaň barev sálavých jsi v pestrý povrch spředl
a zdáním síly strach svůj podle maskuješ.

Chceš silným sebe zvát? To kvítí vyrvi plané,
v snů prsti zbujelé a touhou zadýchané,
jimž pestří illuse břeh pustý budoucna!

V tom žití bezcenném čin jeden zbývá cenný:
Tam v tmy, kde peřej hřmí, loď vžeň vln přes hřebeny
a zdrť ji o skály a mři, vším pohrdnuv!

JORIS KARL HUYSMANNS

NA RUBY.

TO VŠE se zmítalo na březích, mezi gigantickými skladišti smáčenými prašivou a temnou vodou imaginarné Temže, v lese, stožárů, v háji trámů, prorážejících kalné oblaky firmamentu, zatím co ujížděly vlaky plnou parou do nebes, co jiné se valily do stok, vykrkávajíce ohyzdné výkřiky, vydavujíce proudy kouře jícny studní, co po všech boulevardech, po všech ulicích, kde křičely ve věčném soumraku monstruosné a patrné infamie reklamy, tekly proudy vozů mezi kolonnami lidí němých, zaměstnaných, s očima do předu, s lokty u těla.

Des Esseintes se rozkošně zachvíval, cítě se vmíseným do tohoto hrozného světa obchodníků, do této isolující mlhy, do této neustávající činnosti, do tohoto neúprosného ozubení, drtícího milliony vyděděných, jež filantropové rozněcovali, jako za útěchu, aby odříkávali verše a zpívali žalmy.

Pak vise pohasla náhle při zadrkotání fiakru, jež ho vymrštilo se sedátka. Vyhlédl dvířky; nadešla noc; plynové plameny blikaly uprostřed žlutavého kola v plné mlze; pruhy světla plavaly v kalužích a zdály se kroužiti kolem kol povozů, jež poskakovaly v tekutém a špinavém plameni; snažil vyznati se, spatřil Carrousel, a náhle bez důvodu, možná prostým odrazem pádu, jejž učinil s výše klamných prostorů, vrátila se jeho myšlénka až k vzpomínce na trivialný případ: připamatoval si, že sluha zanedbal vložiti, zatím co se na něho díval, jak připravuje jeho zavazadla, kartáček na zuby mezi utensilie jeho toilettních potřeb; tu přehlédl seznam zabalených předmětů; všechny byly urovnány do jeho tlumoku, ale rozmrzení, že byl tento kartáček opomenut, potrvalo, až když vozka, zastaviv, přerušil řetěz těchto vzpomínek a těchto lítostí.

Byl v ulici Rivoli, před *Gallignani's Messenger*. Dvě veliké výkladní skříně, oddělené dveřmi s matně broušeným sklem, pokrytými nápisy a opatřenými passe-partoutem, rámujícím výstřižky z novin a azurové proužky telegramů, nadýmaly se alby a knihami. Přiblížil se, přivábен pohledem na ty kartonáže z papíru holičské modře a zelné zeleně, vzorkované na všech okrajích stříbrným a zlatým větvovím, těmi plátěnými obálkami barvy světle hnědé, ošlejchové, husího trusu, rybízové, s černými proužky, vytlačenými studený i i želízky na deskách a hřbetě. To vše mělo protipařižský ráz, obchodnickou tvářnost, brutalnější a přece méně šerednou, než ráz a tvářnost vazeb harasových ve Francii; tu a tam, uprostřed otevřených alb, reprodukujících humoristické výjevy od du Mauriera a Johna Leeche, aneb ženoucích přes chromové pláně delirantní kavalkady Caldecottovy, objevovalo se několik francouzských románů, mísících v tyto vřesky tonů dobrácké a spokojené vulgarity.

Vyrval se posléze z tohoto pozorování, otevřel dvéře, vešel do širé biblioteky, plné lidí; cizinci, sedíce, rozkládali mapy a brebentili v neznámých řečích poznámky. Příručí mu přinesl celou sbírku průvodců. Usedl rovněž, převraceje tyto knihy, jichž flektilné kartonaže se ohýbaly mezi jeho prsty. Prohlížel je, zastavil se na stránce Baedekera, popisující Londýnská musea. Zajímal se o lakonické a přesné podrobnosti průvodce; ale jeho pozornost odbočila od staré anglické malby k nové, jež jej více vábila. Připamatoval si jisté ukázky, jež viděl na mezinárodních výstavách, a snil, že je snad opět uvidí v Londýně: obrazy Millaisovy, „Bdění svaté Anežky" tak měsíčné stříbřité zeleně,

obrazy Wattsovy, podivných barev, nastrakacené gummiguttou a indigem, obrazy načrtané chorobným Gustavem Moreauem, spěšně odbyté nedokrevným Michel-Angelem a retušované Rafaelem, ponořeným v modři; mezi jinými malbami si vzpomínal na „Udání Kaina", „Idu" a „Evy", kde ve vlastním a tajuplném amalgamu těchto tří mistrů prýštila zároveň vyumělkovaná a hrubá osobnost učeného a snivého Angličana, mučeného záchvaty prudkých tonů.

Všechny tyto malby útočily v davu na jeho paměť. Příručí, udiven nad tímto zákazníkem, jenž se zapomínal za stolem, otázal se ho, na kterém z těchto průvodců ustanovil svou volbu. Des Esseintes byl zaražen, pak se omluvil, zakoupil Baedekera a vyšel ze dveří. Vlhkost jím promrazila; vítr vál s boku, šlehal arkady svými dešťovými biči. — Jeďte tam, děl k vozkovi, označuje prstem ku konci galerie závod, jenž tvořil roh ulice Rivoli a ulice Castiglione a jenž se podobal svými bělavými okny, osvětlenými uvnitř, gigantické noční svítilně, hořící v tísnivosti této mlhy, v bídě toho nemocného počasí.

Byla to „Bodega". Des Esseintes zabloudil do velikého sálu, jenž se táhl jako chodba, podpírán pilíři z litiny, obrněného s obou stran jeho zdí vysokými sudy, položenými zcela zpříma na kantnýřích.

Ovinuty železem, břicho opatřené zuby ze dřeva, nápodobujícími věšák na dýmky, v jehož vrubech visely sklenice tulipánového tvaru s podstavcem do výšky; spodek břichu, prorážený a opatřený kohoutkem z pískovce, vykládaly tyto sudy, označené královským znakem na barevných etiketách jméno svého moku, objemnost svých boků, cenu svého vína, koupí-li se v sudu, v láhvi aneb ochutná-li se ve sklence.

V chodbě, zůstavší prázdnou mezi těmito řadami sudů, pod plameny plynu, jenž syčel na kohoutcích ohyzdného lustru, nabarveného železově-šedě, následovaly za sebou stoly, pokryté košíky s Palmersovými biscuity, slanými a sušenými koláči, taliři, kde se hromadily skopové sekaniny a sandwische, skrývající pod svými fadními obaly žhnoucí, hořčičné sinapismy, mezi plotem židlí, až do pozadí tohoto sklepení, ještě naloženým novými bečkami, majícími na svých vrcholcích malé soudky, ležící na boku, označené názvy, vyrytými žhavým železem do duboviny.

Vůně alkoholu zachvátila des Esseintes, když se usadil v tomto sále, kde dřímala silná vína. Rozhlédl se kolem sebe:

*

zde řadily se fudry, rozkládajíce celou serii portských vín, trpkých nebo lahodných, barvy ledvinovníkové nebo laskavcové, rozlišených pochvalnými epithety: „old port, light delicate, cockburn's very fine, magnificent old Regina"; tam, nadýmajíce svá hrozná břicha, tísnily se, bok po boku, ohromné fusty, obsahující martialné víno španělské, xerské víno a jeho odvozeniny, barvy páleného nebo surového topasu, víno san lucar, pasto, pale dry, oloroso, amontilla, slazené nebo natrpklé.

Sklep byl plný; opřen o roh stolu, čekal des Esseintes na sklenici portského, objednaného u gentlemana, jenž zrovna odzátkovával explosivné sodovky, obsažené v ovalných lahvích, jež připomínaly, přehánějíce je, ty gelatinové a klejové kapslíky, užívané lekárníky k zakrytí chuti jistých léků.

Všady kolem něho se v přebytku nadýmali Angličané: nemotornosti bledých clergymenů, oděných černě od hlavy až k patě, s měkkými klobouky, šněrovacími střevíci, nekonečnými svrchníky, posetými na prsou malými knoflíky, oholenými bradami, kulatými brejlemi, mastnými a plochými vlasy; měsíčkové tváře drštkářů a čumáky řeznických psů s krátkými a tlustými krky, s ušima jako rajská jablička, vínově červenými tvářemi, zakalenýma a blbýma očima, vousovými náhrdelci, podobnými náhrdelcům některých velkých opic; dále, na konci sklepení, dlouhý čahoun s koudelovitými vlasy, s bradou, opatřenou bílými chlupy jako spodek artičoku, luštil skrze mikroskop romanské minuskule anglického časopisu; naproti, jakýsi druh amerického kommodora, boubelatý a zavalitý, uzených tváří a bambulovitého nosu, usínal, divaje se, s doutníkem, zasazeným do huňatého otvoru svých úst, na rámy, zavěšené po zdech, obsahující oznámení šampaňských vín, marky Perriera a Roederera, Heidsiecka a Muma a hlavu mnicha se staženou kápí, se jménem, napsaným gothickými literkami, Doma Pérignona v Remeši.

Jistá ochablost objala des Esseintes v této atmosfeře strážnice; ohlušen žvaněním Angličanů, hovořících mezi sebou, posníval, vyvolávaje před purpurem portských vín, naplňujících sklenice, tvory Dickensovy, kteří je tak rádi pijí, zalidňuje imaginarně sklep novými osobami, zře tady bílé vlasy a rozpálené tváře Pana Wickfielda; tam flegmatický a zchytralý výraz a nesmiřitelné oko Pana Tulkinghorna, truchlivého prokuratora z Bleakhouse. Positivně, všickni se vyprostovali z jeho paměti, usazovali se v Bodeze se svými činy a se svými posuňky; jeho vzpomínky, oživené nedávnými četbami, dosahovaly neslýchané

přesnosti. Město romanopiscovo, dům dobře osvětlený, dobře vytopený, dobře opatřený, dobře uzavřený, láhve, pomalu vyprazdňované malou Dorritou, Dorou Copperfieldovou, sestrou Toma Pinche, zjevily se mu, plujíce jako teplá archa v potopě bahna a sazí. Zlenivěl v tomto fiktivném Londýně, šťasten, že jest pod střechou, naslouchaje, jak po Temži plují vlečné lodi, vyrážející pochmurné řevy, za Tuileriemi, poblíže mostu. Jeho sklenice byla prázdná; přes páru, rozptýlenou v tomto sklepě, ještě rozteplovaném kouři z doutníků a dýmek, pocítil, skles do skutečnosti, v této době smrduté vlhkosti malé zamrazení.

Požádal o sklenici amontillada, ale tu před tímto trpkým a bledým vínem oprchaly sladké malvacee anglického autora a vynořily se neúprosné revulsivy, bolestná prudidla Edgara Poea; studená můra sudu amontillada, člověka, zazděného v podzemí, ho zachvátila; benevolentní a obyčejné tváře amerických a anglických pijáků, zaujímajících sal, zdála se mu obrážeti mimovolné a kruté myšlénky, instinktivné a nenávistné zámysly; pak spozoroval, že osamotňuje, že je blízka hodina obědu; zaplatil, oderval se od své židle, a dostihl, všecek zmámen, dveří. Dostal vlhký políček, jakmile vykročil nohou; zaplaveny deštěm a nárazy větru, zmítaly reverbery svými malými vějíři z plamenů, aniž svítily; nebe, sestoupivši ještě o několik vrubů, snížilo se až na břich domů. Des Esseintes pozoroval arkady ulice Rivoli, ponořené v temnu a zatopené vodou, a zdálo se mu, že se nalézá v chmurném tunelu, vykopaném pod Temží; svírání žaludku mu připomněla skutečnost; došel k svému povozu, hodil kočímu adressu taverny v Amsterodamské ulici, poblíž nádraží, a podíval se na své hodinky: sedm hodin. Měl zrovna čas k obědu; vlak odjížděl až v osm hodin padesát minut, a čítal na svých prstech, počítal hodiny přepravy z Dieppe do Newhaven, řka si: — Jsou-li číslice ukazatele přesny, budu zítra, rázem půl jedné v Londýně.

Fiakr se zastavil před tavernou; znova vystoupil des Esseintes a vešel do dlouhého sálu, bez zlacení, hnědého, rozděleného přehradami po pás v serii pokojíků, podobných přepážkám v stájích; v tomto sale, rozšířeném u vchodu, týčily se na pultě hojné nádoby na pivo, vedle šunek, tak zakouřených jako staré housle, homaři, miniově zbarvení, marinované makrely, s kroužky cibule a syrových mrkví, krajíčky citronu, kytičkami bobku a dimianu, bobulemi jalovce a velkého pepře, plovoucími v kalné omáčce.

Jedna z těchto přepážek byla prázdná. Zmocnil se jí a zavolal mladého člověka v černém šatě, jenž se uklonil, drmole nesrozumitelná slova. Zatím co se připravoval příbor, prohlížel des Esseintes své sousedy; stejně jako v Bodeze prohlíželi ostrované s majolikovýma očima, karmazinovou pletí, rozvážnými nebo nafoukanými výrazy cizozemské listy; jedině ženy bez průvodců obědovaly pospolu, v důvěrném hovoru, robustní Angličanky s mužskými obličeji, se zuby, širokými jako lopatky, s nabarvenými tvářemi, jako jablko, dlouhýma rukama a dlouhýma nohama. Útočily se skutečnou ohnivostí na rumpsteak-pii, horké maso, pečené v žampionové omáčce a obalené stejně jako paštika kůrkou.

Ztrativ již tak dávno chuť, byl ohromen před těmito statnými ženštinami, jichž hltavost přiostřovala jeho hlad. Poručil si oxstailovou polévku, pochutnával si na této polévce z hovězí oháňky, zároveň mastné a jemné, tučné a silné; pak prozkoumal lístek ryb, objednal si haddoka, druh uzené tresky, jenž se mu zdál chvályhodným, a, zachvácen vlčím hladem, když viděl, jak se ostatní přecpávají, snědl roastbeef se zeměky a nalil do sebe dvě pinty ale, roznícen tou příchutí napižmované švýcarny, kterou vydává toto jemné a bledé pivo.

Jeho hlad se ukojil: ponimral se s kouskem modrého sýra Stiltonského, jehož sladkost se prosycovala hořkostí, popáral se skrojkem oškrabkového sýra, a pro změnu, splákl svou žízeň porterem, tím černým pivem, jež páchne lékořicovou šťavou, zbavenou cukru.

Oddychoval; od let již ani tolik nezhltal, ani tolik nevypil; tato změna zvyku, tento výběr nenadálých a pořádných pokrmů vzbudil žaludek z jeho spánku. Pohroužil se do své židle, zažehl cigarettu a chystal se ochutnati svou číši kávy, jíž smísil s ginem.

Déšť stále padal; slyšel jej bubnovati na okna, jež plafonnovala pozadí místnosti, a stékati v kaskádách do okapů; nikdo se v sále nepohnul; všichni se hýčkali, jako on, na suchu, před malými sklenicemi.

Jazyky se rozvázaly; ježto téměř všichni tito Angličané zdvihali, mluvíce, oči do vzduchu, usoudil des Esseintes, že se baví o špatném počasí; nikdo z nich se nesmál a všichni byli oděni šedým cheviotem, pruhovaným nankinovou žlutí a růžovou barvou pijavého papíru. Vrhl unešený pohled na své šaty, jejichž barva a střih se nelišily znatelně od oděvů ostatních

a pocítil uspokojení, že se v tomto prostředí křiklavě neodráží, že jest v jistém směru a povrchně, naturalisovaným občanem Londýnským; náhle se vytrhl. A hodina odjezdu? řekl si. Podíval se na své hodinky: za deset minut osm hodin; mohu zde téměř půl hodiny setrvati; a znova zase přemýšlel o projektu, jejž pojal.

V jeho sedavém životě jej vábily pouze dvě země, Holandsko a Anglie.

Vyslyšel první ze svých tužeb; nevydržev již, opustil kdysi Paříž a navštívil města Nizozemská, jedno po druhém.

V celku vyplynula krutá sklamání z této cesty. Předváděl si Hollandsko podle děl Teniersových a Steenových, Rembrandtových a Ostadeových, utvářeie si předem, ku své potřebě, neporovnatelné židovské čtvrti, tak pozlacené jako kordovské kůže sluncem; představuje si podivuhodná posvícení, neustálé chlasty po venkově; očekávaje tu patriarchalní dobromyslnost, tu veselou hýřivost, slavenou starými mistry.

Zajisté, Haarlem a Amsterodam jej okouzlily; lid, neočistěný, spatřený na opravdovém venkově, podobal se věru lidu, malovanému od Van Ostade, se svými neotesanými a hrubě urostlými dětmi a svými sádelně tučnými kmotrami, hrbolatými velikými prsy a velikými břichy; ale bezuzdné radovánky, rodinná obžerství, ani v nejmenším; v souhrnu musel to uznati, holandská škola v Louvreu jej zmátla; sloužila prostě za můstek pro jeho sny; rozmáchl se, skočil na falešnou stopu a bloudil v nevyrovnatelných visích, neodkrývaje nijakž na zemi té magické a realné země, v niž doufal, nevida naprosto na trávnících, posetých sudy, tanců venkovanů a venkovanek, plačících radostí, dupajících štěstím, nadlehčujících se samým smíchem ve svých sukních a ve svých brslenkách.

Ne, rozhodně, nic z toho všeho nebylo vidno; Hollandsko bylo zemí jako všechny ostatní, a, což jest více, zemí nijakž primitivnou, nijakž dobromyslnou, neboť tu řádilo protestantské náboženství se svými přísnými pokrytectvími a svými slavnostními ztuhlostmi.

Toto odčarování se mu navracelo; podíval se znova na své hodinky: deset minut jej dělilo ještě od hodiny odjezdu. Jest svrchovaný čas požádati o účet a odejíti, řekl si. Cítil svrchovanou tíži v žaludku a těžkost v celém těle. Hleďme, děl, aby si dodal odvahy, napijme se na posilněnou; a naplnil sklenici brandy, žádaje při tom svého řádu. Člověk v černém šatě,

s ubrouskem na ruce, jakýsi správce domu, se špičatou a holou lebkou, s šedavým a tvrdým vousem, bez knírů, se přiblížil, s tužkou za uchem, postavil se, s jednou nohou ku předu, jako zpěvák, vytáhl ze své kapsy zápisník, a, aniž pohlédl na svůj papír, s očima, upřenýma na strop u lustru, zapisoval a sčítal útratu. Prosím, řekl, vytrhnuv list ze svého zápisníku, a odevzdal jej des Esseintes, jenž jej prohlížel zvědavě jako vzácné zvíře. Jaký překvapující John Bull, myslil si, pozoruje tu flegmatickou osobu, jíž její oholená ústa dodávala také neurčitého zevnějšku podkormidelníka amerického loďstva.

V tom okamžiku se dvéře taverny otevřely; lidé vstoupili, přinášejíce ssebou výpach mokrého psa, v nějž se mísil uhelný čoud, srážený větrem do kuchyně, jejíž dveře bez kliky klapaly; des Esseintes byl neschopen hnouti nohama; sladké a vlahé vysílení šinulo se všemi jeho údy, zabraňovalo mu i vztahnouti ruku, aby zažehl doutník. Pravil si: Nuže, hleďme, vzhůru, třeba zmizeti; a bezprostřední námitky odporovaly jeho rozkazům. K čemu se hnouti, když možno tak skvěle cestovati na židli? Nebyl-liž v Londýně, jehož výpary, jehož ovzduší, jehož obyvatelé, jehož stravy, jehož nástroje jej obklopovaly? Čeho se mohl jen nadíti, ne-li nových sklamání, jako v Hollandsku?

Neměl již než kdy, běžeti na nádraží, a nesmírná nechuť k cestě, ovládající potřeba, setrvati klidně, se vnucovaly s vůlí, víc a více rozhodnou, víc a více tvrdošíjnou. Zamyšlen nechal míjeti minuty, utínaje si tak ústup, řka si: Nyní bylo by třeba vrhnouti se k dvířkám, mačkati se při zavazadlech; jaká nepříjemnost! jaká obtíž by to byla! — Pak, opakuje si opětně: Celkem pocítil a viděl jsem, co jsem chtěl pocítiti a viděti. Jsem nasycen anglickým životem od svého odjezdu; člověk by musel býti šíleným, aby šel ztratit, neobratným zmístěním, nehynoucích dojmů. Konečně, jaké poblouzení jen mne jalo, že jsem se pokusil zapříti dávných ideí, že jsem odsoudil poslušné fantasmagorie svého mozku, že jsem uvěřil, jako opravdový holobrádek, v nutnost, zvláštnost, zajímavost vyjížďky? — Vida, děl, pohlížeje na své hodinky, ale nadešla hodina návratu domů; tentokráte se zdvihl, vyšel, rozkázal kočímu, aby jej dovezl nazpět na Sceauxské nádraží, a navrátil se se svými zavazadly, svými balíky, svými kufry, svými čechely, svými deštníky a svými holemi do Fontenay, pociťuje fysické zemdlení a duševní znavení člověka, jenž dostihne svého obydlí po dlouhé a nebezpečné cestě.

XII.

Ve dnech, jež následovaly po jeho návratu, prohlížel des Esseintes své knihy, a při myšlence, že by se byl mohl od nich na dlouho odloučiti, chutnal stejně účinného uspokojení, jako to, jehož by byl požíval, kdyby je byl opět nalezl po vážné nepřítomnosti. Pod vlivem tohoto pocitu zdály se mu tyto předměty novými, neboť postřehl při nich krás, zapomenutých od doby, kdy je zakoupil.

Všechno, svazky, bibeloty, nábytek, nabylo v jeho očích zvláštního kouzla; jeho postel zdála se mu měkčí u porovnání s ložem, jehož zaujímal v Londýně; diskretní a němé obsluhování jeho sloužících jej nadchlo, když te byl zemdlen myšlénkou na hřmotivou žvanivost hotelových číšníků; methodické uspořádání jeho života činilo na něj dojem, že jest více přáníhodným, co náhoda putování se stala možnou.

Vzpružil se opět v této lázni zvyku, jíž umělé litosti vnukaly více posilující a toničtější vlastnost.

Ale hlavně jej zaujímaly jeho svazky. Prozkoumával je, sestavoval je znova na příhradách, pověřuje, zda od jeho příchodu do Fontenay parna a deště nepoškodily jejich vazeb a neposkvrnily jejich vzácných papírů.

Počal převraceti celou svou latinskou knihovnu, pak seřadil v novém pořádku specialná díla Archelana, Alberta Velikého, Lulla, Arnauda de Villanova, pojednávající o kabbale a tajných vědách; konečně prohlédl své moderní knihy, jednu po druhé, a s radostí konstatoval, že všechny zůstaly v suchu, neporušeny.

Tato sbírka jej stála pozoruhodné obnosy; nepřipouštěl, aby autoři, jež hýčkal, byly v jeho knihovně stejně jako v bibliotekách ostatních vryti na bavlněný papír, s cvočkovanými střevíci Auvergnana.

Dal si druhdy, v Paříži, zhotoviti pro sebe sama jisté svazky, jež dělníci, zvláště najatí, tiskli na ručních lisech; brzy se uchýlil k Perrinovi do Lyonu, jehož štíhlé a čisté typy se hodily k archaickým novotiskům starých knížek; brzy dal přivézti z Anglie nebo z Ameriky ku zhotovení děl přítomného století nové písmeny; brzy opět se obrátil na Lilleský závod, jenž měl od staletí celý soubor gothických liter; brzy, posléze, obléhal starobylou tiskárnu Enschedé v Haarlemu, jejíž slévárna chová patrice a matrice typů, zvaných typy civility.

A stejně jednal vzhledem ku svým papírům. Znaven, kdysi,

stříbřitými čínami, perleťovými a zlacenými japony, bílými wathmany, snědými hollandy, šedožlutě zbarvenými turkeyy a seychal-milly, a zhnusen rovněž mechanicky vyráběnými papíry, objednal si dle formy žebírkované, zvláštní papíry v starých manufakturách Vireských, kde se používá ještě pěchů, nedávno upotřebených k mědlení konopě. Aby uvedl trochu různosti do svých sbírek, dal si častěji expedovati z Londýna upravené látky, chloupkované papíry, ripsové papíry, a aby podporoval své opovržení bibliofily, připravoval mu obchodník v Lübecku zdokonalený svíčkový papír, modře malovaný, chřestivý, poněkud se lámající, v jehož těstě byly zlomky slámy nahraženy drobty zlata, podobnými těm, jež tečkují Gdánskou kořalku.

Opatřil si za těchto okolností jedinečné knihy, přejímaje neužívaných formatů, jež dával odíti Lorticem, Trautz-Bauzonnetem, Chambollem, nástupci Capéovými bezvadnými vazbami z antického hedvábu, z tlačené volské kůže, z kůže kapského kozla, vazbami vyplněnými, s polemi a s mosaikami, zdvojené tabinem aneb mórem, církevně ozdobené záponami a rohy, někdy i emailované od Gruel-Engelmanna oxydovaným stříbrem a světlými tavy.

Dal si tak vytisknouti podivuhodnými biskupskými literami starého závodu Le Clere díla Baudelaireova v širokém formatě, připomínajícím format missalů, na velelehkém japonském filtru, houbovitém, jemném jako dřeň bezu a nepostřehnutelně zabarveném, ve své mléčné bělosti, trochou růžova. Toto vydání, vytištěné v jediném exemplaři aksamitovou černí čínské tuše, bylo oděno z venčí a pokryto uvnitř obdivuhodnou a authentickou sviní kožÍ, vybranou mezi tisícem, pleťové barvy, celou vytečkovanou na místě svých štětin a ozdobenou černým krajkovím z tepaného železa, zázračně sestaveným velikým umělcem.

Toho dne sňal des Esseintes tuto neporovnatelnou knihu se svých příhrad a dotýkal se jí zbožně, čta opětně některá čísla, jež se mu zdála, v tomto prostém, ale neocenitelném, rámci pronikavějšími než obvykle.

Jeho podiv pro tohoto spisovatele byl bez mezí. Podle něho omezovali se v literatuře až dosud prozkoumávati povrchy duše aneb pronikati do její přístupných a osvětlených podzemků, odhalujíce, tu a tam, ložiska smrtelných hříchů, studujíce jejich žíly, jejich vzrůst, zaznamenávajíce, jako Balzac, na příklad, zvrstvení duše, posedlé monomanií nějaké vášně, ctižádostí, lakotou, otcovskou pitomostí, stařeckou láskou.

Bylo to, ostatně, znamenité zdraví cností a neřestí, klidná působnost průměrně utvářených mozků, praktická realita běžných idejí, bez idealu choroblivé depravace, bez nadsmyslna; v celku, objevy analityků se zastavovaly při dobrých nebo špatných rozjímáních, zatříděných Církví; bylo to prosté šetření, obyčejná bedlivost botanika, jenž sleduje z blízka předvídaný vývoj normalných rostlin, zasazených v přirozené půdě.

Baudelaire šel dále; sestoupil až na dno nevyčerpatelného dolu, dal se opuštěnými aneb neznámými chodbami, došel k těm okrskům duše, kde se rozvětvují obludné vegetace myšlénky.

Zde, u těch konců, kde dlí poblouzení a nemoci, mystické tetany, horká zimnice vilnosti, typhoidy a vomita zločinu, nalezl, sedě pod chmurným zvonem Nudy, děsná přechodná léta pocitů a myšlének.

Odkryl choroblivou psychologii ducha, jenž dosáhl října svých pocitů; vypravoval symptomy duší, vzácných bolestí, výsadných spleenem; ukázal vzrůstající kostižer dojmů, když tě nadšení, víry mládí vyschly, když tě nezbývá už než vyprahlá vzpomínka snášených běd, vytrpěných intolerancí, utrpěných příkoří intelligencemi, jež utlačuje absurdný osud.

Sledoval všechny fase toho žalostného podzimu, zře na lidského tvora, ochotného popuzovati se, obratného podváděti se, nutícího své myšlénky klamati se navzájem, aby lépe trpěl, hubě předem, dík analysi a pozorování, každou možnou radost.

Pak viděl v této rozdrážděné citlivosti duše, v této krutosti reflexe, jež zapuzuje překážející horoucnost oddaností, blahovolné pohany milosrdí, ponenáhlu vystupovati hrůzu těch letitých vášní, těch zralých lásek, kde jeden se ještě oddává, zatím co se druhý má už na pozoru, kde mdloba žádá po párcích dětenských pocelů, jejichž zdánlivá mladost zdá se novou, mateřských prostosrdečností, jejichž něha utišuje a povoluje, abych tak řekl, zajímavé výčitky neurčitého krvesmilstva.

Na skvělých stranách vyložil své míšenecké lásky, rozjitřené neschopností, kde se mají vyvršiti ty nebezpečné lži omamujících prostředků a jedů, zavolaných na pomoc, aby uspaly útrapy a umrtvily omrzelost. V období, kde literatura téměř výlučně přičítala bolest žití nehodám zneuznané lásky aneb žárlivostem cizoložstva, opomenul těchto dětských nemocí a studoval ty nevyléčitelnější, živější, hlubší rány, jež jsou vyryty sytostí, očarováním, opovržením do duší v troskách, jež přítomnost mučí, jež minulost odpuzuje, jež budoucnost děsí a uvádí v zoufalství.

A čím více des Esseintes čítal Baudelairea, tím více nalézal nevýslovné kouzlo u tohoto spisovatele, jenž v době, kde verše nesloužily již než k malbě vnějšího vzhledu bytostí a věcí, dospěl vyjádřiti nevyjadřitelné, dík svalnatému a masitému jazyku, jenž více než kterýkoli jiný měl tu podivuhodnou schopnost vymeziti, se zvláštní zdravostí výrazů, nejprchavější, nejnadechnutější choroblivé stavy vyčerpaných duchů a smutných duší.

Po Baudelaireovi byl počet francouzských knih, seřaděných na jeho příhradách, dosti omezený. Byl rozhodně necitelným k dílům, jimž diviti se jest věcí zručného vkusu. „Velikému smíchu Rabelaisovu" a „důkladné komice Molièrově" nedařilo se rozveseliti jej, a jeho nechuť k těmto šprýmům šla dokonce dosti daleko, že se neobával připodobovati je, s uměleckého hlediště, k lákavým kašparům, již napomáhají k veselosti posvícení.

Co se týče starých básní, nečetl než Villona, jehož melancholické ballady jej dojímaly, a, tu a tam, několik úryvků z d'Aubigné, jež mu mrskaly krev neuvěřitelnými jedovatostmi svých apostrof a svých anathemat.

V prose staral se velmi málo o Voltairea a Rousseaua, rovněž i o Diderota, jehož „Salony", tolik vychvalované, se mu zdály neobvykle naplněnými moralnými nechutnostmi a hňupskými snahami; v nenávisti ke všemu tomu haraburdí omezoval se téměř výlučně na četbu křesťanské výmluvnosti, na četbu Bourdalouea a Bossueta, jejichž zvučné a ozdobné periody mu imponovaly; ale s větší zálibou ještě chutnal těch zhuštěných jader do přímých a silných vět, jak je utvářeli Nicole, ve svých myšlénkách, a především Pascal, jehož přísný pessimism, jehož bolestná skroušenost mu šly k srdci.

Mimo několik těchto knih počínala francouzská literatura v jeho knihovně s tímto stoletím.

Dělila se na dvě skupiny: jedna objímala obyčejnou, profanní literaturu, druhá katolickou literaturu, specialnou, téměř neznámou literaturu, nicméně rozšiřovanou staletými a nesmírnými knihkupeckými závody ve všech koncích světa.

Měl odvahu blouditi mezi těmito hrobkami, a tak odkryl, jako ve světském umění, pod gigantickou navaleninou nejapností, několik děl, psaných opravdovými mistry.

Rozlišnou známkou této literatury byla stálá neměnnost její ideí a jejího jazyka; stejně jako Církev ztrvanlila prvotný tvar svatých předmětů, stejně též podržela ostatky svých dogmat a

zbožně zachovala schránku, jež je uzavírala, řečnický jazyk velikého století. Tak, jak to i prohlásil jeden z její spisovatelů, Ozanam, křesťanský styl neměl co činiti s jazykem Rousseauovým, měl výlučně používati dialektu, užívaného Bourdalouem a Bossuetem.

Vzdor tohoto tvrzení zavírala Církev, jsouc snášenlivější, oči nad jistými výrazy, nad jistými obraty, vypůjčenými od laického jazyka téhož století, a katolický idiom se poněkud vyplákl od svých massivných, těžkopádných frasí, hlavně u Bossueta, délkou jeho odboček a trapným spojením jeho náměstek; ale zde se omezily ústupky, a jiné by bez pochyby nebyly k ničemu vedly neboť, jsouc takto zbavena přítěže, mohla tato prosa dostačit omezeným látkám, jež projednávati se Církev odsuzovala.

(Pokračování)

KRITIKA.

KNIHY.

Jean Grave: **L'Individu et la Société.** Řada sečleněných článků, jež mají dokázati, že v společnosti anarchisticko-kommunistické nebude svoboda individua nijakž zkrácena. Mnoho je tu nového, dále a samostatně vybudovaného, ale přece zůstávají sporné body, které knihy nedají zplna akceptovati zastáncům individualitného anarchismu. V knize je velice mnoho nabádaného a přesvědčivého, svědčícího o svědomitém studiu a velké práci, jež ji staví mezi nejlepší díla anarchistické literatury.

Jan Osten: **Kancelářské obrázky.** Jsem úplně přesvědčen, že je p. *Osten* docela hodný mladý muž. Proto nechci též o jeho knize nic zlého říci. A dobrého *ne*mohu.

Adolphe Retté: **Oampagne première.** Kniha básní, velebících volný, nesevřený život v přírodě. Prostota a bezprostřednost primitivního člověka a vysoké zjemnění kulturního člověka má splynouti v jeden celek. Takový návrat k přírodě. Opojení jejími krásami. Radost svobodného tuláka Nová pouť za Velikým Panem. Po jeho vzkříšení touží básník, klada jej v protivu k Mučedníku Golgotskému v nejlepším výtvoru této knihy *„Le Vagabond"*.

Dr. Giovanni Rossi: **Utopie und Experiment.** Velice zajímavá kniha. Vedle dvou utopií *Rossiho*, jež se dobře čtou, řada článků od *Kropotkina*, *Gravea*, *Mosta*, *Malatesty* a j., týkajících se vesměs pokusů o uskutečnění anarchisticko-komunistické kolonie, pak množství zpráv o kolonii *Cecilii* v Brazilii, výsledky práce i příčiny nezdarů. Zajímavo, že *Rossi*, vyšed od kommunismu, v druhé své utopii, knihu uzavírající, kloní se více k zásadám individualistního anarchismu a na nich hledí budovati.

Richard Schaukal: **Meine Gärten.** Taková do sebe uzavřená, ztišená, sporá kniha. Melancholie věčné touhy a jejího věčného neukojení. Mnoho nadechnutého z niterného života, křehký pokus o realisaci snu pomocí umění. Najdou se v této sbírce čísla, jichž vůně nikdy nevyvane. Mnoho delikatnosti a aristokratické hrdosti je uzavřeno v těch stranách, prchajících z přítomna do minulosti, vzpomínkou a tužbou pestře vyzdobené.

V. P. Trnavský: **Sestry.** Má to býti *pražský román*, ale je to pouze nechutná historie o nezajímavých a odporných lidech, beze vší specifické pražskosti. To vše se mohlo státi v kterémkoli velkém městě. Umělecky je kniha tato velice nicotná, prázdná, ubohá. Pouhé zpravodajství, promíchané místy nechutnými výklady.

A. D.— Rudolf Strauss: **Novellen-Premièren.** Autor mluví poutavě o duševním stavu novellistiky a recitace, pak o podstatě recitace. Podle jeho názoru hynou mistrná díla novellistiky beze stopy, a teprve, když jich autor dobyl úspěchu jako dramatický autor, bývají vyhledána. Proto navrhuje per analogiam s divadlem „premiery novell", dosud netištěných a neznámých. Zdá se mi, že tato myšlénka je pro budoucnost plodnou. Ostatně, bylo by třeba praktických pokusů, k definitivnímu rozhodnutí.

H. Uden (Dr. J. Hruška): **San Remo.** *P. Hruška* jest zajisté znamenitým doktorem a výtečným purkmistrem — ale proč jen tuto svou reputaci tak houževnatě podrývá špatnými verši?!

DIVADLO.

Henrik Ibsen: **John Gabriel Borkmann.** Jako nekonečně smutná krajina s rozlehlými pláněmi, s hlubokými, mlčícími jezery a s těžkým vzduchem pod nebem, pokrytým hustými mračny, jež jen zřídka propustí světlý paprsek, s olověným vzduchem, v němž bloudí stíny lidí příliš hrdých, než aby ve svých bolestech vztyčovaly prosebné ruce, jsou náladou a ovzduším *Ibsenovy* práce. Takové rodinné katastrofy líčí se v nich v posledních zákmitech života. Tři vyhaslé sopky bojují tu spolu, nenávidí se k smrti, oddány plně snům, zachovaným z minulých časů, a žijící jen nadějí, že není možno, aby to, co nosí v sobě, nedošlo splnění. A kolem vše se hroutí, kácí a hyne. Mizí jedna stopa za druhou — před nimi zbývá jen šero, mlhy, mráz, jenž zabíjí. To, co mělo býti podporou, mstitelem a průvodcem, po čem toužili a oč se rvali, odchází; mládí, prudké, neurvalé, jde jinam, jinými, svými cestami, chce život, ne sebeobětování a boj pro myšlénky, jež vyrostly pod jiným nebem a jež mu jsou cizí. A tak zůstávají sami — zbytky, ruiny, a účtují. Tragedie stáří! A John Gabriel, ten vysoký, nietzscheovsky natřený muž, ten vlk, jemuž vylámali zuby, jenž svým ideám obětoval vše,

i lásku prodal, nemoha dočekati se, až přijde jeho doba, vychází ven v boj mezi živly, jež přemoci, bylo jeho životním cílem, a nad jeho mrtvolou, uprostřed chladné, mrazivé noci, smiřují se dvě z duše se nenávidějící ženy: to dvojí, co je rozvedlo, odpadlo. — Není to nejvyšší z *Ibsenových* prací, ale přece nejvyšší, co **N. D.** dovedlo podati literarně cenného za celou zimní saisonu. Jsou na tom viděti již šediny *Ibsenovy*, ale linie posledních jeho prací ve své výši neklesá. Dovede stále ještě v ostrém dialogu charakterisovati své osoby, několika na pohled všedními větami odhaliti celé hluboké taje jejich nitra a celý jejich komplikovaný, jako prales spletený, duševní život, postaviti je celé na jeviště, lidi s masem a krví, ne pouhé prázdné masky. — Sehrán byl *Ibsen* na *N. D.* docela bídně. Ta souhra byla nejvýš podařený, ale naprosto nemístný vtip.

Jan Červenka: **Opuštěný.** Myšlénka nebyla by zlá; trochu sice novelistická, stačila by snad přece na jednou práci divadelní, ovšem zájmu spíše psychologického; nebyla by pak zajisté vhodnou stravou pro velkou scénu. Ale autor chytil věc za docela špatný konec a zrobil z ní veselohru, nechutnou, únavnou, odpornou, trapnou a ve třetím aktě už zhola nesnesitelnou. První svou prací docílil pak ovšem jenom fiaska.

A. Duru: **Dvě svatby pana Darimonda.** Blbá slátanina bez hlavy a paty; zboží nejpochybnější pověsti; takové, kterého se každý jen trochu slušný člověk štítí. Ale naše slavná správa? Obrala si dle všeho za úkol, snížiti význam *N. D.* pod význam každé jen trochu lepší komediantské boudy. A zdá se dle nově provedených **Nájemníků pana domácího**, že je k tomu na nejlepší cestě a že se její snaha setká s nejlepším výsledkem.

Josef Jiří Stankovský: **Malý král.** Slavnostní představení — to je také taková specialita našeho divadla. Při každé příležitosti, některý měsíc i vícekráte, máme takový večer, vždy stejný již po celých více než deset let: ouvertura, prázdná deklamovánka, někdy dokonce i živý obraz. Na Olšanech odhalili pomník J. J. Stankovskému — honem slavnostní představení. Tentokráte bez živého obrazu, jinak vše, jako jindy. V deklamovánce, poněkud dlouhé, kterou zrobil p. Aug. E. Mužík, mluvilo se o J. J. Stankovském jako o nějakém geniu, jehož práce a památka nevymizí atd. Bylo to banalní i nepoctivé. Stankovský byl přece jenom literát, který nedostatky svého talentu dovedl zakrýti silnou vůlí a vytrvalou prací: dílo jeho nezanechalo stopy: zmizí docela. Byl příliš dítětem své doby, prosáklý plně svojim ovzduším; co psal svého, upracoval z cizího, bylo vše zděláno dle jejich potřeb; nešel před ní, mnohdy nedovedl jíti ani těsně s ní. *Malý král* je toho zjevným důkazem. Taková nevinná práce je to, sdělaná pečlivě dle starých »osvědčených« vzorů, kde si lidé k vůli publiku navzájem vyprávějí životopisy, naprosto naivní v nazírání na Valdštýnovu osobu a dobu, neškodná fraška.

K. K.

MALÍŘSTVÍ.

VÝROČNÍ VÝSTAVA V RUDOLFINĚ. Nikdy nevystoupí banalita, plochost a prázdnota »měšťanského umění« do ostřejšího světla, než při takovémto výročním trhu. Víte určitě, že všecko, co uvidíte dnes, jste viděli loni a že to uvidíte za rok zase. Je to zoufalá ironie viděti zase tytéž portrety šedivých profesorů a radů s jejich tučnými paničkami, totéž pomalované plátno genrovým svinstvem všeho druhu — viděti na sta bezduchých, jalových krajin, na sta pečlivě malovaných sádlem zalitých aktů pro salon měšťana. Letošní výstava se v každém ohledu povedla; má od portretů ctihodných vědců a učenců všecko až do portretu psa kteréhosi šlechtice, od drobných »zátiší« všecko až na ohromná historická plátna . . . Hle, největší attrakce výstavy, velebená svorně všemi kri-

tiky. P. *Brožíka*, »historického« malíře, obraz »*Tu felix Austria nube*«. Triumf českého malířství. Ohromné plátno, malované pro císařskou jídelnu, na němž je na 80 portretů své doby. Nutno se diviti — a hodně diviti. Zde poznáte, co je brokát, co hedvábí, co atlas, co samet, co zlato a co jen mosaz. To je úžasná virtuosita. Pravým kabinetním kouskem jsou však vysoké boty pana Ladislava ze Sternberka, největší to postavy. Teletina, z které jsou jeho jízdecké boty zhotoveny, je napodobena s pochopením a štěstím neobyčejným. Pořadatelstvo výstavy provádí od několika let nemilosrdný a zlomyslný kousek. Vyhradilo pro české malíře zvláštní síň. Co dříve bylo rozstříklé, je nyní pohromadě. Zde teprve si uvědomíte celou tu bídu a zoufalost, v níž naše umění vězí. Žádný vývoj, žádný postup. Ti staří mají konečně právo na své copy — ale což mladí a nejmladší. — Jak je to všecko jalové, hluché, bez kusa snahy po revoltě, bez vášnivějšího výkřiku a skoro všecko počítané na prodej! Co znamená konečně taková sebe smělejší virtuosita a bravura p. *Schusserova*. To je jen forma, stále vnějšek, povrch . . . A tak jdete apathicky kolem — nic vás nechytí, nic nezaryje se vám do duše, nikde nepromluví k vám moderní člověk, moderní umělec. Z nejmladší generace dokázal pan *Urban* »*Zlatem*«, jak těžko jí řešiti psychologický problem vnějšími, akademickými prostředky. Pokus naprosto selhal — avšak jen se p. *Urbane* nelekejte těch varovně starostlivých hlasů mladých šosáků, kteří považují vaše osvětlení za »nemožné«, proto že nemůže jejich mozeček kontrolovati; nechápou, že jste se pokusil o něco psychického. Aspoň něco *chcete*, a to je už u českého malíře tolik mnoho — tolik mnoho . . . Ze starších českých malířů vzbudí vzpomínku svými krajinářskými studiemi p. *Hanuš Schwaiger*. Vzpomenete ihned na jeho pohádkové groteskní listy plné originality a plné velikého umění. Z těch cizích »mistrů«, kteří nás každoročně maltretují svými genry, neapolskými nocemi atd., málokteré jméno stojí za pozornost. P. *Ludvík von Hoffmann* má tu dvě plátna, plná nálady. Obraz »*Při západu slunce*« je svým individuelným nazíráním na italskou krajinu překvapující. A tak přicházím k vzácnému umělci, jenž po několik již let obesílá vytrvale naši výstavu. Je to p. *Macaulay Stevenson*. Jeho umělecké nazírání na krajinu je neobyčejně hluboké. On je tam suverenem, kam se poštěstilo jen málo umělcům. Abych aspoň někoho jmenoval, je to na př. p. *Boecklin* ve svých »*Todteninsel*« a »*Still*«. Krajiny p. *Stevensonovy* jsou korrelaty realného k psychickému, jsou neobyčejně delikatní odrazy reality. Nikdo dosud nedovedl vystihnouti ticha noci tak, jako on, nikdo nedovede vystihnouti nálady do mlh rozplizlé luny v její nádherné zlatově antimonové záři, jako on, nikdo nedovede namalovati oním stříbřitě šedým zázračným tonem kouzelného jasnošera, jako on. To je psychické šeření, psychická atmosféra, kde vznikají a rozplývají se představy. Na jeho obrazech neuvidíte ani jediné ostré hrany, ani jedné prudké skvrny, právě tak, jako realná hrana, realná linie, realná absolutnost barvy není vůbec v psychickém. Jeho malé krajiny jsou přímo zázračné; vše plove ve zvláštním lesklém šedavém tonu, kterýmž tento umělec dovede vystihovati nejjemnější nuance všech barev. Není v jeho krajinách mnoho: Skupina jakýchsi stromů, sotva zřetelná stezka, kus podivného nezřetelného nebe — a to je vše. P. *M. Stevenson* je vyvrcholením všeho, co se dosud v krajinném vykonalo, je na nejvyšším bodě. Hluboký, tichý, ojedinělý umělec. Vystavuje letos tři obrazy: *Reverii*, *Krajinu* a *Pastorale*.

K. H.

OPRAVY.

Na straně 75 řádek 13 zdola místo „tvorby“ čtěte „trochy“. ✠ Na str. 80. ř. 6 shora místo „mrçellské“ čtěte „marçellské“. ✠ Na str. 81 ř. 5 a 6 místo „znova jako“ čtěte „znova. Jako“. ✠ Na str. 84 ř. 5 zdola místo „Alghieri“ čtěte „Alighieri“.

Vydavatel a redaktor **Arnošt Procházka**. — Tiskem **Emanuela Stivína** v Praze.

CHARLES DOUDELET

DOBRÝ PASTÝŘ

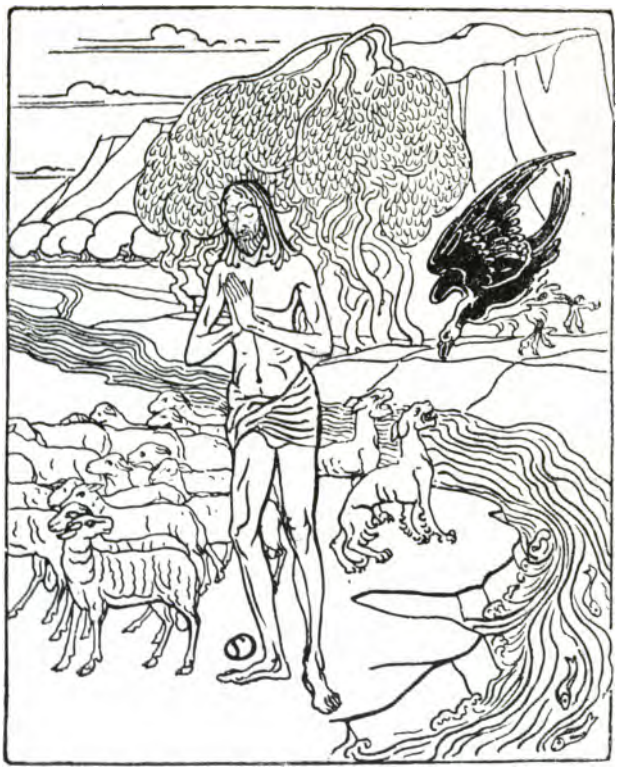

KAREL HLAVÁČEK

Charles Doudelet.

DNES bude asi málo těch šťastných, pro které bude vzácnou sen sací umění p. *Doudeletovo*. Neboť chutnati tuto hořkou a naivní duši znamená proklíti své otce, proklíti své vychovatele a učitele, vrhnouti jich esthetický zákonník daleko přes palubu, na vždy zříci se klamných krás povrchu, zapříti kult formy a udiveně se zadívati pod povrch, za obzor hmoty, vnímati barvy, tony a vůně širší a svěžejší, pocítiti tajemnou fluktuaci tam, kde dřív nebylo stopy po životě, zaleknouti se záhadné souvislosti vlastní existence s existencí nepatrných jevů, o kterýchž se ani dříve nesnilo . . . A to všecko vzbuzuje v našem nitru tajnou plachost, bázeň, nejistotu; cítíme, jak fysické naše oko zkvasilo a přes to jak vidíme jasněji a dále, neskonale jasněji a dále. Propadáme do sebe, a udiveně civíme na ten ohromný kosmos nových kreací, jehož černá opona se před námi vyhrnula. Galvanisuje se to naše duše k životu, tajemný vliv cizích prstů ji magnetisuje, naše oči, znavené dlouhým spánkem, se probouzejí pod hlubokým pohledem cizích očí fascinujících a chvějí se závratí, nevědouce proč.

Takové je umění p. *Doudeletovo* — psychický odlesk života, který je stálou modlitbou a vzýváním. Umění to je co do formy tvrdé, slehlé, vyjadřuje se úžasně jednoduše, svrchovaně ***primitivně.*** Je obdařeno zázračnou mocí všechen povrch jevu *synthetisovati* v několik jednoduchých čar, které jsou plny překvapující originalnosti, suggestivní síly a naivity, čar, které zdají se však naprosto bizarními a směšnými fysickému oku, neb ono jich nikdy nezřelo a neuzří. Umění to je málomluvné, zamlklé, do sebe zavřené. Je na něm patina onoho hrdého krevního přátelství s chaldejskými kreslíři a neznámými mistry Středověku. Je na něm znát hrdé vědomí, že jest si jisto, jak málo je těch, kteří mohou stanouti před ním zaraženi a rozechvěni. Jeho zdánlivě nepatrné čáry, načrtnuté v podivně měřených vzdálenostech, čáry nezvykle křižujících se osnov, zdají se míti tuže methodickou kvalitu s oněmi tichými, jednoslabičnými zvoláními dialogů p. Maeterlinckových, které illustrují . . . Jeho linearně tažené krajiny závratně dalekých perspektiv, jeho primitivní zaklínací předsíně, jeho linearné lesy, plné tajemných temnot, jeho širé výhledy na linearné vody mlčící, smutné a hluboké, jeho

větry hnaná, těžká, houbovitě visící mračna, jeho ze železa lité zámky, postavené na stezkách uprostřed lesů, opuštěné zámky, z jejichž dokořán otevřených oken šlehají bílé pruty světla do tmy, jeho chomáče nardu, jenž chytá pod nohami kráčejícího anděla na suchých geometricky řezaných březích a skalách — to vše je svět kreací nám tolik vzdálených a tak blízkých několika kapitolám ze života *Ruysbroecka Podivuhodného*, tak blízkých mnoha scénám z *Maeterlincka*, a tak zcela blízkých oněm hořkým a svatým dobám, kdy umělci prosternací, postem, modlitbou, zaklínáním a tělesnými mukami umrtvovali tělo a probouzeli svou duši k životu, připravujíce se k svému dílu.

RICHARD DEHMEL

Naše hodina.

Již tmí se; pod, jdi domů,
pod! Kaštanových listů splet
se po nás jako drápy vzpíná.
Je příliš osamělo tady, příliš dusno
pro nás.

Neb hleď: tvé ruky linie,
hleď, mým jsou příliš podobny.
Ty zdála's pojednou se mi tak příbuznou,
tak z dříve známou,
snad z jiné říše.

Já sestru měl, ta mrtva je.
Tak němá nebuď, jak bys hluchou byla!
Mrak večerní tak rudě kouří
listovím mladým,
jak by nám krvesmilstvem hrozil.

Slyš! Ano, divě tak a nenadále,
jak nyní slavík tady pěl,
se chvěje srdce tvé v mé ruce.
My víme to; to stačí
pro nás.

C.-ALBERT AURIER

Subtilní vladař.

Ve hvězdném zlatě barbarských dalmatik
s líčenou pletí, s vlasy rudě sbarvenými
já trůním, opovrhuje nahotou attickou,
v královské kůži, kamž se vtělil sen můj...

S úsměškem zřím, jak císařství se smrtí zápasí
ve smíších cirků a v jokeyů výkřicích,
a strašlivá ta zhouba našeptává mi
subtilní verše, zkvetlé koketními slovy!...

Jsem Basileus, dilettant a divoch!
Má katédra je čisté zlato pod nebesy z tabinu...
Když mluvím, pravili, že z úst mi padají
andělé, safíry a rubíny a květy.

ADOLF DONATH

Töne.

Mein ist die Nacht,
In der die Rosen wachen:
Die bleiche Nacht,
Die alle Männer fliehn;

Mein ist die Nacht,
In der die Geister lachen:
Die blaue Nacht,
Zu der die Mädchen ziehn;

Mein ist die Nacht,
Da alle Lüfte glühen:
Die Sommernacht,
Die jedem Flüstern lauscht;

Mein ist die Nacht,
Da Herbstzeitlosen blühen:
Die kalte Nacht,
Die alles Leid umrauscht.

Wien.

LOUIS LE CARDONNEL

Trojverší.

Sníh v noci gázové,
a lesky nimbu na čele,
hle, svètice a její anděl jdou
spiti extasí, spiti extasí.

Jich sledujice stín, jenž dlouží se
ve svitu luny hlubokém,
dva na violy drnkajíci jdou
spiti snem, spiti snem.

A opouštějice tmavou hrobku,
kde jejich kosti měly dlouhou chvíli,
dva kostlivci, již vrávorají, jdou
spiti lunou, spiti lunou.

REMY DE GOURMONT

Zlý květ.

JAK jsem šel mimo květy, mimo síň, kde květy se pyšní i omdlévají, ucítil jsem vůni rozněcující a krutou, vůni tak mysteriosní, že mne zabolelo u srdce. I vstoupil jsem do květinové síně a řekl:

— Paní, prosím vás o to, dejte mi ten květ jediný a trojí, jenž páchne trojí vůní růže, slunečnice a jasmínu, ten květ bytostný a krutý, jehož vůně absurdná a vzdálená působí mi takovou bolest u srdce.

— Pane, nemáme již jasmínů, ani růží, ani slunečnic a mluvíte-li o květu novém, rcete mi jeho jméno, znám jména všech květů, jež chtějí zemříti na ňadru žen či v loži milenců.

— Paní, ten květ jediný a trojí není květem novým, byl skoro právě tak stár, jako já, avšak bojím se, že zemřel za bouřlivého večera.

— Pane, neprodáváme květů mrtvých. Všechny naše květy jsou čerstvé, mladé a plné lásky; žijí ve vodě, mezi mátou a rákosím.

— Paní, nevím, je-li mrtev či živ, však čichám jeho vůni, jeho bolestnou vůni, jež mi působí bolest u srdce. Oh! rcete mi, odkud pochází ta vůně záští?

— Pane, pochází nejspíše z vašeho srdce, z vašeho ubohého srdce nemocného. Jsou vůně květů, jež po celý život cítíme, poněvadž jsme je ucítili za jednoho bouřlivého večera. Nemluvil jste o bouřlivém večeru?

— Paní, květ je zde, dejte mi jej. Ucítil jsem jeho vůni, jda mimo, a vstoupil jsem do květinové síně, přivolán jeho vůní, rozněcující a krutou. Dejte mi květ, jejž chci, květ lásky a záští.

— Pane, hledejte sám ten květ mezi květy, zatím co vložím do vody tyto veliké kosatce knížecí.

— Paní, je tady, našel jsem jej. Byl docela sám, celý pomačkaný pod náručím kozího listu. Docela sám, neboť není než jediný na světě. Cítíte tu vůni bouře, slz a štěstí?

— Pane, necítím než vůni stepi nebo pisčitého břehu. Je to kvítek kručinky, přinesený větrem mezi úponky kozího listu. Je svadlý, sežloutlý a ošklivý.

— Paní, je živý, je zlatistý, je roztomilý. Má tvar malého srdce nevinného neb slzy voskovice. Cítíte tu vůni voskovice, lásky a smrti?

— Pane, necítím žádné vůně, však neřekl jste mi růže, slunečnice a jasmín? Krásný věnec, diskretní a vonný. Vezmeme čajové růže, a jako listí barvínek.

— Paní, to jest jediný květ, jehož jest mi třeba, tato malá slza, toto malé srdce žluté, avšak zaplatím vám jej, libo-li, cenou nejkrásnějších věnců smutečních?

— Pane, dávám vám je, to malé srdce žluté, dávám vám je z celého svého srdce.

— Paní, děkuji vám z celého svého srdce.

Na prahu květinové síně, a již za dveřmi, obrátil jsem se a řekl:

— Paní, byl jsem již tak nešťasten, že jsem šel takového dne mimo květinovou síň, dne, kdy byly u vás takové vůně záští, že mne z nich u srdce zabolelo. To je velmi zlý květ, Paní, jejž jste mi dala, malé srdce slz, lásky a smrti. Řekl mi věci, kterých mi neměl říci, Paní, ten květ, jejž nesu, abych jej zabil. Probodnu mu srdce, Paní, protože nemiluji upomínek lásky, ani sentimentálních hříček, ani květů, jež se najdou ve starých obrázkových knihách, ani těch, jež vítr skrývá v úponkách kozího listu. Mám proto důvody, Paní, důvody velmi správné, jichž vám neřeknu a kterýchž, prosím vás, byste neuhodla. Budoucně střezte své kozí listy a kéž necítím již, jda mimo květinovou síň, té nesnesitelné vůně lásky.

Avšak z opatrnosti vyhýbám se květinové síni, síni, kde ironické, květy lásky, mládí a smrti se pyšní a omdlévají.

HANS BENZMANN

Parzival.

Horch, über das blühende Heidekraut
Träumt zierlicher Glocken Silberlaut —
Schrill warnt ein scheuer Rebhahnruf
Vor eines Rössleins tappendem Huf —
Wer reitet über die Haide?

Und hell ein Wiehern und ein Geschnauf;
Aus wilden Rosen taucht es auf:
Ein Rösslein weiss und ein Rittersmann,
Der hat ein Kleid von Seide an,
Ein Kleid von roter Seide!

Dass Rösslein niest in den frischen Klee,
Der Ritter lacht: „Mein Rösslein, heh!
Frisch über Dorn und Sonnenbrand,
Es ist eine Lust das ganze Land,
Es macht mich frei vom Leide!“

„War meiner Seele tauber Knecht,
Macht's keinem auf der Welt gerecht,
Drum ritt ich aus dem finstren Thor:
Zu meinem Gott wollt ich empor —
Und sah die blühende Haide . . .

Hier lacht mich alles fröhlichs an,
Hier werd' ich Kind, hier werd' ich Mann,
Hier bin ich klar und deute nicht
Und träume nur im goldnen Licht,
Hier bin ich frei vom Leide!“

Und er singt und lacht und lacht und singt,
Das Thorenglöcklein leise klingt, —
Und wieder ein schriller Rebhahnruf, —
In Rosen gedämpft des Rössleins Huf, —
Und weite blühende Haide . . .

Berlin.

JORIS KARL HUYSMANS

NA RUBY.

TENTO jazyk, neschopný vrhnouti se na vrstevnický život, učiniti viditelným a dotknutelným nejprostší vnějšek bytostí a věcí, nevhodný vysvětliti spletité úskoky mozku, lhostejného k stavu milosti, vynikal nicméně při odtažitých látkách; jsa užitečný při diskussi nějaké kontroverse, při demonstraci nějaké theorie, při nejistotě nějakého komentáře, měl, více než kterýkoli jiný též, nutnou autoritu, potvrditi bez diskusse hodnotu nějaké doktriny.

Na neštěstí zmocnila se tady jako všady nesčíslná armáda zkostnatělých pedantů svatyně a potřísnila svou nevědomostí a svým nedostatkem nadání její přísné a vznešené vzezření; k dovršení nehody vmísily se tu pobožné a neobratné sakristie a nerozumné salony vynášely stejně jako genialná díla bídné žvásty těchto žen.

Des Esseintes byl tak zvědav, že četl mezi těmito díly práce paní Swetchinové, té ruské generalky, jejíž dům byl v Paříži vyhledáván nejhorlivějšími katolíky; vydávaly pro něho nezvyklatelnou a úmornou nudu; byly více než špatné, byly nijaké; vzbuzovalo to představu ohlasu, zachyceného malou kaplí, kde pedantsky se pitvořící a pobožnůstkářské množství mumlá své modlitby, táže se, tichým hlasem, na své zdraví, opakuje si s tajuplným a hlubokým výrazem několik městišť o politice, o proroctvích barometru, o přítomném stavu atmosféry.

Ale bylo tu ještě horší: diplomovaná laureatka Institutu, paní Augustus Craven, autor knih *Vypravování sestřino*, *Eliana*, *Fleurange*, vynášených s velikou podporou serpentů a varhan veškerým apoštolským tiskem. Nikdy, ne nikdy si nepředstavoval des Esseintes, že by se mohly napsati podobné bezvýznamnosti. Tyto knihy byly s hlediště koncepce tak hloupé a byly napsány tak hnusným jazykem, že se tím stávaly téměř personellnými, téměř vzácnými.

Ostatně nebylo to mezi ženami, kde mohl des Esseintes, jenž měl málo svěží duši a jenž byl málo sentimentalným svou povahou, nalézti literarní útulek, upravený podle svých vkusů.

Namáhal se nicméně a s pozorností, jíž nemohla žádná netrpělivost zmenšiti, chutnati dílo dcery genialnosti, Panny s modrýma punčochama té skupiny; jeho úsilí se nezdařila; nezakousl se do toho *Deníku* a do těch *Dopisů*, kde Eugénie

de Guérin velebí bez diskretnosti zázračný talent bratra, jenž rýmoval s takovou prostoduchostí, s takovým kouzlem, že by bylo třeba rozhodně vrátiti se k dílům p. de Jouy a p. Écoucharda Lebruna, aby se nalezlo i tak odvážné i tak nové!

Snažil se rovněž marně pochopiti rozkoší těch děl, kde se odkryjí taková vypravování, jako toto: „Zavěsil jsem dnes ráno vedle tatínkova lože kříž, jejž mu dalo včera malé děvče.“ — „Já a Mimi jsme pozvány, abychom se súčastnily zítra zasvěcení zvonu u p. Roquierse; tato cesta není mi nemilou;“ — kde se odhalí události této závažnosti: „Právě jsem si zavěsila na své hrdlo pamětní peníz se svatou Pannou, který mi Luisa poslala jako ochranu proti choleře;“ — poesie tohoto druhu: „O krásný paprsku měsíční, kterýž's padl na evangelium, jež jsem četl!“ — Konečně pozorování tak pronikavá a tak jemná, jako toto: „Když vidím jíti mimo kříž člověka, jenž se pokřižuje nebo sejme svůj klobouk, dím si: „Hle, křesťan jde mimo.“

A to pokračovalo tímto způsobem bez ustání, bez poklidu, až Maurice de Guérin zemřel a jeho sestra jej oplakávala na nových stránkách, psaných vodnatou prosou, kterou zdobily tu a tam kousky básní, jejichž ponižující ubohost posléze des Esseintes naplňovala útrpností.

Ah! nebylo třeba se chlubiti, ale katolická strana byla velmi málo choulostivou ve volbě svých chráněnců a velmi málo uměleckou! Tyto lymfy, jež tolik hýčkala a pro něž vyčerpala poslušnost svých listů, psaly všechny jako klášterní školačky bezbarvým jazykem, v jednom z těch výtoků frase, jichž nezadrží žádný svraskavý prostředek!

Tak se des Esseintes odvracel s hrůzou od této literatury; ale nebyli to ani moderní mistři kněžství, jež mu skýtaly dostatečných náhrad, aby vyléčil své ošklivosti. Tito byli bezvadní a korrektní kazatelé nebo polemisté, ale křesťanský jazyk se stal posléze v jejich řečech a v jejich knihách impersonellným, strnuv v rhetorice o předvídaných pohybech a poklidech v řadě period, sestrojených podle jediného vzoru. A skutečně psali všichni duchovní stejně, s trochu více nebo s trochu méně nenucenosti aneb emfase, a rozdíl byl téměř nullným mezi šedivostmi, načrtanými NN. SS. Dupanloupem nebo Landriotem, La Bouilleriem nebo Gaumem, Domem Guérangerem nebo otcem Ratisbonnem, Monsignorem Freppelem nebo Monsignorem Perraudem, RR. PP. Ravignanem nebo Gratrym, jesuitou Olivainem, karme-

litanem Dosithéem, dominikanem Didonem nebo bývalým převorem Svato-Maximinským, Reverendem Chocarnem.

Des Esseintes na to často myslil: bylo by třeba velmi opravdového talentu, velmi hluboké původnosti, velmi zakotveného přesvědčení, aby se rozjihl tento jazyk, tak studený, aby se oživil tento veřejný styl, jenž nemohl snésti žádné myšlénky, jež by byla nepředvídanou, žádné these, jež by byla statečnou.

Nicméně existovalo několik spisovatelů, jejichž žhnoucí výmluvnost roztavovala a svíjela tento jazyk, Lacordaire především, jeden z mála spisovatelů, jež od let Církev zplodila.

Uzavřenému, stejně jako všichni jeho spolubratři, v úzký kruh orthodoxných spekulací, nucenému, jako oni, přešlapovati na místě a nedotýkati se než myšlének vyslovených a posvěcených Církevními Otci a rozvinutých mistry kazatelny, podařilo se mu skytnouti změnu, omladiti je, téměř je modifikovati personellnější a živější formou. Tu a tam v jeho Konferencích v Notre-Dame nálezy výrazů, odvážnosti slov, akcenty lásky, skoky, výkřiky radostí, střeštěné výrony, jež působily, že věkovitý styl pod jeho perem kouřil. Pak byl v něm nad nadaného řečníka, kterým byl tento obratný a sladký mnich, jehož zručnosti a jehož úsilí se vyčerpaly v nemožné úloze smířiti liberalné doktriny společnosti s autoritářskými dogmaty Církve, temperament vřelé lásky, diplomatické něhy. Tu objevovaly se v jeho dopisech, jež psal mladým lidem, pocely otce, pobízejícího své syny, úsměvná pokárání, dobromyslné rady, shovívavá odpuštění. Některé byly rozkošné, kde přiznával všechnu svou labužnost příchylnosti, a jiné byly téměř imposantní, když podpíral odvahu a rozprašoval pochybnosti neotřesnými jistotami své Víry. V celku vtiskoval ten pocit oteckosti, jenž nabýval v jeho peru cosi delikatného a ženského, jeho prose akcent, jedinečný mezi vši klerikalnou literaturou.

Po něm se činili velmi vzácnými duchovní a mniši, kteříž měli jakoukoli individualitu. Nanejvýše mohl snésti četbu několika stran jeho žáka, abbého Peyreyvea. Zanechal dojemných životopisů svého mistra, napsal několik milých dopisů, složil články ve zvučném jazyku diskussí, pronesl panegyriky, kde vládl přílišně deklamatorský ton. Zajisté, abbé Peyreyve neměl ani vznětů, ani ohňů Lacordaireových. Byl příliš knězem a příliš málo člověkem; tu a tam nicméně propukala v jeho kazatelské rhetorice zajímavá přirovnání, širé a solidné věty, téměř vznešené vzlety.

Ale bylo třeba dojíti k spisovatelům, kteří se nepodřídili Odinaci, k světským spisovatelům, přípoutaným k zájmům katolicismu a oddaným jeho věci, aby se nalezli prosaisté, jež by zasloužili, abychom se zastavili.

Biskupský styl, tak banalně užívaný prelaty, se opět vzpružil a nabyl, v jistém směru, samčí síly u hraběte de Falloux. Pod svým umírněným zevnějškem vypocoval tento akademik žluč; jeho řeči, pronesené r. 1848 v Parlamentu, byly rozvláčné a matné, ale jeho články, umístěné v *Korrespondentu* a sloučené pak v knihy, byly kousavé a ostré pod přehnanou zdvořilostí své formy. Jsouce složeny jako slavnostní řeči, obsahovaly jistou trpkou vervu a překvapovaly nesnášenlivostí svého přesvědčení.

Hrabě de Falloux, polemik nebezpečný svými léčkami, lstivý logik, dávající pocítiti ostruh, zasahující z nenadání, napsal též pronikavé stránky o smrti paní Swetchinové, jejíž dílka sebral a již ctil zrovna jako svatou.

Ale opravdu se projadřoval talent tohoto spisovatele ve dvou brožurách, vyšlých jedna r. 1846 a druhá r. 1880, z nichž tato poslední otitulována *Národní jednota*.

Roznícen chladnou zuřivostí, tento nesmířitelný legitimista, bojoval tentokráte, proti svým obyčejům, tváří v tvář, a vrhal na nevěřící jako závěr ty fulminantní invektivy:

„A vy, systematičtí utopisté, kteří nehledíte k lidské povaze, pomahači atheismu, živení chimerami a nenávistmi, emancipatoři ženy, ničitelé rodiny, genealogové opičí raçy, vy, jichž jméno bylo nedávno pohanou, buďtež spokojeni: vy budete proroky a vaši žáci budou kněži mrzké budoucnosti!“

Druhá brožura měla tento název: *Katolická strana*, a byla namířena proti despotismu *Universa*, a proti Veuillotovi, jehož jména nechtěla pronésti. Zde počínaly opět lstné útoky, jed prosakoval pod každou z těchto řádek, kde kavalír, pokryt modřinami, odpovídal opovržlivými sarkasmy na kopance zápasníkovy.

Oni dva představovali dobře obě strany Církve, kde se rozpory mění v neústupné nenávisti; de Falloux, hrdší a obmyslnější, náležel té liberalné sektě, v níž byli již shromážděni i de Montalembert a Cochin, i Lacordaire a de Broglie; náležel úplně celý ideím *Korrespondenta*, revue, jež se usilovala pokrýti pokostem snášenlivosti pánovité theorie Církve; Veuillot, odhalenější otevřenější, zavrhoval tyto škrabošky, dosvědčoval bez váhání

tyranii ultramontanních vůlí, doznával a požadoval zcela nahlas nemilosrdného jha svých dogmat.

Tento si zhotovil pro zápas zvláštní jazyk, kde bylo něco z La Bruyèrea a z předměstského Neotesance. Tento polouslavnostní, polousprostý sloh nabýval, když jim mávala tato brutální osobnost, strašné tiže zabijáku. Jsa neobvykle tvrdošíjným a statečným, ubil tímto hrozným nástrojem i svobodné myslitele i biskupy, tluče, kam ruka dopadla, narážeje jako tur na své nepřátele, nechť si náleželi kterékoli straně. Jsa v nedůvěře u Církve, jež nepřipouštěla ani toho podloudnického slohu, ani těch pos zápasiště, vnutil se nicméně tento špinavý řeholník svým velkým talentem, srocuje za sebou všechen tisk, jemuž vyčesal až na krev ve svých *Pařížských výpaších*, vzdoruje všem útokům, sprostuje se kopanci všech nízkých pisálků, snažících se mu skočiti mezi nohy.

Na neštěstí neexistoval tento nepopíraný talent než v pěstním zápase; v klidu nebyl Veuillot již než prostředním spisovatelem; jeho básně a jeho romány vzbuzovaly soustrast; jeho pepřený jazyk vyvětral, že by se do něj ani nekoplo; katolický arpin měnil se v odpočinku v neduživce, jenž kašlal banalné litanie a blabolil dětinské zpěvy.

Strojenější, nucenější, vážnější byl zamilovaný apologetik Církve, inkvisitor křesťanského jazyka, Ozanam. Ačkoli byl těžko k překvapení, neumdléval des Esseintes podivovati se aplombu tohoto spisovatele, jenž mluvil o neprozkoumatelných úmyslech božích, když bylo by bývalo třeba podati důkazy pravděnepodobných tvrzení, jež pronášel; s nejpěknější chladnokrevností znetvářel tento zde události, popíral, ještě nestydatěji než panegyrikové jiných stran, uznaná fakta dějin, zaručoval, že Církev nikdy neskrývala úcty, jíž měla k vědě, kvalifikoval heresie jako nečisté miasmy, pojednával o budhismu a ostatních náboženstvích s takovým opovržením, že se omlouval, že kálí katolickou prosu samým napadáním jejich nauk.

Chvílemi vdechovala náboženská vášeň jistý žár jeho řečnickému jazyku, pod jehož ledy vřel proud temné prudkosti; ve svých četných článcích o Danteovi, o svatém Františkovi, o autoru „Stabat", o františkánských básnících, o socialismu, o obchodním právu, o všem, zastával se tento člověk obrany Vatikánu, jejž pokládal za nehynoucí, oceňoval nerozlišně všechny záležitosti dle toho, jak se blížily nebo vzdalovaly více či méně od jeho záležitosti.

Tento způsob nazírati otázky s jednoho jediného hlediště byl také spůsobem toho mizerného čmárala, jejž někteří kladli proti němu jako soka, Nettementa. Tento byl méně šněrovaným a předstíral méně pyšné a světštější pretense; několikráte vystoupil z literarního kláštera, kde se uvězňoval Ozanam, a procházel profanní díla, aby je soudil. Vešel sem dovnitř, tápaje, jako dítě do sklepa, nevida kolem sebe než temnoty, nepostřehuje uprostřed toho černa než světlo svíce, jež mu svítila do předu na několik kroků.

V této neznalosti míst, v tomto stínu, klopýtl na každém konci pole, mluvě o Mürgerovi, jenž měl „péči o ciselovaný a pečlivě dokonalý sloh", o Hugovi, jenž vyhledával smrduté a ohyzdné a s nímž se odvážil srovnati P. de Laprade, o Delacroixovi, jenž opovrhoval pravidlem, o Paulu Delarochovi a o básníku Reboulovi, jež vynášel, poněvadž se mu zdáli míti víru.

Des Esseintes se nemohl zdržeti, aby nepokrčil rameny při těchto neblahých úsudcích, jež odívala assistovaná prosa, jejíž látka, již nošená, se zachycovala a roztrhávala při každém rohu frasí.

S druhé strany v něm nevzbuzovala díla Poujoulatova a Genoudeova, Montalembertova, Nicolasova a Carnéova mnohem živější péče; jeho náklonnost k dějinám, zpracovaným se vzdělanou péčí a počestným jazykem vévodou de Broglie, a jeho náklonnost k socialným a náboženským otázkám, jimiž se zabýval Henry Cochin, jenž se přece ukázal v listě, kde vypravoval dojemné přijeté závoje v Sacré-Coeur, se nijakž neprojevovala. Ode dávna se nedotekl již těchto knih, a byla již daleka doba, kdy hodil do starých papírů dětinské výpotky hrobového Pontmartina a žalostného Févala, a kdy svěřil sloužícím ku společné potřebě historky Aubineaů a Lasserreů, těch nízkých hagiografů divů, vykonaných P. Dupontem z Tours a Pannou.

V celku nezískával des Esseintes z této literatury ani přechodného vybavení ze svých omrzelostí; tak odstrkoval do temných koutů své knihovny tu hromadu knih, jež druhdy studoval, když vystoupil od Otců. — Měl jsem věru tyhle zanechati v Paříži, děl si, vyslídiv za ostatními knihy, jež mu byly obzvláště nesnesitelnými, knihy abbéa Lamennaise a knihy toho nepronikнutelného sektaře, tak kantorsky, tak slavnostně nudného a prázdného, hraběte Josefa de Maistre.

Jediný svazek zůstal umístěn na přehradě, v dosahu jeho ruky, *Člověk* od Ernesta Hella.

Tento byl absolutnou antithesí svých spolubratrů v náboženství. Jsa téměř osamocen ve zbožné skupině, již jeho způsoby děsily, opustil Ernest Hello posléze tu cestu velké kommunikace, jež vede se země do nebe; bez pochyby zhnusen banalitou této dráhy a shlukem těch literarních poutníků, sledujících dlouhým tahem od století tutéž silnici, kráčejících v šlépějích druh druha, zastavujících se v těchže místech, aby vyměnili tyže locos communes o náboženství, o Církevních Otcích, o svých vlastních věrách, o svých vlastních mistrech, dal se postranními stezkami, došel na chmurnou mýtinu Pascalovu, kde se dlouho zdržel, aby nabyl dechu, pak pokračoval ve své cestě a postoupil dále než jansenista, jejž ostatně vypískával v oblastech lidské myšlénky.

Hello, kroucený a umělkovaný, doktoralný a komplexný, připomínal pronikavými důvtipky své analyse des Esseintes prohloubené a zahrocené studie některých z nevěřících psychologů předchozího a přítomného století. Byl v něm jakýsi katolický Duranty, ale dogmatičtější a ostřejší, zkušený zachazeč s lupou, učený inženýr duše, obratný hodinář mozku, libující si zkoumati mechanismus nějaké vášně a vyložiti jej podrobnostmi koleček.

V tomto duchu, bizarně utvářeném, existovaly vztahy myšlének, nenadálá srovnání a protiklady; pak naprosto zajímavý postup, jenž činil z etymologie slov můstek ideím, jejichž sdružení se stávalo někdy tenkým, ale zůstávalo téměř neustále důmyslným a živým.

Rozložil také, a vzdor špatné rovnováze svých konstrukcí, s neobyčejnou pronikavostí „Lakomce", „prostředního člověka", analysoval „Vkus světa", „vášeň neštěstí", odhalil zajímavá porovnání, jež se mohou utvořiti mezi úkony fotografie a úkony vzpomínky.

Ale tato zručnost zacházeti s tímto zdokonaleným nástrojem analyse, jejž uzmul nepřátelům Církve, nepředstavovala než jednu ze stran temperamentu tohoto muže.

Jiná bytost existovala v něm ještě: ten duch se rozdvojoval, a po líci objevoval se rub spisovatele, náboženský fanatik a biblický prorok.

Stejně jako Hugo, jehož vymknutí i myšlének i vět tu a tam připomínal, liboval si Ernest Hello hráti si na malého sva-

tého Jana na Pathmu; pontifikoval a věštil s výše skály, vyrobené v závodech s devotialiemi v ulici Saint Sulpice, káže k čtenáři apokalyptickým jazykem, jejž kořenila místy trpkost Isaiašova.

Projevoval tu nesměrné pretense do hloubky; někteří služebičkáři vykřikovali o geniovi, předstírali, že jej považují za velkého člověka, za studnu vědy století, za studnu možná, ale na jejímž dně nebylo velmi často viděti ani kapky.

Ve svém svazku, *Slova Boží*, kde parafrasoval Písma a usiloval, zkomplikovati jejich smysl, bezmála jasný; ve své druhé knize, *Člověk*, ve své brožuře, *Den Páně*, držené v biblickém slohu, přerývaném a temném, jevil se jako mstitelský apoštol, pyšný, sžíraný žlučí, a odhaloval se rovněž jako jáhen, zasažený mystickou padoucnicí, jako de Maistre, jenž by měl nadání, jako svárlivý a krutý sektař.

Jedině, myslil si des Esseintes, ucpávala tato choroblivá nestoudnost často vynalézavé záskoky kasuisty; s více nesnášelivosti ještě než Ozanam popíral rozhodně vše, co nenáleželo k jeho klanu, hlásal nejohromivější axiomata, hájil s matoucí autoritou, že „se geologie obrátila k Mojžíšovi", že přírodopis, že chemie, že všechna vrstevnická věda verifikují vědeckou přesnost Bible; na každé stránce se jednalo o jediné pravdě, o nadlidském vědění Církve, všechno proseto více než nebezpečnými aforismy a zuřivými kletbami, vydávenými plným proudem na umění posledního století.

K této podivné smíšenině se přidružovaly láska k pobožnůstkářským něžnostem, překlady knihy *Vidění* Angely de Foligno, knihy plynné hlouposti, jíž není rovno, a vybraných děl Jana Ruysbroecka Podivuhodného, mystika z XIII století, jehož prosa skýtala nepochpitelný, ale vábný amalgam temných exaltací, laskajících výronů, dusných vznětů.

Všechna posa domýšlivého velekněze, jímž byl Hello, vytryskla z abrakadabrantní předmluvy, napsané u příležitosti této knihy. Tak, jak poznamenal, „neobyčejné věci nemohou se než bláboliti", a blábolil skutečně, prohlašuje, že „posvěcená temnota, kde Ruysbroeck rozpíná svá orlí křídla, jest jeho okeanem, jeho kořistí, jeho slávou a že čtyři světové strany by byly pro něho příliš úzkým šatem."

Nechtěl tomu bylo jakkoli, des Esseintes cítil se vábena tímto duchem, jsoucím špatně v rovnováze, ale subtilným; splynutí mezi obratným psychologem a zbožným pedantem se ne-

mohlo dokonati, a toto drkotání, tyto nesouvislosti samy tvořily personalitu tohoto člověka.

S ním se rekrutovala malá skupina spisovatelů, již pracovali na korouhevní straně klerikalného ležení. Nenáleželi k hlavnímu voji, byli správně řečeno, harcovníky Náboženství, jež se mělo na pozoru před talentovanými lidmi, takovými jako Veuillot, takovými jako Hello, poněvadž se mu nezdáli ještě ani s dostatek zotročenými, ani s dostatek plochými; v podstatě mu bylo třeba vojáků, již by vůbec nerozumovali, zástupů těch slepých bojovníků, těch prostředních, o nichž mluvil Hello se vztekem člověka, jenž ztrpěl jejich jha; tak si katolicismus přispíšil odstraniti ze svých listů jednoho ze svých stranníků, zuřivého pamfletistu, jenž psal jazykem zároveň rozjitřeným a umělkovaným, dvojakým a drsným, Léona Bloye, a vyhodil ze dveří svých knihkupectví jako morovitého a jako nečistého jiného spisovatele, jenž se nicméně ukřičel, slavě jeho chvály, Barbeye d'Aurevilly.

Je pravda, že tento byl příliš kompromittující a příliš málo povolný; ostatní shýbali, v celku, hlavy pod důtkami, a navraceli se do řady; on byl enfant terrible a neuznávaný stranou; běhal literarně za nevěstkou, již přiváděl se zcela obnaženými ňadry do svatyně. Bylo dokonce třeba toho nesmírného opovržení, jímž zahrnuje katolicismus talent, aby exkomunikace řádným a příslušným způsobem nepostavila mimo zákon toho podivného služebníka, jenž pod záminkou pocty svým pánům rozbíjel okna kaple, dělal kejkle se svatými ciboriemi, prováděl charakterní tance kolem tabernakula.

Dvě díla Barbey d'Aurevilly rozněcovala zvláště des Esseintes, *Ženatý Kněz* a *Diaboliky*. Jiná, jako *Začarovaný*, *Kavalír de Touches*, *Stará Milenka*, byla zajisté ponderovanější a úplnější, ale nechávala chladnějším des Esseintes, jenž se nezajímal opravdově než o díla chorobná, podrytá a rozjitřená horečkou.

S těmito svazky, téměř zdravými, Barbey d'Aurevilly neustále laviroval mezi těmi dvěma příkopy katolického náboženství, jež se posléze slučují: mysticismem a sadismem.

V těchto dvou knihách, jež prolistovával des Esseintes, Barbey ztratil všechnu rozvahu, pustil úzdu svému jezdeckému koni, vydal se tryskem na cesty, jež prošel až k jejich nejkrajnějším bodům.

Všechna tajuplná hrůza středověku vznášela se nad tou pravděnepodobnou knihou *Ženatý kněz;* magie se mísila s náboženstvím, zaklínadlo s modlitbou, a nelítostnější, divější než

Ďábel, Bůh původního hříchu, mučil bez ustání nevinnou Kalixtu, svou zavrženou, označiv ji rudým křížem na čele, jako druhdy dal poznamenati jedním ze svých andělů domy nevěrných, jež chtěl zabíti.

Tyto výjevy, pojaté postícím se mnichem, zachváceným deliriem, rozvíjely se v horečném stylu roznícence; na neštěstí zdály se některé mezi těmito potřeštěnými tvory jako galvanisované Coppélie Hoffmannovy, takové jako Néel de Néhou, vymyšleni v těch okamžicích ochablosti, jež následují krisím, a zněli falešně v tom celku pochmurného šílenství, kamž přinášeli mimovolnou komiku, jež působí pohled na malého velmože ze zinku, hrajícího na roh, v mysliveckých botách, na podstavci kývadlových hodin.

Po těchto mystických divagacích měl spisovatel periodu uklidnění; pak se udál hrozný návrat.

To uvěření, že člověk je Buridanovým oslem, bytostí, trhanou mezi dvěma mocnostmi stejné síly, jež dobývají, střídavě, vítězství nad jeho duší a jsou poráženy; to přesvědčení, že lidský život není více než nejistý boj, sváděný mezi peklem a nebem; ta víra ve dvě opačné entity, Satana a Krista, musely osudně zroditi ty vnitřní rozpory, kde se duše, exaltovaná neustávajícím zápasem, rozpálená jaksi sliby a hrozbami, posléze oddává a prostituuje té z obou stran, jejíž pronásledování bylo vytrvalejším.

V *Ženatém Knězi* byly chvály Kristovy, jehož pokušení se zdařila, zpívány Barbeyem d'Aurevilly; v *Diabolikách* povolil autor Ďáblu, jejž velebil, a tu se objevil sadismus, ten bastard katolicismu, jejž toto náboženství ve všech jeho formách pronásledovalo svými exorcismy a svými hranicemi po staletí.

Tento stav, tak zajímavý a tak špatně vymezený, nemůže se, fakticky, zroditi v duši nevěřícího; nezáleží jedině v tom, váleti se ve výstřednostech těla, zostřených krvavými výkony, neboť by pak již nebyl než poblouzení genetického smyslu, než případem satyriase, dosáhší svého bodu svrchované zralosti; záleží především v svatokrádežných úkonech, v mravní vzpouře, v duševním zhýralství, v docela idealné, docela křesťanské aberraci; spočívá také v radosti, mírněné bázní, v radosti, podobné tomu špatnému potěšení dětí, jež neposlouchají a hrají si se zakázanými předměty, z toho jediného důvodu, že jim jejich rodiče výslovně zakázali, přiblížiti se jim.

Fakticky, kdyby neobsahoval svatokrádeže, neměl by sa-

dismus důvodu k bytí; s druhé strany nemůže býti svatokrádež, jež vyplývá z existence samé nějakého náboženství, účelně a náležitě dokonána než věřícím, neboť by člověk nepocítil žádné rozkoše, profanuje víru, jež by mu byla buď lhostejnou buď neznámou.

Síla sadismu, vnada, již skýtá, tkví tedy úplně v zapovězeném požitku přenášeti na Satana pocty a modlitby, jimiž jsme povinnováni Bohu; tkví tedy v nezachovávání katolických předpisů, které následujeme docela na ruby, páchajíce, abychom vážněji tupili Krista, hříchy, jež nejvýslovněji zatracoval: zprznění kultu a tělesnou orgii.

V podstatě byl ten případ, jemuž markýz de Sade odkázal své jméno, tak starým jako Církev; zuřil v XVIII. století, přinášeje opět, abychom nešli dále nazpět, následkem prostého jevu atavismu, bezbožné úkony sabbatu ve středověku.

Nahléd pouze do *Malleus maleficarum*, toho strašného kodexu Jacoba Sprengera, jenž dovolil Církvi vyhubiti plameny tisíce nekromanů a čarodějů, poznával des Esseintes v sabbatu všechny obscenní úkony a všechny blasfemie sadismu. Mimo nepřestné výjevy, drahé Obmyslnému, noce, sukcesivně věnované dovoleným a nepřístupným spářením, noce, zkrvácené bestialitami říje, nalézal parodii procesní, neustálé potupy a hrozby Bohu, oddanost jeho Sokovi, zatím co se slavila, za proklínání chleba a vína, černá mše na zádech ženy, ležící na břiše, jejíž nahá a stále pokálená zadnice sloužila za oltář, a zatím co přítomní přijímali na posměch černou hostii, v jejímž těstě byl vytlačen obraz kozla.

Tento výron nečistých posměchů, kálících mrzkostí, byl patrný u markýza de Sade, jenž kořenil své hrozné vilnosti svatokrádežnými pohanami.

Řval k nebi, vzývaje Lucifera, nazývaje Boha opovrženíhodným, zločincem, imbecilným, plil na přijímání, pokusil se nakaziti nízkými hnustnostmi Božstvo, o němž doufal, že jej chce věru zatratiti, prohlašuje o něm hlasně, aby mu ještě vzdoroval, že neexistuje.

Tohoto duševního stavu se Barbey d'Aurevilly dotýkal. Nešel-li tak daleko jako markýz de Sade, pronášeje divé kletby proti Spasitelovi; předstíral-li jsa opatrnější nebo bojácnější, stále ctíti Církev, neadresoval méně jako ve středověku své žádosti na Ďábla, a šinul se sám rovněž, aby hanobil Boha, k demonické erotomanii, kuje sexuellné monstruosity, vypůjčuje si

docela od *Filosofie v boudoiru* jistou episodu, již přiostřil novými kořeními, když psal tu povídku: *Hostina atheistova*.

Tato přepjatá kniha blažila des Esseintes; tak dal otisknouti biskupskou fialovou barvou v orámování kardinalským purpurem na authentickém pergamenu, jejž přísedící Roty požehnali, exemplář *Diabolik*, vytištěný těmi literami civility, jejichž dvourohé nosálky, jejichž parafy s vyhrnutými a drápovitými ocásky affektují satanický tvar.

Vedle jistých básní Baudelaireových, jež, napodobice zpěvy, křičené za nocí sabbatu, slavily pekelné litanie, byl tento svazek mezi všemi díly vrstevnické apoštolské literatury jediným, jenž svědčil o tom postavení ducha, zároveň devotním a bezbožným, k němuž pamlsky katolicismu, podněcované záchvaty nervosy, často nutkaly des Esseintes.

Barbeyem d'Aurevilly končila serie náboženských spisovatelů; v pravdě řečeno, tento paria náležel více se všech hledišť světské literatuře, než k oné druhé, u níž se dožadoval místa, jež mu bylo odpíráno; jeho jazyk rozpoutaného romantismu, plný kroucených rčení, neužívaných obratů, přehnaných přirovnání, unášel jako údery biče své frase, jež hřmotily, mávajíce hlučnými rolničkami po celé délce textu. V celku vypadal d'Aurevilly jako hřebec mezi těmi valachy, kteří oživují ultramontanní stáje.

Des Esseintes činil si tyto úvahy, přečítaje tu a tam některé passaže této knihy, a srovnávaje tento nervosní a pestrý styl s lymfatickým a ustáleným stylem jeho spolubratří, pomýšlel také na ten vývoj jazyka, jejž odkryl tak správně Darwin.

Jsa smísen s profanními, vychován uprostřed romantické školy, v proudu nových děl, zvyklý styku s moderními publikacemi, Barbey byl nevyhnutelně vlastníkem dialektu, jenž ztrpěl četné a hluboké modifikace, jenž se obnovil od velkého století.

Jsouce omezeni naopak na své území, uvězněni v totožné a starobylé četby, neznajíce literarního hnutí století a zcela rozhodnuti dle potřeby vyloupati si oči, aby ho neviděli, užívali duchovní nutně neměnného jazyka, jako ten jazyk osmnáctého století, jímž potomci Francouzů, usídlených v Kanadě, mluví a píší dosud běžně, aniž se mohl nějaký výběr obratů nebo slov provésti v jejich idiomu, isolovaném od bývalé metropole a obklopeném se všech stran anglickým jazykem.

Mezi tím zvěstoval stříbrný zvuk zvonu, jenž klimbal malý angelus, des Esseintes, že je snídaní připraveno. Zanechal svých

knih, otřel si čelo, zaměřil do jídelny, řka si, že mezi těmi všemi svazky, jež zrovna seřadil, byla díla Barbeye d'Aurevilly ještě jediná, jejichž myšlénky a styl skýtaly ty zatuchliny, ty choroblivé skvrny, ty odprýskané pokožky a tu hniličnou chuť, jež tak rád chutnal při latinských a klášterních dekadentních spisovatelích starých věků.

XIII.

Období míjelo, kazíc se; všechna se směsovala toho roku; po prudkých větrech a mlhách vystoupila z obzoru nebesa, rozpálena do běla jako pláty plechu. Ve dvou dnech následoval bez jakéhokoliv přechodu po vlhké zimě mlh, po proudění dešťů, palčivý žár, atmosfera ukrutné tíhy. Slunce, jakoby rozdmycháno zuřivými pohrabáči, otvíralo se jako jícen pece, metajíc téměř bílé světlo, jež zžehovalo zrak; plamenný prach se zdvihal s vápených silnic, praže suché stromy, opékaje sežloutlé trávníky; odlesk zdí, natřených vápenkou, krbů, zapálených na zinku střech a na okenních tabulích, oslepoval; temperatura roztopené slévárny tížila obydlí des Esseintes.

Otevřel, jsa polou nahý, okno, obdržel výdech tavnice do plné tváře; jídelna, kam se uchýlil, byla žhavá, a zřídlý vzduch vřel. Usedl, utrápen, neboť předrážděnost, jež ho udržovala, od té doby co si liboval posnívati, zatřiďuje své knihy, se skončila.

Podobně jako všechny lidi, mučené nervosou, drtil ho žár; anemie, zadržovaná zimou, dávala se na postup, oslabujíc tělo, zmalátnělé hojnými poty.

S košilí přilepenou na promočená záda, vlhkou hrázkou řitní, mokrýma nohama a rukama, zalitým čelem, zatopený v slaných slzách podél tváří, ležel des Esseintes vyčerpán na židli; v tom okamžiku mu pobouřil pohled na maso, položené na stole, útroby; rozkázal, aby zmizelo, poručil si vejce na měkko, pokusil se pozřiti omočky, ale ucpávaly mu hrdlo; zdvihání mu přicházela na rty; vypil několik kapek vína, jež mu bodaly jako ohnivé hroty do žaludku. Osušil si obličej; pot, před chvílí teplý, tekl nyní studený podél skrání; jal se ssáti několik kousků zmrzliny, aby oklamal bolest útrob; bylo to marno.

Bezmezné seslabení jej položilo na stůl; maje nedostatek vzduchu, povstal, ale omočky se nadmuly a vystupovaly pomalu nazpět do hltanu, jejž ucpávaly. Nikdy se necítil tak nepokojným, tak chatrným, nikdy nebylo mu tak nevolno; mimo to se jeho oči kalily, viděl předměty dvojmo, točící se kolem sebe samých

brzy se ztratily vzdálenosti; jeho sklenice zdála se mu na míli od něho; říkal si marně, že je hříčkou zrakových illusí, a byl neschopen reagovati, šel se natáhnout na pohovku v saloně, ale tu jej kymácení plující lodi kolébalo a těžkost žaludku se zostřila; povstal a rozhodl se vyvrhnouti digestivem ta vejce, jež ho dusila.

Odebral se opět do jídelny a melancholicky se přirovnával v této kabině k cestujícím, postíženým mořskou nemocí; zamířil klopýtaje ke skříni, prohlížel ústní varhany, neotevřel jich, a uchopil na příhradě výše láhev benediktinky, již choval pro její tvar, jež se mu zdál suggestivným co do myšlének zároveň sladce vilných a neurčitě mystických.

Ale pro tu chvili stál nerozhodný, hledě mdlým okem na tu zavalitou, temě zelenou láhev, jež za jiných okamžiků v něm vyvolávala převorství středověku, svým starobylým mnišským břichem, svou hlavou a svým hrdlem, oděnými pergamenovou kápí, svou pečetí z rudého vosku, rozčleněnou třemi stříbrnými mitrami v azurovém poli a uzavřenou na hrdélku jako bula olověnými svazy, svou etiketou, napsanou v zvučné latině na zažloutlém a jakoby časem vybarveném papíře: *liquor Monachorum Benedictinorum Abbatiae Fiscanensis.*

Pod tímto zcela opatským hávem označeným křížem a církevními počátečnými písmenami: P. O. M.; sevřena do svých pergamenů a do svých obvazů, stejně jako authentická charta, spala tekutina šafránové barvy, vybrané jemnosti. Vydávala kvintessenciovanou vůni andělíky a ysopu, smísených s mořskými rostlinami o jodech a bromech, oslabených cukry, a dráždila patro lihovým žárem, skrytým pod mlsností zcela pannenskou, zcela nezkušenou, laskala čich nádechem pokaženosti, zahalené v pocel, zároveň dětský a zbožný.

Toto pokrytectví, jež vyplývalo z obzvláštní neshody mezi obsahujícím a obsahem, mezi liturgickým obrysem flaconu a jeho duší, zcela ženskou, zcela moderní, dávalo mu druhdy sníti; konečně myslil také dlouho před touto lahví na mnichy samy, již ji prodávali, na benediktiny opatství Fécampského, kteří příslušíce k té kongregaci Svato-Maurské, slavné svými dějepisnými pracemi, bojovali pod pravidly svatého Benedikta, ale nenásledovali observancí bílých mnichů cisterciánských a černých mnichů clunských. Neodolatelně jevili se mu tak jako v středověku, pěstující hojivé byliny, rozpalující retorty, shromažďující v alembicích svrchované panacey, nesporná magisteria.

Vypil kapku této lihoviny a pociťoval po několik minut ulehčení; ale brzy obživl ten oheň, jejž slza vína zažehla v jeho vnitřnostech. Odhodil svůj ubrousek, vrátil se do své pracovny, procházel se sem a tam; připadalo mu, že je pod pneumatickým zvonem, kde nastávalo postupně prázdno, a ochablost hrozné sladkosti mu plynula od mozku po všech údech. Vzepjal se, a, nevydrže tu již, uchýlil se, ponejprve snad od svého příchodu do Fontenay do své zahrady a ukryl se pod stromem, odkud spadala líska stínu. Sedě na trávníku, díval se s tupým výrazem na záhony zelenin, jež sloužící zasadili. Díval se na ně a trvalo to hodinu, než je spozoroval, neboť zelenavá mlha poletovala před jeho očima a nenechávala ho viděti, jako na dně vody, než neurčité obrazy, jichž vzhled a zbarvení se měnily.

Posléze přece nabyl své rovnováhy, rozeznal přesně cibule a zelné hlávky; dále pole salátu, a vzadu po celé délce plotu řadu bílých lilií, nehybných v těžkém vzduchu.

Úsměv mu zkřivil rty, neboť si náhle připomenul podivné porovnání starého Nikandera, jenž přirovnával s hlediště tvaru pestík lilií k varlatům osla, a místo z Alberta Velikého mu rovněž přišlo na mysl, ono, kde tento thaumaturg učí velmi podivnému prostředku poznati u použití lociky, je-li nějaká dívka ještě pannou.

Tyto vzpomínky ho poněkud rozveselily; prohlížel si zahradu, zajímaje se o rostliny, vysušené žárem a o žhnoucí prsti, jež kouřily v rozpálené práškovitosti vzduchu; pak spozoroval přes plot, oddělující zahradu s hora dolů od vyvýšené silnice, stoupající k pevnůstce, kluky, válející se na plném slunci v otvoru.

Soustředil na ně svou pozornost, když te se objevil jiný, menší, odporný na pohled; měl vlasy jako chaluha, plné písku, dva zelené puchýře pod nosem, hnusné pysky, obklopené bílou špinou z tvarohu, rozetřeného na chleba a posetého proužky zeleného ošlejchu.

Des Esseintes vssával vzduch; pica, perverse se ho zmocnila; ta nečistá skýva mu sehnala vodu do úst. Zdálo se mu, že by jeho žaludek, jenž se odpíral vší stravě, strávil to strašné jídlo a že jeho ponebí by se z něho radovalo jako z pochoutky.

Povstal skokem, běžel do kuchyně, rozkázal vyhledati ve vesnici bochník, bílý syreček, ošlejch, předepsal, aby se mu upravila skýva, naprosto podobná skývě, již hryzlo dítě a navrátil se usednout si pod svůj strom.

Opice se nyní prali. Rvali si kousky chleba, jejž si strkali do tváří, cucajíce si prsty. Údery nohou a údery pěstí pršely a slabší, povalení na zemi, vyhazovali zadkem a plakali, majíce zadnici hoblovanou křemeny.

Tato podívaná oživila des Esseintes; zájem jejž měl na tomto zápase, odvracel jeho myšlénky od jeho bolesti; při zuřivosti těch ničemných uličníků myslil na krutý a hrozný zákon o boji o existenci, a ačkoli byly ty děti sprosté, nemohl se ubrániti, aby se nezajímal o jejich osud a věřil, že lépe by bylo bývalo pro ně, kdyby jejich matka nebyla vůbec slehla.

Skutečně, byly to strupy, koliky a horečky, osýpky a tafky od prvního věku; kopance a zhlupující práce k třináctí rokům; podvody žen, nemoci a rohounství od mužného věku; byly to rovněž ke sklonku choroby a umírání v káznici nebo v nemocnici.

A budoucnost byla celkem stejná pro všechny, a ani jedni, ani druzí, kdyby byli měli trochu rozumnosti, nebyli by si mohli záviděti. Pro bohaté byla to v jiném prostředí tatáž muka, tyže klopoty, tyže strasti, tyže nemoci. a byly to rovněž tyže nepatrné požitky, nechť si byly alkoholické, literarní nebo smyslné. Byla dokonce i neurčitá náhrada za všechna utrpení, jakási spravedlnost, jež ustavovala rovnováhu neštěstí mezi třídami, sprostujíc snadněji chudé od fysických bolestí, jež drtily neúprosněji chatrnější a zchřadlejší tělo boháčů.

Jaká šílenost roditi skrčky! myslil si des Esseintes. A co říci, že kněží, kteří složili slib sterility, vyhnali nedůslednost až ku kanonisaci svatého Vincence de Paula, poněvadž uchovával pro neužitečná muka nevinné!

Dík svým protivným opatřením oddaloval na léta smrt neinteligentních a necitelných bytostí, takovým způsobem, že stavši se později téměř komprehensivními a v každém případě schopnými bolesti, mohly předvídati budoucnost, očekávati a hroziti se té smrti, jíž nedávno neznaly ani dle jména, některé docela ji přivolávaly, v nenávisti k tomu odsouzeni k existenci, jež jim ukládal na základě absurdného theologického zákonníku!

A od té doby, co tento stařec zemřel, převládaly jeho idey; byly sbírány opuštěné děti, místo aby se nechaly sladce zhynouti, aniž toho spozorovaly, a přece stával se ten život, jenž se jim uchovával, den ze dne krutším a vyprahlejším! Pod záminkou svobody a pokroku odkryla Společnost ještě prostředek ztížiti bídné postavení člověka, vyrvouc jej z jeho domova, za-

kuklíc jej směšným oděvem, rozdělujíc mu zvláštní zbraně, ztupujíc ho v otroctví, identické s otroctvím, od něhož byli druhdy ze soucitu osvobozeni černoši, a to vše, aby mu umožnila zavražditi svého bližního, aniž se vydal v nebezpečí popraviště, jako obyčejní vrazi, kteří pracují samotni, bez stejnokrojů, se zbraněmi méně hřmotivými a méně rychlými.

Jaká zvláštní epocha, děl si des Esseintes, tahleta, která, vzývajíc zcela zájmy lidskosti, snaží se zdokonaliti anesthesika, aby potlačila fysickou bolest, a připravuje v témže čase taková podněcovadla, aby zvětšila duševní utrpení!

Ah! mělo-li někdy ve jménu milosrdenství býti zrušeno neužitečné plození, bylo to nyní! Ale zde ještě zákony, vyhlášené Portalisy nebo Homaisy, zdály se krutými a podivnými.

Spravedlnost nalezala zcela přirozenými všechny podvody v oboru generace; byl to uznaný, připuštěný fakt; nebylo věru manželství, byť bylo sebe bohatším, jež by nesvěřovalo svých dětí louhu aneb jež by neužívalo umělých prostředků, jež se svobodně prodávaly a jichž neschvalovati by nikomu ostatně nebylo přišlo na mysl. A přece, jestliže tyto opatrnosti nebo jestliže tyto úskoky zůstaly nedostatečnými, jestliže podvod se nepodařil a k jeho nápravě se uchýlilo k účinnějším prostředkum, ah! tu nebylo dosti vězení, dosti ústředních domů, dosti galejí, aby se zavřeli lidé, jež odsuzovali, v dobrém úmyslu, ostatně, jiná individua, která téhož večera v manželském loži klamala co nejlépe, aby nezplodila fakanů!

Podvod sám nebyl tedy zločinem, ale napravení tohoto podvodu jím bylo.

V celku byl pro společnost usuzován zločinem kon, jenž záležel v zabytí bytosti, obdařené životem; a přece, vyháněním foetu hubil se živočich, méně utvářený, méně živý a zajisté méně inteligentní a šerednější než pes nebo kočka, jež si můžeme dovoliti beztrestně uškrtiti hned při jejich narození!

Je dobře dodati, myslil si des Esseintes, že pro větší spravedlnost není to nijakž neobratný muž, jenž spěchá obyčejně, aby zmizel, ale právě žena, oběť neobratnosti, jež odpyká zločin, že zachránila od života neviňátko!

Bylo nicméně třeba, aby byl svět naplněn předsudky, že chtěl potlačovati tak přirozené úkony, které prvotní člověk, které praktikovati jest veden divoch z Polynesie faktem svého instinktu jedině!

Sloužící přerušil milosrdné úvahy, jež opáčil des Esseintes,

přinášeje mu na vermeilovém podnosu skývu, jíž si přál. Těžkost ho zkroutila; neměl odvahy kousnouti do toho chleba, neboť choroblivé roznícení žaludku ustalo; pocit strašné vetchosti se mu navrátil; musel povstati; slunce se obracelo a dostihovalo ponenáhlu svého místa; žár stával se zároveň těžším a účinnějším.

— Hoďte tu skývu, pravil k sloužícímu, těm dětem, jež se mlátí na silnici; nechť jsou slabší zmrzačeni, nemají účasti na žádném kousku a nechť jsou nad to notně vypráskáni od svých rodin, až se navrátí domů s roztrhanými kalhotami a pomožděnýma očima; to jim skytne ukázku života, jenž je čeká! A odebral se do svého domu a sklesl, omdlévaje, do fauteuilu.

— Třeba přece, abych se pokusil jísti trochu, děl si. A pokusil se omočiti biscuit v starém Constantia od J.-P. Cloetea, jehož mu ve sklepě zbývalo několik lahví.

Toto víno, barvy trochu připálené slupky cibule, mající příchuť uleželého Malaga a Porta, ale se sladkou zvláštní vůní, a záchutí hroznů zhuštěných šťav žhnoucími sluncemi jej někdy posilnilo, a často dokonce vlilo novou energii do jeho žaludku, oslabeného nucenými posty, jímž se podřizoval; ale tento sílicí lék, obyčejně tak věrný, minul se s účinkem. Tu doufal, že by snad emollient ochladil rozžhavená železa, jež jej pálila, a uchýlil se k Nalivce, ruské lihovině, obsažené v hlazené matnězlaté láhvi; tento olejovitý a s malinovou šťavou smísený syrup byl rovněž neúčinným. Žel! daleka byla doba, kdy těše se dobrému zdraví, vstupoval des Esseintes ve svém bytu prostřed psích dnů do sání a tu, zahalen kožichy, shrnuje je na svá prsa, usiloval mrznouti, řka si, hledě jektati zuby: — Ah! ten vítr je ledový, ale člověk mrzne tady, mrzne! dařilo se mu téměř přesvědčiti se, že je zima!

Tyto léky nepůsobily na neštěstí již, od té doby, co jeho choroby se staly skutečnými.

K tomu neměl možnosti, užíti laudana; místo aby ho utišilo, rozčilovalo ho toto tišidlo tolik, že jej zbavilo odpočinku. Druhdy chtěl si opatřiti opiem a hašišem visí, ale tyto dvě substance přivodily dávení a intensivné nervesné perturbace; musel se ihned zříci, požívati jich, a bez pomoci těchto hrubých rozněcovadel požadovati od svého mozku jedině, aby ho unesl daleko od života, do snů.

Jaký den! děl si nyní, utíraje si krk, cítě to, co mu mohlo zůstati sil, rozpouštěti se v nových potech; horečné vzrušení

mu bránilo nad to, aby setrval na místě; opětně bloudil svými pokoji, zkoušeje všechny židle, jednu po druhé. Zemdlen zápasem, sklesl posléze před svým psacím stolem a, opřen o jeho desku, pohrával si mechanicky, aniž na něco myslil, astrolabiem, umístěným jako těžítko na hromadě knih a poznámek.

Zakoupil tento nástroj z ryté a zlacené mědi, německého původu a datující ze sedmnáctého století, u Pařížského vetešníka po návtěvě Clunského Musea, kde se dlouho podivoval před úžasným astrolabiem z ciselované slonoviny, jehož kabalistická tvářnost jej nadchla.

Toto těžítko pohnulo v něm celým rojem vzpomínek. Jeho myšlénka, určena a hnána pohledem na tento klenot, vzdálila se z Fontenay do Paříže, k starožitníku, jenž jej prodal, pak se vrátila do Thermského Musea, a mentalně uzřel opět slonové astrolabium, zatím co jeho oči dále si prohlížely, ale aniž ho viděly, měděné astrolabium na stole.

Pak vyšel z Musea, a, aniž opustil města, těkal cestou, potuloval se ulicí Du Sommerard a boulevardem Saint-Michel, zabočil do sousedních ulic a zastavil se před jistými krámy, jejichž hojnost a zcela zvláštní ráz jej častokráte zarazily.

Tato duševní cesta, počatá u záminky astrolabia, skončila v pajzlech latinské čtvrti.

Připomínal si množství těchto závodů v celé ulici Monsieur-le-Prince a v tom koutě ulice de Vaugirard, jež se dotýká Odeonu; někdy následovaly za sebou jako starobylé riddecky ulice Canal-aux-Harengs v Antverpách, rozkládaly se jako vlak, vystupujíce nad chodníky téměř podobnými průčelími.

Pootevřenými dveřmi a okny špatně zatemněnými barevnými tabulemi nebo záclonami, pamatoval se, že zahlédl ženy, jež chodily, vlekouce se a natahujíce do předu krk, jako to dělají husy, jiné, natažené na lavičkách, odíraly své lokty o mramor stolků a hloubaly, prozpěvujíce, se spánky mezi pěstěma; jiné zase kolébaly se stojmo před zrcadly, poškubávajíce špičkou prstů své falešné vlasy, uhlazené vlásenkářem; jiné posléze vyndavaly z kapsářů s porouchanými péry haldy franků a sous, jež seřaďovaly methodicky na malé hromádky.

Většinou měly massivné rysy, ochraptělé hlasy, svislá ňadra a nabarvené oči, a všechny podobny automatům, nataženým současně tímže klíčem, pronášely tímže tonem tytéž vybídky, udávaly s tímže úsměvem tyže směšné tlachy, tyže barokní úvahy.

Associace myšlének se prováděly v mysli des Esseintes, jenž došel závěru, nyní když objímal vzpomínkou s ptačí perspektivy tu hromadu krčem a ulic.

Chápal význam těch kaváren, jež odpovídaly duševnímu stavu celé generace, a vyvodil z toho synthesu epochy.

A skutečně, symptomy byly zřejmy a jisty; trpěné domy mizely, a postupně jak se jeden z nich zavřel, provedl pajzl své otevření.

Toto zmenšení prostituce, podřízené prospěchu tajných lásek, spočívalo patrně v nepochopitelných iilusích mužů, co se týče smyslnosti.

Nechť se to zdálo jakkoliv ohavným, pajzl ukájel jistý ideal.

Ačkoliv utilitarné sklonnosti, předané dědičností a vyvinuté předčasnými nezdvořilostmi a stálými hrubostmi druhů, učinily vrstevnickou mládež neobyčejně špatně vychovanou a také neobyčejně positivnou a studenou, zachovala si nicméně v hloubi srdce starý modrý květ, starý ideál zatouchlé a neurčité přízně.

Dnes, když ji krev bouřila, nemohla se rozhodnouti, aby vešla, požila, zaplatila a odešla; byla to v její očích bestialita, říje psa, skočivšího beze všeho na čubu; pak prchala ješitnost, nenasycena, z těchto trpěných domů, kde nebylo ani přeludu odporu, ani zdání vítězství, ani doufané přednosti, ani dokonce štědrosti, obdržené se strany obchodnice, jež měřila loktem své něžnosti, podle ceny. Naopak, dvoření se holce z hospody, uchovávalo všechny nedůtklivosti lásky, všechny delikatessy citu. O tu se zápasilo, a ti, jimž svolila dáti za hojné odměny dostaveníčko, se domnívali upřímně, že vyhráli nad sokem, že jsou předmětem čestného vyznamenání, vzácné přízně.

Avšak toto služebnictvo bylo stejně hloupým, stejně zištným, stejně sprostým a stejně nasyceným jako ono, jež obsluhovalo v hampejzech. Jako ono, pilo bez žízně, smálo se bez důvodu, bláznilo se po pocelech uličníka, tupilo se a krákalo se za vlasy bez příčiny; přese vše od té doby ještě nespozorovala mládež Pařížská, že služebné pajzlů byly s hlediště plastické krásy, s hlediště důvtipných způsobů a nutných výzdob mnohem horší než ženy, uzavřené v galantních salonech! Můj Bože, pravil si des Esseintes, jak jen jsou tulpasovití ti lidé, kteří poletují kolem hospod; neboť mimo své směšné illuse zapomínají dokonce nebezpečí ponížených a podezřelých vnad, nepočítají peněz, vydaných v množství spotřeb, oceněných předem majitelkou, ztraceného času očekáváním odkládaného poddání-se, aby byla jeho

cena zvýšena, opakovaných prolongací, aby pohnuly a zvýšily činnost zpropitných!

Tento pitomý sentimentalismus, kombinovaný s praktickou dravostí, představoval vládnoucí myšlénku tohoto století; titíž lidé, kteří by byli vyrazili oko svému bližnímu, aby vydělali deset sous, ztráceli všechnu prozíravost, všechen čich při těchto nečistých číšnicích, které je bez lítosti trápily a bez ustání vydíraly. Závody pracovaly, rodiny se navzájem vyssávaly pod záminkou obchodu, aby si daly štípnouti peníze svými syny, kteří se opět dávali napalovati těmi ženštinami, které okrádali naposled milenci jejich srdce.

V celé Paříži, od východu na západ a od severu na jih, byl to nepřetržitý řetěz šejdířství, karamboly organisovaných krádeží, jež se neustále odrážely, a to vše, poněvadž se podařilo učiniti trpělivými a nechati čekat lidi, místo aby byli ihned ukojeni.

V základě záležel souhrn lidské moudrosti v tom, protahovati věci; říkati ne, pak konečně ano; neboť se věru neovládaly generace, než když se jim něco namlouvalo.

— Ah! Kdyby bylo tomu stejně s žaludkem, vzdechl si des Esseintes, zkroucen křečí, jež přivedla spěšně jeho ducha, bloudícího v dálce, do Fontenay.

XIV.

Jakž takž uplynulo několik dnů, dík úskokům, jimž se podařilo oklamati nedůvěru žaludku, ale kdysi ráno nebyly již marinady, jež maskovaly výpach tuku a vůni krve mas, přijaty, a des Esseintes, úzkostliv, otázal se sebe, nevzroste-li jeho slabost, již veliká, a nepřinutí ho hlídati lože. Zásvit vytryskl náhle v jeho sklíčenosti; vzpomněl si, že jednomu z jeho přátel, druhdy velmi nemocnému, se podařilo pomocí sustentoru zaraziti anemii, zadržeti chřadnutí, uchovati si svou trochu síly.

Vypravil svého sloužícího do Paříže, aby vyhledal tento drahocený nástroj, a podle prospektu, který k němu vyrabitel připojil, naučil sám kuchařku způsobu, jak má rozsekati roastbeef na malé kousky, hoditi jej na sucho do tohoto cínového hrnku s trochou poru a mrkve, pak přišroubovati víko a dáti vše vařiti do vřící vody po čtyři hodiny.

Po uplynutí této doby vylisovala se vlákna a vypila se lžice bahnité šťávy, usazené na dně hrnku. Tu se cítilo, jako by vlahý morek, jakoby sametný pocel se snášel.

Tato tresť potravy zastavila svírání a zdvihání z prázdna, rozněcovala dokonce žaludek, jenž se nevzpíral přijati několik lžic polévky.

Dík tomuto sustentoru stanula nervosa, a des Esseintes si děl: — To je vždy zisk; možná, že se temperatura změní, že nebe vysype trochu popelu na to hanebné slunce, jež mne vyčerpává, a že se tak dočkám bez přílišných nehod prvních mlh a prvních mrazů.

V této zmalátnělosti, v této nečinné nudě, v níž se topil, dráždila ho jeho knihovna, jejíž uspořádání zůstalo neukončeným: nehýbaje se již se svého fauteuilu, měl neustále na očích své světské knihy, položené bez ladu na stolech, zasahující jedny do druhých, podpírající se vzájemně aneb ležící jako domky z karet na boku, na plocho; tento nepořádek jej urážel tím více, že odrážel od dokonalé rovnováhy náboženských děl, pečlivě seřaděných na odiv podél zdí.

Pokusil se, aby odstranil ten zmatek, ale po deseti minutách práce zatopily jej poty; tato námaha jej vysilovala; šel se natáhnout, zlomen, na pohovku, a zazvonil na svého sloužícího.

Stařec dal se dle jeho údajů do díla, přinášeje mu knihy, jednu po druhé, jež prozkoumával a jimž určoval místo.

Tato práce byla krátkého trvání, neboť knihovna des Esseintes neobsahovala než neobyčejně omezený počet laických děl vrstevnických.

Tím, že je provlékl svým mozkem jako se provlékují pruty kovu ocelovou protahovačkou, z níž vycházejí tenké, lehké, téměř převedené na nepostřehnutelné nitě, dospěl k tomu, že neměl již knih, jež by vzdorovaly takovémuto zacházení a byly dosti zdatně kaleny, aby snesly nového pleštidla četby; chtěje takto raffinovati, omezil a téměř sterilisoval všechen požitek, akcentuje ještě nevyhojitelný rozpor, jenž byl mezi jeho ideami a ideami světa, kde mu dala náhoda se zroditi. Dospěl nyní k tomu výsledku, že nemohl již nalézti spisu, jenž by uspokojil jeho tajná přání; a jeho podiv se odpoutával i od svazků, jež zajisté přispěly vybrousiti mu ducha, učiniti ho tak podezřívačným a tak subtilným.

V umění nicméně vyšly jeho idey s prostého hlediště; pro něho školy neexistovaly; jedině temperament spisovatelův byl důležitým; jedině práce jeho mozku zajímala, nechť si byla jakoukoli látka, k níž se obrátil. Na neštěstí byla tato pravda hodnocení, důstojná La Palissea, téměř nepoužitelnou z toho

prostého důvodu, že každý, byť sebe více si přál zbaviti se předsudků, zdržeti se vší vášně, dává přednost dílům, jež odpovídají nejdůvěrněji jeho vlastnímu temperamentu, a vyhošťuje posléze do pozadí všechna ostatní.

Tato práce výběru se v něm pomalu provedla; zbožňoval nedávno velkého Balzaca, ale v téže době, co jeho organismus přišel z rovnováhy, co jeho nervy nabyly vrchu, jeho sklonnosti se upravily a jeho podivy se změnily. (Dokončení)

KRITIKA.

KNIHY

K. H. — Viktor Dyk: **A porta inferi.** Po několika jalových a zbytečných debutech poslední doby konečně vyjimka. Na dně kalného a zmateného roztoku hrání tentokráte několik krystallů nového tvaru a jiskření. Autor přináší v několika číslech svůj originellní ton. Je to jemná sentimentálná ironie, hnaná až na ostří uštěpačné, poetisující anekdoty. V tom úzkém intervallu komponuje autor své nejšťastnější arie a pohvizduje si je se zlomyslnou nonchalancí, ač je to, prý, už před samými branami pekelnými. Zdá se, že někde se pokusil autor zcela seriosně zabušiti na měděné vereje jejich; scházela tu však ta grandiosní síla a demonická vášeň velkých „rouhačů". Celá sbírka není sestředěna k tomuto význačnému centru, ani zase není lokalisována výhradně

na ironický ton — musela by býti v obou případech sevřenější, málomluvnější a skoupější — to je však už osud lyrických debutů: že jsou obyčejně mnohomluvnými.

A. P. Kalina: **Anarchie.** V celku je to dobře psaná brožura, v které ovšem je velmi mnoho již odjinud známého. Autor místy udává své vlastní názory; na neštěstí nelze o nich diskutovati, ježto pojednání na četných místech je censurou tolik okleštěno, že se ztrácí veškerá srozumitelnost dotyčných passaží. Správným a velmi včasným je poukaz na zásadný a základný rozdíl mezi liberalistickým systemem soukromokapitalistickým a individualistickým v národohospodářství, kde se dnes oba obyčejně zaměňují naprosto neprávem. Jedině mělo toto vyvrácení býti podrobnější a důraznější.

Moderne Dichtung II. *Gesammelt von A. Guth und J. A. Bondy.* Vytkl jsem své pochybnosti a výhrady, s nimiž jsem publikaci vítal, hned při prvém svazku. Nyní musil bych vše jen opakovati, ne-li mnohde zostřiti. Stojím rozhodně proti takovému zleužívání *modernosti:* pak by to bylo skutečně pouze planým slovem, dutým zvukem pro současné a dnešní. Chybí tady všechno specificky moderní, to je, nynější doby charakterisující, odlišnou a jedinečnou pečeť ji vtiskující; není tu nic z duševního hoje dnešku, z jeho zmatků a naději. Takový studený, až lhostejný klid vane z knihy. Vypadá jako lepší hračka pro velké děti, obratnosti verše a rýmu, pěkné kejkle frasí a obrazů, ale tak známé a povědomé, několik desetiletí již staré. Starousedlá spokojenost a básně našich otců a dědů z toho pronikavě čiší. Tomu nemůže odpomoci ani těch málo vyzdviženějších věcí, jako jsou črty p. *Guthovy*, nebo verše p. *Donatha* a *Rilkea*, jako je *Wahnfried* p. *Saluse*. Celkový ráz, celek — ten křičí přes to do starosvětskosti a prostřednosti. Někteří z „moderních", jako p. *Dörrmann* (druhdy „hypermoderní") nebo p. *Morgenstern* drnčí prázdnými frasemi až hrůza. Víte, je tu tak krásně illustrovaná idylla libé svornosti „starých s mladými" — a ti mladí se uctivě a poslušně kloní a poddávají. Ani stopy po boji o nové a dokonalejší, hlubší, hrdší umění. Takové ticho jakoby před smrtí. A to mne mrzí, velice mrzí.

K. H. — *Josef Marek:* **Přítěž.** — Fossilní drama lásky. Chce mermomocí řešit a druhou polovinou již v každé sceně plnými plachtami pracuje k přístavu odporné měšťanské morálky. Několik svěžejších scen a detailů vás podvedlo. Postavy nežijí tu svůj život, tušíte za nimi stálou dunivou rhetoriku autora. Donjuanism tu líčen bez psychologické znalosti — sprostě a hrubě, jak se to právě autorovi hodilo do krámu.

F. Domela Nieuwenhuis: **Le Socialisme en danger.** — Vyloživ různé proudy německeho socialismu, poukazuje autor na zmrzačení, jakého se mu dostalo socialně-demokratickou stranou a na její zkroucení a zvrácení nauk Marxových. Z toho vychází pro hájení a hlásání svobodnického socialismu, jehož cílem jest ne uchvácení pro sebe úkonů a moci státu, ale konečné odstranění na prospěch svobody a rovnosti všech.

OPRAVY na str. 106 ř. 1 shora místo **dvojatost** čti **dojatost.** ☆ Na str. 121 ř. 19 sdola místo **Archelana** čti **Archelaua.** ☆ Str. 126, 1 sloupec, ř. 1 sdola místo **duševním** čti **dnešním.** ☆ Str. 127, 2. sloupec shora ř. 18 místo **svojím** čti **jejím,** ř. 19 místo **upracoval** čti **upravoval,** ř. 28 místo **fraška** čti **hračka.**

Vydavatel a redaktor **Arnošt Procházka.** — Tiskem **Emanuela Stivína** v Praze.

VIKTOR DYK

❀ ❀ ❀

Zlomil jsem hůl nad sebou samým ...
Nad sebou samým nejdříve!
Přicházím z hor, jdu v údolí říci,
že přijde lavina!

Teď stojím váhavý na rozcestí.
Kam nejdříve jít zvěstovat?!
Do Athén, které naslouchají
dramatům doby úpadku?

Do Říma jít, kde imperator
své konsignoval legie?!
Do Palestiny, kázání svá
kde promlouvají Kristové?!

Zlomil jsem hůl nad sebou samým!
Nad sebou samým nejdříve!
Lavina hučí, lavina zpívá,
lavina všechno rozdrtí!

97. 4. VIII.

KAREL KAMÍNEK

In limbis Veneris...

. . . . . Chtěl tedy zničit v sobě všecky stopy vzpomínání, jež se chvělo v jeho duši jako bledé paprsky měsíce, bez tepla a bez úsměvu, utopit je v hustých mračnech divokých výbuchů za dlouhých, bezhvězdných nocí, otupit se, seslabit činnost mozku, tlukot srdce a vléknout znavené údy bez cíle a bez naději v houfu těch ostatních, těch nešťastných, ubohých, uzavřených, kteří krvácejí a modlí se v šíleném úpění slova klatby a jdou zlomeni, nerozhodni a tak příliš, příliš slabí . . .

Pil zapomnění v atmosferách těžkých alkoholem, v bouřlivých objetích vášně uměle probouzené, v únavě her a přepínaném, zmrtvujícím bdění.

Žil mezi těmi, kteří padají ze stínu do stínu v hlubokých nocích, jež jim jenom patří, v hlubokých nocích, dlouhých, s vláčnými smutky, plných temnot, mezi stíny v stínech, kteří s bledými obličeji a vyhaslými zraky vyrážejí z vypráhlých hrdel v napínání všech sil divoké vzkřeky zbloudilých zatracenců, kteří nechtějí viděti světel, blýskajících v dáli a jdou, nervosní a vypjatí, hrdí a nelítostní, v bolestech zrození a bolestem oddaní, v mučivém nadšení na svoji Golgathu, kde vysoko vztýčen, na pevném, nevývratném trůně třímá žezlo nenáviděný a věčně vítězící protinožec Boha.

Ale pak, po dlouhých měsících, s hlavou těžkou a údy sesláblými, jako vyrvanými, ustal pojednou . . .

Víno na těchto vinicích nezrálo pro něho . . .

Duše jeho vzpínala ramena hořce lkajíc, jako prosebník ztracený vztahuje ruce ku dřevu Spásy, žíznila po klidu a čistých tužbách, čekala na nové východy slunce, zářivě zlaté, obrodné, probouzela rozervané vzdory, úpěla jako vysílený odsouzenec, jejž za ranního šera v pustém nádvoří vedou k popravě . . .

Všecko v něm hořelo, vyprahlo a toužilo po nových vláhách, žíznilo po nových, bohatých, zúrodňujících deštích, kanoucích s výšin Myšlénky. A odešel z víru vášnivých exaltací, prudkých mší, sloužených v koupených náručích, zhnusen, prosáknut, plně prolnut nekonečným odporem, lámajícím a prudkým jako jarní bouře, roztoužen po návratu v to, co druhdy chtěl v sobě pochovat . . .

Vrátil se do šera svého pokoje, k lampě tiše planoucí pokojným svitem, chtěje býti sám a sám, asketa, nelítostný k sobě, pohřbený za živa v pusté hrobce zamlklých stěn, pokorný otrok a nadšený vysokého kultu svého nitra. Smál se s ním a trpěl s ním, plakal s ním v těch řídkých hodinách extasí. A kvetlo u něho zase všecko, zatím co venku bylo pusto, těžko, mrazivo . . .

*

. . . A zase pocítil sklamání.

To bylo jenom opojení prvních chvil, první napití, první zadýchání ve vzduchu čistém po prošlých bouřích. A zbylo zase jenom nervosní rozechvění, touha po ztraceném, bolest ze zániku, hořká, drsná bolest a úsilná žízeň po něčem novém, po čemkoli, po novém tonu, jenž by vpadl v tu dusící, těžkou jeho osamělost.

V té době se s ní setkal . . .

*

. . . . To bylo zachvění, jež nepustoší duši!

Zdálo se mu, že slaví se v něm velké vítězství nad vášní; duše jeho, nalomený květ, chystala se k bohatým výhonkům, plnila se šťavnatou mízou. Jako by se probouzela po dlouhé zimní tesknotě k novému jaru. Po boku její duše teprve si uvědomoval sílu duše vlastní. Jako by dlouho byl šel pustým, hlubokým, bezhvězdným temnem a najednou před ním, v nejbližší blízkosti, náhle, nečekaně zazářilo slunce v plném jasu... Duše jejich srostly spolu, spolu rostly . . . Zdálo se mu, že přišla hodina, ta dlouho čekaná, ta zoufalstvím vykoupená, v krvavých bolestech uzrávající hodina, kdy bude snad možno, aby sklonil se nad ní a řekl jí: sestro! To byl křest, očista, to bylo plné zapomenutí, zetlení toho všeho, co jej druhdy hnalo v ty ničící, bolestí se svíjející tmy . . .

*

. . . Velikým oknem tlačila se zvolna tma, kanula hustými krůpějemi a pokoj usínal v mdlém světle růžové lampy. Klikatiny stínů rvaly se na podlaze a zdech.

Seděl tiše: slyšel ještě táhlé, těžké akkordy varhan, cítil pronikavou vůni kadidla a svěcené vody. To bylo jako sen... Vůně uschlých květin, tiché šepoty, pak jásavý, perlivý smích a rozpustilá vážnost přípitků — to všecko mihalo se mu v hlavě ještě v matném chaosu, jako zahaleno v podzimní mlhy . . .

Tiché, drobné kroky se ozvaly. Vysoká, štíhlá, s nahými rameny a černou záplavou rozpuštěných vlasů, nabízející se, rozechvěná rozpálenou žádostí přišla a její „Pojď" — to bylo jako úder hromu, jenž skály láme a boří, boří — boří vše, co vystavěl člověk v slabých, naivních chvílích . . .

Pošetilý!

Jenom smích mu zbyl, jenom hrubý, ostrý, surový smích...

— Nevěstky zhynuly, ať žije nevěstka!

Praha, září 1897.

❀

WILHELM HOLZAMER

Die Priesterin.

Sie kehrte täglich um dieselbe Stunde,
Um Mittag wieder, wenn das weite Land,
Von Menschen Leer, in tiefstem Schweigen lag.
Dann trat sie aus des Buchwalds dunklem Dom
Ins helle, volle Sonnenlicht hinaus,
Ihr Haupt verhüllt, die edlen Glieder nackt.
Und feierlich gemessnen Schrittes ging
Sie über Wiesengrün und Blumenglanz.
Das Haupt verhüllt. Und an der Quelle hielt
Sie an. Der Schleier fiel. Zwei dunkler Augen
Sanfte Lieder hoben sich empor,
Zum Himmel auf. — Zwei Augen! nie im Leben
Vergess' ich dieser Blicke Schmerzenstiefe.
Da lag ein Sehnen drin und ein Entsagen,
Ein Flehn und heiligste Ergebenheit,
Und eine Trauer, und ein mildes Lächeln,
Geheime Thränen, Wonne, und Verschmachten.
Sie neigte zu der Quelle tief das Haupt
Und beugte hoheitsvoll das edle Knie.
In krausen Wellen floss ihr Goldhaar nieder,
Und drinnen spielte Sonnensilberglanz,
Sich breitend über ihre stolzen Glieder,
Hell leuchtend, jubelnd, herrlich hingegossen
In Wiesengrün und bunte Blumenpracht.

Sie lauschte zu der Quelle eignem Klang, —

Ein seltsam Lied, verhallt in ferner Tiefe:
Ein Menschenherz, in höchstem Glück zersprungen,
Begraben liegt's auf einem samtnen Grund,
Und Thränen tropfen nieder, langsam, leise,
Und jede Thräne ist ein heitrer Trost,
Sie spiegelt bunte Bilder frohen Lebens,
Ein göttlich Glück, dem kein Ernüchtern folgte.
Begraben liegt das Herz auf samtnem Grund,
Und immer lebt es, wund, und kann nicht sterben.

Täglich um dieselbe Stund kehrt
Sie wieder zu der Quelle, kniet und lauscht,
Und flüchtet eilgen Schrittes dann zurück
Zum Waldesdom, das schöne Haupt verhüllt.

Heppenheim a. d. B.

JORIS KARL HUYSMANS

NA RUBY.

BRZY dokonce, a ačkoli si byl vědom své nespravedlnosti k zázračnému autoru *Lidské komedie*, dospěl k tomu, že již neotevřel jeho knih, jejichž zdravé umění jej uráželo; jiné aspirace jim nyní zmítaly, jež se staly jaksi nevymezitelnými.

Prozkoumávaje se dobře, nicméně, chápal zprvu, že musí dílo, aby jej vábilo, odíti na sebe ten ráz zvláštnosti, jehož požadoval Edgar Poe, ale odvažoval se ochotně dále na této cestě a volal po byzantských květenách mozku a složitých delikvescencích jazyka; přál si rušivé neurčitosti, nad níž by mohl sníti, až by ji učinil, dle své vůle, vagnější aneb pevnější podle okamžitého stavu své duše. Chtěl, v celku, umělecké dílo i k vůli tomu, čím bylo samo sebou, i k vůli tomu, co mohlo připustiti, aby mu bylo propůjčeno; chtěl s ním jíti, dík mu, jako podpírán adjuvantem, jako nesen povozem, ve sféře, kde by mu sublimované sensace vtiskovaly nečekané pohnutí, jehož příčiny by dlouho a dokonce marně hleděl analysovati.

Konečně se po svém odjezdu z Paříže vzdaloval víc a více od skutečnosti a především od vrstevnického světa, jejž měl ve vzrůstající ošklivosti; tato nenávist nutně působila na jeho literární a umělecké chuti, a odvracel se co možno nejvíce od obrazů a od knih, jejichž omezené předměty se uchylovaly do moderního života.

Tak, ztrativ schopnost podivovati se nestranně kráse, nechť se podává ve kterékoli formě, dával přednost u Flauberta *Pokušení svatého Antonína* před *Citovou výchovou*; u de Goncourt *Faustině* před *Germinii Lacerteuxovou;* u Zoly *Vině abbéa Moureta* před *Zabijákem*.

Toto hlediště se mu zdálo logickým; tato díla, méně bezprostřední, ale rovněž náruživá, rovněž lidská, dávala mu proniknouti dále do hlubin temperamentu těchto mistrů, již vyzrazovali s upřímnější nenuceností nejtajuplnější vzmachy své bytosti, a povznášela jej taktéž výše, než ostatní, mimo tento trivialný život, jímž byl tak zemdlen.

Pak vcházel při nich v úplnou jednotu ideí se spisovateli, jež je pojali, poněvadž se tu nalézali v duševním rozpoložení, obdobném jeho duševnímu rozpoložení.

Skutečně, když jest epocha, v níž je talentovaný člověk

nucen žíti, plochou a blbou, jest umělec, i bez svého vědomí zachvacován nostalgií po jiném století.

Nemoha se sladiti než v řídkých mezerách s prostředím, v němž se vyvíjí; nenalézaje již v prozkoumávání toho prostředí a tvorů, jež jsou mu podřízeny, požitků pozorování a analysy, dostačujících, aby jej povyrazily, cítí prýštěti a vyrůstati v sobě zvláštní úkazy. Zmatené touhy putování se zdvihají, jež se vyjasňují v úvaze a v studiu. Pudy, sensace, náklonnosti, odkázané dědičností, se vzbouzejí, se vymezují, se vnucují s velitelskou sebedůvěrou. Připomíná si upomínky na bytosti a věci, jichž osobně neznal, a nadejde okamžik, kdy unikne násilně z trestnice svého století a těká v plné svobodě v jiné epoše, s níž, zdá se mu, následkem poslední illuse, by byl býval v lepší shodě.

U jedněch je to návrat ke skončeným věkům, k zaniklým civilisacím, k mrtvým dobám; u jiných je to vzmach k fantastice a ke snu, je to více nebo méně intensivná vise doby, jež má vyrůsti, jejíž obraz reprodukuje, aniž toho ví, účinkem atavismu, obraz minulých epoch.

U Flauberta to byly slavnostní a nesmírné obrazy, grandiosné nádhery v barbarském a skvělém rámci, kdež kráčely tetelící se a delikatné, tajuplné a vznešené bytosti, ženy, opatřené v dokonalosti své krásy trpícími dušemi, na jejichž dně rozeznával hrozné pomatenosti, šílené aspirace, jakkoliv byly již umučeny, hrozící prostředností rozkoší, jež se mohly zroditi.

Všechen temperament velikého umělce propukal na těch neporovnatelných stranách *Pokušení svatého Antonína* a *Salammby*, kde daleko od našeho malicherného života, vyvolával asiatské přepychy starých věků, jejich mystické vzněty a zdrcennosti, jejich zahálečné šílenosti, jejich krutosti, podnícené tou těžkou omrzelostí, jež vyplývá z nadbytku a z modlitby, dříve dokonce, než byly vyčerpány.

U de Goncourt byla to nostalgie předchozího století, návrat k elegancím společnosti, na vždy ztracené. Gigantická výzdoba moří, bijících do přístavních hrází, pouští, vinoucích se do nedohledna pod žhnoucími oblohami, neexistovala v jeho nostalgickém díle, jež se uzavíralo poblíž dvorního parku, v budoiru, ovlaženém vilnými výrony ženy s umdleným úsměvem, s perversním výrazem, s nezresignovanými a zamyšlenými zornicemi. Duše, jíž oživoval své osoby, nebyla již tou duší, vdechnutou Flaubertem jeho tvorům, tou duší, vzbouřenou předem neú-

prosnou jistotou, že není žádné nové štěstí možným; byla to duše vzbouřená po účinku, ze zkušenosti, pro všechna marná úsilí, o než se zasadila, aby nalezla neznámnější duševní spojení a aby odpomohla té nepamětné rozkoši, jež se odráží ze staletí do staletí ve více či méně důvtipném ukojení párů.

Ačkoli žila mezi námi a byla věru i životem i tělem z naší doby, byla Faustina vlivy, pochodícími od předků, stvořením minulého století, jehož duševní strasti, celebralnou umdlenost, smyslnou nemírnost měla.

Tato kniha Edmonda de Goncourt byla jedním ze svazků, nejvíce zamilovaným des Esseintes; a skutečně ta suggesce ke snu, jíž požadoval, přetékala z tohoto díla, kde pod napsanou řádkou pronikala jiná řádka, viditelná jedině duchu, naznačená kvalifikativem, jenž otvíral rozložiny vášně, zámlkou, jež nechávala uhodnouti nekonečnosti duše, jichž žádný idiom by nemohl vyplniti; pak to nebyl již jazyk Flaubertův, ten jazyk nenapodobitelné vznešenosti, byl to styl prozíravý a choroblivý, nervosný a umělkovaný, bedlivý zaznamenati nedotknutelného dojmu, jenž zasahuje smysly a determinuje pocit, styl, zkušený v modulování komplikovaných odstínů epochy, jež byla sama sebou neobyčejně komplexní. V celku to bylo slovo, nezbytné sešlým civilisacím, jež požadují k vyjádření svých potřeb, nechť se projeví v kterémkoli věku, akcepcí, obratů, nových ulitin i vět i slov.

V Římě upravilo umírající pohanství svou prosodii, změnilo svůj jazyk s Ausoniem, s Claudianem, s Rutiliem, jejichž pečlivý a skrupulosný, opojný a zvučný styl jevil, hlavně ve svých popisných částech, odlesky, stíny, nuance, nutnou analogii se stylem obou de Goncourt.

V Paříži se udál jedinečný případ v literarních dějinách; ta umírající společnost XVIII století, jež měla malíře, sochaře, hudebníky, stavitele, proniklé jejím vkusem, nasycené jejími doktrinami, nemohla vytvořiti skutečného spisovatele, jenž by předvedl její skonávající elegance, jenž by vyjádřil jádro její horečných radostí, tak krutě odpykaných; bylo třeba vyčkati příchodu de Goncourt, jehož temperament byl utvořen ze vzpomínek, z lítostí, oživovaných ještě bolestným divadlem intellektuelné bídy a nízkých snah jeho doby, aby mohl nejen ve svých dějepisných knihách, ale také v nostalgickém díle jako *Faustina* vzkřísiti samu duši té epochy, vtěliti její nervosné delikatnosti v tuto herečku, tak mučenou, že si tiskne srdce a svrchovaně

rozdražďuje mozek, by chutnala až do vyčerpání bolestných revulsiv lásky a umění.

U Zoly byla nostalgie po mimojsoucnu rozdílnou. Nebyla v něm žádná touha putování k zaniklým řádům, k všemmírům, ztraceným v noci časů; jeho temperament, silný, solidný, zaujatý vzbujelostmi života, krevnatými silami, moralnými zdravostmi, odvracel jej od umělých vnad a nalíčených bledniček posledního století, jako od hieratické okázalosti, brutalné krutosti a zženštilých a nejasných snů starého Východu. Toho dne, kdy rovněž byl posedlým tou nostalgií, tou potřebou, jež je v celku poesií samou, uprchnouti daleko od tohoto vrstevnického světa, jejž studoval, vrhl se na idealný venkov, kde míza vřela na plném slunci; snil o fantastických řijích nebes, o dlouhých mdlobách země, o oplozujících deštích pelu, padajícího do toužících organů květů: dospěl ke gigantickému pantheismu, stvořil, možná bez svého vědomí, s tím edenickým prostředím, kam umístil svého Adama a svou Evu, báječnou báseň indickou, oslavující v stylu, jehož širé barvy, nahozené z hrnba, měly jakoby bizarrnou nádheru indické malby, hymnu těla, oživenou, živoucí hmotu, odhalující svou plodivou zuřivostí lidskému tvoru zakázané ovoce lásky, její záduchy, její instinktivné pocely, její přirozené posy.

S Baudelairem byli to tito tři mistři ve francouzské literatuře, moderní a profanní, kteří nejlépe internovali a nejlépe uhnětli ducha des Esseintes, ale tím, že je často pročítal, že se prosytil jejich díly, že je znal napamět úplně, musel se, aby jich mohl ještě užívati, vynasnažiti zapomenouti jich a nechati je po nějakou dobu na svých příhradách na odpočinku.

Tak je sotvy otevřel nyní, když mu je sloužící podával. Omezil se označiti místo, jež měly zaujati, bdě nad tím, aby byly zatříděny v dobrém pořádku a volně.

Sloužící mu přinesl novou serii knih; ty ho soužily více; byly to knihy, k nimž se jeho náklonnost ponenáhlu odnášela, knihy, jež ho zotavovaly z dokonalosti spisovatelů obsáhlejšího sváření právě svými vadami; zde zase tím, že chtěl raffinovati, dospěl des Esseintes k tomu, že hledal na kalných stránkách frase, vyprostující jakousi elektřinu, jež jím otřásala, když vybíjely své fluidum v prostředí, jež se zdálo nejprvé vzpurným.

Nedokonalost sama se mu líbila, jen když nebyla ani cizopasnou ani otrockou, a možná, že byla dávka pravdy v jeho theorii, že prostřední spisovatel dekadence, že spisovatel dosud

personellný ale neúplný, překapuje drážlivější, projímavější, zakyslejší balšám než umělec téže epochy, jenž jest opravdu velikým, opravdu dokonalým. Dle jeho mínění postřehovaly se v jejich bouřlivých náčrtcích nejostřejší exsaltace sensibility, nejchorobnější vrtochy psychologie, nejpřehnanější depravace jazyka, přidržovaného až do jeho posledních odmítnutí, aby objímal a odíval kypící sole sensaci a ideí.

Tak se obrátil nutně po mistrech k některým spisovatelům, jež mu činilo ještě milejšími a dražšími opovržení, v němž je mělo obecenstvo, neschopné pochopiti jich.

Jeden z nich, Paul Verlaine, druhdy debutoval svazkem veršů, *Saturnské básně*, svazkem téměř chatrným, kde se naráželo na nápodobeniny Leconta de Lisle a výkony romantické rhetoriky, ale kde prosakovala již jistými čísly, takými jako sonet, nazvaný „Družný sen", skutečná personalita básníkova.

Hledaje jeho předchůdce, nalézal des Esseintes pod nejistotami náčrtů talent, hluboce již nasáknutý Baudelairem, jehož vliv se později lépe akcentoval, aniž byla nicméně almužna, povolená nehynoucím mistrem, zjevnou.

Pak obsahovaly některé z jeho knih, *Blahozpěv*, *Galantní slavnosti*, *Romance beze slov*, konečně jeho poslední svazek, *Moudrost*, básně, kde původní spisovatel se odhaloval, překonávaje množství svých spolubratrů.

Jeho verš, ozbrojen rýmy, získanými tvary sloves, někdy dokonce dlouhými adverbiemi, jimž předcházelo jednoslabičné slovo, odkudž padala jako se zvýšeného okraje kamene v kaskadě, těžké vodou, přetínaný pravděnepodobnými cesurami, stával se často neobyčejně abstrusným, se svými odvážnými ellipsami a svými podivnými nesprávnostmi, jež nebyly nicméně bez vnady.

Ovládaje lépe než kdokoli jiný metriku, pokusil se omladiti básně o fixní formě: sonet, jejž převracel, s koncem nahoru, stejně jako některé japonské ryby z polychromné hlíny, jež spočívají na svém podstavci se žaberními otvory dolů; aneb zase jej depravoval, nespojuje než mužské rýmy, pro něž zdál se pociťovati lásku; používal rovněž a často bizarrné formy, strofy o třech verších, z nichž prostřední zůstával bez rýmu, a terceta, jednorýmého, následovaného jediným veršem, hozeným jako refrain a tvořícím si echo se sebou samým, takovým jako *streety: „Tancujme Gigue"*; užíval jiných rhytmů ještě, kde téměř od-

straněný ton nebyl slyšán již než v dalekých slokách, jako dohaslý zvuk zvonu.

Ale jeho personalita tkvěla hlavně v tomhle: že dovedl vyjádřiti neurčité a roztomilé důvěrnosti, polouhlasem, za soumraku. Jediný dovedl nechati uhodnout jistá rozrušující mimojsoucna duše, tak tichá šepotání myšlének, tak mumlaná, tak přerývaná doznání, že ucho, jež je postřehovalo, zůstávalo váhající, cedící do duše nyvosti, oživené tajemstvím toho dechu, více uhodovaného než cítěného. Všechen akcent Verlaineův byl v těchto rozkošných verších z *Galantních slavností:*

Večer se skláněl, večer obojetný podzimku,
krásky, na paže naše zavěsující se, snící,
slova tu dí tak zvláštní zcela tiše,
že od té doby duše naše chvěje se a diví.

Nebyl to již nesměrný obzor, otevřený nezapomenutelnými branami Baudelairovými, byla to v měsíčním jasu pootevřená štěrbina na omezenější a intimnější pole, v celku zvláštní autorovi, jenž zformuloval ostatně v těchto verších, jež des Esseintes chutnal, svůj poetický system:

Neb odstín chceme posud,
ne barvu, nic než odstín
. . . . . .
A všechno ostatní je literatura.

Ochotně ho des Esseintes provázel do nejrůznějších jeho děl. Po svých *Romancích beze slov*, vyšlých v tiskárně nějakého listu v Sens, mlčel Verlaine dosti dlouho, pak objevil se opět v okouzlujících verších, kde míjel sladký a ztrnulý akcent Villonův, opěvuje Pannu, „daleko od našich dnů smyslného ducha a smutného těla". Des Esseintes pročítal často tu knihu *Moudrost* a suggeroval si při její básních tajná snění, fikce skryté lásky k byzantinské Madoně, jež se měnila v jistém okamžiku v Cydalisi, zbloudilou v naše století, a tak mysteriesní a rozněcující, že se nemohlo věděti, touží-li po tak obludných depravacích, že by se staly, ve chvíli dokonání, neodolatelnými; aneb zda se vyšvihuje sama do snu, do neposkvrněného snu, kde zbožňování duše by kolem ní kroužilo, ve stavu neustále nepřiznaném, neustále čistém.

Jiní ještě básníci jej ponoukali, aby se jim svěřil: Tristan Corbière, který v 1873 za všeobecné lhostejnosti vydal jeden z nejvýstřednějších svazků, nazvaný: *Žluté lásky*. Des Esseintes, jenž v nenávisti k banalitě a všednosti by byl přijal nejvylože-

nější šílenosti, nejbaroknější extravagance, prožíval nenucené hodiny s touto knihou, kde šprým se mísil s neurovnanou energií, kde znepokojující verše propukaly v básních dokonalé temnosti, jako jsou litanie *Spánku*, jejž kvalifikoval v jistém okamžiku za

oplzlého zpovědníka mrtvě-rozených zbožných.

Bylo to sotvy francouzským; autor mluvil černošsky, postupoval mluvou telegrammů, zneužíval potlačení sloves, předstíral pošklebek, oddával se kvodlibetům nesnesitelného obchodního cestujícího, pak znenadání v té směsici se svíjely žertovné nápady, podloudná upejpání, náhle vytryskal ostrý výkřik bolesti, jako struna violoncella, jež praskne. Vedle toho bleskaly v tomto stylu, drsném, suchém, pečlivě vyhublém, zježeném neužívanými slovy, nečekanými novotvary, objevy výrazu, nomadné verše, amputované ze svého rýmu, skvělé; posléze, mimo své *Pařížské básně*, kde des Esseintes vynášel tuto hlubokou definici ženy:

Věčná ženskost věčného bačkory

oslovoval Tristan Corbière stylem téměř mohutné stručnosti bretoňské moře, námořnické seraily, Odpuštění Svaté Anny, a povznesl se dokonce až k výmluvnosti nenávisti v pohaně, jíž polil, u příležitosti ležení Conlieského, individua, jež označoval pod jménem „jarmarečníků Čtvrtého Září".

Tuto zatuchlinu, jíž byl tak lačen a jíž mu předkládal tento básník se zkroucenými epithety, s krásami, jež zůstávaly vždy v poněkud podezřelém stavu, nalézal des Esseintes ještě v jiném básníkovi, Theodoru Hannonovi, žáku Baudelairea a Gautiera, pobádaného velezvláštním smyslem pro hledané elegance a strojené radosti.

Naproti Verlaineovi, jenž pochodil bez křížení z Baudelairea, především psychologickou stránkou, obmyslným odstínem myšlénky, učenou kvintessencí citu, vyplýval Theodor Hannon z mistra především plastickou stránkou, vnější visí bytostí a věcí.

Jeho okouzlující korrupce odpovídala osudně sklonnostem des Esseintes, jenž za mlhových dnů, za deštivých dnů, se uzavíral do útulku, vymyšleného tímto básníkem, a opíjel si oči měňavostmi jeho látek, plápoly jeho kamů, jeho přepychy, výlučně hmotnými, jež napomáhaly cerebralným podněcováním a stoupaly jako kantharidový prášek v oblaku vlahého kadidla k Brusellskému Idolu s nalíčenou tváří, s břichem, dubeným parfumy.

Mimo tyto básníky a Stéphanea Mallarméa, jejž rozkázal

svému sloužícímu dáti stranou, aby ho zatřídil zvlášť, nebyl des Esseintes než velmi slabě vábeň básníky.

Vzdor své velkolepé formě, vzdor imposantní tvářnosti svých veršů, jež se tyčily s takovou skvělostí, že hexametry Huga samého se zdály u porovnání pochmurnými a hluchými, nemohl jej Leconte de Lisle nyní již uspokojiti. Starověk, tak podivuhodně vzkříšený Flaubertem, zůstával v jeho rukou nehybným a studeným. Nic se nechvělo v jeho verších, docela povrchových, jichž nepodpírala většinou žádná myšlénka, nic nežilo v těchto pustých básních, jejichž lhostejné mythologie jej na konec mrazily. S druhé strany došel des Esseintes též k tomu, že ztratil zájem o dílo Gautierovo, když si je byl dříve dlouho liboval; jeho podiv neporovnatelného malíře, jímž ten muž byl, mijel, rozřeďuje se den ze dne, a nyní byl více udiven než nadšen jeho popisy, jaksi indifferentními. Dojem předmětů ustálil se v jeho oku, tak vjímavém, ale lokalisoval se tu, nepronikl dále do jeho mozku a do jeho těla; stejně jako podivuhodný reflektor omezoval se neustále obrážeti s neosobní přesností obrysy.

Zajisté, des Esseintes miloval ještě díla těchto dvou básníků, jako miloval vzácné kamy, drahocenné a mrtvé látky, ale žádná z variací těchto dokonalých hudebníků nemohla ho již přivésti v nadšení, neboť žádná nebyla podajná snu, žádná neotvírala, pro něho aspoň, jedné z těch živoucích rozlehlin, jež mu dovolovaly urychliti pomalý let hodin.

Odcházel od jejich knih hladov, a stejně tomu tak bylo s knihami Hugovými; stránka Východ a patriarcha byla příliš běžnou, příliš prázdnou, aby ho upoutala; a stránka zároveň chůva a dědeček jej přiváděla v zoufalství; bylo mu třeba dostihnouti k *Zpěvům z ulic a lesů*, aby řičel před bezvadným kejklířstvím jeho metriky, ale jak by byl konec konců zaměnil všechny ty krkolomnosti za nové dílo Baudelaireovo, jež by se rovnalo starému, neboť rozhodně tento byl téměř jediným, jehož verše obsahovaly pod svou nádhernou slupkou balzamický a výživný morek!

Vrhaje se z krajnosti do krajnosti, od formy, zbavené myšlének, k myšlénkám, zbaveným formy, zůstával des Esseintes neméně obezřelým a neméně chladným. Psychologické labyrinty Stendhalovy, analytické okliky Durantyho jej sváděly, ale jejich administrativný, bezbarvý, vyprahlý jazyk, jejich najatá prosa, nanejvýše dobrá pro hanebné řemeslo divadelní, jej odpuzovala. Pak se konaly zajímavé práce jejich obmyslných rozbírání, aby

se vše řeklo, na mozcích, zmítaných vášněmi, jež ho již nedojímaly. Staral se málo o všeobecné affekty, obvyklé associace myšlének, nyní, kdy se výhradnost jeho ducha příliš přepínala a kdy nepřipouštěl již než velejemných sensací a než katolických nebo smyslných muk.

Aby chutnal díla, jež pojilo, podle jeho přání, s řízným stylem pronikavou a kočičí analysi, musel dojíti k mistru Indukce, k tomu hlubokému a podivnému Edgaru Poeovi, pro něhož jeho záliba, od doby, co jej znovačítal, nemohla poklesnouti.

Více než každý jiný odpovídal snad tenhle intimními příbuznostmi hloubavým požadavkům des Esseintes.

Rozluštil-li Baudelaire v hieroglyfech duše léta překvětu citů a myšlének, prozkoumal on na cestě choroblivé psychologie podrobněji oblast vůle.

V literatuře vyčíhal první pod tím emblematickým titulem: „Demon Perversity", neodolatelné pohnutky, jež vůle snáší, aniž jich zná, a jež cerebralná pathologie nyní vysvětluje bezmála bezpečným způsobem; první též, neupozornil-li, při nejmenším hlásal tísnivý vliv strachu, jenž působí na vůli, stejně jako anesthesika, jež ochromují citlivost, a jako kurare, jenž ničí nervové hybné živly; na tento bod, na tuto lethargii vůle dal sbíhati se svým studiím, analysuje účinky tohoto duševního jedu, naznačuje symptomy jeho chodu, rozrušení, počínající úzkostí, pokračující bázní, propukající posléze v hrůze, jež ohromuje projevy vůle, aniž intelligence, ačkoliv otřesená, povolila.

Smrt, již všichni dramatičtí spisovatelé tolik zneužívali, jaksi zostřil, učinil jinou, uveda do ní algebraický a nadlidský živel; ale byla to, správně řečeno, méně skutečná agonie umírajícího, již popisoval, než duševní agonie přeživšího, posedlého před žalostným ložem obludnými hallucinacemi, jež rodí bolest a zemdlení. S krutým kouzlem šířil se o úkonech děsu, o praštěních vůle, rozumuje o nich studeně, svíraje ponenáhlu hrdlo čtenáře, bez dechu, supajícího, při těchto mechanicky sestrojených murách horečky.

Jeho tvorové, křečovitě stažení dědičnými nervosami, střeštění duševními posunčinami, nežili než nervy; jeho ženy, Morelly, Ligeie, měly ohromné vzdělání, smočené v mlhách německé filosofie a kabalistických tajemstvích starého Východu, a všechny měly jinošská a zmrtvělá ňadra andělů, všechny byly, takměř řečeno, bezpohlavními.

Baudelaire a Poe, tito dva duchové, již byli často sdružo-

váni následkem své společné poetiky, své sdílené náklonnosti ke zkoumání mentalných nemocí, lišili se radikalně affektivnými koncepcemi, jež zaujímaly tak širokého místa v jejich dílech; Baudelaire, se svou láskou, porušenou a bezprávnou, jehož ukrutný hnus budil myšlénku na represalie inkvisice; Poe, se svými cudnými, vzdušnými láskami, kde neexistovaly smysly, kde se osamělý mozek topořil bez vztahu k ústrojím, jež, kdyby existovala, zůstala by navždy zmrazenými a panenskými.

Tato cerebralná klinika, kde se tento duševní chirurg, vivisekuje v atmosfeře k zadušení, stával, jakmile jeho pozornost ochabla, kořistí své obraznosti, jež prachem rozvířovala jako rozkošné miasmy somnambulné a andělské zjevy, byla pro des Esseintes pramenem neumdlitelných domněnek; ale nyní, když se jeho nervosa rozjitřila, byly dny, kdy jej tyto četby schvacovaly, dny, kdy tkvěl s třesoucíma se rukama, s napjatým uchem, cítě se, jako neblahý Usher, zachváceným nerozumnou úzkostí, temnou hrůzou.

Tož se musel mírniti, sotvy se dotknouti těchto strašných elixirů, stejně jako nemohl již navštíviti beztrestně svého rudého vestibulu a opájeti se pohledem na temnosti Odilona Redona a muka Jana Luykena.

A přece, když byl v těchto duševních disposicích, zdála se mu všechna literatura nudnou po těchto hrozných filtrech, importovaných z Ameriky. Tu se obracel k Villiersovi de l'Isle-Adam, v jehož rozptýleném díle znamenal ještě odbojná pozorování, ještě spasmodické vibrace, ale jež nemetaly již, vyjmouc jeho Kláru Lenoirovu aspoň, tak rozrušující hrůzy.

Tato Klára Lenoirova, vyšedší v 1867 v *Literarní a umělecké revui,* otvírala řadu novel, pojatých pod generický titul „Morosných historií". Na podkladě temných spekulací, vypůjčených od starého Hegela, zmítaly se vymknuté bytosti, doktor Tribulat Bonhomet, slavnostní a dětinský, Klára Lenoirova, šprým a zhouba, s modrými brejlemi, kulatými a velikými jako penízi o sto sous, jež zakrývaly její poloumrtvé oči.

Tato novela jednala o prostém cizoložstvu a končila nevyslovitelným úděsem, když Bouhomet, roztáh zřítelnice Klářiny na jejím smrtelném loži a pronik je monstruosnými sondami, postřehl zřetelně zrcadlený obraz manžela, jenž mával na konci paže uťatou hlavou milencovou, řva jako Kanak válečný zpěv.

Tato povídka, založená na tom více či méně správném pozorování, že oči jistých zvířat, volů, na příklad, zachovávají až

do rozkladu stejně jako fotografické desky obraz bytostí a věcí, umístěných v okamžiku, kdy dokonávaly, v jejich posledním pohledu, vycházela zřejmě z povídek Edgara Poea, z nichž si přisvojila důvtipečnou diskusi a hrůzu.

Bylo tomu stejně s „Intersignem", jež bylo později připojeno ke *Krutým povídkám*, sbírce nepopíratelného talentu, v níž se nalézala „Vera", novella, již des Esseintes pokládal za malé veledílo.

Zde byla hallucinace prosycena vybranou něžností; nebyla to již temná vidina amerického autora, byla to vlahá a fluidná, téměř nebeská vise: byl to v identickém genru protinožec Beatrici a Ligeí, těch chmurných a bílých fantomů, zplozených neúprosnou murou černého opia!

Tato novella používala též úkonů vůle, ale nejednala již o jejich seslabeních a o jejich porážkách pod účinkem strachu; studovala naopak jejich exaltace pod vlivem přesvědčení, obrátivšího se v utkvělou představu; ukazovala jeho mohutnost, jíž se i podařilo prosytiti ovzduší, vnutiti svou víru okolním věcem.

Jiná kniha Villiersova, *Isis*, zdála se mu zajímavou z jiných příčin. Filosofické haraburdí z Kláry Lenoirovy ucpávalo také tuto knihu, jež skýtala neuvěřitelnou matenici žvastavých a nejasných pozorování a upomínek ze starých melodramat, podzemních žalářů, dýk, provazových žebříků, všech těch romantických odrhovaček, jichž neměl Villiers nijakž omladiti ve svém „Elenu", ve své „Morganě", zapomenutých dílech, vydaných u neznámého, pana Francisquea Guyona, tiskaře v Saint-Brieuc.

Rekyně této knihy, markýza Tullia Fabriana, o níž se mělo za to, že si osvojila chaldejské vědění žen Edgara Poea a diplomatické ostrovtipnosti Sanseveriny-Taxisovy Stendhalovy, sestrojila si nad to záhadnou velikost Bradamanty, pomísenou s antickou Kirkou. Tyto nerozložitelné smíseniny vyvíjely koptovitý výpar, jímž se tlačily filosofické a literární vlivy, aniž se mohly urovnati v mozku autorově v okamžiku, kdy psal prolegomena tohoto díla, jež nemělo objímati méně než sedm svazků.

Ale v temperamentě Villiersově existoval jiný kout, zcela jinak pronikající, zcela jinak určitý, kout černého žertování a dravého výsměchu; to pak již nebyly paradoxné mystifikace Edgara Poea, to bylo tupení truchlivé komiky, takové, jakou zuřil Swift. Řada prací, *Slečny z Bienfilâtreu*, *Nebeské nalepování návěští*, *Stroj na slávu*, *Nejkrásnější oběd světa*, od-

halovala posměšného ducha neobyčejně vynalézavého a perného. Všechen kal utilitarních idei vrstevnických, všechna obchodní hanebnost století, byly oslavovány v pracích, jejichž uchvacující ironie unášela des Esseintes.

V tomto genru vážného a trpkého šaškovství neexistovala žádná jiná kniha ve Francii; nanejvýše mohla jedna novella Charlesa Crose, *Věda lásky*, otištěná druhdy v *Revui Nového Světa*, překvapiti svými chemickými šílenostmi, svým nuceným humorem, svými studeně fraškovitými poznámkami, ale rozkoš nebyla již než poměrnou, neboť provedení hřešilo smrtelným způsobem. Pevný, barvitý, často originellní styl Villiersův zmizel, aby učinil místo vepřové sekanině, roztrouhané na literarním postavu kohokoliv.

— Můj Bože! můj Bože! jak málo knih přece existuje, jež se mohou znova čísti, povzdechl des Esseintes, pohlížeje na sloužícího, jenž sestoupil se stupátka, kde byl uhnízděn, a odstoupil, aby mu poskytl možnost, přehlédnouti jedním pohledem všechny příhrady.

Des Esseintes schválil to hlavou. Nezůstaly na stole než dvě brožury. Posuňkem propustil starce a prohlížel několik listů, svázaných v onagrové kůži, předem satinované hydraulickým lisem, akvarelou beránkované stříbrnými obláčky a opatřené přídeštnými listy ze starého lampasu, jehož větvoví, poněkud vybledlá, měla ono kouzlo povadlých věcí, jež Mallarmé slavil v tak rozkošné básni.

Tyto stránky, počtem devět, byly vyňaty z jedinečných exemplařů dvou prvních Parnassů, vytištěny na pergameně a předcházel jim tento titul: *Několik veršů Mallarméových*, nakreslený překvapujícím kalligrafem uncialními písmenami, barevnými, podloženými jako písmena starých rukopisů zlatými ploškami.

Mezi jedenácti čísly, spojenými pod touto obálkou, jej některá, *Okna*, *Doslov*, *Azur*, přidržovala; ale mezi jinými jej úryvek z *Herodiady* podmaňoval jako očarování v jistých hodinách.

Po kolik večerů se jen cítil, pod lampou, osvětlující svými staženými jasy tichou komnatu, dotknutým touto Herodiadou, jež se na díle Gustava Moreaua, nyní zaplaveném stínem, ztrácela, jsouc lehčí, nedávajíc již zahlédnouti než neurčitou sochu, dosud bílou, ve vyhaslém žárovišti kamů!

Šero zakrývalo krev, uspávalo odlesky a zlata, zatemňovalo dálky chrámu, zatopovalo statisty zločinu, pohřbené ve svých

mrtvých barvách, a vyzdvihovalo, neušetříc než bělosti akvarellu, ženu z hávu její šperků a činilo ji nazší.

Nepřemožitelně zdvihal k ní oči, rozeznával ji podle její nezapomněných obrysů a ona oživovala, vyvolávajíc na jeho rty ty bizarné a sladké verše, jež jí Mallarmé propůjčuje.

„. . . O zrcadlo!
„Studená vodo, nudou ve svém rámci zmrzlá,
„jak častokrát a po hodiny dlouhé, zarmoucena
„sny, a své vzpomínky hledajíc, jež jsou
„jak litstí pod tvým ledem ve hluboké prohlubni,
„já sobě zjevila se v tobě jak stín daleký!
„Však hrůza! za večerů ve tvém přísném zřídle
„já svého rozptýleného snu poznala jsem nahotu."

Miloval tyto verše, jako miloval díla tohoto básníka, jenž ve století všeobecného hlasovacího práva a v době ziskuchtivosti žil v ústraní umění, chráněn před okolní hloupostí svým opovržením, libuje si, dalek světa, v překvapeních intellektu, ve visích svého mozku, raffinuje myšlénky, již pravděpodobné, roubuje jim byzantinské jemnosti, udržuje je v dedukcích, lehce naznačených, jež sotvy spojovala nepostřehnutelná nit.

Tyto zapletené a umělkované myšlénky svazoval přiléhavým, samotářským a tajným jazykem, plným zkrácenin vět, elliptických obratů, odvážných tropů.

Postřehuje nejvzdálenější analogie, označoval často jedním výrazem, skýtajícím zároveň účinkem podobnosti tvar, vůni, barvu, jakost, skvělost, předmět nebo bytost, jemuž by bylo bývalo třeba připojiti četná a rozdílná epitheta, aby se z něho vyňaly všechny tvářnosti, všechny odstíny, kdyby byl býval prostě naznačen svým technickým jménem. Podařilo se mu tak zrušiti výraznost přirovnání, jež se zcela samo uhostovalo v duchu čtenářovu analogií, jakmile pronikl symbolem, a sprostoval se roztrušovati pozornost na každou z jakostí, jež by byla mohla předvésti, jedno po druhém, adjektiva, umístěná dlouhým řetězem, soustřeďoval ji na jediné slovo, na jeden celek, předváděje jako obrazem, na příklad, jediný a úplný pohled, souhrn.

To se stávalo zhustěnou literaturou, bytným vývarem, sublimatem umění; Mallarmé vyhlásil tuto taktiku, jíž nejprve použil omezeným způsobem, ve svých prvých dílech, odvážně v pièçe o Theophilu Gantierovi a v *Odpoledni faunа*, ekloze, kde subtility smyslných radostí se rozvíjely v tajuplných a lichotných

verších, jež prorýval z nenadání ten plavý a delirantní výkřik faunův:

„Tu probudil bych se při první horoucnosti,
„vzpřímen a sám ve světla odvěkého proudu,
„lilie! a z vás všechněch jeden pro srdečnost."

Tento verš, jenž s jednoslabičným slovem *lys!* v rejekci vyvolával obraz čehosi strnulého, štíhlého, bílého, o jehož smysl se opíralo ještě podstatné jméno srdečnost, dané do rýmu, vyjadřoval allegoricky a jediným terminem vášeň, vzkypění, momentanní stav panického fauna, šíleného říjí pohledem na nymfy.

V této neobyčejné básni objevovala se překvapení nových a nevídaných obrazů v každém koutě verše, když básník popisoval vzněty, lítosti kozonožce, pozorujícího na břehu jezera houštiny rákosí, zachovávající ještě v efemerním kadlubu vyhloubený tvar naiad, jež jej plnily.

Pak pociťoval též des Esseintes obmyslné rozkoše, dotýkaje se této miniaturní brožury, jejíž desky z japonského filtru, tak bílé jako ssedlé mléko, byly uzavřeny dvěma hedvábnými šňůrami, jednou barvy prosvitníku svátečního a druhou černou.

Jsouc skryta za deskou, spojovala se černá tressa s růžovou tressou, jež vrhala jakoby sametový nádech, jakoby stopu moderního japonského líčidla, jakoby prostopášný adjuvant na antickou běl, na čistou pleťovou barvu knihy, a ovíjela ji, svazujíc v lehkou růžici svou temnou barvu s jasnou barvou, našeptávajíc diskretné upozornění na tu lítost, neurčitou hrozbu tohoto smutku, jež následují po vyhaslých vznětech a po uklidněných předrážděních smyslů.

Des Esseintes odložil na stůl *Odpoledne fauna* a listoval v jiné brožuře, již dal vytisknouti pro svou potřebu, v anthologii básní prosou, malé kapli, postavené za vzývání Baudelairea a otevřené parvisiem jeho básni.

Tato anthologie obsahovala selectae z *Nočního Kašpara* od toho podivného Aloysia Bertranda, jenž přenesl způsoby Leonardovy do prosy a maloval jeho metallickými oxydy malé obrazy, jejichž živé barvy se měnily jako barvy jasných emailů. Des Esseintes připojil sem *Vox Populi* od Villierse, práci skvěle raženou v zlatém stylu k obrazu Lecontea de Lisle a Flauberta a několik výňatků z té delikátné *knihy Nefritu*, jejíž exotický parfum ginsengu a čaje se mísí ve vonnou svěžest vody, jež bublá v měsíčném jasu po celou délku knihy.

Ale v této sbírce byly sloučeny některé básně, zachráněné

z mrtvých revuí: *Demon analogie*, *Dýmka*, *Chudé bledé dítě*, *Přerušená podívaná*, *Budoucí úkaz* a především *Podzimní kvílení* a *Záchvěv zimy*, jež byly veledíly Mallarméovými a čítaly se rovněž mezi veledíla básně prosou, neboť sjednocovaly jazyk, tak velkolepě uspořádaný, že skolébával sám sebou jako melancholická ikanntace, jako opojivá molodie s myšlénkami neodolatelné suggesce, s duševními pulsacemi sensitiva, jehož pobouřené nervy se chvějí s prudkostí, jež vás proniká až k vytržení, až k bolesti.

Forma básně prosou byla ze všech forem literatury nejzamilovanější formou des Esseintes. Mohla, jsouc ovládána genialným alchemikem, podle něho obsahovati ve svém malém objemu, ve stavu of meat, mohutnost románu, jehož analytické délky a popisná přeobtěžkání potlačovala. Velmi často uvažoval des Esseintes o tom znepokojivém problému, napsati román, koncentrovaný v několik vět, jež by obsahovaly přečistěnou šťávu několika set stran, stále používaných, aby sestavily prostředí, nakreslily povahy, nahromadily na podporu pozorování a drobná fakta. Tu by vybraná slova byla tak nezaměnitelna, že by nahrazovala všechna ostatní; adjektivum, umístěno tak důvtipným a tak definitivním způsobem, že nemohlo by býti zákoně zbaveno svého místa, otvíralo by takové perspektivy, že by čtenář mohl sníti po celé týdny o jeho smyslu, zároveň přesném a mnohonásobném, konstatoval by přítomnost, rekonstruoval minulost, uhodoval budoucnost duší osob, odhalených svity tohoto jediného epitheta.

Takto pojat, takto zhustěn na jednu nebo dvě strany, stal by se román myšlénkovým přijímáním mezi magickým spisovatelem a idealným čtenářem, duševním spolupracovnictvím, přivoleným mezi deseti povýšenými osobami, roztroušenými ve všemmíru, rozkoší, skýtanou delikatným, přístupnou jedině jim.

Jedním slovem, báseň prosou představovala pro des Esseintes ssedlou šťávu, osmazom literatury, etherický olej umění.

Tato šťavnatost, rozšířená a omezená v jednu kapku, existovala již u Baudelairea a rovněž v těch básních Mallarméových, jež vdechoval s tak hlubokou radostí.

Když uzavřel svou anthologii, děl si des Esseintes, že jeho knihovna, zastavená při této poslední knize, se nejspíše nikdy již nerozšíří.

Skutečně, dekadence literatury, nenapravitelně zasažené ve svém organismu, oslabené věkem myšlének, vyčerpané upřílišeně

ním skladby, citlivé jedině pro zvláštnosti, jež plní horečkou nemocné, a nicméně nutkané, aby vše vyjádřila při svém úpadku, tvrdošíjně chtějící napraviti všechna opomenutí požitku, zůstaviti nejsubtilnější vzpomínky bolesti na svém smrtelném loži, stělesnila se v Mallarméovi nejdokonalejším a nejvybranějším způsobem.

Byly to, vyhnány až po svůj poslední výraz, kvintessence Baudelairerovy a Poeovi; byly to jejich jemné a mohutné, substance, znova destillované a vydávající nové vůně, nová opojení.

Byla to agonie starého jazyka, jenž, když se byl prohnal ze století do století, posléze se rozkládal, dosahoval toho delikvia latinského jazyka, jenž vypustil ducha v tajuplných konceptech a hádankových výrazech svatého Boniface a svatého Adhelma.

Ostatně se provedl rozklad francouzského jazyka jedním rázem. V latinském jazyku existoval dlouhý přechod, mezera čtyř set let mezi pestrým a nádherným slovem Claudiana a Rutilia a zatuchlým slovem VIII století. V jazyku francouzském nebyla žádná přechodná doba, žádný sled věků; pestrý a nádherný styl obou de Goncourt a zatuchlý styl Verlaineův a Mallarméův vrážely do sebe v Paříži, žijíce v téže době, v téže epoše, v tomže století.

A des Esseintes se usmál, pohlížeje na jeden z in-folio, otevřených na jeho kostelním pultě, mysle si, že nadejde okamžik, kdy učenec bude připravovati pro dekadenci francouzského jazyka glossář, podobný glossáři, v němž učený du Cange zaznamenal poslední bláboly, poslední spasma, poslední skvělosti latinského jazyka, chroptícího stářím v hloubi klášterů.

XV.

Jeho nadšení pro sustentator, byvši zapáleno jako slaměný oheň, stejně pokleslo. Nervosná dyspepsie, nejprve umrtvená, se vzbudila — pak vyvolala tato rozpalující trest stravy takové rozdráždění v jeho útrobách, že musel des Esseintes co nejrychleji ustati od jejího užívání.

Nemoc dala se opět do chodu; neznámé úkazy ji provázely. Po murách, čichových hallucinacích, očních poruchách, zarputilém kašli, zařízeném stejně jako hodiny, bušeních tepen a srdce a studených potech vyvstaly sluchové illuse, ty alterace, jež se neudávají než v poslední periodě choroby.

Jsa zžírán žhnoucí horečkou, uslyšel des Esseintes náhle šumot vody, lety vos, pak ty zvuky splynuly v jediný, jenž se

podobal supění soustruhu; toto supění se vyjasňovalo, zmírňovalo se a ponenáhlu se ustálilo v stříbrný zvuk zvonu.

Tu cítil svůj delirující mozek unášený na hudebních vlnách, valený v mystických vírech svého dětství. Zpěvy, naučené u jesuitů, se opět objevily, zřizujíce samy sebou ústav, kapli, kde zaznívaly, odrážejíce své hallucinace na olfaktivné a visuelné organy, zahalujíce je kouřem kadidla a temnotami, ozařovanými světly oken pod vysokými obloukovými klenbami.

U Otců se konaly náboženské obřady s velikou nádherou; výtečný varhaník a pozoruhodná škola kostelního zpěvu činily z těchto duševních cvičení uměleckou rozkoš, prospěšnou kultu. Varhaník byl zamilován do starých mistrů a za svátečních dnů slavil mše od Palestriny a Orlanda Lassa, žalmy od Marcella, oratoria od Haendela, motetta od Sebastiana Bacha, prováděl raději než chabé a snadné kompilace od otce Lambillottea, tak oblibené u kněží, „Laudi spirituali" z XVI století, jejichž posvátná krása mnohdykráte zaujala des Esseintes.

Ale pociťoval především nevýslovných radostí, poslouchaje sborový církevní zpěv, který varhaník podržel vzdor novým názorům.

Tato forma, nyní pokládaná za sešlou a gotickou formu křesťanské liturgie, za archeologickou zvláštnost, za reliquii dávných dob, byla slovem starobylé Církve, duší středověku; byla to věčná modlitba, zpívaná, modulovaná podle vzletů duše, neustálá hymna, vysílaná od staletí k Nejvyššímu.

Tato tradicionelná melodie byla jediná, jež mohla se svým mohutným unisonem, svými harmoniemi slavnostními a massivnými jako kvádry, sdružiti se se starými basilikami a naplniti romanské klenby, jejichž výronem a hlasem samým se zdála.

Kolikráte nebyl des Esseintes uchvácen a skloněn neodolatelným dechem, když tě se „Christus factus est" gregorianského zpěvu zdvihal v lodi, jejíž piliře se třásly v pohyblivých oblacích kaditelnic, aneb když tě huk „De profundis" úpěl, stejně žalostný, jako zadržovaný vzlykot, pronikající tak jako zoufalé volání lidstva, plačícího nad svým smrtelným osudem, vzývajícího dojaté milosrdenství svého Spasitele!

U porovnání s tímto velkolepým zpěvem, stvořeným geniem Církve, neosobním, anonymním jako varhany samy, jejichž vynálezce je neznám, zdála se mu všechna náboženská hudba profanní. V podstatě nebylo ve všech dílech Jomelliho a Porpory, Carissimiho a Durantea, v nejpodivuhodnějších koncepcích

Haendelových a Bachových odřeknutí-se veřejného úspěchu, oběť uměleckého účinku, vzdání-se lidské pýchy, poslouchajíci se modliti se; nanejvýše se projevoval imposantními mšemi Lesueurovými, slavenými u Svatého Rocha, náboženský styl, vážný a vznešený, přibližuje se s hlediště drsné nahoty, přísné majestátnosti starému sborovému zpěvu církevnímu.

Odtud držel se des Esseintes, jsa naprosto pobouřen těmi zâminkami k *Stabatu*, vymyšlenými Pergolesey a Rossinimi, vším tím vetřením-se světského umění do liturgického umění, stranou těchto dvojakých děl, jež snáší shovívavá Církev.

Ostatně dospěla tato slabost, připustěná z touhy po příjmech a pod klamným zdáním půvabu pro věřící, ihned k zpěvům, vypůjčeným z vlašských oper, k hanebným kavatinám, neslušným kadrillám, prováděným velkým orchestrem v samých kostelech, změněných v budoiry, vydaných divadelním histrionům, kteří řvali na výši, zatím co dole ženy bojovaly úderv úborů a byly bez sebe nad křiky komediantů, jejichž nečisté hlasy kálely posvátné zvuky varhan!

Od let tvrdošíjně odpíral súčastniti se těchto bohabojných hodů zůstávaje na svých vzpomínkách z dětství, lituje dokonce, že slyšel některá Te Deum, vynalezená velikými mistry, neboť si připamatovával to podivuhodné Te Deum sborového církevního zpěvu, tu hymnu, tak prostou, tak velikolepou, složenou nějakým světcem, nějakým svatým Ambrožem nebo nějakým svatým Hilariem, jenž vzdor spletitým prostředkům orchestru, vzdor hudební mechanice moderní vědy, odhaloval žhnoucí víru, delirující jásot, vyklouzlé z duše celého lidstva, v proniknutých, přesvědčených, téměř nebeských akcentech!

Ostatně byly názory des Esseintes o hudbě ve flagrantním rozporu s theoriemi, jež pronášel o druhých uměních. V oboru náboženské hudby neschvaloval skutečně než klášterní hudbu středověku, tu vyhublou hudbu, jež působila instinktivně na jeho nervy, stejně jako jisté strany staré křesťanské latiny; pak, přiznával to sám, byl neschopen chápati úskoky, jež byli možná vrstevničtí mistři uvedli do katolického umění; předně nestudoval hudby s tou vášní, jež ho nesla k malířství a k literatuře. Hrál jako kdokoliv na piano, byl po dlouhých zadrhováních bezmála schopný špatně rozluštiti partituru, ale ignoroval harmonii, techniku, nutnou, aby zachytil skutečně odstín, aby ocenil jemnost, aby chutnal v plném vědomí příčiny rafinovanost.

S druhé strany je profanní hudba uměním promiskuity,

když se nemůže čístiti doma, o samotě, jako se čte kniha; aby se chutnala, bylo by třeba vmísiti se mezi to neměnné obecenstvo, jež se roztahuje v divadlech a jež obléhá ten zimní cirkus, kde se spatří pod kadeřícím se sluncem, ovzduší prádelny, člověk tesařského vzrůstu, jenž tříská do vzduchu remoladu a massakruje rozletované episody z Wagnera k nesmírné radosti nevědomého davu!

Neměl odvahy ponořiti se do této koupele množství, aby šel poslouchat Berlioze, z něhož některé fragmenty si jej nicméně podmanily svými vášnivými exaltacemi a svými poskakujícími vzkypěními, a věděl též náležitě, že není jediné sceny, ani jedné věty dokonce z některé opery zázračného Wagnera, jež by se mohla beztrestně odděliti od svého celku.

Kousky rozsekané a předkládané na míse koncertu, ztrácely všechen význam, zůstávaly zbaveny smyslu, vzhledem k tomu, že jeho melodie, podobny kapitolám, jež se doplňují navzájem a přispívají všechny k témuž závěru, k témuž cíli, mu sloužily nakresliti karakter jeho osob, vtěliti jejich myšlénky, vyjádřiti jejich pohnutky, viditelné nebo skryté, a že jejich důvtipné a vytrvalé návraty nebyly pochopitelnými než pro posluchače, kteří sledovali předmět od jeho exposice a viděli ponenáhlu osoby se precisovati a vyrůstati v prostředí, odkudž se nemohly odstraniti, aniž se zřelo, jak hynou, stejně jako větve, odloučené od stromu.

Tak soudil des Esseintes, že mezi tím davem melomanů, jež se extasioval v neděli na lavicích, znalo sotvy dvacet partituru, která byla massakrována, když otvíračky svolily mlčeti, aby poskytly možnost poslouchati orchestr.

Ježto bylo rovněž dáno, že intelligentní patriotismus zabraňoval francouzskému divadlu provésti Wagnerovu operu, nezbývalo pro zajímající se, kteří neznají arkan hudby a nemohou nebo nechtějí se odebrati do Bayreuthu, než zůstati doma, a to je rozumné rozhodnutí, k němuž se dovedl přidati.

S druhé strany jej veřejnější, snadnější hudba a neodvislé kousky starých oper nijakž nevábily; nízká tremola Auberova a Boieldieuova, Adamova a Flotowova a městiště rhetoriky, prováděné Ambroisey Thomasy a Baziny, se mu hnusila se stejného důvodu jako zastaralá upejpání a jako lidové vnady Vlachů. Vzdálil se tedy rozhodně od hudebního umění a po celá léta, co trvala jeho abstinence, nepřipomínal si s rozkoší než jisté seance komorní hudby, kde slyšel Beethovena a především Schu-

manna a Schuberta, kteří ovládli jeho nervy na způsob nejintimnějších a nejstrojenějších básní Edgara Poea.

Některé partie pro violoncello od Schumanna jej zanechaly positivně chytajícího dech a škrceného dusivou kulí hysterie; ale byly to především písně Schubertovy, jež ho vznítily, uvedly z rovnováhy, pak zcela vysílily stejně jako po ztrátě nervového fluida po mystické pitce duše.

Tato hudba vnikala mu, tetelic se, až na kosti a hnala nazpět nekonečno zapomenutých utrpení, starých spleenů do srdce, udiveného, že obsahuje tolik spletených běd a neurčitých bolestí. Tato hudba hoře, křičící z největší hlubiny bytí, jej ohromovala, okouzlujíc ho. Nikdy si nemohl, aniž mu vstoupily nervosné slzy do očí, opakovati „Nářků mladé dívky", neboť bylo v tomto lamentu něco více než žalostného, něco vyrvaného, jež mu drásalo nitro, něco jako konec lásky v smutné krajině.

A vždy, když se mu vrátily na rty, vyvolávaly pro něho tyto vybrané a pochmurné nářky, předměstský kraj, lakomý, němý kraj, kde beze zvuku v dáli se ztrácely v soumraku řady lidí, utrmácených životem, k zemi ohnutých, zatím co se cítil, zalit trpkostmi, přecpán hnusem, v žalné přírodě samoten zcela samoten, zdrcen nevýslovnou melancholií, tvrdošíjnou úzkostí, jejíž tajuplná intensita vylučovala všechnu útěchu, všechen soucit, všechen poklid. Tento zoufalý zpěv, podobný umíráčku, jej strašil nyní, když ležel, zničen horečkou a zmítán bázní, tím neutišitelnější, že nerozeznával již její příčiny. Oddal se posléze víru, povalen přívalem hrůz, jež vlévala tato hudba, nenadále ohražená na minutu zpěvem žalmů, jenž se zdvihal pomalým a tichým tonem v jeho hlavě, jejíž pohmožděné spánky se mu zdály uderňovány srdci zvonů.

Kdysi ráno se nicméně tyto zvuky utišily; měl se lépe v moci a žádal sloužícího, aby mu podal zrcadlo; vyklouzlo mu ihned z rukou; sotvy se poznával; tvář byla barvy země, rty odulé a suché, jazyk vrásčitý, kůže svrasčelá; jeho vlasy a jeho vous, jež sloužící neostříhal již od nemoci, přispívaly ještě k strašnosti vpadlého obličeje, rozšířených a lihovitých očí, jež žehly horečným leskem v této umrlčí hlavě, zježené chlupy. Více než jeho slabost, než jeho nezadržitelná dávení, jež zavrhovala každý pokus stravy, více než ten marasmus, v němž se topil, poděsila ho tato změna obličeje. Pokládal se za ztraceného; pak v ochablosti, jež ho zdrtila, vzpřímila ho energie člo-

věka, vehnaného do tísně, dala mu sílu napsati dopis jeho lékaři v Paříži a rozkázati sloužícímu, aby se ihned vydal na jeho vyhledání a přivedl jej, stůj co stůj, téhož dne.

Náhle přešel od nejúplnější odevzdanosti k nejsílivější naději; tento lékař byl slavný specialista, doktor, renommovaný svojí léčbou nervových nemocí: „musel vyhojiti tvrdošíjnější a nebezpečnější případy, než můj, děl si des Esseintes; zajisté budu na nohou v několika dnech"; pak následovalo po této důvěře absolutné vystřízlivění; byť i byli sebe učenější, sebe prozíravější, neznají lékaři nic o nervosách, jejichž původů ani nevědí. Stejně jako ostatní předpíše tento věčný zinkový oxyd a chinin, bromat draslič itý a kozlík; kdož ví, pokračoval, chytaje se posledních větví, byly-li mi tyto léky až dosud nevěrnými, tož bezpochyby, protože jsem jich nedovedl zužitkovati v správných dávkách.

Přese vše jej toto očekávání ulehčení oživovalo, ale měl nový strach: jen aby lékař byl v Paříži a chtěl se vyrušiti, a okamžitě ho zdrtila bázeň, že jej jeho sloužící nezastihl. Počal opět ochabovati, přeskakuje od vteřiny k vteřině od nejnesmyslnější naděje k nejšílenějším úděsům, přeháněje si i své vyhlídky na nenadálé vyléčení i své obavy rychlého nebezpečí; hodiny mílely a nadešel okamžik, kdy, zoufalý, vysílen, přesvědčen, že rozhodně lékař nepřijde, si opakoval zuřivě, že, kdyby se mu bylo v čas přispělo ku pomoci, byl by býval jistě zachráněn; pak se rozplynul jeho hněv proti sloužícímu, proti lékaři, jejž obviňoval, že jej nechá zemříti, a posléze se rozdráždil proti sobě samému, vyčítaje si, že tak dlouho vyčkával s vyhledáním pomoci, přesvědčuje se, že by byl nyní vyhojen, kdyby byl od včerejška jenom žádal silné léky a užitečné péče.

Ponenáhlu se utišily tyto alternativy poděsení a naději, jež se zmítaly v jeho prázdné hlavě; tyto nárazy jej dobily; sklesl v umdlený spánek, procházený nesouvislými sny, do jakési synkopy, přerývané probuzeními bez vědomí; ztratil tolik notaci svých přání a svých strachů, že zůstal ohromen, nepociťuje žádného překvapení, žádné radosti, když znenadání vstoupil lékař. —

Sloužící ho patrně poučil o existenci, vedené des Esseintes, a o různých příznacích, jež mohl sám pozorovati ode dne, kdy sebral svého pána, zdrceného prudkostí parfumu, u okna, neboť se málo dotazoval nemocného, jehož antecendence ostatně znal a to po dlouhá léta; ale prozkoumal ho, vyšetřil jej a prohlédl s pozorností moč, kde jistá bílá vlákna mu odhalila jednu z nej-

rozhodnějších příčin jeho nervosy. Napsal předpis a, aniž řekl slova, odešel, ohlásiv svůj brzký návrat.

Tato návštěva posílila des Esseintes, jenž se nicméně polekal nad tím mlčením a zapřisabal sloužícího, aby mu neskrýval déle pravdy. Ten ho ubezpečil, že doktor nejevil žádného nepokoje, a des Esseintes nemohl přes všechnu svou nedůvěřivost zachytiti nijaké známky, jež by prozradila váhání lži na klidném obličeji starého muže.

Tu se jeho myšlénky vyjasnily; ostatně jeho bolesti umlkly a slabost, již pociťoval ve všech údech, se sloučila s jistou sladkostí, s jistým hýčkáním, zároveň neurčitým a pomalým; byl posléze ohromen a uspokojen, že není zahrnut léky a fiolami, a slabý úsměv pohnul jeho rty, když přinesl sloužící lavement, výživný peptonem, a upozornil ho, že bude ten výkon opakovati třikráte ve čtyřiadvaceti hodinách.

Operace se zdařila a des Esseintes se nemohl zdržeti, aby si neadressoval tichá blahopřání vzhledem k této události, jež korunovala jaksi existenci, kterou si stvořil; jeho náklonnost k umělému dosáhla nyní, a dokonce aniž toho chtěl, svrchovaného vyslyšení; nemohlo by se jíti dále; strava takto absorbovaná, byla zajisté poslední deviací, jež se mohla spáchati.

To by bylo rozkošným, děl si, kdyby se mohlo při dosažení plného zdraví pokračovati v této prosté životosprávě. Jaká úspora času, jaké radikalné osvobození od odporu, jejž vzbuzuje u lidi bez chutí maso! jaké definitivné zbavení-se zemdlenosti, jež vyplývá vždy z výběru jídel, nutně omezeného! jaký energický protest proti nízkému hříchu jedlictví! konečně jaká rozhodná potupa, vržená v tvář té staré přírodě, jejíž uniformní požadavky by byly navždy vymítěny!

A pokračoval, mluvě k sobě polouhlasem: člověk by si snadno zostřil hlad, spolkna prudký aperitiv, pak kdyby si mohl logicky říci: „Kolik pak je hodin? Zdá se mi, že by byl čas sednouti si ke stolu, mám velký hlad", prostřel by tím, že by položil velkolepý nástroj na ubrus a tu, čas k odříkání modlitby před jídlem, a byl by potlačil mrzutou a vulgarnou námahu pojedení.

Několik dnů po té předložil mu sloužící lavement, jehož barva a jehož vůně se naprosto lišily od barvy a vůně peptonu.

— Ale to není již totéž! Zvolal des Esseintes, jenž pohlížel velice pohnut na tekutinu, vlitou do přístroje. Žádal jako v hostinci za lístek a rozbaliv předpis lékařův, četl:

Trán	20 gramů
Hovězí vývar	200 gramů
Burgundské víno	200 gramů
Žloutek	č. 1

Setrval ve snění. On, jenž se nemohl následkem chatrnosti svého žaludku zajímati opravdově o kuchařské umění, překvapil se znenadání, jak uvažuje o kombinacích nepravého labužníka; pak mu šlehla mozkem pitvorná myšlénka. Možná, že se lékař domníval, že podivné ponebí jeho klienta jest již zemdleno chutí peptonu; možná že chtěl podobně jako obratný vůdce, obměniti chutnost potravy, zameziti, aby jednotvárnost krmí nepřivodila úplnou nechuť k jídlu. Jsa jedenkráte již uvržen v tyto reflexe, sestavoval des Esseintes nevídané předpisy, připravuje postní obědy pro pátky, sesiluje dávku tránu a vína a vyškrtávaje hovězí vývar jako masité jídlo, výslovně zakázané Církví; ale neměl brzy již rozvažovati o těchto výživných nápojích, neboť se lékaři pomalu zdařilo zkrotiti dávení a dáti mu požříti obyčejnými cestami punčovitý syrop z rozetřeného masa, jehož neurčité aroma po kakau se líbilo jeho skutečným ústům.

Týdny minuly a žaludek se rozhodl funkcionovati; v jistých okamžicích se ještě těžkosti vracely, jež nicméně dařilo se zázvorovému pivu a antiemetickému léku Rivierskému potlačovati.

Konečně se znenáhla ústroje zotavily; jsouc podporována pepsiny, byla opravdová masa stravována; síly se obnovily a des Esseintes mohl býti vzhůru ve svém pokoji a pokoušeti se o chůzi, opíraje se o hůl a přidržuje se o rohy nábytku; místo aby se těšil z tohoto úspěchu, zapomněl svých pohřbených bolestí, zlobil se nad délkou konvalescence a vyčítal lékaři, že jej vleče takto malými krůčky. Neplodné pokusy, je pravda, zpomalily léčbu; lépe než chinin nebylo přijato železo, ani zmírněné laudanem, a bylo nutno je nahraditi arseničnany po patnácti dnech, ztracených marnými námahami, jak konstatoval netrpělivě des Esseintes.

Konečně nadešel okamžik, kdy mohl zůstati z lože po celá odpoledne a procházeti se bez pomoci ve svých komnatách. Tu jej jeho pracovna dráždila; vady, na něž obyčej jej zvykl, padly mu do očí, jakmile se tam navrátil po dlouhé nepřítomnosti. Barvy, vybrané, aby se na ně hledělo při svitu lamp, zdály se mu disharmonovati s denními světly; pomýšlel je změniti a kombinoval po celé hodiny buřičské harmonie tonů, hibridná spáření látek a koží.

— Rozhodně kráčím ke zdraví, děl si, uvědomuje si návrat svých bývalých starostí, svých starých náklonností.

Kdysi ráno, zatím co pohlížel na své oranžové a modré zdi, mysle na idealné tapety, zhotovené ze štol Církve řecké, sně o ruských dalmatikách se zlatým lemováním, na brokatové kanovnické pláštíky, květované slovanskými písmenami, zhotovenými z uralských kamů a ze řad perel, vstoupil lékař a, pozoruje pohledy svého nemocného, otázal se jej.

Des Esseintes s ním sdělil svá neuskutečnitelná přání a počal osnovati nové investigace barev, mluviti o souložích a rozlukách tonů, jež by přivodil, když mu lékař spustil na hlavu studenou sprchu, ubezpečuje ho rozhodným způsobem, že to nebude v každém případě v tomto obydlí, kde by uskutečnil své projekty.

A aniž mu dal kdy oddechnouti si, prohlásil, že přistoupil k nejnaléhavějšímu, upraviv digestivné úkony, a že je nyní nutno vrhnouti se na nervosu, jež nebyla nijakž uzdravena a bude potřebovati léta přísné životosprávy a péči. Dodal posléze, že dříve, než se pokusí o jakýkoliv prostředek, dříve než počne jakékoli hydrotherapické léčení, jež ostatně nemožno konati ve Fontenay, musí opustiti tuto samotu, navrátiti se do Paříže, vstoupiti opět do obyčejného života, pokusiti se konečně baviti se jako ostatní.

— Ale to mne nebaví, radovánky ostatních, zvolal des Esseintes rozhořčen!

Aniž diskutoval o tomto mínění, ubezpečil lékař prostě, že tato radikalná změna existence, jíž vyžadoval, byla v jeho očích otázkou života nebo smrti, otázkou zdraví nebo šílenosti, komplikované v krátké lhůtě tuberkulemi.

— Tož je to smrt nebo poslání na galeje! vykřikl des Esseintes v zoufalství.

Lékař, jenž byl prosycen všemi předsudky světáků, se usmál a vyšel, aniž mu odpověděl.

XVI.

Des Esseintes se zavřel do své ložnice, zacpávaje si uši před údery kladiv, jež zabíjela bedny, připravené sloužícími; každý úder zasahoval jej do srdce, vrážel mu živou bolest přímo do těla. Rozhodnutí lékařovo se plnilo; strach, že by snesl ještě jednou bolesti, jež přetrpěl. bázeň před krutou agonií pů-

sobily mohutněji na des Esseintes než nenávist k ohavné existenci, k níž ho lékařská jurisdikce odsoudila.

A přece, děl si, jsou lidé, kteří žijí osamělí, aniž s kým mluví, kteří se stravují stranou od světa, tací jako trestanci v káznicích a trappisté, a nic nedokazuje, že by tito ubožáci a že by tito mudrci se stali šílenými nebo souchotinářskými. Uváděl tyto příklady doktorovi bez výsledku; ten opakoval suchým tonem, jenž nepřipouštěl již nijaké odpovědi, že jeho výrok, ostatně potvrzený míněním všech nosografů nervosy, byl, že vyražení, že zábava, že veselí mohly jedině působiti na tuto nemoc, jejíž celá duševní stránka unikala chemické síle léků; a, znetrpělivěn rekriminacemi svého nemocného, prohlásil naposledy, že odmítá, by pokračoval v jeho ošetřování, nepřivolí-li změniti vzduch, žíti v nových podmínkách hygieny.

Des Esseintes se odebral neprodleně do Paříže, radil se s jinými specialisty, předložil jim nestranně svůj případ, a, když všichni bez váhání schválili předpisy svého druha, najal obydlí, ještě neobývané, v novém domě, navrátil se do Fontenay a, bledý zlostí, dal rozkazy, aby sloužící připravil zavazadla.

Pohřížen do svého fauteuilu, uvažoval nyní o tomto výslovném pravidlu, jež zvracelo jeho plány, ničilo pouta jeho přítomného života, pohřbívalo jeho budoucí projekty. Tak skončila jeho blaženost! Tento přístav, jenž ho chránil, bylo nutno opustiti, vrátiti se rovnou do té sloty hlouposti, jež jej kdysi přemohla!

Lékaři mluvili o zábavě, vyražení; a s kým a s čím tedy chtěli, aby se obveselil a liboval si?

Což se sám nedal do klatby společnosti? což znal člověka, jehož existence by se pokoušela, tak jako jeho existence, odkázati se na kontemplaci, zdržovati se ve snu? což znal člověka, schopného oceniti delikatnost věty, subtilnost malby, kvintessenci myšlénky nějaké, člověka, jehož duše by byla dosti vytříbenou, aby chápala Mallarméa a milovala Verlainea?

Kde, kdy, v kterém světě měl pátrati, aby našel ducha bliženeckého, ducha odpoutaného od městišť, žehnajícího tichu jako dobrodiní, nevděčnosti jako ulehčení, nedůvěřivosti jako útočišti, jako přístavišti?

Ve světě, v němž žil před svým odjezdem do Fontenay? — Ale většina kobylkářů, s nimiž se stýkal, musela se od té epochy ještě více ponížiti v salonech, zhlupiti při hracích stolech, doraziti se na rtech nevěstek; většina dokonce musela se oženiti;

kdyžtě měli po celý svůj život zbytky pepíků, byly nyní jejich ženy ve vlastnictví zůstatků pepicí, neboť lid, pán panenství, byl jediným, jenž nedoznal odmrštění!

Jak pěkné kolotání, jak krásná výměna, tento zvyk, přijatý společností, hrající si nicméně na cnostnou! děl si des Esseintes.

Pak, šlechta, zkažená, byla mrtva; aristokracie zvrhla se v blbost nebo v neřest! Vyhasínala v hrozné omezenosti svých potomků, jejichž schopnosti se menšily při každé generaci a dospívaly ke gorillím pudům, kvasícím v lebkách pacholků a jockeyů, aneb též, jako Choiseul-Praslinové, Polignacové, Chevreuseové, válela se v bahně processů, jež ji činily rovnou v hanebnosti ostatním třídám.

Paláce samy, staleté erbovní štíty, heraldický vzhled, nádherné držení této starobylé kasty zmizelo. Ježto půdy již nevynášely, byly dány do dražby se zámky, neboť nedostávalo se zlata na zakoupení venerického učarování pro zblblé potomky starých ras!

Méně skrupulosní, méně ztupělí odvrhli všechen stud; měli účast v lotrovstvích, uondávali se v bahně obchodů, objevovali se jako sprostí šejdíři před porotami, a sloužili k tomu, zvýšiti poněkud lidskou spravedlnost, jež, nemohouc se vždy sprostiti, aby byla stranickou, na konec je jmenovala knihovníky v donucovacích pracovnách.

Tato lačnost zisku, toto svrbění ziskuchtivosti se též přeneslo do oné druhé třídy, jež se neustále tyčila na šlechtě, do kleru. Nyní se postřehovala na čtvrté straně časopisů oznámení kuřích ok, vyléčených knězem. Kláštery se změnily v lékárnické a lihovarnické továrny. Prodávaly návody nebo připravovaly samy: řád Cisterciánský čokoládu, trappistinu, drobení a arnikovou alkoholaturu; ff. maristé medicinalný bifosfat vápenný a vodičku na rány; jakobiné antiapoplektický elixir; žáci svatého Benedikta benediktinku; mniši svatého Bruna chartreuseu.

Obchod zaplavil kláštery, kde jako antifonáře ležely velké obchodní knihy na pulpitech. Stejně jako mor pustošila lakotnost století Církev, ohýbala mnichy nad inventáři a fakturami, měnila představené v cukráře a mastičkáře, fratery a služebné bratry ve vulgarné baliče a nízké lékárnické učedníky.

A přece přese vše nebyli to zase než duchovní, mezi nimiž mohl des Esseintes doufati ve styky, shodné až po jistý bod s jeho vkusy; ve společnosti kanovníků, obvykle učených a dobře vychovaných, mohl by ztráviti několik příjemných a je-

mňoučkých večerů; ale zase by bylo třeba, aby sdílel jejich víry, aby nekolísal mezi skeptickými ideami a vzněty přesvědčení, jež vystupovaly čas od času nad hladinu, podpírány vzpomínkami jeho mládí.

Bylo by třeba, aby měl identická mínění, nepřipouštěti, a činil tak ochotně ve svých okamžicích vřelosti, katolicismu, kořeněného trochou magie, jako za Jindřicha III, a trochou sadismu, jako na konci posledního století. Tento specialný klerikalismus, tento pokažený a umělecky perversný mysticismus, k němuž se šinul za jistých hodin, ani nemohl býti diskutován s knězem, jenž by ho nepochopil aneb jej ihned zapudil s hrůzou.

Po dvacáté jím tento nerozřešitelný problem zmítal. Byl by chtěl, aby se skončil ten stav podezření, v němž se ve Fontenay marně třepetal; nyní, kdy si měl navléci novou kůži, byl by chtěl se přinutiti, aby měl víru, proniknouti se jí, jakmile by ji zachytil, přišroubovati si ji skobami do duše, chrániti ji konečně před všemi úvahami, jež jí otřásají a jež ji vytrhávají; ale čím více si jí žádal, tím méně se prázdno jeho ducha plnilo, tím více váhala přijíti návštěva Kristova. Dokonce dle míry, jak se jeho náboženský hlad vzmáhal, dle míry, jak volal ze všech svých sil jako vykoupení pro budoucnost, jako opěru pro svůj nový život tuto víru, jež se dávala zříti, ale jejíž vzdálenost, kterou bylo nutno překročiti, jej děsila, tlačily se do jeho ducha, jsouciho stále v žáru, myšlénky, vytiskující jeho vůli, špatně upevněnou, zavrhující důvody rozumnosti, matematickými důkazy tajemství a dogmata!

Bylo by třeba moci zabrániti diskutovat se sebou samým, děl si bolestně; bylo by třeba moci zavříti oči, nechati se unášeti tím proudem, zapomenouti těch prokletých objevů, jež zničily náboženskou budovu se shora až dolů ode dvou století.

A ještě, vzdychl, to nejsou ani fysiologové ani nevěřící, kteří bourají katolicismus, kněží jsou to sami, jejichž neobratná díla by vyhubila nejneústupnější přesvědčení.

Nenašel-liž se v dominikanské knihovně doktor theologie, řeholník-kazatel, R. P. Rouard de Card, jenž pomocí brožury, otitulované: „O falšování svátostních substancí" jednou pro vždy dokázal, že větší část mší není platnou z toho důvodu, že látky, sloužící k obřadu, byly padělány obchodníky.

Od let byly svaté oleje míchány s drůbežím tukem; vosk se zvápenělými kostmi; kadidlo se sprostou pryskyřicí a starým benzoem. Ale co bylo horšího, že byly substance, nevyhnutelné

mezi ním a tou měšťanskou třídou, jež ponenáhlu vyštoupila, využitkujíc všech pohrom, aby se obohatila, davši vznik všem katastrofám, aby vnutila úctu před svými atentaty a před svými podvody?

Po aristokracii rodem byla to nyní aristokracie peněz; byl to kalifat účtáren, despotismus ulice Sentier, tyranie obchodu o prodajných a omezených myšlénkách, o ješitných a taškářských pudech.

Měšťanstvo, zločinnější, hanebnější než vyloupená šlechta a než kleslý klerus, vypůjčovalo si jejich frivolnou okázalost, jejich sešlou chvástavost, již snižovalo svým nedostatkem způsobů, kradlo jim jejich vady, jež obracelo v pokrytecké neřesti; a, jsouc autoritařským a potměšilým, nízkým a zbabělým, střílelo kartáči bez slitování do svého věčného a nutného hejla, lidu, jejž samo sprostilo náhubku a navedlo, aby skočil na hrdlo starým kastám!

Nyní byl to dokázaný fakt. Plebs, když byla její práce dokonána, byla z hygienického zřetelu odřena do posledního groše; měšťan trůnil, upokojen, veselý silou svých peněz a nákazou své hlouposti. Výsledek jeho příští bylo zdeptání vší intelligence, popření vší poctivosti, smrt všeho umění, a skutečně klekli pokleslí umělci a zahrnovali vřele polibky smrduté nohy vysokých pradarebáků a nízkých satrapů, jejichž almužny jim dávaly živobytí!

V malířství to byla potopa měkkých nicotností; v literatuře nesměrnost plochého stylu a ničemných myšlének, neboť bylo třeba počestnosti švindléřskému obchodníku, cnosti flibustiru, jenž se honil za věnem pro svého syna a odpíral zaplatiti věno své dcery; cudné lásky voltarianovi, jenž obviňoval klerus z násilí a sám šel čichati pokrytecky, hloupě, beze skutečné depravace umění, do matných světnic špinavou vodu umyvadel a vlahý pepř špinavých sukní!

Byly to veliké galeje Americké, přenesené na naši pevninu; byla to posléze ohromná, hluboká, nezměřitelná klackovitost finančníka a parvenua, zářící jako mrzké slunce nad sebezbožňujícím městem, jež vystřikovalo, ležíc na břiše, nečisté chvalozpěvy před bohaprázdným tabernakulem bank!

Eh! sesuj se tedy, společnosti! Zemři tedy starý světe! zvolal des Esseintes, pobouřen hanebností divadla, jež vyvolával; tento výkřik zapudil můru, jež ho tlačila.

Ah! pronesl, považí-li se, že to vše není snem! považí-li

se, že se vrátím do bídnosti a otrocké vřavy století! Volal na pomoc, aby se vyhojil, útěšné maximy Schopenhauerovy; opakoval si bolestný axiom Pascalův „Duše nevidí ničeho, co by jí nermoutilo, jakmile na to pomyslí", ale slova ozvučovala v jeho duchu jako zvuky, zbavené smyslu; jeho hoře je rozkládalo, odnímalo jim všechen význam, všechnu tišivou hodnotu, všechnu účinnou a sladkou sílu.

Postřehl konečně, že úvahy pessimismu byly bezmocny ulehčiti mu, že nemožná víra v budoucí život by byla jedině chlácholivou.

Záchvat zuřivosti smetl jako vichřice jeho pokusy o resignaci, jeho snahy po lhostejnosti. Nemohl si toho zatajiti, nebylo tu ničeho, zcela ničeho, všechno bylo povaleno; měšťané cpali se stejně jako v Clamartu na svých kolenou z papíru pod grandiosnými troskami Církve, jež se staly místem schůzek, hromadou zřícenin, potřísněných nekvalifikovatelnými kvodlibety a skandalnými šprýmy. Což neoživí strašný Bůh Genese a bledý Skřížesňatý z Golgothy, aby ukázali znova, že existují, zašlé kataklysmy, nerozžehnou plamenné deště, jež strávily obce, druhdy zavržené, a mrtvá města? Což se bude dále valiti toto bahno a pokrývati svou morovitostí ten starý svět, kde neklíčily již než setby nespravedlností a žně úhon?

Dvéře se znenadání otevřely; v dálce objevili se, orámováni veřejemi, muži s čepicemi podoby lampionů na hlavách, s oholenýma tvářema a muškou pod pyskem, nesoucí bedny a vezoucí nábytek, pak se dvéře zavřely za sloužícím, jenž odnášel balíky knih.

Des Esseintes sklesl přemožen na židli. — Ve dvou dnech budu v Paříži; nuže, děl si, vše je docela skončeno, jako náhlý příliv stoupají vlny lidské prostřednosti až k nebesům a pohltí útočiště, jehož hráze otvírám proti své vůli. Ah! odvahy se mi nedostává a nitro se mi vzpírá! — Pane, měj slitování nad křesťanem, jenž pochybuje, nad nevěřícím, jenž by chtěl věřiti, nad galejníkem života, jenž vyplouvá sám za noci pod oblohou, jíž neozařují již útěšné majáky staré naděje!

Konec.

TRISTAN CORBIÈRE

NOČNÍ PAŘÍŽ.

Toť moře; — bezvětří. — A velký příliv
s dalekým hučením se vzdálil . . .
Proud navrátí se, ve svém šumotu se vale.
Slyšíte škrábat noční kraby?

Toť vysušený Styx: hadrník Diogenes
s lucernou v ruce odchází bez ostychu.
Perversní básníkové podél černé strouhy
loví: jich dutá lebka slouží jim za schránku červů.

Toť pole: aby sbíralo nečisté šarpie,
kroužící hejno ohyzdných se snáší harpií;
okapu králík, na číhané na hlodavce,
před syny z Bondy prchá, průtočníky nočními.

Toť smrt: stráž spí. — Nahoře láska
své siestě se oddává, těžkého paže ssajíc maso,
kde pocel vyhaslý svou rudou skvrnu zanechává.
Hodina samotna je. Slyšte: ani sen se nepohne.

Toť život: slyšte, živý pramen zpívá
písničku věčnou na lepkavé hlavě
mořského boha, natahujícího svoje údy zelené a nahé
na loži Morguy . . . s vytřeštěným zrakem.

KRITIKA.

DIVADLO

Abel: Hřích. Hra o třech jednáních. Práce bez ideové base, naturalistické faktury. Autor udal sice několik slušně odpozorovaných detailů, ale pro ty zapoměl docela na celkovou charakteristiku svých postav; jsou kusé, bez masa, bez krve, bez duše; všecko je pouhopouhý povrch. Kalu, špíny, surovosti a nadávek nanesl autor sice dosti; ale to není naturalismus, to není umění. Všechno je tak cizí, tak neprohřáté, tak suše, řemeslně ofotografované, zúmyslně, k vůli effektu přiostřené, ploché a následkem zhola edostatečné znalosti jeviště hlavně v prvním aktě tak důkladně přeházené, že všem těm řečem, těm jednáním mlhavých stínů, po scéně chodících, na-

sloucháte naprosto bez zájmu. Teprve třetím aktem šlehne něco nového: Annina náboženská exaltace; ale zase postavil vás autor před hotový fakt; celý základ, z něhož vyrostla, vývin, jak pomalu zrála, zůstal Vám autor poctivě dlužen. Vlastně není tu ani exaltace, jež pochodí z hloubky náboženského přesvědčení, z tvrdosti víry hluboko zakotvené, které i nejpřísnější a nejkrutší předpisy jsou mírné u porovnání odměny slibené — u Anny je to šílenství napodobující jiné v bezduchosti omezených duší, mající základ v prázdné pověrčivosti. A tak i ten mysteriosní ton, vanoucí koncem práce, zdá se mi býti falešný. To jediné, že se autor zde trochu dotkl duše. Že konec působil aspoň v prvních chvílích mocnějším dojmem, je zásluhou pí. *Kvapilové*; ostatní — hlavně to platí o pí. *Sklenářové*, mluvili tak, jak jsem na českém venkově ještě nikdy mluvit neslyšel. *K. K.*

KNIHY

La Barbarie gubernamental en España. Historický dokument pro civilisaci posledních let devatenáctého věku, doklad nesmírné ceny. Snesen tady všechen material, týkající se velikého procesu s anarchisty pro atentat Barcelonský. Na procesí vržena *neznámou* rukou bomba. A za tohoto *neznámého* pachatele trpělo a zemřelo a hyne množství *nevinných*. Důkazy viny popravených a odsouzených obětí „slepé" spravedlnosti vynuceny byly vojenskými soudci torturami vězňů, při nichž i starobylé výkony hors concours španělských inkvisitorů byly překonány. Nechci se šířiti o věcech, známých celkem ze zahraničného tisku hlavně francouzského a anglického, kde i *konservativní* časopisy odsoudily co nejrozhodněji ukrutnosti, na věznich spáchané. Odkazuji pouze k článkům *Tarrida del Marmol* v *La Revue blanche*. Hlavní bylo dosaženo, všichni řadní a pořádkumilovní Španělé, ti dobří katolici a ještě lepší zápasníci s býky, byli očistěni a uchráněni před hlízou anarchismu (ačkoli velká část obviněných ani anarchisty *nebyla*). — Posledním radikálním prostředkem ještě bylo, *soudem vojenským osvobozené* vypovědětí ze země do africké pustiny. Teprve na protest svobodného tisku evropského, po výslovné ochotě Spojených Států Severoamerických a Anglie, přijati vypovězence na své území, dovoleno jim dle zákona, na *vlastní* útraty odjeti. Většina jich, jsouc zcela *nemajetna*, proto dosud strádá v nuceném opatrování vlády španělské, až soudruzi v cizině opatří nutné peníze. Příspěvky k tomu účelu přijímá *Tom Mann, London E. C. 53 Fleet-Street*.

Jules Delassus: **Les Incubes et les Succubes.** Je to více snůška z děl starých diabologů a některých nových spisů, o černé magii jednajících, než samostatný spis. Pro vlastní otázku inkubatu a sukkubatu neznamená v celku nic, žádného nevydaného faktu, žádného bližšího osvětlení, žádných neznámých výsledků neskýtá. Může však dobře jako příručnice posloužiti těm, kdož o věc se zajímají, ale neznají příslušné, hlavně latinské literatury středověké.

OPRAVY

Na str. 134 v titulu místo *Trojverší* čtěte *Tryptych* ✱ na str. 136 ř. 13 shora místo *tauber* čtete *tumber* ✱ na str. 138 ř. 13 zdola místo *jež mu skýtaly* čtěte *již mu skýtali* ✱ str. 146 ř. 1 shora místo *původního hříchu* čtěte *prav. hříchu*, ✱ na str. 146 ř. 7 shora místo *zdály se některé* čtěte *zdáli se někteří* ✱ na str. 146 ř. 11 shora místo *jež* čtěte *již* ✱ na str. 147 ř. 21 zdola místo *nepřístupným* čtěte *nepřipustným* ✱ na str. 152 ř. 8 zdola místo *odsouzení* čtěte *odsouzení* ✱ str. 152 ř. 12 zdola místo *stavši* čtěte *stavše* ✱ na str. 153 ř. 2 shora místo *identické* čtěte *identickém* ✱ na str. 153 ř. 19 zdola místo *odsuzovali* čtěte *odsuzovala* ✱

Vydavatel a redaktor **Arnošt Procházka.** — Tiskem **Emanuela Otivina** v Praze.

con.-

R 1-23 (29 Jge.)

3 2044 018 698 068

This book should be returned to the Library on or before the last date stamped below.

A fine is incurred by retaining it beyond the specified time.

Please return promptly.

AUG 0 2 1995